

Vajragupta

TRIRATNA
LUGU

Uue budistliku liikumise telgitagused

Vajragupta on kirjutanud suurepärase ülevaate ühe olulise budistliku liikumise ajaloost. See pakub huvi meile kõigile, keda huvitab budismi läände tulek ja budistlike liikumiste areng viimase poole sajandi jooksul toimunud ühiskondlike muudatuste kestel. Triumfid ja katastroofid, hiilgus ja pisarad, teedrajav vaim ning edu ja ebaõnnestumistega seonduvad dilemmad – kõik see on siin esitatud kergestiseeditava narratiivi kujul, mida pean üheaegselt informatiivseks, nostalgiliseks, julgustavaks ja väljakutset pakkuvaks. See aitab meil näha laiemat pilti ning tulevikusuundi selgemalt tajuda.

David Brazier, kirjanik ja Amida-shu kogukonna juht

„Triratna lugu“ on julge ja oluline raamat. Kirjutatud pühendunud harjutaja poolt Triratna kogukonna enda tellimusel, ületab see kõik lugeja ootused, jutustades meile tolle unikaalse läänemaise budistliku liikumise hiilgavast, problemaatilisest ja inspireerivast ajaloost sellise põhjalikkuse ja aususega, mis ilmselt poleks osutunud võimalikuks siis, kui autoriks oleks mõni väljaspool seisja. See on väärtuslik ja õpetlik tekst, millest on kasu igaühele, kes ei soovi piirduda vaid budistlike õpetuste idealismiga, vaid soovib teada, mida kujutab endast budismi tegelik ellurakendamine tänapäeva maailmas.

Zoketsu Norman Fischer, luuletaja, kirjanik ja Everyday Zen Foundationi rajaja

Ingliskeelne originaal:

The Triratna Story: Behind the Scenes of a New Buddhist Movement
by Vajragupta

Copyright © Vajragupta, 2010

First published by Windhorse Publications Ltd., 2010

www.windhorsepublications.com

Inglise keelest tõlkinud Lauri Liiders

Toimetanud Tene Hook, Taivo Org (Bodhikara), Kaido Kangur

Keeleliselt toimetanud Tene Hook

Küljendanud Taivo Org

Täname Triratna eesistujate kogu (Triratna Chairs' Assembly) toetuse eest
tõlke tegemisel.

ISBN: 978-9949-38-257-6 (pdf)

Tõlge eesti keelde © Lauri Liiders ja MTÜ Budakoda, 2014

Kõik õigused kaitstud.

MTÜ Budakoda

Luha tn 1, 10129 Tallinn

www.budakoda.ee

SISUKORD

Eessõna: FWBO-st Triratna budistliku kogukonnani	9
Triratna eesistujate kogu	11
Sissejuhatus	12
1. Kontrakultuur	19
2. Buddhamaa Londoni East Endis	30
3. Olete kuulnud teooriat, nüüd proovige praktikat	38
4. <i>Dhamma</i> -revolutsioon Indias	46
5. Dharma töölerakendamine	69
6. Häda inglitega	88
7. Palju kultuure, üks kogukond	101
8. Sangha südames	122
9. Üleandmine	135
10. Varjuga silmitsi	144
11. Üha laienev ring	161
12. Järelsõna	181
Tsiteeritud ja kasutatud allikad	192
Märkused ja viited	199

AUTORIST

Vajragupta sündis Richard Stauntoni nime all 1968. aastal ja kasvas üles Londonis. Ta õppis ülikoolis sotsiaalteadust ning puutus budismiga esimest korda kokku 1990. aastate alguses Birminghami budismikeskuses (Lääne Budistliku Vennaskonna Sõprade keskuses). Ta ordineeriti 1994. aastal ning sai nimeks Vajragupta, mis tähendab salajast või peidetud teemandisarnast tõde. Ta oli aastatel 1997–2005 Birminghami budismikeskuse direktor ning on nüüd Triratna arendusrühma direktor – kollektiiv, mis koondab 50 Triratna keskust ja projekti üle kogu Euroopa. Ta elab Worcesteris Inglismaal ning õpetab budismi ja meditatsiooni, naudib jalutamist ja looduses käimist, lugemist, luulet ja Shakespeare'i lavastuste külastamist naabruses asuvas Stratfordi linnas. Tema esimene raamat kandis pealkirja „Budism igapäevaelus: meelerahu teejuht“ (Windhorse Publications 2007, e. k 2008).

TÄNUAVALDUSED

Soovin tänada kõiki neid, kes selle raamatu jaoks oma lugusid ja juhtumusi saatsid. Mulle on suureks auks, et neid minuga jagasite. Kõik need pakkusid inspiratsiooni ja mõjusid julgustavalt, isegi kui raamatusse ei mahtunud.

Suur tänu neile, kes andsid raamatu tarvis intervjuusid: Dhammaloka, Dharmamati, Karunadipa, Lokamdharma, Manjunatha, Nagabodhi, Nityabandhu, Rupavati, Sona, Suvarnaprabha, Vajradhara ja Vidyamala. Tänan ka Vaddhakat, kes lubas mul 2008. aasta sügisel oma Tallinna korteris peatuda, ning Matthew Harti, kes andis minu käsitusse suvemaja Severni jõe kaldal.

Väga palju kasu oli esialgset käsikirja lugenud inimeste kommentaaridest, eelkõige tänan Kalyacittat, Vaddhakat ja Lokabandhut (mu kolleeg Triratna arendusrühmast, kes ühtlasi leidis aega, et oma arvuti kõvakettalt üles otsida kasulikku statistikat ja infokilde). Hindamatu oli ka Roy Petersi abi fotode leidmisel.

Minu eriline tänu kuulub Siddhisambhavale (veel üks kolleeg Triratna arendusrühmast), kelle kommentaarid ja ettepanekud teksti oluliselt paremaks tegid. Ta andis mulle ka palju kasulikke nõuandeid selle kohta, milliseid raamatuid lugeda ja milliste inimestega vestelda.

Täna nōuannete ja toetuse eest ka Caroline Jestazi Windhorse'i kirjastusest, nagu ka kahte selle juhatuse liiget Sagaraghosat ja Vajrapushpat. Suur tänu Maitripushpale, kes oli valmis pühendama palju aega raamatu toimetamisele.

Võlgnen palju tänu ka Subhutile ja Vishvapanile. Nad on kirjutanud palju artikleid ja teoseid (mida tekstis korduvalt tsiteeritakse), mis aitavad FWBO arengust aru saada, eriti just viimase kümnendi tegevusest.

8

Ning viimaks: sügav tänu Sangharakshitale käsikirja kommenteerimise eest, kuid eelkõige selle eest, et tal oli piisavalt julgust läänes uus budistlik liikumine rajada. Ilma sinuta poleks olnud lugu, mida rääkida.

Eessõna:

FWBO-ST TRIRATNA BUDISTLIKU KOGUKONNANI

Seda raamatut koostades tegelesin ajaloo kirjutamisega budistliku liikumise kohta, mida tunti nime all Lääne Budistliku Vennaskonna Sõbrad (Friends of the Western Buddhist Order, lühend FWBO). Kuid vaid mõned nädalad enne raamatu trükkiminekut pani FWBO rajaja Sangharakshita ette, et liikumise nime võiks muuta Triratna budistlikuks kogukonnaks. Järgnevate kuude jooksul arutleti ja vaieldi selle üle ning otsustati nime muutmise ellu viia. Et see muudatus oli küllaltki ootamatu ja toimus kähku, põhjustas see probleeme nii mulle kui raamatu kirjastajatele. Väga tõenäoliselt see muudatus tehakse ning juba aasta pärast kuulevad liikumisega kontakti võtvad inimesed nime Triratna budistlik kogukond, mitte FWBO.

Mida siis raamatuga ette võtta? Raamatu tööpealkiri oli „FWBO lugu“ ning selle lühendiga viidatakse liikumisele ka pea igal leheküljel. Kas varsti tundub see nimekuju kummaline ja vananenud? Teisest küljest tundus kunstliku lähenemisena seegi, kui kogu tekst üle käia ja igal pool FWBO uue nimega asendada. Sest kui räägitakse 1970. ja 1980. aastail toimunud, siis tunti liikumist ikkagi FWBO nime all. Seega otsustasime teksti enam-vähem samaks jätta ning alles lõpus nime muutmisest rääkida. See raamat on lugu liikumisest, mis rajati nime all Lääne Budistliku Vennaskonna Sõbrad, kuid mida tuntakse nüüd nimega Triratna budistlik kogukond. Mõnes mõttes sobib see isegi hästi: raamat käsitleb seega üht terviklikku perioodi

liikumise ajaloos, nimelt just seda aega, kui seda tunti FWBO nime all, ning selgitab tulevase Triratna budistliku kogukonna algupära ja arengut.

Miks nime muudeti? Põhjaliku selgituse leiab raamatu järelsõnast. Kuid lühidalt öelduna: vajasime nime, mida saaks kasutada kõikjal maailmas. Lääne Budistliku Vennaskonna Sõbrad sobis kasutamiseks läänemaailmas, kuid mitte Indias, aga just seal kasvab liikumine kõige kiiremini. Indias on liikumist alati tuntud nime all Trailokya Bauddha Mahasangha Sahayaka Gana (TBMSG) – Kolme Maailma Vaimse Kogukonna Abistajate Ühendus. Ka mõnedes muudes piirkondades, näiteks hiinakeelses maailmas, poleks „lääne“ kasutamine sobiv.

10

Seega soovisime nime, mis kogu maailma ühendaks, ning Sangharakshita soovitas kasutada sõna *triratna*. See tähendab kolme kalliskivi, mis on üks budismi väärtuslikemaid ideaale. Esimeseks kalliskiviks on Buddha – virgumise ning tarkuse ja kaastunde arendamise ideaal, mida budism peab meie kõigi sügavaimaks potentsiaaliks. Teiseks kalliskiviks on dharma: õpetused ja harjutused, mis meid virgumise poole viivad. Kolmandaks kalliskiviks on sangha: kogukond, mis koosneb inimestest, kes neid ideaale ja harjutusi järgivad ning on pühendunud üksteise aitamisele virgumisteel.

Sangharakshita rõhutas just nende kolme ideaali tähtsust, kui ta soovitas liikumise uueks nimeks võtta Triratna, et budism saaks end nõnda tänapäeva maailmas uuendada, minnes tagasi algsete õpetuste ja põhimõtete juurde.

TRIRATNA EESISTUJATE KOGU

Selle raamatu tellijaks ja osaliseks rahastajaks on Triratna eesistujate kogu (Triratna Chairs' Assembly), mis on Triratna budistliku kogukonna projektide viiekümnest eesistujast ja juhatajast koosnev kollektiiv. Nende projektide hulka kuuluvad linnades asuvad keskused, mitmed laagrikeskused ning muud kogu liikumist haaravad ettevõtmised, nagu Free Buddhist Audio ja Clear Vision. Kõiki Triratna keskusi ja projekte juhitakse sõltumatult. Kuid samal ajal teeb eesistujate kogu koostööd selle nimel, et tagada Triratna budistliku kogukonna ühtsus ja elujõulisus nii Euroopas kui mujal.

Triratna eesistujate kogu fond aitab mitmesuguseid ettevõtmisi ellu viia. Praegu töötab fondis kolm ordineeritud liiget (Triratna arendusrühm), kes viivad ellu eesistujate kogu otsuseid, nagu näiteks Triratna rahvusvaheliste laagrite korraldamine. Fondi kaudu algatatakse ja rahastatakse kogu liikumist haaravaid ettevõtmisi, nagu uus tree-ningukursus mitratele või uue kujunduse saanud Triratna budistliku kogukonna internetilehekülj.

Kui meil oleks rohkem ressursse, saaksime ellu viia veel palju muudki. Näiteks sooviksime toetada neid, kes tahavad rajada budistlikke keskusi uutesse riikidesse ja piirkondadesse, tõlkida dharmaraamatuid teistesse keeltesse, luua õppematerjale ning viia Buddha õpetus internetti, kus sellega saab kokku puutuda palju rohkem inimesi, eriti just noorema põlvkonna esindajaid. Me loodame, et teiegi olete valmis eesistujate kogu fondi toetama. Kui sooviksite arutada ühekordse või regulaarse annetuse võimalust või eesistujate kogu oma testamendis meeles pidada, palun võtta ühendust Triratna arendusrühmaga (ourname@triratnadevelopment.org).

SISSEJUHATUS

12

Üheksakümnendate aastate alguses, kui olin kahekümne kahe aastane noormees, hakkasin külastama Birminghami budismikeskust, mis kuulus Lääne Budistliku Vennaskonna Sõprade (FWBO) alla. Ma avastasin, et tegu on uue läänemaise budistliku liikumisega, millele oli pannud aluse üks inglise mees, kes noorena Indiasse oli rännanud ja oli budistlikuks mungaks pühitsetud, saades nimeks Sangharakshita. Ta naasis 1960. aastate keskpaigas läände, kus olid parajasti moes kõik müstilised ja idamaised asjad. Selle laine harjal rajas ta 1968. aastal FWBO. Ta oli innustunud ja hiilgav õpetaja ning FWBO kasvas kiiresti, avades uusi keskusi kõikjal üle maailma.

Birminghamis oli kiiresti kasvav ja sõbraliku atmosfääriga keskus; neil oli tihe programm, mis koosnes kursustest, meditatsioonilaagritest ja festivalidest. Lisaks oli seal ka elamiseks mõeldud kommuun ning just oli alustatud nn õige elatusvahendi põhimõttest inspireeritud äritegevusega. Mulle tundus, et siin on võimalus osaleda ühes põnevas seikluses ning aidata luua midagi täiesti uut. Olin leidnud inimrühma, kes järgis alternatiivset eluviisi. Peagi olin ka mina sellest kaasa haaratud.

Ma sain teada, et mõned FWBO liikmed astusid ka Lääne Budistlikku Vennaskonda** (Western Buddhist Order ehk WBO). See ei tähendanud mungaks saamist, küll aga kaitse alla minekut – mille käigus said Buddha, dharma (Buddha õpetuse) ja sangha (vaimse kogukonna) ideaalid inimese elus keskse tähenduse. Paljud vennaskonnaliikmed töötasid FWBO heaks, juhendades kursusi ja vedades budismikeskuse tegevust. Ma teadsin, et just sellega tahangi tegeleda, ning palusin ordinatsiooni. Peale küllaltki õnnetut ülikooliõpingute perioodi, kus tundsin, et olen õige suuna kaotanud, leidsin nüüd midagi sellist, mis väärtuslik ja tähenduslik näis. Tahtsin end kogu südamest sellele pühendada ning minu budistlik elu kogus kiiresti hoogu. Mind ordineeriti 1994. aastal vennaskonnaliikmeks ja 1997. aasta lõpus sai minust Birminghami budismikeskuse juht.

Just sel ajal avaldas Guardian – Suurbritannia üks suurimaid ajalehti – väga kriitilise artikli FWBO tegevuse kohta. Seal kirjeldatud sündmused olid aset leidnud paljude aastate eest, FWBO tegevuse algusjärgus. Kuid nende sündmuste põhjal väitis ajaleht siiski, et FWBO näol on tegu sektiga, mis budistlikke õpetusi moonutab, olles perevaenulik ja õhutades homoseksuaalsust. Artikkel ilmus esmaspäeval. Järgmisel õhtul toimus Birminghami budismikeskuses igateisipäevane meditatsiooni- ja loenguõhtu. Olin keskuse juhiks olnud alles kolm nädalat ning läksin õhtusele üritusele kerge ärevusega.

* Liikumise tulekul Eestisse 1980. aastate lõpul otsustati *order* eesti keelde tõlkida kui „vennaskond“ (otsesemal tõlkel „ordu“ näis olevat ebasoovitavaid kristlikke konnotatsioone). Kui FWBO nimi 2010. aastal Triratnaks muudeti, otsustas Eesti kogukond ühtlasi loobuda „vennaskonna“ nimest, mis näis nüüd sugudevahelise võrdsuse põhimõttest lähtudes sobimatu. Seega hakati TBO-d (Triratna Buddhist Order) eesti keeles tähistama nimega Triratna ordineeritud budistide ühendus. Siinses teoses kasutatakse siiski vanemat nimekuju „vennaskond“, kui kõne all on enne 2010. aasta nimemuutust toimunud sündmused, tehes nõnda ajaloolise täpsuse huvides (samal põhjusel on FWBO/WBO eestikeelsetes mugandustes kasutatud läbivalt suurtähti, TBC/TBO puhul enam mitte, kuna just selliseid nimekujusid on liikumine Eestis enda kohta kasutanud). [Tõlkija märkus]

Mõned inimesed olid loetust šokeeritud ja vihased, kuid mind üllatas, et enamik ei suhtunud sellesse eriti tõsiselt. Nende reaktsioon meenutas minu oma: ajalehes avaldatud lugu oli sensatsioonimaiguline ning seal kirjeldatu ei läinud kokku meie kogemusega FWBO tegevuses osalemisest.

Kuid pärast artikli ilmumist tekkisid uued skandaalid internetis, kus mõned vennaskonnaliikmed avaldasid rahulolematust FWBO mineviku teatud külgede suhtes. Minu ja mu sõprade jaoks Birminghami keskuses oli see juba rahutusttekitavam. Välist kriitikat võis ju eirata, kuna see näis äärmuslik ja ühepoolne. Aga kui meie enda kogukonna liikmed selle tõele vastavust kinnitasid, andis see põhjust muretsemiseks. Kuigi mina ja mu sõbrad polnud kõnealuse perioodi vältel FWBO tegevuses osalenud, jättis see siiski oma jälje ka meile ja organisatsioonile, millega seotud olime. Guardiani artikkel pani alguse perioodile, mil paljud FWBO-ga seotud inimesed tundsid vajadust endalt keerulisi küsimusi küsida ning tegeleda põhjalikuma eneseanalüüsiga.

Kümme aastat hiljem olin Birminghami budismikeskusest edasi liikunud ja töötasin nüüd FWBO Euroopa eesistujate kogu (*chairs assembly*) heaks, mis koosnes umbes 50 FWBO keskuste ja projektide juhust üle kogu Euroopa. Osana tööst, mille eesmärgiks oli FWBO tegevusest ülevaate säilitamine, sõnastas eesistujate kogu 2007. aastal kuus strateegilist prioriteeti. Üheks neist oli: „Rääkida oma probleemide ajaloolisest taustast – ausal, mõistmist ja usaldust tekitaval viisil.“

Internetilehekülj, mis FWBO-d puudutavat kriitikat sisaldas, oli endiselt üleval ning „FWBO“ otsingumootoritesse sisestamisel esimeste tulemuste seas. Inimesed, kes mõtlesid mõne FWBO keskuse külastamise peale või olid sellega juba algust teinud, võisid selle materjaliga kokku puutuda ning nõnda mitte ainult FWBO tegevuses, vaid kogu Buddha õpetuses kahtlema hakata. Oli võimatu öelda, kui

paljud selle tõttu eemale jäid, kuid mõningate selliste juhtumitega olin ka ise keskuse juures töötades kokku puutunud. Vajasime kriitikutele ja nende tõstatatud küsimustele põhjalikumaid vastuseid.

Mulle tundus ka, et kogukonnana olime selle keerulise perioodi keskel loobunud enda kohta käiva loo jutustamisest. Varasematel aegadel olid inimesed valmis innukalt vestlema nii FWBO-st kui ka selle rollist budismi läände toomisel. Pärast Guardiani artiklit ei kõlanud see lugu enam usutavalt. Tegelikkus oli keerukam ja mitmetahulisem. Aina raskem oli ka FWBO-d täpselt ja tõele vastavalt iseloomustada, kuna see kasvas üha suuremaks, levis aina uutesse riikidesse ning muutus kogukonnana mitmekesisemaks. Seetõttu oli „FWBO Newsreel“, kaks korda aastas ilmuv ringvaateline videomaterjal, mis FWBO tegevust kajastas, juba 2003. aastal tegevuse lõpetanud. Ajakiri Dharma Life, veel üks oluline FWBO kommunikatsioonikanal, lõpetas kaks aastat hiljem samuti ilmumise, seda eelnevast sõltumatul majanduslikel põhjustel. Kõige selle tõttu kõneldi FWBO-s inimestele endi ja oma taotluste kohta tunduvalt vähem ega käsitletud kõike seda, mida olime õppinud nende 40 aasta jooksul, mil olime katsunud budismi läände tuua. Kuidas võiksid need, kes osalesid kohalike FWBO keskuste tegevuses, siis üldse mõista, et nad on osa suuremast, kogu maailma haaravast liikumisest? Me pidime õppima, kuidas endast – ja oma ajaloost – uuesti jutustama hakata.

FWBO Euroopa eesistujate kogu otsustas viimaks selle strateegilise prioriteedi minu ülesandeks teha, mille tulemuseks on käesolev raamat – katse jutustada meie lugu uuel viisil.

* * *

See lugu kõneleb puhtast hulljulgusest: budistlikust õpetajast, kes nullist alustab, töötades rühma noorte inimestega, kes vaid ähmaset

tajuvad, mida dharma endast kujutab. Ta ütles neile, et nad toovad budismi läände – ning teevad seda viisil, mida pole kunagi varem üritatud.

See on lugu sõprade ringist, kellel on ühine unistus, mille elluviimise nimel tööle hakatakse. Paratamatult sai neile alles asjaga pealehakkamise käigus selgeks, mida nad teha üritavad. See on kogukonna arenemise lugu. See on lugu idealismist ja naiivsusest, kasvust ja kasvuraskustest, raskest tööst ja läbipõlemisest, sõprusest ja tülliminekust. Siin avaldatakse tunnustust kõigele, mis nõnda lühikese aja jooksul saavutati, kaalutakse tehtud vigu ning sellest õpitud.

See raamat üritab kokku võtta FWBO 40 aasta tegevust. Paljudest allikatest kogutud materjal seotakse siin kokku üheks narratiiviks. Iga kogukond peab oma lugu säärasel viisil jutustama – ja ümber jutustama. See on üks viise, kuidas kogukond saab enda kohta õppida ning tuleviku suunas areneda. Nagu on öelnud kirjanik Ursula Le Guin:

Lugu – „Rumpelstiltskinist“ alates ja „Sõja ja rahuga“ lõpetades – on üks peamisi inimmeele leiutatud teadmistekogumise vahendeid. Leidub suuri tsivilisatsioonid, kus ei kasutunud ratast, aga ei ole ühtegi, kus poleks räägitud lugusid.¹

Muidugi, selle loo puhul on sama palju eri versioone, kui on seda jutustavaid inimesi. Raamatus arutlusele tulevate teemade kohta on väga erinevaid vaateid ja kogemusi. Mis õigusega üritan just mina seda nõndanimetatud FWBO ajalugu kirja panna?

Nagu juba mainisin, olen Lääne Budistliku Vennaskonna liige. Ma ei väida, nagu oleksin neutraalne ja väline vaatleja. Olen veetnud palju aastaid õpetajana avatud budistlikus keskkuses ning näinud, mida uustulnukad FWBO kohta arvavad. Aga kuna mind pühitseti liikmeks 1990. aastate keskel, kuulun ma põlvkonda, mis tuli pärast Sangharakshitat ja teisi teerajajaid, kes FWBO-le aluse olid pannud.

Seega olen ma FWBO-ga seotud olnud piisavalt kaua, et mõista, mis tegelikult toimus, kuid samas ka piisavalt nii-öelda teise põlvkonna liige, et sündmustega distantsi hoida. Ma ei kavatse kirjutada FWBO-le ülistuslaulu ega ka liikumist rünnata. Tahan kirjutada viisil, mis püüaks kõiki asjaosalisi mõista. Olen väga tänulik kõigile neile, kes nõnda kõvasti FWBO rajamisel töötasid, et minusugustel inimestel tekiks võimalus kuulda Buddha õpetusi tänapäevasel viisil.

Raamatus edasiantud lugu järgib enam-vähem sündmuste kronoloogilist järjestust, kuigi mõned keskmised peatükid hüppavad ajas edasi ja tagasi, et mõnd konkreetset teemat põhjalikumalt avada: viies peatükk kirjeldab tööd ja eluviisi, kuues peatükk FWBO meeste ja naiste harude arengut, seitsmes peatükk FBWO rahvusvahelist ja kultuurilist mitmekesisust ning kaheksas peatükk keskendub vennaskonna ajaloole ja ordinatsiooniks valmistumise protsessile.

Raamat on kirjutatud peamiselt FWBO lugejaid silmas pidades, mitte niivõrd WBO liikmeskonnale, kel on olnud siin käsitletud teemade arutamiseks teisigi võimalusi. Mu esialgne eesmärk oli kirjutada midagi lühikest ja kergestiloetavat. Tulemuseks sai iga FWBO 42 tegevusaasta kohta keskmiselt tuhat sõna. Muidugi seab suure ajavahemiku lühimahuline käsitlemine ka omad piirangud. Paljud lood on välja jäänud, lugematud helded teod jäid tunnustuseta, mitmeid teemasid on vaid põgusalt puudutatud.

Olen teadlik ka sellest, et minu kogemused FWBO-ga seonduvad peamiselt Suurbritannias asetleidnuga, mis peegeldub ilmselt ka minu jutustatud loos. Eriti selgelt annan endale aru sellest, et kuigi Indias elab kõige rohkem meie liikumisega seotud inimesi, on sellele pühendatud vaid üks peatükk (peatükk 4). Käesolevat teost tuleks seega vaadelda kui katset anda ülevaatlikku ja kergestiloetavat pilti FWBO ajaloost, mis keskendub peamiselt läänemaades toimunud arengutele.

Teksti järelmärkustes leiab viiteid raamatutele, ajakirjaartiklitele ja internetilehekülgedele, kust võib asjassepuutuvate teemade kohta rohkem infot leida. Kuigi ma võtan vastuste käesoleva teksti eest ning siin avaldatud arvamused ja toodud järeldused on minu omad, sündis see raamat paljude inimeste abi ja kaastöö tulemusel, kelle hulka kuulub ka Sangharakshita.

Vajragupta, oktoober 2009

KONTRAKULTUUR

On kevadõhtu Londoni kesklinnas 1967. aastal. Õhus on tunda õrna suvesoojust ning plaatanitüvede pragulise ja krobelse koore kohal on puhkemas värsked rohelised lehed. Viimased töölt tulijad kiirustavad koju, kuid meie siirdume Trafalgari väljakult mõne tänava jagu kaugemale, kitsale Monmouth Streetile, mida ääristavad antiigi ja idamaise kraamiga kauplevad poekesed.

Tänav lõpus jääb vasakut kätt tilluke pood nimega Sakura – jaapani keeles tähendab see kirsioit. Üllataval kombel on see ikka veel avatud. Riiulitel leidub mitmesuguseid eksootilise hõnguga esemeid, viirukikarpe ja raamatuid.

Poe taganurgas on kardin ning kui see eest tõmmata, avaneb pilgule alla keldrisse suunduv trepp. Trepist alla minnes leiab eest kaks väikest ruumi. Parempoolne on veidi suurem, kuid siiski vaid nelja meetri laiune. Kui silmad vähese valgusega ära harjuvad, võib näha, et tillukesse ruumi on end kokku pressinud tosinajagu inimesi. Suurem osa istub toolidel, mõned ka põrandal lebavil patjadel. Tagaseina keskel on lakitud puust altar, kuhu on asetatud põlevad küünlad, vaas lilledega ja tilluke Buddha kuju.

Üks mees torkab eriliselt silma. Ta on varajastes neljakümnendates inglane, kuid üsna ebatavalise riietusega: oma paksu džempri peal kannab ta oranži rüüd. Ta on prillidega ning pikkade, peadligi hoidvate pruunide juustega. Tema olekus on midagi, mis tõmbab tähele-

panu. Ta näib äärmiselt ergas, enesekindel ja endaga rahujalal. Tema silmavaade ja näoilme on tõsine ja keskendunud, aga kui tema pilk kellegi omaga kohtub, siis naeratab ta hammaste särades.

Ta heidab kiire pilgu käekellale, pöörab end siis altari poole, lausub sügaval häälel poollauldes mõned fraasid ja kummardab Buddha ees, teised tema järel. Siis istub ta madalale poodiumile ning selgitab neile budistliku meditatsiooni olemust. Ta kõneleb aeglaselt, hoolikalt sõnu valides ja rõhutades, kuid talle omase jõu ja veendumusega. Kohalviibivad inimesed on kõnest haaratud ning peale mõneminutilist sissejuhatust võtavad nad sisse meditatsiooniasendi ja sulevad silmad. Oranžis rüüs mees annab märku meditatsiooni algusest, lüües õrnalt jaapanipärase vaskkausikese pihta. Ruumis valitseb vaikus, samas kui ülal tänaval, silma eest varjatuna, mürisevad mööda punased kahekordsed bussid ja kostab taksosignaalide tuututamist.

* * *

21. sajandi alguse Londonis on Monmouth Streetist saanud jalakäijate tänav, kus asuvad trendikad riidepoed, peened hotellid, internetikohvik ja mitmed ilusalongid. Budistlik pood ja altariruum on ammu kadunud.

Aga budistlik liikumine, mis selles tillukeses keldris alguse sai, on 40 aasta jooksul rajanud üle saja keskuse ja grupi 25 riigis² ning olnud esirinnas budismi läände toomisel. Siin kirjutatud lugu räägib sellest, kuidas see juhtus.

Mees, kellest kõik alguse sai – ning kes neil ammustel üritustel õpetajaks oli –, sündis 1925. aastal Londonis ja sai nimeks Dennis Lingwood. Tal oli ebatavaline lapsepõlv: juba kaheksa-aastaselt diagnoositi tal südamerike, mis ta kaheks aastaks voodisse aheldas. Ta veetis nood päevad peamiselt iseenda seltsis, vaadeldes vaikselt tuba enda ümber. Vanemad tõid talle raamatuid, et lapsele tegevust anda.

Ta õppis pühendunult ja innukalt ning jätkas ka pärast sunnitud voodislebamise aastaid enese harimist kunstide, kirjanduse, filosoofia ja religiooni vallas.

Ühel päeval, kui ta oli 16 aastat vana, leidis ta kasutatud raamatute poest kaks budistlikku teksti – „Teemantsuutra“ ja „Huinengi lavasuutra“. Ta viis need koju ja luges põhjalikult läbi. Nagu ta hiljem kirjutab – vahest veidi liialdatult – panid need tekstid teda mõistma: „Ma olen tegelikult budist ja olen seda alati olnud.“³ Tundub, et need tekstid avaldasid talle sügavat mõju ning avasid tema ees kujutluse, mis juhtis teda kogu järgneva elu.

Euroopa oli nüüd haaratud Teisest maailmasõjast ja meie noor kangelane läbis südamerikkest hoolimata sõjaväe tervisekontrolli ning saadeti sidevägede koosseisus kõigist võimalikest kohtadest just Indiasse. Kui sõda läbi sai ja tema üksust ootas ees laialisaatmine, lahkus ta sõjaväest ning rändas maa tundmatutesse sügavustesse – budistlike õpetajaid otsima. 1947. aasta augustikuul, kaksikümmend aastat enne seda, kui kuuekümnendate põlvkond Indiasse vaimset virgumist otsima lendas, põletas 22-aastane Dennis Lingwood oma isikutunnistused, jagas oma vähesed asjad laiali ning asus Buddha eeskujul koduta rändajana õpetust otsima. Koos noore hindust sõbraga veetis ta kaks aastat ringi rännates, sõltudes toidu ja peavarju saamisel inimeste almustest, jäädes vahetevahel mõnda kohta paigale, et õppida ja mediteerida.

Indias tabasid teda budistlike õpetajate otsimisel pettumused: polnud just palju neid, keda dharmat õpetamine huvitanud oleks. Kuid viimaks pühitseti ta theravaada koolkonnas mungaks ning sai nimeks Sangharakshita.⁴ Hiljem leidis ta ka oma esimese tõelise õpetaja – theravaada õpetlasmunga nimega Jagdish Kasyap –, kes oskas talle budistlikes õpetustes juhatust pakkuda. Kuid siis, viiekümnendate aastate alguses, jättis Kasyap ta maha Kalimpongi, tillukesse kauba-

* Eesti keeles ilmunud pealkirja all „Troonpühakiri“, tlk Erik Arro. Buddhakirjastus, 1991.

linna Kirde-India mägisel piirialal, soovitades tal sinna jääda ja budismi heaks töötada. Sangharakshita tegi, nagu öeldud, olles pühendunud ja võimekas õpetaja, kes rajas viimaks vihaara⁵ ning kellest tema Buddha õpetust jagavate loengute ja kirjutiste pärast väga lugu peeti. Tema esimene raamat, „A Survey of Buddhism“ („Ülevaade budismist“), avaldati 1957. aastal.⁶ Kohe ilmudes, ja aastaid hiljemgi, sai see kogu maailmas budistide kiitvate hinnangute osaliseks; nii kirjutas tuntud õpetlane Edward Conze selle kohta: „Ilma vähimagi kahtluse ja kõhkluseta soovitan ma Sangharakshita raamatut parima ülevaatenähtuna budismist, mida praegusel ajal leida võib.“ Sel ajal kirjutas Sangharakshita ka artiklite seeria, mis hiljem avaldati raamatutena „The Three Jewels“ („Kolm kalliskivi“) ja „The Eternal Legacy“ („Iga-vene pärand“).⁷

Viiekümnendate lõpus olid paljud tiibetlastest õpetajad hiinlaste vallutuste tõttu sunnitud maapakku siirduma. Juhtus, et paljud neist tulid Indiasse just läbi Kalimpongi. Sangharakshitat olid alati huvitanud igasugused budismi vormid ning kuigi ta oli pühitsetud theravaada mungaks, tekkis tal nüüd võimalus kohtuda ka õpetajatega, kes olid mahajaana ja vadžrajaana koolkondade järgijad,⁸ ning sai ka küllakutseid silmapaistvatelt Tiibeti laamadelt. Tema eriti lähedaseks sõbraks sai Dhardo Rinpoche, kes juhtis Tiibeti põgenike lastele mõeldud kooli, ning samuti oluline õpetaja oli Yogi Chen – ekstsentriline hiinlasest *chan*'i harjutaja, kel olid põhjalikud teadmised ja kogemused meditatsiooni vallas. Sangharakshita oli nende silmis kindlasti kummaline isik: noor inglane, kes on täielikult pühendunud dharma tundmaõppimisele ja budistliku tegevuse organiseerimisele. Kuid ta oli sellises maailmas elades õnnelik ning tundis end seal kodus, olles valmis oma ülejäänud elupäevad nõnda veetma.

Kuid Sangharakshita eluülesanne selgus alles järgmise kümnendi kestel. Ta kutsuti Inglismaale, pakkuma juhatust budismist huvitunud inimestele, kelle arv aina suurenes. Budistlikke õpetajaid oli vähe, eriti veel selliseid, kes lääne kultuuris orienteerusid või inglise

keelt vabalt valdaksid. Budismist kirjutavaid raamatuid oli avaldatud väga vähe, vähe oli ka budistlikke gruppe, rääkimata väljakujunenud harjutuskeskustest. Sangharakshita näol oli aga tegu läänlasega, kes oli juba 14 aastat tagasi mungaks pühitsetud. Ta oli ideaalne isik, keda appi kutsuda.

Ta maandus 12. augustil 1964. aastal Londoni lennuväljal (tänapäeval tuntud Heathrow' nime all). Olles Inglismaalt lahkunud sõjaviletsuse aastatel, tundus London, kuhu ta naasis, hoopis erinev talle tuttavast kodulinnast. Linnavaates võimutsesid kõrguvad paneelmajad, tänavad olid täis autosid, poeakendel võidutsesid tarbekaubad – televiisorid, tolmuimejad ja muud elektrilised kodumasinad.

Peagi oli talle selge, et budismi levikuks leidub Suurbritannias küllalaga potentsiaali. Neljakuisest külaskäigust Hampsteadi budistlikku vihaarasse sai aastane peatus, siis lisandus sellele veel teinegi aasta. Viimaks otsustas Sangharakshita Suurbritanniasse jäädagi, et aidata budismil seal kanda kinnitada.

Ta läks veel korra Indiasse hüvastijätutuurile, reisis koos lähedase sõbra Terry Delamere'iga. Kuid Indias olles sai ta kirja organisatsioonilt, millele Hampsteadi vihaara kuulus ning mis oligi Sangharakshita Suurbritanniasse kutsunud (selleks organisatsiooniks oli English Sangha Trust). Kirjas tehti selgeks, et teda ei oodata tagasi, ning soovitati tal Indiasse jääda, et ei tekiks pahandusi ega piinlikke olukordi. Paistis, et tema sõpruse kohta Terryga levisid kuulujutud, nagu oleks tegu homoseksuaalse suhtega – kuigi selle kohta ei leidu mingeid tõendeid ning Sangharakshita on seda alati eitanud. Pingeid tekitas ka viis, kuidas Sangharakshita budismi õpetas. Mõned ühenduse juhatuse liikmed soovisid kindlalt piirduda nii-öelda ortodokse theravaada munklusega, samas kui Sangharakshita kasutas kõigi budismi koolkondade õpetusi, kohandades neid lääne tingimustega ja katsetades uusi lähenemisi. Ta leidis vaenlasi ka seeläbi, et ei soovinud kasutada teatud meditatsioonimeetodit, mille kohta ta uskus, et

see võib viia osa inimeste puhul võõrandumiseni – eneseteadvustamiseni sunnitud, mehhaanilisel viisil, mis raskendab enda emotsioonide teadvustamist – ning mõnel juhul lausa vaimuhaiguseni.

Sangharakshita luges kirja läbi, pöördus Terry poole ja ütles: „Kas tead, mida see tähendab? See tähendab uut budistlikku liikumist.“⁹ Ta oli katsunud juba tegutseva budistliku organisatsiooniga koostööd teha, kuid see osutus vägagi ebamugavaks ja keeruliseks ettevõtmi-seks. Nüüd võis ta otsast alustada. Ta oli vaba. Tema õpetajad – Dilgo Khyentse Rinpoche ja Dhardo Rinpoche – andsid talle oma õnnis-tuse.

Ta naasis Londonisse 1967. aasta märtsikuus. Paljud Hampsteadi vihaara ürituste külastajad polnud talle osakslangenud kohtlemise-ga rahul ning kogunesid nüüd tema ümber. Nende hulgas olid ka Londoni kesklinnas Monmouth Streetil asuva idamaise suunitlusega poe Sakura omanikud Emile ja Sara Boin. Nende kaudu sai üüritud poe keldrikorru-sel asuv ruum ning juba kaks nädalat pärast naasmist hakkas Sangharakshita seal tunde pidama. 6. aprilli õhtupoolikul 1967. aastal tuli sinna kokku 24 inimest, et ühiselt lugeda püha teksti, mille Sangharakshita oli kirjutanud just Triratna meditatsioonitoa ja Lääne Sangha Sõprade altari pühitsemiseks.¹⁰

* * *

Oli palju inimesi, kes tundsid orientaalsete teemade vastu akadeemi-list või romantilist huvi, kuid Sangharakshita tahtis jõuda nendeni, kes soovisid budismi abil oma elu muuta. Valdav osa Suurbritannia budistlikest organisatsioonidest olid budismi tundmaõppimiseks mõeldud ühingud ning sageli polnud nende juhid ise pühendunud budistid. Kahtlemata võis ka säärane ühing aidata inimestel dhar-mat avastada ning nad vaimsele teele suunata, kuid Sangharakshita

soovis rajada sangha – pühendunud inimeste kogukonna, kes elavad budistlike ideaalidega kooskõlas ning püüavad harjutustel kauge- male jõuda.

Sangharakshita esimesed järgijad olid suuremas osas vanema põlvkonna esindajad, kuid aina rohkem liitus nendega ka noori, kellega ta oskas vabalt suhelda, pidades neid ka radikaalsematele muutustele vastuvõtlikumaks. Olid need ju pöörased kuuekümnendad, kus eelkõige just nooremat põlvkonda oli haaranud nii väliste kui sisemiste revolutsiooniliste muutuste laine. Nad olid üles kasvanud külluse keskel, mis järgnes kasinatele sõjajärgsetele aastatele, kuid polnud rahul neile pakutava konventsionaalse ja konformistliku tarbimisidee- liga. Nende vanemate unistused – õnnelik kodu omas majas, mugav elustiil ja iga-aastane puhkusereis mere äärde – näisid rõhuvad ja igavad. Nad tahtsid sellest välja murda. Oma uue muusika, festiva- lide, moevoolude ja narkootikumidega löid nad omaenda põnevaid eksperimentaalseid subkultuure.

Nõnda sai noorest Londonist erinevate ideede kihav segu, kus üheskoos leidsid enesele koha marksistlikud ja anarhistlikud, öko- loogilised ja psühholoogilised, seksuaalsed ja spirituaalsed suunad. Sõja vastu protestijad aheldasid end saatkondade raudaedade külge. Psühhiaatrid tarvitasid koos oma patsientidega LSD-d. Ülikooli- professorid magasid tudengitega. See kõik oli paeluv, idealistlik ja eelarvamusteta. Kuid ühtlasi enesekeskne, naiivne ja segaduses.

Sangharakshita oli Chögyam Trungpa ja Shunryu Suzuki kõrval üks esimesi lääne budismi teerajajaid, kes oskas noore kontrakultuuri- ga suhelda, luues ühe esimestest aktiivsetest harjutajatest koosneva läänemaise sangha. Nagu paljud neist esimestest budismiõpetajatest lääneriikides, oli temagi ebaharilik, et mitte öelda vastuoluline isik, olles valmis eksperimenteerima ja vanadest budistlikest organisat- siooni- ja elustiilmudelitest lahti ütleva. Ta suutis noortele poolele teele vastu tulla, jäädes samas dharma edasiandmisel selgeks ja järeleandmatuks. Kui Sangharakshita oli vahel ka avalikult kriitiline

budismi nn ortodokssete esindajate suhtes, kuna need jäid oma vanaadele kommetele ja rituaalidele kindlaks, muutis see teda süsteemivastasust pooldavate noorte hipide hulgas vaid populaarsemaks. Aeg oli sobiv radikaalseks murranguks, millegi uue ja loova esiletõusuks. Sangharakshita on hiljem märkinud, et ta ratsutas laineharjal ning kui ta oleks alustanud kümme aastat varem või hiljem, oleks Lääne Budistliku Vennaskonna Sõprade rajamine hoopis raskemaks kujunenud.¹¹

* * *

Kuid neil varajastel päevadel poleks Sangharakshita veel osanud öelda, millise vormi uus budism võtab. Ta õppis aegamööda, kuidas dharmat uuele publikule edastada ning seda neile tähenduslikuks muuta. Uus liikumine pidi edasi arenema katse ja eksituse meetodil, kus lahkkelide ja probleemidega tegeldi alles siis, kui need ilmnesid. Kõik see nõudis temalt loovuse varasemast põhjalikumat rakendamist. See oli intensiivne, nägemuslik aeg tema elus, mida on hiljem nimetatud tema nn šamanistlikuks perioodiks. Sel ajavahemikul kirjutas ta hulga luuletusi, nägi värvikaid unenägusid ning koges uusi inspiratsioonitasandeid. Ta juuksed olid nüüd pikad ja kammimata ning seda täiendasid lopsakad bakenbardiid; ta kandis sörmuseid, proovis mõned korrad LSD-d, tal oli seksuaalsuhteid mitme teda ümbritseva noormehega ning ta huvitus eksperimentaalsest teatrist ja filmikunstist.

Sangharakshita juhendas igal nädalal mitmeid meditatsioonitunde ning igal aastal pidas ka üks-kaks pikemat loenguseeriat. Loenguid peeti üüritud saalides, publikuhulk oli seal oluliselt suurem kui meditatsioonitundides ja õhk sageli elektrit täis. Lihavõtete ajal ja suvel juhatas ta meditatsioonilaagreid Keffoldsis – ruumikas maa-majas Londonist lõuna pool. Aja jooksul, näidates üles silmapaistvat kannatlikkust ning ühtlasi seda väga nautides, suunas ta noorte laagrisviibijate toorest energiat, tutvustades neile meditatsiooni ja

vaikuseperioode ning üritades põhjalikumalt ja selgemalt näidata, milles seisneb dharma tõeline tähendus. Paljude inimeste jaoks olid need maagilised, imelised, elumuutvad nädalad. Nad kogesid uusi teadlikkuse ja emotsionaalse positiivsuse tasandeid. Sõprussidemed süvenesid; inimesed said esimest korda maitsta sangha tõelist potentsiaali.

Tihti saabusid inimesed laagrisse väsinud ja pinges olekuga. Näda-la lõpuks olid nende näod elavad ja säravad. Kuid viimasel päeval olid nad taas õnnetud. Nad ei tahtnud oma vana elu juurde tagasi pöörduda! Miks ei võiks nad kogu aeg nõnda elada? Nii otsustasid mõned uued sõbrad 1968. aastal üürida ühe suure eeslinnamaja Lõuna-Londonis Purleys Croydoni linnaosas ning löid esimese FWBO elukommuuni.

Inimesed olid liikumisest üha enam haaratud, veetsid rohkem aega koos ning sõlmisid uusi sõprussidemeid. See oli parim aeg nende elus. Kord meisterdasid nad oma kaubiku katusele hiiglasliku kuldse papjeemašest Buddha ning sõitsid siis sellega mööda festivale, tutvustades FWBO-d ja selle üritusi. Mõnel teisel nädalal lõpul võisid nad korraldada rahakogumiseks väljamüügi, kandes ise mõningaid müügisolevaid vanu riideid. Või siis kohtusid nad kellegi korteris, suitsetasid kanepit, maalisid end kehavärvidega ja etendasid „Tiibeti surmaraamatut“.

Aja jooksul kujunes Sangharakshita ümber rühm inimesi, kel oli mingigi arusaam sellest, mida budistlik elu endast kujutab, ning kes soovisid end sellele pühendada. FWBO keskmeks saava pühendunud harjutajate kogukonna ehk Lääne Budistliku Vennaskonna esimesed liikmed ordineeriti 1968. aasta aprillis ning 1969. aasta augustis järgnesid sellele uued pühitsused.

Ühtlasi oli see traagiline aeg. Sangharakshita sõber Terry Delamere oli alati kannatanud tõsise depressiooni all, millega kaasnesid enesetapumõtetest kantud perioodid. Sangharakshita pühendas temaga

vestlemisele palju tunde, üritades Terryt aidata. Ta pidi sellega üksinda hakkama saama, kuna Terry ei tahtnud, et keegi teine tema probleemidest teada saaks. Kui kaks politseinikku 14. aprillil 1969. aastal Sangharakshita korteri ukse taha tulid, teadis ta kohe, mida see tähendas. Tema sõber oli metros rongi ette viskunud ja oma elule lõpu teinud. Sangharakshita kaotas kalli ja lähedase sõbra; ta nuttis selle üle iga päev järgneva poole aasta kestel, kuid pidi samal ajal ka uue budistliku liikumise juhtimisega hakkama saama.

Sakura poekese üürileping lõppes 1970. aasta viimastel kuudel. FWBO vajas uut pinda, kuid nad ei leidnud õigeks ajaks midagi sobivat. Seega järgnes periood, kus igal nädalal peeti üritusi eri paikades. Ilma kindla kodusadamata oli raske gruppi ühtsena hoida ning paljud inimesed hakkasid sellest kaugenema.

Nõnda järgnes 15 kuud kestev ebakindluse aeg, kui paljud inimesed kogu Londonist taskukohast pinda otsisid. Viimaks saatis Sangharakshita kõigile Londoni linnaosadele abipaluva kirja. Kaks nädalat hiljem, 1972. aasta jaanuaris, sai ta vastuse Camdeni linnaosavalitsuselt, kus paluti kiiret kokkusaamist. Sangharakshita läks koos Hugh Evansiga (kes hiljem ordineeriti budistliku nimega Buddhadasa) vaatama tillukest, kasutamata seisvat tehasehoonet Balmore Streetil Highgate'is. „Kas saad sellega hakkama?“ küsis Sangharakshita. „Ma arvan küll,“ vastas Hugh. Ta loobus oma senisest töökohast ning temast sai esimene FWBO täiskohaga töötaja, kes rajas Archway keskuse.

Õppetunnid jätkusid ning vennaskonnaliikmed alustasid iseseisvalt õpetamist, luues grupe teistes Briti linnades ja rännates koguni välisriikidesse. Sangharakshita otsustas, et aeg on võtta puhkeaasta. See tekitas mõnede verinoore budistliku liikumisega seotud isikute seas ärevust. Miks nende õpetaja lahkub? Kuidas nad ilma temata harjutamist jätkata suudavad? Ta avaldas ühenduse häälekandjas FWBO Newsletter isikliku sõnumi kõigile sõpradele,¹² selgitades, et tema lahkumise põhjus ei seisne kurnatuses ega pettumuses liiku-

mise aeglase arengu üle, vaid et valla päästa „programmeerimata ja programmeerimatu energia, mis on kaua minu sees kogunenud“. Tema kalender oli pidevalt täidetud õppetundide, kokkusaamiste ja muude planeeritud tegevustega. Nüüd oli aeg teistsugusel moel elada, et inspiratsiooni sügavamate allikatega kontakti saada. Nii läks ta 1973. aastal koos sõbraga elama Cornwallis asuvasse mägimajakesse.

Sangharakshita ei unustanud siiski oma uusi dharmakaaslasi, saates neile kirju ja luuletusi ning kaasates neid oma meditatsioonidesse. Nad jätkasid Londoni ürituste korraldamist, mõeldes tema peale sageli ja mõtiskledes, millega ta parajasti tegeleb. Kui suvi saabus, kirjutas ta neile ning pani ette, et pööripäeval võiks kokku saada.

B U D D H A M A A L O N D O N I E A S T E N D I S

30

Nõnda kogunes see lähedane sõprusring sinise taeva all Hampshire' New Foresti tuultele avatud väljadel, oodates huviga, mida Sangharakshita neile teatab. Temagi soovis nendega jagada oma uut nägemust FWBO-st, ihates kõnelda uuel viisil. Ta oli hakanud Lääne Budistlikku Vennaskonda nägema Avalokitešvara, kaastunde bodhisattva, ühe tillukese ilmnemisviisina.¹³ Ühes neist vormidest, milles Avalokitešvarat indo-tiibeti budistlikus traditsioonis kujutatakse, on tal tuhat kätt, mis kõigis suundades välja sirutuvad ja hoiavad erinevaid vahendeid, millega maailmas kannatust leevendada. FWBO vaimne kogukond võiks samahästi olla Avalokitešvara maine ilmne mine. Iga vennaskonnaliige võiks olla nagu üks neist kätest, töötades endale sobivas suunas, olles osa suuremast tervikust ja moodustades ühe vaimse keha. Kui nad suudaksid sel viisil koos töötada, muutub tervik oma osade summast suuremaks. Nad võiksid maailmas korda saata erakordselt palju head.

* * *

Sel ajal oli FWBO peamiseks keskuseks Balmore Streetil asuv Archway keskus. Neil oli ajutine rendileping, kuid kogu paikkond pidi ümber ehitatama elamurajooniks. Valdav osa varasemaid elanikke oli juba minema kolinud. Seega oli naabruskond muutunud kummaliseks tondilinnaks: segu trotslikest ja kibestunud vanuritest, kes keeldusid välja kolimast, ning tudengitest, kunstnikest, narko-

maanidest ja eluheidikutest, kes tühjades majades peavarju leidsid. Seal leidis mitmeid värvikaid karaktereid, nagu Simon, kes oli pool nägu siniseks ja pool punaseks värvinud, ning irlane Paul, kes uskus, et on Püha Vaimu reinkarnatsioon, mis ei takistanud teda küll budismikeskusesse sisse murdmast ja raha varastamast. Asukohal olid ka omad eelised. Tol ajal polnud skvottimine veel Suurbritannias seadusevastane ning nõnda hakkas Balmore Streeti ümbruse maha- jäetud majadesse tekkima skvotterite budistlikke kogukondi. Mingil hetkel oli Acrhway keskusega seotud tervelt üheksa sellist kogu- konda.

Ent mõne aasta pärast hakkasid asukohast tulenevad puudused ilmsemaks saama ning keskuse sangha mõtles kolimise peale. Esiteks tahtsid nad tegutseda turvalisemas, vähem getostunud piirkonnas. Ühe meditatsioonitunni ajal olid mõned aknad kividega sisse visa- tud. „Liikuge akendest eemale,“ soovitas Subhuti, keskuse noor juht, kes tundi juhatas. Inimesed koondusid ruumi teise seina äärde ja jätkasid mediteerimist.

Lisaks olid nad nüüd hakanud mõtlema suurema ja ambitsiooni- kama projekti peale. Jahiti sobivat asupaika uue budistliku keskuse rajamiseks. Subhuti organiseeris uue kinnistu otsimist, samas kui teine vennaskonnaliige Lokamitra võttis enda kanda rahastamise korraldamise.

1975. aasta veebruaris naasis Sangharakshita Uus-Meremaalt, kus ta oli pidanud esimesed ordineerimised väljaspool Suurbritanniat. Talle tuldi lennujaama vastu ning sõidutati ta otse Bethnal Greeni rajooni, mis asub Londoni East Endis. Seal, kohe peatänavä ääres, asus suur, mitmekorruseline punastest tellistest Victoria-aegne hoone – endine pritsimaja, mis oli viimased viis aastat tühjalt seisnud. Maja lagunes vaikselt, aga kindlalt. Sellest oli saanud urgas, kus kohalikud lapsed ja teismelised ringi jõlkusid. Seinad ja laepalgid olid nende süüdatud lõkete kohal mustad ja söestunud. Seinu kattis grafiti. Keegi oli grafiti

peale maalinud: „LASTEL KATUSELE MINEK KEELATUD“. Haises uriini järele. Paljud aknad oli klaasideta ning neid katsid raudluugid, mis olid aja jooksul kuulutusi täis kleebitud.

Kuid noored vennaskonnaliikmed nägid selles põlenud vares uut budistlikku keskust, mille nad Londonisse rajavad. Sangharakshita julgustas neid plaaniga jätkama. Läbirääkimiste järel sõlmiti viieaastane rendileping (esimesed kaks aastat tasuta) ning projekt läks käima.

Plaani kohaselt pidi sellest saama suurim budismikeskus kogu Euroopas, mis muutuks lääne budismi oluliseks keskpunktiks. Ülemistele korrustele pidi tulema elukommuun, mille liikmed alumistel korrustel asuvat keskust juhataksid. Keskusesse pidid tulema ka ruumid külaliste majutamiseks, et nood saaksid budistlikust elustii- list maitse suhu. Samuti Sangharakshita korter, et ta saaks seminare juhtida ja loenguid anda.

Sangharakshita oli alati rõhutanud kunsti ja esteetika olulisust vaim- ses elus, seega pidi ka uus keskus esteetiliselt võimalikult nauditav tulema. Varem tuletõrjeautosid majutanud garaaž pidi muunduma ilusaks avaraks altariruumiks, mille keskmes on Buddha kuju – autoriks vennaskonnaliige Chintamani. Kuju valmistamisel järgis ta traditsioonilisi budistlikke vorme, arvestades samas ka läänemaise kunsti ja kultuuri mõjudega.

FWBO Newsletter algatas kampaania 30 000 naela kogumiseks, kirjutades:

Järgmiste nädalate jooksul seab kaheksast inimesest koos- nev vennaskonnaliikmete ja sõprade rühm end laagrisse pritsimaja lagunevates ruumides ning alustab seal töödega. Kavas on ka hulk töölaagreid, millega võib ühineda igaüks, kes aidata soovib. Loodame, et sel viisil jõuame töödega aasta jooksul lõpule, hea õnne ja tubli töö korral vahest varemgi.¹⁴

Tegelikult nõudis see üle kolme aasta ning läks maksma rohkem kui veerand miljonit naela.

Meeskond kolis 1975. aasta juunis sisse ning alustas töödega. Nad ööbisid põrandal magamiskottides, mediteerisid igal hommikul ühiselt pitsimaja karkassi keskel, töötasid kogu päeva pingeliselt renoveerimise kallal ning õhtuti õppisid ja sooritasid budistlikke rituaale. Mõnikord ei lahkunud nad majast mitmete päevade kestel, võttes endale taskurahaks vaid 5 naela nädalas. Kui suvest sai sügis ja sügisest talv, muutus olukord keerulisemaks; gaasi polnud veel sisse pandud – seega küttevõimalus puudus – ja elekter toodi majja alles jõulude ajal.

Hoone oli palju halvemas seisukorras, kui alguses arvati. Ühel päeval eemaldas Atula, üks vähestest eelneva ehituskogemusega meeskonnaliikmetest, mõned põrandalauad. Selgus, et nende all asuvad talad on läbinisti mädad.

Kirglik idealism käis käsikäes ülimalt naiivsusega. Erakordne otsusekindlus koos šokeeriva kogemustepuudusega. See oli hullumeelne, kaootiline aeg, kus kogemusi omandati kõige raskemal viisil – iseenda tehtud vigadest õppides. Kuid see oli ka väga innustav: nad olid toomas dharmat läänemaailma, toimumas olid ajaloolisega tähtsusega sündmused ning nemad olid otse kõige selle keskel! Sangharakshita andis kogukonnale nimeks Sukhavati, „õndsusest täidetud“, mis on Amitābha buddhamaa nimi.¹⁵

Ühel hetkel sai projektiks kogutud raha otsa. Kuigi mõned meeskonnaliikmed leidsid mujalt ehitustöid, millega raha koguda, jõudsid nad aasta lõpuks vaid niipalju teenida, et endal hinge sees hoida, ning hoone kallal polnud enam midagi ära tehtud. Tundus, nagu oleksid nad ummikusse jooksnud. Kas nad ongi nii lihtsalt läbi-kukkunud? Kas see kõik lõpeb häbi ja katastroofiga?

Appi tuli Londoni Tower Hamletsi linnaosa, kes pakkus projektile märkimisväärsed ehitustoetust, võimaldades palgata ulatuslikku tööjõudu ja projekt lõpule viia. Lisaks tuli appi ka Suur-Londoni linnavolikogu, lubades tasuta materjalide eest. East Endi ehitajad töötasid budistidega külg külje kõrval, hämmastunud, et viimased on valmis rõõmsalt rabama vaid viie naela eest nädalas.

Hoone hakkas viimaks kuju võtma, kuigi tellised ja mört polnud selle juures kõige olulisemad asjad. *Tõeliselt* väärtuslikuks pidi saama nende seinte vahel toimuv, millest Sangharakshita oli New Forestis rääkinud.

Nad tõepoolest ehitasid seda nõndanimetatud uut ühiskonda – paika, kus aina rohkem inimesi saaks budismi ideaalidega kokku puutuda ja neid ellu rakendada. Nad olid üheskoos loonud tervikliku olukorra – elades, töötades, harjutades ja mängides samale eesmärgile pühendunud kaaslastena dharmaelus. Tehtud töö oli nõudnud palju energiat ja pühendumist ning nad olid juba aru saanud, kuidas see neid vaimselt muuta võib. Mõned neist tahtsid leida viise, kuidas see jätkuda saaks, ja nagu hiljem näeme, saigi koostööpõhine õige elatusvahend FWBO puhul üheks oluliseks rõhuasetuseks. Nad olid ühtlasi omandanud väärtuslikke kogemusi praktilistes asjades, nagu ehitamine ja rahastamine, samuti ühine kogukondlik elu. Nad olid endas peituvat potentsiaali usaldama hakanud ning olid Sangharakshitale tänulikud, et too nende vastu nõnda suurt usku oli üles näidanud, lastes neil asjadega omal moel hakkama saada ja vigu teha.

Projektist sai erakordne inspiratsiooniallikas kogu liikumise jaoks. FWBO tegevusele oli juba alus pandud Brightonis, Croydonis, Glasgow's, Cornwallis (Edela-Inglismaal), Helsingis ning Uus-Mere-maa linnades Aucklandis ja Christchurchis. Seitsmekümnendate teisel poolel avati keskused ka Manchesteris ja Norwichis, vennaskonnaliikmed külastasid Austraaliat, Rootsit ja USA-d ning

ehitusmeeskond liikus Londoni budismikeskuse projekti juurest edasi taastama vana taluhoonet Walesi mägismaal, millest sai meditatsioonilaagrite keskus Vajraloka.

Tol ajajärgul kujunesid välja ka mitmed muud liikumisele omased tunnused, nagu mitrasüsteem. „Mitra“ tähendab „sõpra“ ning need, kes tundsid sidet vennaskonnaliikmete ja FWBO-ga ning tahtsid budismi harjutamisel kaugemale minna, võisid nüüd lihtsa, aga kauni mitraks saamise tseremoonia läbi oma pühendumust kinnitada. Aastate jooksul hakati FWBO keskustes suurt rõhku panema kolmeaastastele mitraõpingute kursustele, samuti julgustati keskustega soetud vennaskonnaliikmeid, et need mitratega sõbruneksid ja aitaksid neil süvendada dharma harjutamist ja sidet FWBO-ga.

.....
35 *Buddhamaa
Londoni
East
Endis*

* * *

Kogu selle aja kestel hoidis Sangharakshita noore liikumise arengul silma peal. Ta ei pidanud enam ise kättpidi asja sees olema ning tal jäi rohkem aega kirjutamiseks, mõtisklusteks, õpetamiseks ja vaimse inspiratsiooni pakkumiseks. Detsembris 1973 kogus ta enda ümber rühma inimesi ning pidas maha nädalapikkuse seminari, mille teemaks oli „Bodhitšarjāvatāra“, klassikaline mahajaana tekst, mis rõhutab vaimse elu altruistlikku mõõdet. Iga päev istusid nad suures ringis, raamatud käes, tema oma mungarüüis ja toatuhvlites, vana lintmagnetofon toimuvat lindistamas, kui ta neid rida rea haaval läbi teksti juhatas.

Aastatel 1973–1990 pidas Sangharakshita 150 seminari traditsiooniliste budistlike tekstide ja nende kommentaaride, kuid mõnikord ka mittebudistlike tekstide kohta. Vabatahtlikud kirjutasid lindistused hiljem üles (mis iseenesest oli suurt pühendumist nõudev töö) ja loengud tehti õppematerjalidena kättesaadavaks. Hilisematel aastatel on osa sellest materjalist antud välja raamatute vormis.¹⁶ Seminaridest sai Sangharakshita jaoks peamine viis nii budismi kohta

teadmiste jagamiseks kui ka õpetamiseks, kuidas budistlikke tekste lugeda, õpetusi analüüsida ning nende üle kriitiliselt mõelda. Tal oli suurepärase oskus tekstist kõige tähtsam välja tuua, selle mõttesügavust demonstreerida ning ühtlasi näidata, kuidas see praktiliste ja igapäevaste teemadega seondub.

Subhuti on kõige esimest seminari hiljem meenutanud nõnda:

...see oli esimene kord, kui ma nägin, milline müstiline jõud mõnel budistlikul tekstil olla võib ning kui hästi Bhante¹⁷ [Sangharakshita] seda jõudu teiste jaoks esile tuua oskab. Kui loete praegu selle seminari üleskirjutust, ei tundu see vahest nõnda muljetavaldav, sest vahepealsetel aastatel on need ideed meie õpetuste tavapäraseks osaks muutunud. Kuid neil päevil oli see kõik säravalt uus ja revolutsiooniline. Ja äärmiselt põnev.¹⁸

Sangharakshita jätkas samal ajal ka loengute pidamist ning kirjutamist. Ta on hiljem öelnud, et just siis hakkas talle tunduma, et FWBO võib budismi läände toomisel tõepoolest olulist rolli mängida, ning seetõttu muutusid tema loengud varasemast veelgi inspireerivamaks ja meeltülendavamaks. Mõnikord läks tal mitu tundi aega, et pärast kõnelemist uuesti maa peale tagasi tulla.¹⁹

Näiteks pidas ta terve loengusarja „Kuldsära suutra“ („Suvarṇa-prabhāsa-sūtra“) kohta. Ta kirjutas hulga artikleid ja raamatuarvustusi lääne kultuuritegelastest, nagu William Blake, kus ta hakkas tõmbama seoseid budistliku ja läänemaailma kunsti ja kultuuri vahel. Ta pidas loenguid ja avaldas brošüüre, kus ta kommenteeris sotsiaalseid ja poliitilisi küsimusi, nagu 1977. aasta kohtuotsus, mis ajakirja *Gay Times* jumalateotamises süüdi oli mõistnud. Vennaskonna kümnenda aastapäeva tähistamise kokkutulekul 1978. aastal pidas ta loengu „A System of Meditation“ („Meditatsioonisüsteem“), mis sai FWBO jaoks peamiseks mudeliks, kuidas erinevaid meditatsiooniharjutusi käsitleda.

Inimesed ootasid suure innuga iga järjekordset loengut, raamatut või seminari üleskirjutust, sest need tekitasid inspiratsioonilaineid, mis levisid läbi kogu liikumise. Kõigi Sangharakshita loengute salvestamiseks loodi 1970. aastal projekt nimega Dharmachakra Tapes. Ning 1973. aastal avaldas liikumine oma esimese raamatu – tillukese kogumiku Sangharakshita loengutest pealkirjaga „The Essence of Zen“ („Zeni olemus“, e.k 2001). Sellest ettevõtmisest kasvas välja Windhorse Publications, FWBO oma kirjastus. Nagabodhi juhtimisel avaldasid nad veel teisigi Sangharakshita kirjutisi, samuti uudiskirja FWBO Newsletter. Esialgu toodeti raamatuid vanal ja kulunud Gestetneri koopiamasinal, kuid aja jooksul muutus Windhorse professionaalsemaks. Esialgu oli nende põhiülesandeks Sangharakshita teoste kättesaadavaks muutmise uue liikumise tarvis, kuid 1990. aastate algusest kuni tänapäevani on nad nii tema kui ka teiste autorite raamatuid edukalt müünud ka raamatupoodides, nii füüsilistes kui virtuaalsetes, üle kogu maailma.

1978. aasta novembris saabus viimaks Londoni budismikeskuse avamistseremoonia päev. Sangharakshita oli just selleks sündmuseks luuletuse kirjutanud ning pidas põnevil publikule avamiskõne. Sündmus leidis elavat meediakajastust, pidustused kestsid kogu nädala ning meditatsiooni- ja budismikursused läksid sellest päevast alates täissaalidele.

OLETE KUULNUD TEOORIAM, NÜÜD PROOVIGE PRAKTIKAT

38

1980. aastal valmistus Glasgow FWBO kolima oma uude asukohta Sauchiehall Streetil, mis paiknes otse kesklinnas. Keskuse noor juht Ajita esitas oma raporti iga-aastasele üldkogule.

Mitte keegi siinviibijaist, mina sealhulgas, ei suuda täielikult tajuda, mida see Glasgow' budistlikule liikumisele tähendada võib. Alles nüüd hakkab see mulle koitma, kui me juba vaikselt, aga kindlalt projekti lõpuleviimisele läheneme. Mõnikord ärkan ma keset ööd üles ning mu rind pulbitseb energiast, kui mulle äkitselt välgulöögina kohale jõuab, mida see liikumisele ja Glasgow'le tähendab. Te teate, et oleme viimase seitsme ja poole aasta jooksul tõsiselt töötanud ning liikumise ja loodetavasti ka iseenda jaoks palju head ära teinud. Kuid nüüd hakkab see kõik avalikuks saama. Nüüd näitame seda ka Strathclyde'i* rahvale. Olen täiesti kindel selles mõjus, mida see avaldab, mitte vaid meie jaoks, vaid kõigile Glasgow' elanikele. Nad ei oska arvatagi, mis neid ees ootab.²⁰

Tema raport jätkus, ennustades „sädeleval tulevikuhorisondil koitmas“ rohkem kursusi ja aina enam inimesi, keda dharma kaasa haarab, uusi kogukondi, uusi budistlikke ettevõtmisi äri ja kunsti vallas. Mida kaugemale ta oma loeteluga jõudis, seda ambitsioonikamaks ja laiahaardelisemaks see läks. Saab olema „rohkem jõudeolekut, rõõ-

* Lääne-Šotimaa regioon, mille pealinnaks on Glasgow. [Tõlkija märkus]

mu ja õnne ... rohkem loovust ja *mettā*²¹... Glasgow' renessanss.“
Tema raport lõppes küsimusega: „Kes veel peale meie suudaks seda teha?“

Tol ajal oli FWBO just selline: idealismi majakas, mis aina rohkem inimesi enda poole tõmbas. Ajita ja teiste temataoliste vennaskonnaliikmete tulisus ja kirg võitis enda poole palju meeli ja südameid ning liikumine kasvas nüüd kiirelt.

* * *

Seitsmekümnendate lõpuks vaevlesid paljud lääneriigid majanduskriisis – valitses massiline tööpuudus ning levisid kriisi ja allakäigu meeoleolud. Külluslik ja optimistlik hipiajastu oli lõpule jõudnud. Lilledapsed andsid teed pungile, mis oli karmikoeline, vihane ja väljakutsuv. Järgneva kümnendi jooksul valitakse paljudes riikides võimule vabakaubandust toetavad parempoolsed valitsused. Suurbritannias juhtis säärase valitsuse võimule Margaret Thatcher ning see jäi poliitilisel maastikul domineerima rohkem kui kümneks aastaks. Thatcher oli osav oma ideid populariseerima, rääkides riikliku poputamise lõpetamisest, isikliku valikuvõimaluse suurendamisest ja turumajanduse võimsuse vallapästmisest, et luua rohkem jõukust ja heaolu. „Pole sellist asja nagu ühiskond, on vaid mehed ja naised kui inividid, ja nende perekonnad,“ oli üks tema kuulsatest tsitaatidest.²² Tema valitsus võttis sihiks avalike kulude vähendamise, et võimaldada maksude langetamist. Nad vähendasid ametiühingute jõudu, mille kurikuulsaimaks näiteks oli pikk ja kibe lahing kaevurite riikliku ametiühingu ning söekaevurite kogukondadega, mida see esindas. Kohalike omavalitsuste võimu vähendati ning paljud riigiettevõtted erastati. Seadusemuudatused andsid omavalitsuste elamufondide üürnikele õiguse oma elamispiinad ära osta ning vanematele rohkem õigust otsustada, millises koolis nende lapsed käivad. Väidetavalt tõi see tõepoolest kaasa paremal järjel ühiskonna, kuigi see oli ka jagunenum ja individualistlikum ühiskond, kus lõhe

39 Olete kuulnud teooriat, nüüd proovige praktikat

rikaste ja vaeste vahel aina suurenes. Nende muutuste tõttu hakkasid paljud inimesed kümnendit pidama valusaks konfliktiajastuks, mis lõppes vanade väärtuste lüüasaamisega. Kaheksakümnendate lõpuks olid sotsiaalsete väärtushinnangute vallas toimunud põhjalikud muutused.

Kuid eelmise ajastu optimism ja idealism näis FWBO keskel edasi elavat, vähemalt veel mõnda aega. Siin oli kaheksakümnendate vaimus dünaamiline, laiahaardeline ja kangelaslik. Vennaskonnaliikmeid oli 1980. aastal 150 kandis; kümnendi lõpuks oli see kasvanud neljasajale. Igal aastal avati uusi keskusi, kogukondi ja äriettevõtteid. Valitses veendunud usk dharmat võimesse maailma muuta – eriti just siis, kui seda FWBO moel ellu rakendada. Nõnda meelitas see ligi palju neid, kellele ühiskonnas toimuvad üldisemad muutused vastumeelsetena näisid. FWBO pakkus neile konteksti, kus oma ideaalide järgi elada, ning eesmärgi, millele oma elu pühendada. Nad olid selle eest tänulikud.

Kuid muidugi polnud kõik täiuslik. Suurbritannia Budistlik Ühing (The Buddhist Society) andis välja ajakirja *The Middle Way*. See kollakaspruuni kaanega väljaanne sisaldas akadeemilisusele pretendeerivaid artikleid ning raamatuarvustusi. Kui 1980. aasta novembri numbrit lehitseda, jõuame välja suures rasvases kirjas hüüdlauseni: „OLETE KUULNUD TEOORIAT, NÜÜD PROOVIGE PRAKTIKAT“. Sellele mitte eriti tagasihoidlikule üleskutele järgnesid mitmete FWBO keskuste kontaktandmed.²³

Need mõned sõnad annavad märku briti budismi tolleaegsest seisust. Valitsevaks suunaks oli pigem õpetlaslik ja intellektuaalne lähenemine dharmale ning budismiharjutajaid nende seas üldjuhul polnud. Kuid esile kerkimas oli ka praktilisema suunitlusega budistlikke grupe ning FWBO oli nende seas ülekaalukalt suurim. Usuti, et just nemad harjutavad budismi *tõeliselt* ning näitavad teed, isegi kui nende nooruslik entusiasm vahel ülbusele maad andis. Briti budistlikes

ringkondades ristiti nad kord koguni Briti budismi ründerühmlas-
teks. Ilmselt ei mõeldud seda komplimendina, kuid FWBO noored
revolutsioonilised budistid olid nimetusega rahul.

Sangharakhista kokkupuuted teiste budistlike gruppidega polnud
kunagi kõige paremad olnud. Indias oli ta kohanud mitmeid häid
ja silmapaistvaid budistlikke indiviide, kuid organiseeritud budism
tekitas temas pigem pettumust, kuna näis sageli kalduvat tuima for-
malismi suunas. Inglismaale naastes kohtas ta seda taas. Ka FWBO
sees oli probleeme olnud. Liikumise varasematel aastatel kutsuti
selles osalema mitmeid õpetajaid muudest traditsioonidest. Üks
jaapani zeni õpetaja hakkas meditatsioonilaagri ajal äkitselt väitma,
et on buddha Maitreja taaskehastus, kes uusi tõdesid kuulutab, mis
muidugi märkimisväärseid segadusi põhjustas.

Seega polnud Sangharakshita budistlike ringkondade põhiosa suhtes
mitte ainult kriitiline, vaid üritas ühtlasi enda verisulis liikumist selle
eest kaitsta. Nagu üks tema õpilastest hiljem kirjutas:

Sangharakshitale oli iseloomulik pigem lahinguvalmis suh-
tumine – oma viljakaima kirjutamisperioodi ning FWBO
loomise ajal oli ta teistest isoleerituna pideva kriitikatulva
alla mattunud. Ta oli jõuline visionäär, kes tundis, et sisuli-
selt üksi jäetuna peab ta Aasia budismi lääne keelekasutuse
ja arhetüüpidega mugandama...²⁴

Sangharakshita ei soosinud ebasõbralikkust või lahkusetust, kuid ta
julgestas inimesi oma arvamust avaldama ning vajadusel kriitilised
olema. „Aus kokkupõrge on parem kui ebaaus kokkumäng“, oli üks
tema tollaegseid juhtmõtteid.²⁵ Teiste usundite, budistlike tradit-
sioonide või õpetajate ideede ja kommete kritiseerimine ei tähenda-
nud tingimata sallimatust või lugupidamatust.

Kahtlemata leidus tol ajajärgul hulgaliselt segadusseajavaid ideid
budismi kohta. Dharma tuli uude kultuurikeskkonda ning nõnda

41 Olete
kuulnud
teooriat,
nüüd
proovige
praktikat

tekkisid vältimatud vääritlemistmised, mis klaarimist ja selgitamist vajasisid. FWBO oli aktiivne ja avatud ning vennaskonnaliikmed osalesid budistlike koolkondi ühendavatel üritustel ja konverentsidel, et teisi briti budiste tundma õppida ja nendega sõbruneda. Aga vahel muutus noore FWBO vestlustoon enesekindlast salvavaks. „Tundub, et FWBO on omandanud maine, nagu oleks meie kumbed teiste budistlike rühmadega suhtlemisel mõneti lihvimata,“ kirjutas üks vennaskonnaliige. „Me ei tunne sedasorti maine pärast küll erilist häbi, kuna oleme aastate jooksul avastanud, et kõik, mis budismi nime all esineb, ei pruugi seda tingimata olla. Oleme nn ühise asja nimel väljasolemissse ettevaatlikult suhtunud ning pidanud vajalikuks kritiseerida seda, mida oleme pidanud vassivaks, häguseks või lausa valeks.“²⁶

Teiseks probleemiks olid omavahelised hõõrumised, mis vältimatult inimeste vahel tekivad, kui nad ühiselt koos elavad ja rängalt töötavad. Need viisid tülideni, inimestevaheliste pahanduste ning erimeelsusteni. Ning kuna nad uskusid, et budistiks olemine tähendab ka enda muutmise nimel töötamist, siis vajasisid igasugused probleemid ausat suhtlust ja uurimist, mitte nende vältimist. Kuid parimatest kavatsustest hoolimata tekkisid vahel vägagi valulikud ebakõlad.

Sangharakshita reaktsiooniks sellele oli 1980. aastail rõhutada vaimset sõprust kui virgumiseni viiva tee olulist koostisosa. Ta pidas sel teemal loengu ning juhtis kaht seminari, mille keskmes olid asjassepuutuvad mittebudistlikud allikad: „Vendlusekohustused islamis“ ja Samuel Johnsoni „Ood sõprusele“. Lisaks avaldas ta 1984. aastal olulise artikli budistlikust eetikast „The Ten Pillars of Buddhism“ („Budismi kümme tugisammast“).

Kuid kõige karmim õppetund, mis noort FWBO-d tabas, juhtus Lõuna-Londonis Croydoni linnaosas. Seal oli neil olnud kogukond juba kõige varasematest päevadest peale, kuid 1970. aastate keskel hakkasid mõned vennaskonnaliikmed, nagu Nagabodhi ja Vessantara, seal tihemini korraldama avalikke kursusi, mis väga edukaks

kujunesid. 1978. aastal sai keskuse juhiks Padmaraja. Ta oli võimekas ja karismaatiline ning tema juhtimise all hoogustus tegevus veelgi. Nad kolisid 1981. aastal uutesse ruumidesse Croydoni High Streetil. Samades hoonetes pidasid nad ökotoidupoodi ning taimetoidurestorani Hockneys, mis sai peagi kuulsaks kui üks parimaid kogu maal. Äriettevõtted teenisid tulu, mis võimaldas edasist kasvu. Nõnda rajati 1984. aastal Independent Arts. Sellest sai äärmiselt edukas kunstikeskus, mis meelitas kokku oma aja tuntud kunstnikke, kes loenguid ja etteasteid pidasid ning kogu Londonist publikut Croydoni äärelinna meelitasid. Järgmisel aastal laienes Croydoni keskus veelgi, ostes Rivendelli, laagrikeskuse Sussexi maakohas.

Nende 30–40 inimese jaoks, kes keskuse heaks töötasid, eriti just restoranis, oli see pingeline aeg, kus tunded võisid üle keeda. Nad tegid pikki tööpäevi, tulles hilja õhtul tagasi kommuuni, kus nad sageli kolme-neljakesi ühes toas elama pidid. Järgmisel päeval oli vaja vara tõusta, et mediteerida ja jälle tööle minna. See polnud vaid ajutine asjade seis kuni järjekordse projekti lõpetamiseni, vaid kestis nõnda aastast aastasse.

Eesmärk pühitses abinõu. Kogu see raske töö, mis paljude ettevõtmiste käigus hoidmiseks teha tuli, sai kõige tähtsamaks ajaks, mille huvides ohverdati inimeste vaimne heaolu ja autunne. Karavan pidi edasi veerema ning nõnda muutusid juhtimisstruktuurid üha jäigemaks, suhtlusviis järsemaks ja üldine õhkkond aina nürimeelsemaks.

Nõnda arenes välja keerukas ja ebaterve grupidünaamika, mida kirjeldab restoranis töötanud Vishvapani:

Enne Hockneys tööle asumist tundsin end eemalseisjana, kuid nüüd avastasin, et siseringi sees on veel omad siseringid. Kõige sisemisem neist oli tekkinud Padmaraja ümber ning seal oli oma hierarhia, kus vanemad olivad noorematele koha kätte näitasid. Seda kindlustati nõökimise, sarkasmi ja solvavate hüüdnimedega panekuga (Poisike, Koperdis – just

nagu koolis), kuid ka lojaalsusele ja ideelisusele rõhumisega. Lõppude lõpuks „ehitame ju uut ühiskonda“ – milline ettevõtmine võinuks veel üllam olla? Ajuti öelati tagakiusamist varjati nii selle elluvijate kui ohvrite eest ideega, et kriitika või „raevukas sõprus“ on vaimse harjutamise üheks vormiks.²⁷

Inimese lojaalsust Croydoni keskusele pandi pidevalt proovile ja seati küsimärgi alla. Kui üks inimene avaldas soovi mitraks²⁸ saada, vastati talle: „Ütled, et tahad mitraks saada, aga ma ei näe sinus inimest, kes oleks valmis end pühendama.“²⁹ Kui otsustasid lahkuda, võidi sulle öelda, et oled argpüks, kes pole veel piisavalt täiskasvanud, et intensiivse vaimse harjutamise nõudmistele vastata.

Kaheksakümnendate vältel hakkasid mujal elavad vennaskonnaliikmed Croydonis toimuva pärast aina enam muret tundma. Kuid raskus seisnes selles, et kõik FWBO keskused olid rajatud juriidiliselt ja majanduslikult sõltumatutena. Eesmärgiks oli tagant ohutada kohalikku vastutusvõimet ja vältida tsentraliseeritust. Kuid ühtlasi tähendas see, et polnud kedagi, kes oleks võinud sisse marssida ja muutusi nõuda. Lisaks olid Padmaraja alluvad talle nõnda lojaalsed ja pühendunud, et kardeti teda provotseerida, kuna ta võis Croydoni keskuse FWBO-st sõltumatuks muuta. Siis saaks olukorra muutmiseks veelgi vähem ära teha.

1988. aastal sai Manjunathast Croydoni meesmitrate eestseisja (*convenor*). See tähendas, et ta pidi käima kogu FWBO-d hõlmavatel kokkusaamistel, kus ta keskuse kohta käivale kriitikale vastama pidi. Koju tagasi jõudes tegi ta oma mured teatavaks. Aegamööda hakkas grupi senine mõtteviis lagunema. Sangharakshita oli Manjunathat palunud, et ta julgustaks erinevate kiusamisviiside ohvriks langenud mitraid talle isiklikult kirjutama, et tal oleks Padmaraja korrale kutsumisel millelegi tugineda. Aina rohkem inimesi hakkas toimuvast rääkima.

Õige pea otsustas Padmaraja vennaskonnast välja astuda, temaga koos mõned teisedki. Osa neist oli kogetust sügavalt traumeeritud. Suurem osa jäi siiski FWBO-ga seotuks ning üritas oma häbi, ebaõnnestumise või reedetuks osutumise tunnetega toime tulla.

Vennaskonnas toimus ka oluline institutsionaalne muudatus, et tulevikus selliste asjade juhtumist vältida. Üheksakümnendate alguses nimetas Sangharakshita mõned vanemad ja kogenumad vennaskonnaliikmed peamiste FWBO keskuste nii-öelda presidentideks. Nad tegutsesid ennekõike keskuste vaimsete sõpradena, pakkudes nõu ja julgustust, pidades loenguid ja jagades õpetusi. Kuid ühtlasi pidid nad keskustes toimuva suhtes jääma välise ja sõltumatu vaatleja rolli, et mitte lasta asjadel jälle valele teele minna.

Muidugi oleks lihtne Padmarajast patuoinas teha, kuid üldiselt seda välditi. Nagu Golden Drum (ajakiri, mis nüüdseks uudiskirja FWBO Newsletter asendanud oli) tollal kirjutas: „Miks, kuidas, millal ja kes on küsimused, mis järgnevatel kuudel palju kõneainet pakuvad, aga mitte ainult Croydonis, vaid kogu Suurbritannia liikumises tervikuna.“³⁰ Tõepoolest, vennaskonna kokkusaamistel toimusid pikad ja pidevad arutlused, inimesed olid juhtunust šokis ja tegelesid sisevaatlusega. Mis valesti läks? Kuidas see juhtuda sai? Nad analüüsisid asjaga seotud inimeste iseloomu ning nende vahel tekkinud keerukat grupidünaamikat: kuidas olid nad lasknud end sellest kaasa tõmmata? FWBO jaoks oli see süütuse kaotamise aeg.

Mõned Croydonis töötanutest olid saanud selle aja jooksul tunda kamraadlust ja ühist eesmärgitunnet, mida nad hiljem veel harva uuesti kogesid, aga siiski oli olnud ka kiusamist ja alandamist. Kui kummaline ja kurb võis nende jaoks olla, et midagi nii toredat ja heade kavatsustega sooritatut võib nõnda pahasti ebaõnnestuda. Nad pidid õppima, et kogemus peab idealismiga kaasas käima. Nad pidid grupidünaamika keerukat toimimist põhjalikumalt tundma õppima, samuti inimlike motiivide vastandlikku loomust. Need olid valusad õppetunnid.

DHAMMA-REVOLUTSIOON INDIAS

46

Rühm läänlasi sõidab maastikuautos koos teejuhtidega läbi India südamaa. Auto rapub ja vonkleb augulistel ja konarlikel teedel tundide viisi järjest. Ümbritsev maastik on enamasti tasane, seal laiuvad suhkruuroo- ja puuvillapõllud. Banaanitaimede räsitud lehed kõiguvad tuules, mangopuud on õiehteis. Suur roheline sisalik lipsab alustaimestikku. Iga paari miili järel läbib maastikuauto järjekordse küla koos selle mudatelistest majade ja turulettidega.

Need punatolmused teed on soonteks, mida mööda voolab India eluveri. Teel kulgevad naised, lapsed selga seotud. Vabalt hulkuv lehmakari läheb ükskõikselt üle tee. Mehed väntavad jalgratastel, mis on riisikottidest ülekoormatud. Härjavankrid kannavad kõrgeid suhkruroovihke. Logisev vana buss, mis on reisijaid täis pressitud, kihutab järgmisse peatusse, et ka seal ootajad peale korjata. Kõik ei mahugi peale, mõned jäävad maha, punase teetolmu ja sinaka heitgaasi pilvede sekka. Palmiluudadega naised pühivad väarikalt oma tillukeste majade esiselt prahti kokku. Vana mees, lõual hall habemetüügas, lonkab mööda; üks jalg on tal pahasti üles paistetanud ja tõmbleb valu käes. Džiip möödub veoautost, mis kannab nõnda kõrget banaanikoormat, et sellega võiks täita terve maja. Kauni rühiga tütarlapsed kannavad pea peal potte ja kastruleid; energiat täis väikesed poisid üritavad joostes džiibiga sammu pidada. Kuuma teetolmu kohal kiirgab tulipalav päike üha edasi.

Viimaks pöörab džiip peateelt kõrvale, väiksemale ja veel konarlikumale rajale, mis näibki vaid aukudest koosnevat. Auto jõuab küla keskele ja jääb viimaks seisma, kõik ronivad välja ja sirutavad väsinud, krampitõmbunud liikmeid, naeratades külaelanikele, kes nendega kohtuma olid tulnud. Kohalikud jälgivad neid uudishimulikult, samas kui läänlased imestades ümbrust silmitsevad.

Asula keskel on lagendik, kuhu grupp nüüd sammud seab. Selle ühte otsa on ehitatud kollase ja oranži kanga, elektriküünalde ja piltidega kaunistatud lava. Mõned pildid kujutavad Buddhat, samuti leidub seal pilte tänapäevase välimuse, ümmarguse näoga India mehest, kes kannab pakse sarvraamidega prille ja ülikonda.

.....
47 Dhamma-
revolutsioon
Indias

Õhtu saabudes koguneb väljakule aina rohkem rahvast. Paistab, et kogu küla on kokku tulnud, õhk on kära, jutuvada ja põnevust täis. Mõned kohalikud mehed tõusevad lavale, peetakse tervituskõnesid ja tutvustatakse küllatulnuid. Siis ronivad sinna ka mõned läänlased – veidi häbelikult – ja kõnelevad järgemööda.

Selgub, et nemadki on budistid. Nad räägivad publikule, et lääne-riigid, kust nemad tulevad, pole budistlikud. Need on rikkad riigid, kus inimestel on täidetud kõik ainelised vajadused. Kuid ikkagi pole nad sageli õnnelikud ja tunnevad, et midagi jääb puudu. Ning seetõttu on nad valinud budistiks olemise – et oma elule vaimset suunda ja eesmärki leida.

Nad on ka teada saanud, et kuigi budism Indias sajandeid tagasi välja suri, otsustas dr Ambedkar 1950-ndatel suure hulga oma vaestest ja rõhutud järgijatest just budismi kaudu kastisüsteemi ebaõigluse käest päästa. Neid liigutas see lugu väga. Nende jaoks on oluline, et budism võib kanda nõnda olulist sotsiaalset sõnumit ja suure hulga inimeste saatust niivõrd jõuliselt mõjutada. Seega otsustasid nad seda liikumist oma silmaga kaeda ja mõnede uute India budistidega kohtuda.

Iga läänlase kõnele järgneb naer ja aplaus. Kaks gruppi – läänlased ja indialased – vaatavad üksteisele naeratades otsa. Raske öelda, kummad on rohkem üllatunud: kas läänlased nõnda soojast vastuvõtust, mis võhivõorastele selle tohutu maa keskel osaks langes, või indialased, kohates lääne inimesi, kes nende vastu nii suurt huvi tunnevad ja nende valitud vaimset teed jagavad.

* * *

Et FWBO, läänemaailma jaoks rajatud uus budistlik liikumine, India vaeseimate inimeste seas kanda kinnitas, on vahest kõige ootamatum peatükk selle ajaloos. Selgitamaks, kuidas nii erineva ühiskondliku, kultuurilise ja majandusliku taustaga inimesed sama kogukonna piires ühiselt harjutama hakkasid, tuleb anda ülevaade India lähiajaloo kohta, mis selle peatüki üpriski mahukaks muudab. Kuid lugu, mida kuulete, on erakordne. Praegu on Indias liikumisega seotud rohkem inimesi kui üheski teises maailma riigis. Kui selle raamatu sisu ja struktuur põhineks liikumisega seotud inimeste arvul, siis oleks see raamat India kohta ning FWBO tegevusele läänemaades saaks pühendatud vaid paar peatükki, mitte vastupidi.

* * *

Selle loo alguseks võib pidada seitsmekümnendate teise poole Londonit – aega, mil ehitati uus Londoni budismikeskus ning uue FWBO arengus olid tormilised ajad. Sangharakshita pidas 1976. aastal loengusarja „Kuldsära suutrast“, sarja pealkirjaks „Transforming Self and World“ („Muutes ennast ja maailma“). Ta kasutas suutrast võetud võrdpilte ja lugusid, et näidata, kuidas maailmale kasuliku mõju avaldamiseks tuleb iseennast muuta, ent maailmas aktiivne olles muudate ka iseennast. Enda muutmise ja maailma muutmise käivad käsikäes.

Publiku seas istus keskendunult kuulates Lokamitra. Tema jaoks olid need loengud pöördelise tähtsusega; need avasid tee enda ja teise näilise konflikti käest pääsemiseks.

Lokamitra oli saanud vennaskonnaliikmeks 1974. aastal; ta oli kooliõpetaja, kuid loobus oma ametist, et FWBO heaks tööle hakata. Üks tema sõber kirjeldas teda tollal nõnda: „Lokamitra oli mees nagu härg, tõeline tuulepööris, kelle sütitav meelelaad oli ühinenud täieliku pühendumisega eesmärgile, mille ta endale võtnud oli.“⁴⁹ Kuid siis jäi ta haigeks ning arst leidis, et ta peab operatsioonile minema. Ta hakkas tervise parandamise nimel joogaga tegelema, et kirurgilist sekkumist vältida. Aasta hiljem polnud ta mitte ainult tervenunud, vaid temast oli ühtlasi saanud kogenud joogaharjutaja ning pealekauba ka kvalifitseeritud joogainstruktor.

Ta reisis 1977. aastal koos mõnede teiste FWBO joogaharjutajatega Indiasse, et osaleda kursusel, mida juhtis tuntud joogi BKS Iyengar. Ta küsis Sangharakshitalt, kas too soovib, et ta kohtuks Indias olles mõnede tema vanade sõprade ja tuttavatega, ning Sangharakshita andis talle mõned nimed. 14. oktoobril peatus joogahuvilisi vedav rong Nagpuri jaamas. Tundus, et seal on parajasti käimas mingi budistlik pidustus, ning nad tundsid huvi, mis siin toimub.

Nad ei teadnud kuigi palju dr Ambedkari ja tema juhitava liikumise kohta, mis oli sajad tuhanded puutumatud budismi pööranud. Kuid peagi õppisid nad teda ja tema liikumist lähedalt tundma. Nad avastasid ka oma õpetaja Sangharakshita elus ja töös uue mõõtme, mille kohta nad midagi ei teadnud.

* * *

Kastisüsteemi väljakujunemise kohta pole palju teada, kuid vähemalt viimase tuhande aasta jooksul on see olnud hinduismi ja seega kogu India ühiskonna üheks oluliseks küljeks. See koosneb neljast *varna*’st („värvist“): braahmanid (preestrid), kšatrijad (sõjamehed), vaišjad

(kaupmehed ja käsitöölised) ja šuudrad (põlluharijad ja lihttöö tegijad, kes moodustavad valdava enamuse). Süsteemist väljapoole jäävad need, keda peetakse kastita hindudeks (n-õ puutumatud) ja muude religioonide esindajad. Selle üldstruktuuri sees leidub veel arvukalt alamjaotusi ja hõimureegleid; arvatakse, et erinevate kastide hulk jääb kahe tuhande ja kahekümne tuhande vahele.³²

Väidetavalt on süsteemi aluseks religioosse puhtuse hierarhia. Braahmanid on jumalale kõige lähemal ning olles kõige puhtamad, langeb neile kohustus pühasid rituaale sooritada. Kõige all on eba- puhtaimad: kastiga hindu jaoks on nendega kokkupuutumine roojastav ja nende endi puhtust kahjustav. Nõnda arenes välja puutumatus- idee, mistõttu neisse inimestesse hakati suhtuma äärmiselt põlglikult ja vaenulikult. Puutumatud elasid slummides külade ääremail ning pidid tegema kõige räpasemaid ja alandavamaid töid. Kui nad seatud ühiskondlikke piire ületasid, riskisid nad karmi karistusega. Abielud sõlmiti vaid kastisiseselt, mis omakorda süsteemi põlistas. See tähendas, et puutumatud (ja ka šuudrad) ei saanud loota elus edasijõudmisele ega oma pörgulikust olukorrast pääsemisele. Puutumatuna koheldi sind sõna otseses mõttes nagu kõntsa.

Kuid 19. sajandi lõpul, osaliselt tänu Briti kolonisatsioonile Indias, hakkasid süsteemis ilmema esimesed mõrad. Nõnda võttis Briti armee kuni 1893. aastani enda ridadesse ka puutumatud. Sellisesse maailma sündis 14. aprillil 1891. aastal ka Bhimrao Ambedkar.³³ Tema isa Ramji oli abiellunud Bhimabaiga, tõusnud *subedar*-majori auastmesse ja juhtis nüüd sõjakooli. Nad olid maharid, mis on üks suurimaid puutumatute kaste Kesk-India Maharashtra piirkonnas.

Bhimrao oli neljateistaastane ja perekonna noorim võsu (seitse õde- venda olid surnud juba imikuna). Ta sai suure armastuse osaliseks ning kasvas arukaks, võistlushimuliseks ja otsusekindlaks noor- meheks.

Pärast 1893. aastat loobus armee senisest puutumate poliitikast ning pere pidi sõjakoolist lahkuma ja mujale kolima, kuigi armee leidis Bhimrao isale töökoha poepidajana. Tema isa ühiskondlik positsioon võimaldas tal Bhimrao kooli saata, et ta saaks hariduse omandada. See tähendas, et teda ei rõhutatud tema kastikuuluvuse pärast nõnda tõsiselt, nagu külaelanikke, kuigi ta jutustas hiljem oma kooliajast mõningaid šokeerivaid lugusid: kuidas ta pidi istuma klassiruumist väljas, teistest lastest eemal, või kuidas siis, kui talle juua anti, soovitati tal suu lahti teha ja pea taha kallutada, et vett saaks suhu valada nii, et tema suu pudelikaela ei puutuks. Riiklikus keskkoolis polnud tal ühtegi sõpra ning õpetajad ei teinud temast välja. Ta mattis end raamatutesse ja pühendus õppimisele.

Juba 1905. aastal korraldati talle abiellumine Ramabaiga – peig oli neliteist ja pruut üheksa aastat vana. Neil sündis 1912. aastal poeg, kes sai nimeks Yashowant. Ta oli esimene viiest lapsest ning ainuke, kes täiskasvanuikka jõudis.

Seitsmeteistaastaselt sai noorest Ambedkarist esimene puutumatu, kes Bombay (praeguse Mumbai) riikliku keskkooli lõputunnistuse omandas. Ta jäi silma liberaalselt meelestatud reformipooldajatele ning sai stipendiumi Bombay ülikoolis õppimiseks, omandades bakalaureusekraadi inglise ja pärsia keeltes. Ta võitis uusi stipendiume, mis võimaldas tal minna õppima New Yorki Columbia ülikooli (kus ta õppis majandust ja sotsiaalteadusi), Grays Inni juurakolledžisse Londonis (läbides advokaadikoolituse) ning Londoni majandusülikooli (kus ta sai majanduses esmalt magistri- ja siis doktorikraadi). Ta õppis selgeks saksa keele ning tudeeris veidi aega ka Bonni ülikoolis.

Isegi erakordselt hea päritoluga inimese jaoks oleksid need hiilgavad akadeemilised saavutused; puutumatuna sündinu puhul oli tegu millegi uskumatuga. Elu Ameerikas ja Euroopas oli mitmeski mõttes silmiavav. Esimest korda elus oli ta kastitaagast vaba; ta võis kõigi tudengitega vabalt suhelda ja läbi käia, mis näitas talle ka meeste ja

naiste vahelise suurema võrdsuse võimalikkust. See oli ka raske aeg: ta elas 1920-ndate Londonis kasinat elu, oli üksildane ja töötas vääramatu otsusekindlusega tundide kaupa oma sihi saavutamiseks.

Ambedkar naasis Indiasse, lootes karjääri teha ja oma peret rahaliselt toetada. Kuid teda tabasid kibedad pettumused. Juba varem, välismaa kraadiõpingute vahepeal, oli ta ajutiselt Baroda osariigi administratsioonis töötanud ja puutus seal kokku kastipõhise diskrimineerimisega. Tal oli väga raske leida kedagi, kes nõustuks talle tube üürima. Teised kontoriametnikud suhtusid temasse põlglikult ning viskasid vahel raamatuid ja pabereid eemalt tema lauale, et lähemat kokkupuutumist vältida. Hiljem läks olukord veelgi hullemaks ning teda ähvardati juba füüsilise vägivallega. Ta oli sunnitud lahkuma. Hiljem üritas ta rajada advokaadibürood, kuid pidi kuude kaupa ootama, enne kui oma esimese juhtumi sai.

Äärmiselt pettununa pidi ta tunnistama, et kastikuuluvuse eest pole võimalik põgeneda, sest viha ja hirm olid inimestesse nõnda sügavale juurdunud. Hoolimata tema ülikõrgest haridusest käituti temaga ikka samamoodi. Paljud oleksid murdunud kõigi nende eelarvamuste ja diskriminatsiooni all, mida ta kannatama pidi. Kuigi see teda vägagi ärritas, süvendas see vaid tema otsusekindlust näha vaeva oma inimeste olukorra poliitilise parandamise nimel.

Tolle ajastu Indias toimusid nii ühiskondlikud kui poliitilised käärimised, eriti veel siis, kui brittide võimu alt iseseisvumise kampaania jõudu koguma hakkas, mida saatis kommunistlike ja vasakpoolsete liikumiste esiletõus. Ambedkar oli neid debatte alati huviga jälginud, kuid nüüd pühendas end ka ise sellele. Ta oli rahvuslane: ta soovis vaba Indiat – kuid sellist Indiat, kus *kõik* inimesed vabad oleksid. Iseseisvusega pidid kaasnema demokraatlikud põhiseaduslikud struktuurid, mis seda tagaksid. Tal oli mitmeid konflikte iseseisvusliikumiste juhtidega, kõige tuntumad neist just Gandhiga, kes leidis, et hindud saavad kastisüsteemi reformimisega ise hakkama. Ambedkar jäi selle suhtes äärmiselt skeptiliseks ning leidis, et puutumatud

peavad end ise vabastama. Ta löi liidu kommunistide ja teistega, kes rõhutatud inimeste olukorra leevendamise nimel kampaaniat tegid, kuigi aja möödudes muutus ta kriitiliseks nende kombe suhtes kõiki teemasid vaid klassikuuluvuse alusel tõlgendada, samas mõistmata kastisüsteemi äärmiselt pahaloomulist rolli – koos selle religioossete piirangute ja vaimse mahasurumisega.

Ta oli mitmete kuulsaks saanud aktsioonide juures juhtivas või olulises rollis, nagu 1927. aasta Chowderi tsisterniinsident, kui rühm puutumatuid jõi vett kõrgema kastikuuluvusega hindudele mõeldud veetsisternist. Teine protest sisaldas endas „Manusmrti“ avalikku põletamist – tegu on hindu tekstiga, mis sisaldab kasti puudutavaid seadusi ja piiranguid, millest mõned on tõeliselt jubedad, näiteks sulatina valamine puutumatu kõrva, kes juhtus kuulma pühasid tekste. Oma elu jooksul oli Ambedkar lähedalt seotud ka kolme poliitilise partei moodustamise ja valimiskampaaniatega.

Ambedkari naine suri 1935. aastal, olles vaid 40-aastane. Ambedkari perekonnaelu oli tormiline ja traagiline; lähimast perekonnast olid nüüdseks elus vaid tema ise ja poeg Yashowant, keda vaevas reuma. Ambedkar tundis suurt kahetsust, et ta polnud suutnud oma pere heaks rohkem ära teha.

Nüüd oli ka brittidele selgeks saanud, et nende päevad Indias on loetud, ning nad hakkasid valmistuma väljatõmbumiseks ja iseseisvuse lubamiseks. Tunnistades Ambedkari rolli puutumatu tegevuskonna juhina ning tema võimeid seadusetundmise ja poliitika vallas, kutsusid nad ta koos Gandhiga ümarlauavestlusele. See tõi kaasa uusi tülisid teemal, kuidas kastisüsteemist väljapoole jäävad inimesed uues Indias esindatud olema peaksid. Ambedkar nõustus 1942. aastal ühinema brittide sõjaaegse administratiivvalitsusega Indias. Mitmed süüdistasid teda brittidega koostöö tegemises, kuid tema pidas peamiseks prioriteediks natsismi alistamist. Ta pandi tööjõuministriks ning ta algatas mitmeid progressiivseid muudatusi, nii et teda hakati pidama äärmiselt kompetentseks haldustöötajaks ja seadusandjaks.

Nõnda läkski nii, et kui Nehrust sai 1947. aastal iseseisva India esimene peaminister, määras ta Ambedkari justiitsministri ametikohale. Ambedkar oli ilmselgelt kõige võimekam ja kvalifitseeritum mees, keda sellele kohale panna. Järgneva kahe aasta jooksul juhtis ta komiteed, mis koostas India uue põhiseaduse alused, suutes sellele imetlusväärse oskuse ja vilumusega ka seadusandliku jõu anda. Ta ei saanud küll kõike, mida tahtis, kuid olles pragmatist, leppis ta sellega, mida suutis saavutada. Tulemuseks oli demokraatlik põhiseadus uuele Indiale, mis on ühele maailma suurimale ning mitmekesiseemale ja keerukamale riigile stabiilsuse kindlustanud.

Samal ajal hakkas Ambedkari tervis üles ütleva. Kliinikus, kus teda raviti, kohtas ta dr Sharda Kabiri, kellest sai 1948. aastal tema teine abikaasa, kes tema eest allesjäänud eluaastatel hoolitses.

Järgmiseks alustas ta tööd hindu koodeksi kallal, lootes reformida abieluseadust ja anda naistele õigused abielu lahutada, vara omada ja pangakontosid avada, ning muuta muidki ühiskondlikke tavasid, mis tema arvates hindu ühiskonnas ebaõiglust säilitasid. Kuid see tõi kaasa teravat vastuseisu konservatiivsete ja äärmuslike hindude leerist; nad võisid küll lubada puutumatul uut põhiseadust kirjutada, aga mitte ühiskondlikke seadusemuudatusi sisse viia.

Nehru puikles vastu ning loobus aja jooksul teda toetamast; samal ajal pettus Ambedkar valitsuse võetud poliitilises suunas Pakistani ja Kašmiiri puhul ning suhete tugevdamises NSV Liiduga. Kui 1951. aastal selgeks sai, et seadusemuudatused läbi ei lähe, astus Ambedkar vastikust tundes ametist tagasi. Ta ütles oma tagasiastumiskõnes kuulsaks saanud lause, mille kohaselt valitsus üritab „sõnnikuhunnikule paleed rajada“³⁴: „nad üritavad kehtestada seadusi, mis osutuvad tulemusetuteks, kuna ei juleta muuta kehtivaid ühiskondlikke tavasid“.

Tema varases elus olid haridus ja püüd isiklikule edule vaid pettumusi kaasa toonud; nüüd selgus Ambedkarile ka poliitika piiratus

asjade muutmisel. Kast on suhtumise küsimus, kus ühel pool on ülbus ja üleoleku tunnetamine, teisel pool aga hirm ja enese väärtusetuks pidamine. Kasti piirid peituvad inimeste meeltes ning seda ei saa muuta ühegi seaduse kehtestamine. Vaja oli muutust, mis ulatuks palju sügavamale.

Valitsusest tagasiastumine tähendas tema poliitilise karjääri lõppu, kuid tema elu radikaalseim ja olulisim samm seisis veel ees. Ta oli selleks ettevalmistusi teinud. Juba 1927. aastal arutleti puutumate liikumises selle üle, kas lahenduseks oleks hinduismist loobumine ja usuline pöördumine, ning ka Ambedkar pidas vajalikuks selles osaleda. Ta tegi 1935. aastal kuulsa avalduse: „Ma sündisin hinduna ning olen puutumata tagajärgede käes palju kannatanud. Ma ei kavatsen hinduna surra.“³⁵

Kogu selle aja vältel õppis ta tundma suuri maailmareligioone, üritades leida sellist, mis annaks tema rahvale uue alguse ja positiivse vaimse ideaali. Spekuleeriti selle üle, mis suunas ta kaldub, ning mõningad usujuhid pakkusid tema rahvale isegi rahalist toetust. Neljakümnendate lõpul hakkas ta aina enam rääkima ja kirjutama budismist ning sai selgeks, et teda tõmbab just selle suunas. Budism ei põhine ebausul, leidis Ambedkar, vaid pigem moraalil, mida läheb vaja, et saavutada tõelist vabadust, võrdsust ja solidaarsust inimeste vahel. Ühtlasi oli sel Indias tugev kultuuriline tagapõhi, seega ei eraldaks pöördunud end parimast vaimsest pärandist, mida nende kodumaa pakkuda võib.

Ta teatas 1954. aastal, et kavatsen budismi pöörduda, ja kaks aastat hiljem, 1956. aasta 14. oktoobril, võttis ta vastu kaitset ja käitumisjuhised U Chandramanilt, kes oli tol ajal kõige kõrgem budistlik munk Indias, juhtides ka oma 480 000 järgijat samade kaitsete ja käitumisjuhiste vastuvõtmisel ja 22 töötuse andmisel. Järgmisel päeval pöördus Candrapuris veel 200 000 inimest ning Ambedkar ennustas massilist pöördumiste lainet. Õhus hõljus uus lootus. Kohalviibija sõnadega:

Võimatu on kirjeldada, mida ma tol päeval tundsin – mul pole selle jaoks ingliskeelseid sõnu –, kuid tekkis tunne, et meie elu saab uue alguse. Kõigi nende sajandite järel said orjade ja väljatõugatudena koheldud inimesed viimaks teada, et nad pole kellestki teisest halvemad. See oli tohutu muutus ning me jõudsime eneseusalduseni.³⁶

Ambedkari tervis halvenes üha: ta kannatas suhkruhaiguse, reuma, kõrge vererõhu, südamehädade ja tõsise jalavalu käes. Kuid ikkagi jätkas ta samas tempos töötamist, lugedes ja kirjutades hiliste öötundideni. Vaid kuus nädalat pärast pöördumist, 1956. aasta 6. detsembri hommikul, leiti ta kokkuvajunult oma töölaua äärest. Ambedkar oli surnud ja uus budistlik liikumine jäi juhita.

* * *

Uue budistliku kogukonna seas ei leidunud kedagi, kes oleks ligilähedaseltki Ambedkari staatusega või omaks sarnast arusaamist dharmast ja selle potentsiaalidest. Ülejäänud budistlik maailm ei mõistnud uue liikumise tausta ega reageerinud, ei pakkunud toetust ega õpetusi.

Ambedkari rahvale tuli tema ootamatu surm šokina. Kuid mälestus tema tehtust jäi püsima ning nad soovisid selle väärilised olla. Liikumine jäi kestma – läbi poliitilise tegevuse, ühiskondlike ja hariduslike projektide ning uute budismi pöördumiste. Tänapäeval peavad miljonid inimesed Ambedkari meie aja lunastajaks ning käivad palverännakutel Dikshabhumi (pöördumise paika), mis asub Nagpuris. Vältimatult tekkis mitmeid erinevaid tõlgendusi Ambedkari edasiste kavatsuste kohta ning pinged poliitilisema ja vaimsema suuna vahel süvenesid, nii et tänapäeval elab ambedkarism küll üha edasi, aga on keerukas ja killustunud.

Puutumatus kuulutati Ambedkari loodud põhiseadusega küll ebaseaduslikuks ning see kehtestas tema rahva jaoks muidki soodsaid

muudatusi, nagu garanteeritud õppekohtade kvoot kõrgkoolides ja töökohad valitsusasutustes. Tänapäeval on suhtumine muutumas, eriti just kiiresti kasvavates suurlinnades. Kuid vanad kombes püsivad visalt edasi ning paljud dalitite³⁷ kogukonnad pole suutnud endalt veel sadu aastaid püsinud häbimärki maha pesta ega enesekindlust leida. Vana kastipõhine diskrimineerimine elab edasi, eriti just India külades.

* * *

Sangharakshita elas 1950-ndatel Põhja-India mägilinnakeses nimega Kalimpong, kuid käis sageli ka lõuna pool loenguid pidamas ja muid asju ajamas. Ta pidas 1950-ndatel Ambedkariga kirjavahetust ning kohtus temaga kolmel korral. Ta mäletab Ambedkari kui vaheda mõistusega, kirglikku ja paratamatult ka karmi otsusekindlusega meest, keda ümbritsevad inimesed armastasid ja austasid. Nad vestlesid budismist ning eriti just sellest, mida pöördumine endast kujutab ning kuidas seda tseremooniat korraldama peaks. Ambedkar palus esmalt just temal esimene pöördumistseremoonia läbi viia, kuid Sangharakshita soovitas seda paluda U Chandramanilt, birma mungalt, kes oli korraldanud ka tema *sramanera*³⁸ pühitsuse ning oli kõige kauem pühitsetud olnud – ja seega kõige kõrgem – munk Indias.

Juhuslikult viibis Sangharakshita Nagpuris ka Ambedkari surmapäeval. Kurvast uudisest kuulda saanud, ilmus 100 000 inimest kiirustades korraldatud rahvakogunemisele. Ka Sangharakshital paluti neile kõneleeda. Mitmed esinejad suutsid mikrofoni ees vaevalt midagi lausuda, olles sündmusest sedavõrd endast väljas ja löödud. Paljud puhkesid lihtsalt nutma. Valitses väga rõhutud õhkkond. Siis oli Sangharakshita kord kõneleeda. Ta sai aru, et talle on langenud ülesanne nende tuju tõsta ja neile meenutada, et Ambedkari elu ei möödunud asjatult ning tema elutöö elab neis edasi.³⁹

Ta kõneles järgnevail nädalail veel mitmetel kokkusaamistel ning ülejäänud Indias veedetud aja jooksul (aastatel 1957–1964) veetis ta kuni kuus kuud aastas Maharashtras, õpetades Ambedkari budistidele dharmat ja luues nendega sideme, mida ei unustatud. Nende usk dharmasse oli talle sügavaks inspiratsiooniallikaks. Hiljem kirjutas ta sõbrale:

Mul endal oli selle aja vältel väga imelik vaimne kogemus. Mulle tundus, et ma pole inimene, vaid isetu jõud. Mingil hetkel tegutsesin ma tööpoolest ilma ühegi mõtteta, just nagu *samadhi*'s [sügavas meditatsiooniseisundis]. Ma ei tundnud peaaegu üldse väsimust – vähemalt mitte niipalju, nagu oleks säärase koormuse puhul oodanud. Nagpurist lahkudes tundsin end üpris värske ja puhanuna.⁴⁰

Hiljem kutsuti teda Suurbritanniasse budismi arendama. Ta nägi seal suurt potentsiaali, samas kui Indias olid arenguvõimalused tunduvalt piiratumad. Ambedkaristide liikumine oli aina poliitilisemaks muutumas, Ambedkari rajatud India vabariiklik partei oli lõhenenud ning Ambedkari olulisus nii Indias kui sellest väljaspool vähenemas. Sangharakashita otsustas läände naasta, kuid lootis, et ühel päeval tuleb ta tagasi ning jätkab Indias dharmat nimel töötamist.

* * *

Rohkem kui kümme aastat hiljem, 1977. aasta oktoobris, rändas Lokamitra sõpradega Indiasse, et joogat õppida. Juhuse tahtel sattusid nad Nagpuri, Ambedkari budismi pöördumise paika just selle kahekümne esimese aastapäeva tähistamise ajal. Hiljem samal päeval võeti Lokamitra kaasa tohutule rahvakogunemisele, kus viibis üle poole miljoni inimese, ning teda julgustati lavale astuma; ta ütles mõned tervitussõnad ja kõneles liikumisest, mille Sangharakshita oli

Suurbritannias rajanud. Inimeste reaktsioon Sangharakshita nimetamisele hämmastas teda; Indias polnud teda unustatud ning oli selge, et temast peetakse väga lugu.

Päev pärast Nagpuri rahvakogunemist külastas Lokamitra selle toimumispaika uuesti ning jalutas seal ringi, mõeldes kõigele, mille tunnistajaks ta oli olnud. See avaldas talle sügavat muljet. Siin oli tuhandeid inimesi, kes igatsesid dharmat harjutada ning kelle elu see oluliselt parandada võiks. Ta leidis, et selles situatsioonis peitub tohutu potentsiaal „nii enda kui maailma muutmiseks“. Nagu ta hiljem lausus: „Ma ei otsustanud tol hetkel teadlikult Indiasse tööle jääda, kuid ma ei kahtle selles, et just tol päeval otsustati mu tuleviku üle.“⁴¹

.....
59 Dhamma-
revolutsioon
Indias

Kui Lokamitra Punes joogakursusel osales, kohtas ta seal mõnd Sangharakshita vana sõpra, andis dharmatunde ja pidas loenguid ning korraldas ja juhtis isegi meditatsioonilaagrit. Suurbritanniasse naastes küsis ta Sangharakshitalt, kas ta peaks Indiasse minema ja Punesse keskuse rajama, millesse too väga soosivalt suhtus. Nõnda läks ta 1978. aasta augustis koos veel kahe vennaskonnaliikme – Padmavajra ja Kularatnaga – Indiasse tagasi. Sellesse suhtuti suure põnevuse ja lootusega, nagu Kularatna kirjeldab:

Meid saadeti Londoni budismikeskusest väga uhkelt teele. Õhkkond oli pidulik ning kõik paistsid sündmuse tähtsust tunnustavat: et *dhamma*⁴² reisib nüüd läänest itta. Meid saadeti teele konfettide sajus ja juhatati Bethnal Greenist välja tuututava autokaravani eesotsas – karavan koosnes küll üpriski päevinäinud, kuid seda uhkemalt ehitud mootorsõidukitest, mis kohalikus rahvas mõningast elevust tekitas – mõned isegi lehvitasid meile.⁴³

Indiasse saabudes kohanes Lokamitra kergemini kui teised kaks, keda tabas paras kultuurišokk, kui nad üritasid harjuda kuumuse ja niiskuse, kära ja korratuse, kõigi vaatepiltide ja lõhnade, äärmise vaesuse ning tohutu rahvamassiga, mis koosnes kõigist neist inimkonna

esindajatest, kes sündisid, elasid ja surid sealsamas tänavatel otse nende silme all. Kuid nad asusid kohe tegevusse, andes kuni 14 õppetundi nädalas, Lokamitra teed näitamas ja teised kaks käigupealt õppides. Esimesed tunnid peeti tillukestes plekktahvlitest kokkulöödud kuurides või garaažides, kuhu pressisid end terved perekonnad koos laste ja vanavanematega. Läänlaste vastu näidati üles suurt külalislahkust ning kõikjal võeti neid vastu säärase entusiasmi ja religioosse pühendumisega, millega nad läänemaailmas harjunud polnud.

Järgmisel aastal kutsusid nad ka Sangharakshita endale külla ning nii naasiski ta 12 aastase eemaloleku järel taas Indiasse. Ta pani seal ametlikult aluse liikumisele, mis sedapuhku ei võtnud endale FWBO nime, vaid sai tuntuks kui Trailokya Bauddha Mahasangha Sahayaka Gana (TBMSG) – Kolme Maailma Vaimse Kogukonna Abistajate Ühendus.⁴⁴ Ta viis läbi esimesed pühitsused sellesse vennaskonda⁴⁵ India pinnal ning rändas ringi, pidades hulgaliselt loenguid. Tema läänlastest õpilased said oma õpetajat uuest küljest tundma. Neid hämmastasid tuhanded inimesed, kes kokku tulid, et teda tervitada ja kuulata, ning neid üllatas, kui vabalt ta end Indias ja selle rahva seas tundis.

Tema loengutel valitses entusiasmist ja pühendumisest laetud õhkkond. Neid külastasid tuhanded inimesed, kes ulatasid talle lugematul arvul peiulilledest ja jasmiinidest vanikuid. Kui ta mõne eriti mõjuva tõetera kuuldavale töi ... hakkas rahvamass spontaanselt plaksutama ja rõõmsalt naerma. Tema loengud olid lihtsad, kuid mitte lihtsa-koelised. ... Kõige lausutu puhul võis näha, et tema ainsaks eesmärgiks oli väljendada viise, kuidas inimesed oma elu muuta võiksid.⁴⁶

See oli esimene paljudest külaskäikudest, mis kaheksakümnendatel ja üheksakümnendatel aastatel aset leidsid.

Lokamitrале sai algusest peale selgeks, et ei piisa vaid *dhamma* õpetamisest; nad pidid rahva jaoks ühtlasi looma tingimused normaalseks inimele. Läänest saabus hulgaliselt vennaskonnaliikmeid, kes soovisid oma abi pakkuda: Virabhadra (arst), Padmasuri (meditsiiniõde) ja Vajraketu (kes aitas rajada organisatoorseid ja administratiivseid struktuure) asusid tööle Dapodi slummides, pakkudes üldist arstiabi ning toitumisnõuandeid. TBMSG sotsiaaltöö tiib – mis kandis nime Bahujan Hitay („paljude heaolu nimel“) – oli samuti rajamisjärgus.

Liikumine hakkas kasvama. Lääne inimestel võib olla keeruline taibata, millist julgust see India vennaskonnaliikmete esimeselt põlvkonnalt nõudis, et jätta maha oma tavakohane amet ja tulla liikumise heaks tööd tegema. Selles kultuuris polnud neid sotsiaalseid tagatise, millega läänes harjunud oleme, seega oli kindlast töökohast loobumine, et uue tundmatu daliti organisatsiooni heaks tööle asuda, vägagi suur risk.

Nad pidid silmitsi seisma ka eelarvamuste, korrupsiooni ja kastipõhise diskrimineerimisega. Nõnda osutusid meditatsioonilaagrite jaoks kinni pandud pinnad äkitselt „juba teistele üürituteks“, kui ametnikele selgus, et tegu on ambedkaristlike budistidega. Mõnikord seisid nad lihtsalt silmitsi otsatu bürokraatiamasinaga. Nii pakkus üks Dapodi budistlik perekond 1980. aastal Lokamitrале maad, et sinna vihaara ehitada. Võttis kolm aastat ja lõputuid vaidlusi ameti-meestega, enne kui maa viimaks TBMSG nimele kanti. Ametnikud nõudsid, et kõik 35 maa omanikku pidid samasse paika kokku kogunema, et üleandmise ära vormistada saaks. Siis otsustas valitsus maa tuletõrjehoonena ja turu ehitamiseks eraldada, mis tähendas uusi juriidilisi vaidlusi.

Ehitustöö algas alles kaheksa aastat hiljem. Kuid viimaks, 1990. aastal, avati Dapodi Mahavihara. TBMSG jaoks tähendas see palju: neil oli nüüd oma hoone, mis oli just nende vajadusi arvestades ehitatud. Üks esimesi mahukamaid programme, mis uues hoones toimus, oli aastapikkune ettevalmistuskursus inimestele, kes olid pühitsust

palunud ning tahtsid liikumise heaks täiskohaga tööle asuda. Nõnda loodi uued väljatreenitud ja pühendunud töörühmad, mis võimaldas nii sotsiaaltöö kui *dhamma* õpetamise valdkondi oluliselt laiendada. Vennaskonnaliikmete uued põlvkonnad, kes pärinesid samadest kogukondadest, kus nad nüüd tööle hakkasid, võtsid liikumise käigushoidmisel aina enam vastutust enda kanda.

Juba varem, 1983. aastal, õnnestus neil rajada ka koht meditatsiooni-laagrite pidamiseks – Saddhamma Pradeepi laagrikeskus. See paiknes sügavas metsakasvanud orus kuulsate Bhaja budistlike koobaste all ning mahutas kuni 150 inimest. 1992. aastal avati Nagpuri lähedal Bor Dharanis Hsuan Tsangi laagrikeskus, mis pakkus elamisvõimalust kuni 350 inimesele. Veel üheks oluliseks asutuseks on Nagarjuna koolitusinstituut Nagpuris.

Neis laagrikeskustes hoitakse osalustasud madalad, et kõik soovijad osaleda saaksid. Lääne inimesel võib olla raske mõista, kui erakordne asi võib meditatsioonilaager ühe indialase jaoks olla. Paljud neist peavad läbima pika ja raske teekonna, et kohale tulla. Mitmete naiste jaoks võib see olla üldse esimene kord, kui nad kodukohast lahkuvad. Kui naine üksinda kodukohast eemale rändab, võib see tema meessugulastes kahtlust või koguni vaenu äratada; see on ka üheks põhjuseks, miks meeste ja naiste laagrid toimuvad eraldi.

* * *

Kogu see töö budismi harjutamise jaoks hoonete ehitamisel ja sotsiaaltöö edendamisel nõudis muidugi raha; paraku oli seda India uute budistide seas vähevõitu. Lokamitra reisis 1985. aastal Taiwanile ja kohtus Sangharakshita vana sõbraga. Dr Yo oli väga abivalmis ning korraldas kümneid kohtumisi Taiwani budistidega, kes olid meelsasti valmis India budistliku liikumise tarvis raha annetama. Raha on ko-

gutud ka Malaisias, Koreas, Jaapanis, Tais ja USA-s ning isegi Indias elavalt Tiibeti kogukonnalt. Lisaks Lokamitralt reisivad ka mitmed India vennaskonnaliikmed igal aastal saadikutena neisse riikidesse.

Veel üheks oluliseks rahakogumisallikaks sai heategevusorganisatsioon *Abi India Heaks*, mis Lokamitra palvel Suurbritannias rajati, seda juba mõni aasta pärast tema Indiasse minekut. 1987. aastal nimetati organisatsioon ümber *Karuna Trustiks*,⁴⁷ mille all seda ka praegu tuntakse. *Karuna* on üks FWBO suuri edulugusid. Budistlik autor Stephen Batchelor on selle kohta öelnud (1994. aastal): „*Karuna Trust* on Euroopa budistide kõige ulatuslikum ühiskondlik projekt läbi aegade, kui silmas pidada abistatud inimeste koguarvu.“⁴⁸

.....
63 *Dhamma-
revolutsioon
Indias*

Karuna on rahakogumisel keskendunud ühele kindlale meetodile – uste taga käimisele. Neli kuni kaheksa vabatahtlikku kogunevad mõnda majja ühes või teises Suurbritannia linnas. Järgmise kuue nädala jooksul elavad, söövad, mediteerivad, õpivad, harjutavad ja suhtlevad nad ühiselt koos, valmistudes öhtul algavaks tööks, kui nad üksinda neile määratud tänavatel ükselt uksele koputamas käivad ja inimestelt küsivad, kas nood oleksid valmis *Karuna* heaks annetama. Neile inimestele, kes mõningast huvi ilmutavad, jäetakse brošüür ning päeva-paari pärast tullaakse tagasi, et näha, kas neil on mingeid küsimusi tekkinud ja kas nad soovivad regulaarselt annetama hakata.

Sellisel viisil abi palumine on Suurbritannia FWBO-le mitmel viisil kasulikuks osutunud. Esiteks kogutakse sel teel kümneid tuhandeid naelu India humanitaarprojektide jaoks. Teiseks võib see ka abipalujate elu muuta. Võõras linnas võõraste inimeste uksele koputamine ja raha küsimine võib ju hirmutava ettevõtmisena näida, kuid abipalumise protseduur on hoolikalt välja töötatud, pakkumaks osalejatele väljaõpet ja toetust – mis ühtlasi on osa nende budistlikust harjutusteest –, et nad oskaksid enesekindlalt ja otse südamest inimestega suhelda.⁴⁹

Esimese sellise projekti abil koguti 1981. aastal umbes 35 000 naela. Kaheksakümnendate teisel poolel koguti nõnda juba üle veerand miljoni naela aastas.⁵⁰ Tänapäeval kogub see heategevus igal aastal umbes poolteist miljonit naela.⁵¹ Üheksakümnendatel hakkas Karuna saama toetust ka Suurbritannia heategevuslikelt ühingutelt ja valitsuse arenguabifondidest, kuigi eraisikutelt saadavad toetused ja kodudes kohapeal kogutud annetused moodustavad endiselt 70% tuludest. Kuigi Karuna on endiselt TBMSG India projektide oluline toetaja, ollakse oma tegevusvälja laiendanud. Nüüd toetatakse ka teisi dalitite juhitud projekte ning töötatakse ka muude sarnasel viisil allasurutud kogukondade heaks Bangladeshis, Nepaalis ja Tiibetis.

Rahalised suhted Suurbritannia heategevuse ja kogenematu India budistliku organisatsiooni vahel pole alati olnud lihtsate killast. Ühest küljest on Karunal oma annetajate ees kohustused. Heategevust sätestavate seaduste kohaselt tuleb selgelt näidata, milleks raha kulutatakse. Kuid teisest küljest sõltub India liikumine endiselt läänemaadest; eriti just algusaastatel polnud inimesed seal harjunud suure eelarvega projekte juhtima. Seega oli palju võimalusi pingete ja väärarvamuste tekkeks ning edasi tuli liikuda ettevaatlikult ja põhjalikult aru pidades.

* * *

Vaid ühe peatüki raames pole võimalik ära teenitud põhjalikkusega käsitleda kogu Indias tehtud tööd: tervishoiu- ja haridusrajatise; naiste õiguste eest seisvaid projekte; legendaarseks saanud ringreise linnades ja külades, kus *dhamma*'t õpetati ja pandi nõnda alus *dhamma*-keskuste tekkeks; laagrikeskuseid; püüdeid TBMSG piiridest kaugemale liikuda ja sõlmida sidemeid ka muude ajalooliselt rõhutatud kastidega; samuti ettevalmistuskursusi neile meestele ja naistele, kes soovivad kaitse alla minna ja vennaskonnaga liituda. India on

paik, kus FWBO/TBMSG kõige suurema hulga inimestega kokku puutub ning kus sel on kõige suurem potentsiaal võimalikult paljude inimeste elu muutmiseks.

Muidugi on nii ambedkaristlik budistlik liikumine tervikuna kui ka TBMSG kui üks selle liikumise osaks olev kogukond pidanud silmitsi seisma mitmete väljakutsetega ning neid seisab teel ka edaspidi.⁵² Esiteks võib mainida niinimetatud legitiimsuse küsimust. Nimelt on küsitud, kas Ambedkari õpetatud saab tõeliseks budismiks pidada või on tegu vaid tema sotsialismile kalduvate ideedega, mis on rüütatud usulisse vormi. Üldjuhul oli tema peamiseks rõhuasetuseks vajadus kindlale aluspinnale rajatud eetika ja moraalsuse järele, et tugevdada selliseid väärtusi nagu üksteisest lugupidamine ja solidaarsus, mida läheb vaja tõeliselt demokraatliku ja õiglase ühiskonna loomiseks. Kuid samas pööras ta vähe tähelepanu näiteks meditatsioonile, rituaalile ja karmaõpetusele.

Samas tuleb silmas pidada, et Ambedkar kõneles budismist väga konkreetsete vajadustega ja eriomases olukorras olevale publikule. Kui maailma vaeseimate ja allasurutuimate hulka kuuluvatele inimestele rääkida, et nende kannatused tulenevad ihadest, mõjuks see täieliku solvanguna. Paljude põlvkondade vältel oli hinduism neile õpetanud, et nad taassündisid puutumatutena oma eelmiste elude pattude tõttu. Kuigi budistlikud ideed karma ja ümbersünni kohta võivad olla hoopiski erinevad, oleks seda keeruline selgelt edasi anda ning neile õpetustele rõhumine oleks inimesi vaid budismist eemale tõuganud.

Ambedkar, kes paljude aastate vältel paalikeelseid tekste ja muid budistlikke teoseid tundma õppis, pidi *dhamma*'t tõlgendama oma rahvast ja nende olukorrast lähtuvalt. Eelkõige vajasis nad vaadet elule, mis paneks neid enesest lugu pidama ja tekitaks eneseusaldust vabama ja õiglasema ühiskonna ehitamiseks. Ambedkar teadis, et poliitiliseks ja ühiskondlikuks revolutsiooniks läheb vaja usulist

revolutsiooni, nagu on kirjutanud Sangharakshita: „Ambedkar oli sügavalt religioosne mees; ta uskus, et religioon on inimelus-liku tähtsusega.“⁵³

Kuid ambedkaristlikes ringkondades ei keskendunud arutlused mitte niivõrd sellele, kas Ambedkar *dhamma*'t tõeliselt järginud oli, vaid pigem tema ideede õigele tõlgendusele ning eriti just sobiva tasakaalu leidmisele poliitilise ja usulise tegevuse vahel. Ambedkaristlikud ringkonnad on fraktsioonideks killustunud ning mitmed poliitikud kasutavad liikumist oma seisukohtade ja huvide edendamiseks. TBMSG on pidanud tegutsema keerukal ja plahvatusohtlikul poliitilisel näitelaval. Mõnikord süüdistatakse neid liigselt vaimsetele teemadele keskendumises, mis Ambedkari poliitilisi pingutusi väheoluliseks peab ning inimesi neist eemale juhib. Samuti on kahtlaseks peetud selle sidemeid läänemaise budistliku liikumisega, kust see ju ka alguse sai.

TBMSG kaitsjad viitavad sellele, et Ambedkar rõhutas usulise mõõtmel olulisust, mis rahvale ka poliitilises ja psühholoogilises tähenduses innustavalt mõjub. Nad võiksid viidata ka sarnasusele Ambedkari ja Sangharakshita mõtteviiside vahel. Mõlemad tõlgendasid budismi uue ajastu vajadustest lähtuvalt, võttes selle saavutamisel eeskujuks budismi tervikuna, keskendumata vaid mõnele kindlale budistlikule koolkonnale. Sel eesmärgil üritasid mõlemad leida seda, mis on *dhamma* põhiolomuseks, üritades kultuurilised lisandused kõrvale jätta. Mõlemad on rõhutanud *dhamma* levitamise olulisust maailmas ning kritiseerinud kindlakskujunenud budistlike traditsioonide puhul kohatavat ükskõiksust ja ebaefektiivsust. Mõlemad rajasid budistlikud liikumised, mis rõhutasid täielikku pühendumist *dhamma*'le, hoolimata valitud elustiilist; ilmikutest budistid ei pidanud olema budistid vaid nime järgi, vaid tõeliselt.⁵⁴ Sangharakshita on kirjutanud ka Ambedkari mõjust tema enda mõtteviisile, aidates tal selgemalt näha *dhamma* poliitilist ja ühiskondlikku mõõdet.

Teisena võib mainida niinimetatud kastitingituse probleemi. Kas pöördumisliikumise mõjud ulatuvad piisavalt sügavale või jäävad sajanditevanused kastipõhised eelarvamused ka uutes budistlikes kogukondades püsima? Näiteks on Matangi, Chambhari ja Mahari allasurutud kastide kogukonnad kõik budistlikeks muutunud, kuid üksteisega eriti läbi ei käi ning ühiseid *dhamma*-üritusi või kogukondadevahelisi abielusid toimub harva. TBMSG on selles vallas pidanud palju tööd tegema, korraldades seminare ja üritusi, et kastipsühholoogia sõlmi lahti harutada. Tuleb teha pidevaid pingutusi, et tingituse rõhuvat mõju ületada ning julgustada inimesi oma kogukondade piire ületama.

Kolmandaks võib nimetada sekulaarse assimilatsiooni probleemi. Selle puhul on kõne all oht, et kui uued budistid saavutavad ühiskondliku ja majandusliku turvatunde ning liituvad India üha kasvava keskklassiga, siis rahulduvad nad sellega, unustades nii *dhamma* kui ka vajaduse aidata endast kehvemal järjel inimesi.

Senini on TBMSG-d iseloomustanud erakordne energilisus, otsusekindlus ja heldus. Kuid pole võimatu – nagu on läänes juhtunud –, et mugava ja materialistliku kultuurikeskkonnaga kohanemises peituvad teatud ohud. Pidevalt tuleb rõhutada ka *dhamma* radikaalset, altruistlikku mõõdet.

Viimaseks väljakutseks on see, et Indias tegutsevad läänlastest vennaskonnaliikmed ja indialastest vennaskonnaliikmed pärinevad nõnda erinevatest tingimustest. Nii on paljud läänlased saanud hariduse, mis annab neile loomuliku oskuse organisatsiooni rajada ja käigus hoida. Paljud indialased on üles kasvanud sootuks teistes tingimustes ning neil on vähem loomulikku organiseerimisvõimet, kuigi tänapäeva Indias on see kiirelt muutumas. Siiski võib see erinevus juhtimis-, initsiatiivi- ja otsustusküsimuste puhul pingeid tekitada.

Hoolimata neist väljakutsetest on uue budistliku liikumise 50 tegevusaasta ja TBMSG umbes 30 *dhamma* edendamise aasta jooksul paljutki korda saadetud. Enne suurt pöördumist oli Indias umbes 200 000 budisti,⁵⁵ nüüd hinnatakse nende koguarvuks kuni 20 miljonit.⁵⁶ Uued budistid on hariduslikult ja majanduslikult edukamad kui mittebudistidest dalitite kogukonnad. Budistlikud ideed ja nende ellurakendamine on neil aidanud elus edasi jõuda. Kõik see on eriti muljetavaldav, kui mõelda sellele, kui vähe haridust ja ressursse oli neil liikumist alustades ning puudus ka ligipääs budistlikele õpetustele.

Üldise ambedkaristliku liikumise keskel on TBMSG aina tuntu-
maks ja lugupeetumaks saanud. *Dhamma* levitamise kaudu on nad kokkupuutes sadade tuhandete inimestega ning laialdast imetlust on leidnud ka nende saavutused sotsiaaltöö vallas. Suure India poliitilise, ühiskondliku ja religioosse rahvajuhi töö jätkamine läänemaise budistliku liikumise poolt on erakordselt ja uskumatult kõlav lugu. Sangharakshita on sellest palju rõõmu ja rahuldust leidnud. Ta on seda väljendanud nõnda:

Ma küsisin inimestelt kuid või isegi aastaid pärast nende pöördumist: „Mis mõju on budistiks saamisel sinu elule olnud?“ Ning üheksal juhul kümnest vastasid nad: „Nüüd, kui ma olen budist, tunnen end vabana.“

See näib olevat kogemuse olulisim külg: vabaduse tunne. Nad tunnevad end vabanenult nii ühiskondlikus, psühholoogilises kui vaimses mõttes.⁵⁷

DHARMA TÕÖLERAKENDAMINE

Seitsmekümnendate alguses filmis TV-võttegrupp Sangharakshitat Londoni kesklinnas jalutamas ning vastamas saatejuhi küsimustele budismi tulekust läände. Kui nad möödusid Inglise Pangast ja Londoni börsist, osutas Sangharakshita neile ning ütles: „Selle vastu me olemegi.“

Et dharmat tõeliselt ja täielikult läände tuua, läks vaja liikumist, mis võimaldaks kõiki eluvaldkondi hõlmavat muutust – nii isiklikus, ühiskondlikus, kultuurilises, poliitilises kui ka majanduslikus sfääris. Sangharakshita rääkis FWBO-st kui uue ühiskonna loomisest, mis sisaldaks ideid, praktikaid ja institutsioone, mis tõesti võimaldaksid inimestel uuel viisil elada. Selle peatüki esimene pool räägib FWBO katsetest muutuseni viiva töö vallas. Seejärel võetakse vaatluse alla elustiili muud küljed ning viisid, kuidas FWBO inimesed on katsetanud võimalusi tänapäeva maailmas tõeliselt budistlikku elu elada.

Paljud noored 1970. aastail liitunud vennaskonnaliikmed olid ülikooliharidusega ning just alustanud tööd hariduse, sotsiaaltöö või kunsti vallas. Aga FWBO kasvades loobusid paljud oma senisest ametitest, et hakata tööle liikumise heaks. Asutati mitmeid kooperatiivettevõtteid, et luua kindel majanduslik baas ja näidata, kuidas budistlikud väärtused võivad hõlmata kõiki elu ja ühiskonna külgi. Ettevõtete nimed kõlasid hipilikult, nagu tollal moes oli: Rain-

bow Decorating ja Rainbow Transport Croydonis, restoran Rainbow Norwichis, restoran Sunrise Brightonis, Friends Foods Londonis ning Friends Gardening Glasgow's.

Tahtes elada lihtsat elu ning budistlikuks tegevuseks raha koguda, maksti endale väga madalat palka. Tüüpiliseks asjakorralduseks oli elada kommuunis, kus toit ja muud põhivajadused olid tasuta, lisaks teatud arv nädalaid meditatsioonilaagris ning viis naela taskuraha nädala kohta. Sageli sõltusid need ettevõtted ühest või kahest võtmeisikust, kel olid vajalikud kogemused või oskused, ning kui need inimesed lahkusid, siis käisid ka ettevõtted alla. Ebaõnnestumisprotsent oli äärmiselt kõrge, kuid sellest hoolimata hakkas projektide arv vaikselt kasvama.

Seitsmekümnendate lõpuks oli juba normiks saanud, et elati ühises kogukonnas ning töötati mõnes keskuses või kooperatiivettevõttes; see sai viisiks, kuidas vennaskonnaliige maailmas tegutses. Padmalokas korraldati 1980. aastal kolmepäevane äriseminar, kuhu kogunesid ettevõtete töötajad, et arutada FWBO äritegevuse laiendamist. Nad arvutasid välja, et 1000 inimese toetamiseks peab ettevõtete kogukäive olema vähemalt 4,5 miljonit naela. Ning eeldati, et just selles suunas liikumine arenebki:

Kui areneme samas tempos edasi, siis saab mõistagi selgeks, et peagi tuleb meil toetada vähemalt sellist arvu inimesi oma uue kogukonna sees, rääkimata uute projektide rajamisest ja käigushoidmisest nii Suurbritannias kui ka välismaal.⁵⁸

* * *

Kuna FWBO-l oli vähe kapitali, olid elluviidud ettevõtmised üldjuhul sellised, mis ei nõudnud suuri investeeeringuid, vaid pigem palju töötunde, mis samas tähendas, et ka tulud jäid madalaks. 1980. aastal rajati Londonis uus äriettevõte, mille eesmärgiks oli teenida

rohkem raha, et kiiresti arenevat liikumist toetada. Windhorse'i kaubandusettevõtte alustas ühest turuletist. Nüüdseks tuntakse seda nime all Windhorse:Evolution ning sellest on saanud äri, mille aastakäive on 10 miljonit naela, olles seega FWBO ülekaalukalt suurim ja edukaim õige elatusvahendi vallas ettevõtetud katsetus.⁵⁹

Turuletid Camden Lockis ja Covent Gardenis müüsid kingitusteks mõeldud importkaupu. Peagi laiendati tegevusvälja ja hakati tegelema hulгимüügiga kaubandusmessidel, samuti pandi käima kaubabuss, mis külastas kingitustepoode üle kogu Suurbritannia. Äritegevuse põhinemine importkaupadel tähendas, et tellitavate toodete eest tuli maksta kolm kuud enne nende lattu saabumist, hoolimata sellest, kas neid üldse maha müüa õnnestus. Rahavoog oli alaline murekoht. Palju aastaid püsis Windhorse'i pangakonto miinuses, välja arvatud mõne kuu vältel jõulude ajal. Krediidiületuste ja laenude haldamine pankades muutus pidevaks ja tüütavaks kohustuseks.

Aastal 1985 kolis ettevõtte Cambridge'i ning tegevdirektor Kulanandale tulid appi ka Vajraketu ja Ruchiraketu. Vajraketu tegeles äritehingutega, samas kui Ruchiraketu pidi tööjõule vaimset toetust pakkuma, eriti just selles osas, kuidas muuta tööd vaimse harjutamise viisiks ning isikuks kasvu- ja arenguvahendiks. Väikeettevõtte jaoks, mille püsimajäämine rippus niigi juuksekarva otsas, oli vaid inimeste vaimsete vajadustega tegeleva personaliliikme palkamine julge investeering.

Ühel kaubandusmessil 1986. aasta veebruaris saavutasid nad viimaks midagi, mis, vähemalt nende jaoks, näis suure läbimurdena. WH Smithi – riigi ühe suurima raamatu- ja kontoritarvete keti – kaubahankija tuli nende leti juurde ning tellis 40 000 kontorilauale sobivat tillukest dokumendiriivulit. Tellimus oli väärt 30 000 naela – suurim, mis neile kunagi esitatud. Nad olid üliõnnelikud, kuni selgus, et neil pole toodete ostmiseks piisavalt raha. Ning pangad ei oleks nõustunud seda ka laenama.

Kuid mõni lett eemal oli üks ärimees neid märganud. Allan Hilderile pakkus asi huvi. Mida need noored budistid siin teevad, üritades end ärimaailmas kehtestada? Talle meeldis nende julge pealehakkamine ning nende vahel arenes sõprus.

Nii et kui Vajraketu üritas WH Smithi tellimuse täitmise jaoks raha leida, nõustus Allan seda laenama. Tehing jäi kehtima ning Windhorse teenis – nende jaoks – meeletult suure 13 000-naelase kasumi.

Kulananda lahkus Windhorse'ist 1987. aastal, et hakata juhtima Cambridge'i uut budismikeskust, jättes Vajraketu tegevdirektoriks. Järgmisel aastal märkas Vajraketu Cambridge'i kesklinnas tühja poehoonet ning teades, et Windhorse'i laod on parasjagu ülevarustatud, läks omanike juurde ja selgitas, et on heategevast organisatsioonist, ning tundis huvi, kas nad lepiksid väga madala renditasuga. Pakkumine võeti vastu ning nõnda avati esimene Windhorse'i pood Evolution, mida saatis suur edu.

Nõnda sai poolkogemata alguse Evolutioni fenomen. Järgmise kümnendi jooksul ning veel kauemgi oli paljudel Suurbritannia keskustel tavaks moodustada rühmad, et käima panna jõululingituste poed, mis tegutsesid Evolutioni nime all. Suurbritannia taastus üheksakümnendate alguses veel suure majanduslanguse järelmõjudest, seega oli võimalik sõlmida lühiajalisi odavaid rendilepinguid. Siis võis budistidest koosnev rühm ühist töötegemist katsetada ning loodetavast teenida ka veidi raha – tulud jagati võrdselt Windhorse'i ja kohaliku FWBO keskuse vahel. Väga sageli soovis töörühm ka pärast jõulupoe pidamist kokku jääda ning siis sõlmiti pikemaajalisem rendileping. Nõnda oli Windhorse'il 1990. aastate lõpuks 17 Evolutioni poest koosnev kett, millest enamik asus Suurbritannias, kuid esindatud oldi ka Dublinis (Iirimaa), Essenis (Saksamaal) ja Valencias (Hispaanias).

Hulgimüügitegevus – kaubandusmesside ja bussimüügi kaudu – moodustas endiselt suurema osa äritegevusest ning seegi kasvas

kiires tempos. Ettevõtte jõudis 1992. aastal 100 kõige kiiremini kasvava Suurbritannia firma nimekirja, kuna käive oli eelmise aastaga võrreldes kasvanud lausa 37%. Ning 1997. aastaks, pärast veel viit kiiret kasvuaastat, töötas Windhorse'is üle 190 budisti ning käive oli kasvanud veel 31% ja jõudnud 9,9 miljoni naelani.

* * *

Evolutioni töötajate tööpäev algas meeskonna koosolekuga ning päevaplaani paikapanevaga: oli vaja kaubasaadeti maha laadida, kastid üles märkida ja lahti pakkida, poeriilutele uued tooted välja panna, tšekke sularahaks vahetada, pangaasju korraldada ning muidugi ostjaid teenindada. Iseenesest tavalised toimingud, mida sooritati ka sadades teistes sama tänava poodides ning kohalikes ostukeskustes.

Kuid olid ka teatud erinevused. Hommikune koosolek sisaldas ka vestlusringi, kus meeskonnaliikmed võisid teistega jagada, kuidas nad end tunnevad, rääkides näiteks, mis nende välises ja sisemises elus toimub. Kord nädalas oli neil pikem õige elatusvahendi⁶⁰ kokkusaamine ning vahel tuli neile külla ka mõni Windhorse'i Cambridge'i peakontori töötaja, et vaadata, kuidas meeskonnal läheb, ning abi ja julgustust pakkuda. Neil kokkusaamistel oli rohkem aega rääkida töö vaimsest poolest: kuidas näha endale määratud ülesandeid vahendina selgema suhtluse saavutamiseks, oma aega ja energiat teadlikumat kasutada, üksteisesse paremini ja koostöövalmimalt suhtuda. Meeskonnatöö oli vaimse oluline osa – ühine arusaamine eesmärkidest ja selle elluviimine oma töö kaudu ning ühtlasi nägemine, et harmoonia ja koostöö vaimus tegutsedes õnnestub ka paremaid tulemusi saavutada. Kõige selle kaudu õppisid inimesed üksteist paremini tundma ja said tihti üksteisega headeks sõpradeks.

Jõuludeaegse kiire perioodi vältel muutus töö eriti pingeliseks. Poe tagaosas asuvas personaliruumis oli seinale kinnitatud graafik, kus

iga nädala müügitullemusi võrreldi eelmise aasta omadega. Kas meeskond suudab eelmise aasta saavutused ületada? Palju sõltus sellest, kui hästi koostöö kulges. Paremad müügitullemused tähendasid suuremat tulu, ning igauks teadis, et see läheb budistlike projektide toetamiseks, sealhulgas nende kohaliku FWBO keskuse toeks. Kui kõik kulges hästi, oli väga lõbus: müügileti ääres teenindati üha kasvavat järjekorda, kus kaubaks läksid nii Aafrikas nikerdatud puuloomad, mosaiikkaunistustega vannitoapeeglid, lõhnaküünlad, Bali saarel valmistatud tuulekellad kui ka Indias tikitud kaunistustega padjakatteid. Tagaruumis rebisid kohalikust budismikeskusest tulnud vabatahtlikud lahti üha uusi kaste, pakkides kaupa lahti ning varustades seda hinnasiltidega, et riiuleid pidevalt täita saaks.

* * *

Paljude jaoks FWBO-s oli Windhorse:Evolution üheksakümnendatel aastatel kohaks, kus vaimset harjutamist igapäevaellu tuua; ühine projekt, mille lihtsa ja eesmärgipärase elustiili raames rajati püsivaid sõprussuhteid. Sangharakshita, soovides ettevõtmist toetada, korraldas Windhorse:Evolutioni personalile 1994. aastal eriseminari, mille teemaks oli töö kui vaimne harjutusviis. Hiljem kõneles ta koostööpõhisest õigest elatusvahendist kui FWBO ühest peamisest rõhuasetusest.⁶¹ Kahtlemata oli ta rahul, nähes inimesi elamas budistlikus kontekstis ning olles laiemale maailmale üheks tillukeseks näiteks teistsugusel viisil elatava majandus- ja tööelu kohta.

Inimesed kõikjalt FWBO ülemaailmsest liikumisest – Austraaliast, Indiast, Mehhikost – tulid Windhorse:Evolutioni tööle, et kogeda nii-öelda täisajaga budistlikku elu ja ühtlasi olla lähemal ordinatsiooniväljaõppekursusi pakkuvatele keskustele (mida käsitletakse 6. peatükis). Äritegevusest sai oluline väljund kultuuride kokkusaamiseks, mis oli FWBO vaimse ühtsuse tagatiseks. Teatud aegadel töötas Cambridge'i baasis inimesi kahekümnest riigist ning

nad teenisid miljoneid naelu tulu, millega finantseeriti mitmete uute budistlike keskuste ostu, näiteks Birminghamis, Manchesteris, Nottinghamis ja Sheffieldis.

Eduga kaasnevad aga omad pinged ja raskused. Üheksakümnendate lõpus hakati Windhorse:Evolutionis aina enam tundma, et neil on liiga palju kohustusi ning äritegevus võib inimestest olulisemaks saada. Nad olid nii kiiresti kasvanud, et süsteeme ja struktuure ei suudetud piisavalt kiiresti kohandada ning juhtimine muutus ületsentraliseerituks ja mõnikord, nagu nad ise tunnistasid, ei suudetud töötajate vajaduste ja eesmärkide suhtes piisavat hoolt ja tundlikkust üles näidata.

Nõnda otsustati, et on saabunud aeg konsolideerumise perioodiks. Äriettevõtte jaoks on keeruline paigal seista, kuid Windhorse:Evolution otsustas, et ei ürita rohkem kasvada, kuni on loodud piisavad tingimused, et toetada inimesi, kes seda võimaldaksid. Siiski oli veel üks suurem ettevõtmine, mis lõpetamist vajas, nimelt kontori ja lao kolimine uutesse asukohtadesse, kuna vanade hoonete rendilepingud hakkasid lõppema. Nii peeti 2002. aasta juunis Uddiyana avamistseremoonia – see oli tuliuus, suur ja nende vajadusteks ehitatud hoonestu Cambridge'i tööstuskvartalis, mille renditasu oli ligi miljon naela aastas.

FWBO-s oli toimumas muidki muutusi. Kuigi kõige selgemini avaldusid need Windhorse:Evolutioniga seoses, toimus neid mujalgi. FWBO kultuuris toimus maalihe. Seni normaalseks peetud nõndanimetatud FWBO elustiil – kommuunis elamine ja ühine töö õige elatusvahendi ettevõttes – hakkas nüüd vähemusse jääma. FWBO oli laienenud ning ligi tõmmanud ka pereinimesi, kel olid tavalised töökohad, samuti polnud paljud FWBO elustiili esindajad enam huvitatud senisel moel jätkamisest.

Ümbritsev ühiskond oli jõukamaks muutunud ning aina rohkem tunti muret pensioni ja pikaajalise majandusliku kindlustunde

pärast. Mitmed FWBO-ga seotud inimesed ei soovinud enam teha vähese finantstoetusega töid, sest nad jäid aina vanemaks ning hakkasid muretsema, mida tulevik toob. Mõned olid aastaid teinud väheseid oskusi nõudvaid töid ning soovisid nüüd omandada uusi oskusi ja oma talenti paremini rakendada. Mõned FWBO ettevõtted olid rajatud inimeste poolt, kes nägid meeskonnatöös erakordset vaimset potentsiaali, kuid nende inimeste lahkumisel tuhmus ka senine nägemus. Töö muutus tavaliseks ja igavaks ning inimesed hakkasid mõtlema, mis selles kõiges küll nii erilist olema peaks. Sugugi mitte kõik meeskonnad ei töötanud harmoonia vaimus ning oli ka inimesi, kes soovisid valuliku ja rõhuva grupidünaamika käest pääseda.

Kui aina enam inimesi lahkuda otsustas, muutus allesjääjatel seda raskemaks asendajaid leida ning kasvanud töökoormusega toime tulla. Sageli pidid nad personali hulka värbama ka mittebudiste, samas kui allesjääjate jaoks oli sageli peamiseks argumendiks olnud just võimalus töötada koos teiste budistidega. Nõnda langes moraal veelgi ning lahkujaid oli aina rohkem.

Aastaks 2003 oli neli Evolutioni poodi ukсед sulgenud, veel neljal oli mittebudistidest personal ja enamikus teistes moodustasid budistid juba vähemuse. Nende jaoks, kes veel poodidesse ja Cambridge'i alles olid jäänud, oli tegu raske ajaga, mis aetas küsimärgi alla suure osa sellest, mille nimel oldi nii rängasti vaeva nähtud. Tekkis põhjendatud kartus, et äri ei pruugigi püsima jääda. Ratnaghosal, Londoni budismikeskuse kõrgelthinnatud endisel juhul, paluti Windhorse:Evolutioni minna, et Vajraketut ja teisi juhatuse liikmeid aidata.

Viimaks töötati tekkinud olukorrale välja loov ja pragmaatiline lahendus. See haaras mitmeid tasandeid: muudeti juhtimis- ja meeskonnastruktuure, väljaõppe- ja karjäärivõimalusi ning pandi rohkem rõhku õiglase kaubanduse põhimõtetele. Kuid suurimad muutused toimusid finantstoetuste süsteemis.

Seniajani olid töötajad saanud nii-öelda toetust, mis tähendas, et kinni maksti üür, kommunaalkulud ja toiduarved (enamas-ti kommuunis elamisel), lisaks tasuta igal aastal kuuenädalase meditatsioonilaagri ja puhkuse eest, samuti said nad umbes 30 naela taskuraha nädalas. Selle aluseks oli lihtsa elu ja helduse harjutami-se põhimõte. Juhtlauseks oli siin: „Anna, palju saad, ja võta, mida vajad“; kui vajasid rohkem, võisid seda taotleda ning selle üle arutati.

Selline süsteem sobis väikese rühma sõprade jaoks, kes üritasid käima lükata mõnd uut projekti, mis oli neile ka isiklikult oluline. Aga organisatsiooni puhul, kus töötas üle 200 inimese ning mis oli tegutsenud juba üle 20 aasta, ei tundunud see enam sobivat. Nii võis mõni inimene küsida neli kuud lisapuhkust, et aidata käima lükata ordinatsioonilaagrit; tema ülemus annab loa, kuna leiab, et selle taga on altruistlik motiiv. Kuid järgmisel nädalal tuleb tema juur-de mõni teine töötaja, kes on just kuulda saanud, et tema sõber sai lisapuhkust. Kas tema saaks ka? Kuid ülemus ei arva, et tol inimesel nõnda pakilisi ülesandeid oleks, ning kahtlustab, et too tahab lihtsalt kergemat elu. Selliste asjade puhul ausate otsuste langetamine nõudis tundidepikkusi arutelusid või siis aina keerukamaks muutuvaid reegleid ja eeskirju.

„Toetuse“ ja „taskuraha“ mõisted arenesid välja seitsmekümnendatel, kui suurem osa sel viisil töötavatest inimestest olid noored ja vallali-sed ega pidanud kedagi ülal pidama. Vanemaealiste või elukaaslaste ja lastega inimeste jaoks vajati midagi teistsugust. Süsteem, millega tagati vaid n-ö peamised vajadused ning mille puhul lisakulutuste hüvitamiseks tuli taotlusi esitada, tekitas paljudes inimestes – nii ülemuste kui töötajate leeris – tunde, et personali koheldakse lastena ega lubata neil isegi lihtsamate eluotsuste eest ise vastutada. Samuti oli raske lisatoetust paluda, kui oli teada, et kõik ettevõtte töötajad näevad vaeva, et teenida raha väärtuslike eesmärkide nimel. Mõni-kord näis süsteemi dünaamika soosivat anna-palju-saad ja mitte võta-mida-vajad poolt.

Seega tehti muudatusi. Windhorse:Evolution muutis mittebudistide palkamise vajaduse positiivseks võimaluseks pakkuda tähenduslikku, eetilist töövõimalust sõbralikus keskkonnas. (Mõned neist mittebudistidest on hakanud ka budistlike harjutuste vastu huvi tundma; 2009. aastal sai üks neist, kes Evolutionis töötamise ajal budistiks hakkas, ka Lääne Budistliku Vennaskonna liikmeks.) Paljud Windhorse:Evolutionis töötavad mittebudistid hindavad kõrgelt ka õiglase kaubanduse põhimõtteid ning firma poolt toetatavaid haridus- ja sotsiaalprojekte neis riikides, millega kaubavahetust peetakse.

Kõik, kes ettevõttega liituvad – olgu nad budistid või mitte –, teevad seda põhjusel, et nad nõustuvad viie uue eetikapõhimõttega, mida Windhorse:Evolution kehastada püüab. Esimene põhimõte on heldus: igaüks töötab seal seetõttu, et toetab nägemust teenida raha heade eesmärkide jaoks. Nad tahavad ka, et ettevõtte oleks budistliku eetika kehastajaks – see on teine põhimõte. Kolmandaks, nad näevad tööd vahendina isiklikuks arenguks; kõiki töötajaid julgustatakse kasutama olukorda oma inimpotentsiaali elluviimiseks. Neljandaks põhimõtteks on kollektiivsus ja kogukondlikkus; ettevõtte tegutseb üksteisega seotud meeskondade kaudu, mis jagavad ühist nägemust. Ning viimasena tuleb ärilise tasuvuse põhimõtte, sest vaid eduka ja hästijuhitud äritegevuse tingimustes saab see kõik võimalikuks.

Ühise raamistiku sees jääb igaühel siiski alles valikuvõimalus, kuidas äritegevusega suhestuda. Mõned on õnnelikud ka lihtsat elu elades ja tillukest elamistoetust saades, kuigi nüüd on lisatoetuste võimaldamiseks olemas isereguleeruvam süsteem. Mõned võivad eelistada tunnitasu, mis on umbes samal tasemel nagu muudes sama tegevusala ettevõtetes. Mõned juhtivatel kohtadel töötavad inimesed saavad kindlaksmääratud kuupalka. Lisaks on kõigi töötajate jaoks paika pandud pensioniplaan, samuti võivad ettevõttes palju aastaid töötanud inimesed pikemat aega meditatsioonilaagrites viibida. Eesmärgiks on muuta Windhorse atraktiivseks töökohaks, mis oleks tõsiseltvõetav ka pikemas perspektiivis.

2008. aasta alguses töötab Cambridge'i peakorteris ja Evolutioni poodides kokku ligikaudu 220 inimest, kellest umbes 150 on budistid ja 70 mittebudistid.⁶² Rohkem kui pooled budistid töötavad endiselt toetuspõhiselt ning ligi pooled neist elavad kommuunides, kuigi paljud – eriti just poepersonali puhul – saavad ka tunnitasu või kuupalka.

Tegu on olnud julge katsega anna-palju-saad-ja-võta-mida-vajad põhimõtet uue ajastu ja olukorra nõudmistega kohandada. Endiselt võib juhtuda, et tegevdirektor „teenib“ vähem kui mõni laotööline. Isegi need, kes saavad tunnitasu või kuupalka, võiksid mujal ilmselt rohkem teenida, kuid on Windhorse:Evolutionis töötades õnnelikud, kuna hindavad selle eetilisi printsiipe ning tööõhkkonnale kaasnevat mõju.

Windhorse:Evolution oli 2006. aastaks uue hingamise leidnud, sest vajalikud töökohad olid täidetud, kommuunid tegutsesid ja moraal oli taas kõrge. Nad hakkasid plaanima järjekordset kasvufaasi – eriti just Evolutioni poeketi laiendamist. Kuid siis kerkis esile uus väljakutse: 2008. aastal tabas paljusid lääneriike majanduslangus. Naela kursi langus andis erilise löögi just Windhorse'i-sugustele välismaalt kaupu importivatele Suurbritannia firmadele, lisaks langesid ka kõigi suuremate kaubatanavate läbimüügid. Seega pidi ettevõtte kulused kärpima ja laienemisplaanid ootele panema. Kuigi Windhorse on sisemiselt tugevam kui kunagi varem, pole väline kaubanduskliima kunagi halvem olnud. Ettevõtte võib pankrotti minna või siis majanduslangusest terve nahaga välja tulla, et uuesti õitsele puhkeda ja kasvama hakata.

* * *

Muud õige elatusvahendi vallas toimunud uuendused on peamiselt seotud teadlikkuspõhiste teraapiatega – teadlikkust arendavate meditatsioonitehnikate õpetamine, et abistada depressiooni, sõltuvuste,

kroonilise valu või stressi all kannatajaid. Need uued arengud on eriti edukaks kujunenud Londoni budismikeskuse uues Breathing Space'i keskuses ning Breathworksi keskuses Manchesteris.

Breathworksi loo jutustamiseks tuleb tagasi minna kaheksaküm-
nendate keskpaika. Prue Burch oli terane ja enesekindel Uus-Mere-
maalt pärit kahekümnendates aastates noor naine, kes oli alustamas
karjääri filminduses. Kuid selle ees seisis üks raskus: teismelisena
oli ta selgroogu vigastanud ning sellest ajast peale kroonilise valu all
kannatanud. Nüüd olid seljavalud veelgi hullemaks muutunud ning
ta lebas haiglapalatis, tundes end üksiku ja õnnetuna.

Ma olin intensiivravi osakonnas ning mind ümbritsesid kriitilises seisundis patsiendid, kes oigasid ja elu eest võitlesid. See oli nagu põrgu eeskoda. Ma polnud kunagi varem säärases seisukorras viibinud ning sellega kaasnesid šokk, peataolek ja võõristus. Seal ma olin, kogu selle kannatuse keskel, istusin voodis ja mõtlesin, kuidas järgnevad tunnid üle elan, üritades end vastu pidama sundida.

Veetsin mõned tunnid hulluksminemise äärel, arutades endamisi, kas suudan öö üle elada – üks hääl ütleb: „Ma ei suuda. See on võimatu. Ma ei pea hommikuni vastu. Ma lähen hulluks.“ Teine hääl aga sunnib: „Sa pead“, üha uuesti ja uuesti, mis tundus terve igaviku kestvat. See oli minu elu üks kõige intensiivsemaid ja kurnavamaid kogemusi.

Kuid äkki kerkis kogu selle kaose ja pinge keskelt esile selgusetunne, mis tõi endaga kaasa sõnumitooja, uue hääle: „Sa ei pea hommikuni vastu pidama, sa pead vaid praeguse hetke välja kannatama.“ Kohe muutus mu kogemus täielikult. Just nagu oleks kaardimajake kokku varisenud ning alles jäi vaid tühi ruum. Äkki polnud praegune hetk enam

täidetud agooniast, lootusetusest ja kehalisest pingest, vaid pehmusest, terviklikkusest, lõdvestumisest ja küllusest – hoolimata kogu füüsilisest valust.⁶³

Ta teadis, et tahab mediteerima õppida. Haiglakaplan õpetas talle kujustamisharjutust, mis tema elu veelgi muutis, aidates tal mõista, et ta saab oma meeelseisundi kallal tööd teha. See avastustee viis ta hiljem FWBO Aucklandi budismikeskusesse ning sealt edasi Suurbritanniasse Taraloka laagrikeskusesse, kus ta viis aastat elas. Ta ordineeriti nime all Vidyamala ning kolis Manchesteri, kus ta tegi filme budismist ja FWBO-st.

Kuid 1997. aastal süvenesid seljahäädad taas ning ta sattus uuesti haiglasse. Jälle tabas teda vaimne kriis, kaja sellest, mida ta oli kogunud 20 aastat tagasi. Vidyamala nägi, et pidi end ka meditatsioonis jõuga tagant sundima. Ta uskus alateadlikult, et kui piisavalt pingutab, siis jõuab ta kõrgematele teadvusetasanditele ning suudab valu vältida. „Ma üritasin oma kogemuse eest põgeneda ning manipuleerisin õpetustega, et nõnda oma teguviisi õigustada,“ ütleb ta.⁶⁴ Kui ta mõistis, et see siiski ei tööta, oli see ka vaimses mõttes häbistav.

Tema raskused tulenesid osalt ka sellest, et ta polnud FWBO-s kohanud kedagi, kel oleks piisavalt kogemusi, et tema vajadusi mõista. Kuid sel ajajärgul avastas ta Jon Kabat-Zinni teadustööd, kes üritas juurutada teadlikkusmeditatsiooni USA tervishoiusüsteemis.

Tema lähenemises, mis seisnes iseenda kogemuse juurde minekus, oli midagi, mida ma tol hetkel vajasin. ... Nüüd ma mõistan, et see oli olemas ka meie õpetuses, kuid ma polnud seda märganud või ei soovinud seda märgata või ei suutnud seda piisavalt esile tuua...

Talle tundus, nagu oleks ta uuesti mediteerima õppinud, olles nüüd kogemuse suhtes avatum isegi siis, kui see sisaldas valu. Kui kogemusele teadlikkuse ja headusega läheneda, oli võimalik kehalisest valust

tulenevat vältimatut kannatust eristada teisesest kannatusest ehk iseenda negatiivsest reaktsioonist valu suhtes – vihast, masendusest, hirmust või ärevusest. Isegi kui vältimatut kannatust polnud võimalik kaotada, võis loovam reaktsioon teisele kannatusele siiski elu muuta.

Vidyamala mõistis ühtlasi, et nüüd on tal nii FWBO budistidele kui ka teistele inimestele midagi pakkuda. Ta sai 2001. aastal toetusstipendiumi Milleniumi komisjonilt ja rajas Peace of Mind (meele-
rahu) projekti, hakates Manchesteri budismikeskuses kursusi korraldama, kasutades teadlikkuse ja *mettā* meditatsioone, et kroonilise valu alla kannatajaid abistada. Kohe sai selgeks, et paljud õpilased leidsid sellest lähenemisest suurt abi

Keskuse presidendile Sonale avaldas see muljet ning ta sai Vidyamala tööst suurt innustust. Ta nägi ka selle tohutut potentsiaali. Sel ajal oli koostööpõhine õige elatusvahendi suund FWBO-s allakäiguteel. Vahest võiks Vidyamala tööst saada üks uus viis, kuidas budistid ühiselt töötada võiksid? Lisaks meelerahukursuste juhtimisele võiksid nad ka teisi inimesi välja õpetada sarnaste kursuste pidamiseks, luues nõnda aja jooksul instruktorite kogukonna. Sel viisil saaksid nad aidata palju enamaid valu käes kannatavaid inimesi ning ühtlasi luua enda ja teiste instruktorite tarvis elatusvahendi, mis nende tööelu ja vaimset elu vahetult seob: nad kasutaksid oma meditatsioonioskusi ja -kogemusi teiste abistamisel. Ka meditsiini- ja psühholoogiaringkondades oli huvi teadlikkuspõhiste teraapiate vastu kiiresti kasvamas, sest aina enam teadusuuringuid kinnitas nende tulemuslikkust. Seega oli aeg sellise ettevõtmise jaoks küps.

Koos Ratnagunaga rajasid nad 2003. aastal Breathworksi ja hakkasid Suurbritannia laagrikeskustes väljaõppekursusi korraldama.⁶⁵ Nad palusid osalejatel öelda, mida nad soovivad, ning olid meeldivalt üllatunud, kui kuulsid, et soovitakse karme ja kõrgetasemelisi

standardeid, juhendamist, kursusetööd ja nõudeid, mis eeldaksid mitme laagrikursuse läbimist, enne kui instruktori akrediteering välja antakse.

Viis aastat hiljem on Breathworksil umbes 50 kvalifitseeritud õpetajat ning veel 140 on kvalifikatsiooni omandamas. Enamik neist on FWBO budistid, kuid on ka budiste muudest traditsioonidest ning ka mõned mittebudistidest tervishoiutöötajad. Paljud kvalifitseeritud õpetajad juhendavad nüüd Living Well programme kroonilise valu käes kannatajatele. Samuti on loodud kursused „Living Well with Stress“ („Elades hästi koos stressiga“), mida pakutakse Norfolki vaimse tervise trusti ja Cardiffi ülikooli töötajatele. Dublini Breathworksi õpetajad on alates 2006. aastast pidanud kursusi „Elades hästi koos polüskleroosiga“, mida toetab Iirimaa polüskleroosi ühing. Projekt on levinud ka teistesse riikidesse, nagu Saksamaa, India, Uus-Meremaa ja Rootsi. Vidyamala on avaldanud Suurbritannias raamatu ning selle väljaandmiseks on lepingud sõlmitud veel viies riigis.⁶⁶ Breathworks on juriidilises mõttes rajatud kogukonna huvides tegutseva osahinguna*, mis tähendab, et kogu teenitavat tulu kasutatakse valu ja stressi käes kannatavate inimeste kogukonna huvides, mitte osahinguga omanike heaks.

Vidyamala selgitab, et Breathworks ei paku FWBO-le alternatiivset vaimset teed, kuigi mõne inimese jaoks, kes nende kursusi külastavad, võib sellest saada budismini juhatav ukseava. Kuid kindlasti on kursused paljude inimeste jaoks elu muutvad – pakkudes neile vahendeid, mille abil valu ja haigustega toime tulla. Ühtlasi pakub see tähenduslikku elatusvahendit aina kasvavale inimhulgale. Neile tuleb üllatusena, et instruktorid tajuvad end nõnda ühtse rühmana, ning nad soovivad sellist kogukondlikku suhtumist säilitada, nähes endid FWBO-s uue koostööpõhise õige elatusvahendi viisina.

* Community Interest Company – Suurbritannias alates 2005. aastast seaduslikult kehtima hakanud organisatsioonitüüp, mis võimaldab rajada ühiskondlikke ettevõtteid aktsiaseltside või osahingute vormis, kui need on valmis oma tulu ja vahendeid kogukonna huvides rakendama. [Tõlkija märkus]

Elustiil on teema, mille üle on FWBO-s palju arutletud. Kuigi tegu on liikumisega, mis märgib oma rajamis põhimõtete seas,⁶⁷ et „pühendumine on peamine, elustiil teisejärguline“, on just inimeste elustiilivalikud iroonilisel kombel saanud üheks neist teemadest, mille ümber on palju pingeid tekkinud.

Valdav osa algusaastatel liitunud inimestest olid noored ja vallalised, mis omakorda pani vanemaalisi või pereinimesi tundma, et FWBO pole vahest nende jaoks. Radikaalselt lihtsa, pühendunud ja ühiselt jagatava budistliku eluviisi loomine ning selle eeliste kuulutamine polnud iseenesest ju paha mõte. Kuid FWBO algusaastatel kasvas sellest mõnel juhul välja kommuunielu fanaatiline propageerimine ning põlglik suhtumine neisse, kes eelistasid teistsugust elu.

Nn uue ühiskonna ehitamise suhtuti idealistlikult ning tehti selle nimel ränka tööd. Neil algusaastail oli paljude keskuste ning projektide kestmajäämine kaheldav – ühe või kahe inimese lahkumine võis neile hingekella lüüa. See tekitas omakorda survet neile, kes soovisid lahkuda ja peret luua või mõne tavalise ametikoha hankida; ning mahajääjate jaoks oli raske lahkujate otsusesse erapooletult suhtuda.

Seda, et elustiilivalikud on tasapisi muutuma hakanud ja see pingeid põhjustab, oli tähele pandud juba mõnda aega. Sangharakshita pidas 1994. aastal loengu „Fifteen Points for Buddhist Parents“ („Viisteist juhust budistlikele lapsevanematele“), kuna märkas, et aina rohkem inimesi oli hakanud järelkasvu soetama ning harjutasid nüüd pere keskel.⁶⁸ Ta soovitas oma lähedastele õpilastele ka ameeriklasest budistliku harjutaja ja õpetlase Reginald Ray kirjutatud raamatut.⁶⁹ Ta juhtis nende tähelepanu sellele, kuidas raamatus oli analüüsitud traditsioonilise sangha struktuuri: siin oli mudel, mille põhjal mõista tänapäevase FWBO kogukonna ühtsust ja mitmekesisust.

Ray kirjeldab, et traditsiooniline sangha koosnes metsamunkadest, kloostrimunkadest ja ilmikutest. Ning nad kõik andsid oma panuse sangha üldisesse heaolusse, aidates üksteist toetava mõjuga vältida vaimseid ohuallikaid, mis iga eluviisiga kaasneda võisid. Metsamungad pühendusid täielikult mediteerimisele, hoides puhta ja kompromissitu vaimse harjutamise ideaali kõigi jaoks elusana. Kuid ohuks võis kujuneda isoleeritus ning keskendumine vaid iseenda vaimsele arenguteele. Kloostrimungad hoolitsesid tekstide eest ning õpetasid ilmikuid – kindlustades nõnda rahva toetuse budismile ning kloostrij- ja metsamunkade uue põlvkonna värbamise. Aga kui nad ette ei vaadanud, võisid nad liigselt keskenduda institutsionaalsetele reeglitele ja kaotada sideme nii vaimsete ideaalide kui ka maise tegelikkusega. Ilmikud võimaldasid kloostrij- ja metsamunkadel teadvustada ühiskondlikke muutusi ja arenguid, tagades ühtlasi majandusliku toetuse, mis budismi püsijäämist võimaldas. Kuid nemadki pidid olema ettevaatlikud, et mitte langeda maise elu pingete ja ahvatluste saagiks.

Ray raamatust selgub, et kolme erineva eluviisi vaheline dünaamika võis hõlpsasti häiritud saada. Juba Buddha ajal esines kloostrimunkade ja metsaelanike vahel hõõrumisi selle suhtes, kes ikkagi *tegelikult* vaimsemat elu elab, samuti vaidlesid kloostrimungad ja ilmikud selle üle, milliseid õpetusi viimased saada tohtisid.

FWBO juhtivad liikmed, nagu Subhuti, soovisid õpitut FWBO kontekstis rakendada.⁷⁰ Oli üksikuid inimesi, kes elasid peamiselt laagrites harjutades. Paljud elasid kommuunides ning töötasid budistlike projektide heaks – vahest ei saa seda nimetada kloostrieluks, kuid mõneti seda meenutavaks. Kuid oli ka neid, kes elasid koos partneri või perega ning pidasid igapäevaseid ameteid. Nagu Buddha ajal, nii oli siingi palju võimalusi pingete tekkeks. Kuid eesmärgiks oli erinevaid elustiile väärtustada ning näha, mida need sanghale andsid, jäädes ühtlasi ausaks ja realistlikuks selle suhtes, mis ohud nendega

kaasneda võisid. Sangha pidi endale aru andma, kuidas erinevaid elustiile järgivad inimesed üksteist vaimselt kasulikel viisidel toetada ja täiendada võiksid.

* * *

Dharma töölerakendamine ei kujunenud tegelikkuses kaugeltki selliseks, nagu noored vennaskonnaliikmed seitsmekümnendate lõpus peetud „äriseminaril“ unistasid, kujutades ette kõiki neid ettevõtteid, mis elataksid selles uues ühiskonnas ära tuhat inimest. Hiljutise uuringu⁷¹ põhjal selgus, et kui lääne vennaskonnaliikmete esimesest põlvkonnast oli mingit kogemust koostööpõhiste õige elatusvahendi projektidega 80 protsendil, siis uuema põlvkonna esindajatest (st need, kes olid ordineeritud kahe aasta jooksul enne 2007. aastal tehtud uuringut) pole 55 protsendil kunagi nendega kokkupuuteid olnud.

Inimeste elusituatsioonis on toimunud sarnased muutused: vanemast põlvkonnast oli FWBO kommuunielu kogemus 97 protsendil, uuema põlvkonna puhul vastasid jaatavalt vaid pooled. Nende hulgast, kes küsitlusel osalesid, elavad 30% kommuunides, 20% omaette ning 50% partneri või perekonnaga.

Võib märgata ka muid elustiiliga seonduvaid uusi arenguid. Aina enam on selliseid, kes vähemalt mingi eluperioodi vältel elavad rohkem metsamunkade kombel. Suur osa vennaskonnaliikmetest on käinud aasta või kauem kestvates harjutuslaagrites. Naganaga on naiste kogukond New South Walesi osariigis Austraalias, kus naised elavad nagu harjutuslaagris ning pakuvad võimalusi teistelegi pikamaa laagri läbimiseks. Kogukond asub mäekingul, mida ümbritsev maavaldu laskub alla Macleay jõe kaldale ning loodus on seal metsik ja kaunis: eukalüptisaludes lendavad kuukabarrad, suured sisalikud peesitavad päikese käes, jões elavad nokkloomad. Lokuttaradhatu on Uus-Meremaal paiknev naiste kogukond, kust

avaneb vaade lumistele mäetippudele. Nad kirjeldavad end erakute kogukonnana ning ühendavad harjutamise ja laagrielu ühiskondlike ettevõtmistega, korraldades kohaliku FWBO sangha liikmetele ka harjutuspäevi. Siingi on olemas võimalused pikemate laagrite läbimiseks. Guhyaloka on meeste kogukond Hispaanias, kus individuaalne ja kogukondlik harjutamine on sarnasel viisil ühendatud ning igal sügisel korraldatakse meessoost vennaskonnaliikmetele kolmekuine laager, millest on nüüdseks saanud vennaskonnaelu hinnatud osa. Naissoost vennaskonnaliikmetele on võimalik ühekuine laager Akashavanas, naiste ordinatsiooniks mõeldud laagrikeskuses Hispaanias (mille kohta pikemalt 6. peatükis).

Nagu nägime, töötab enamik vennaskonnaliikmetest nüüd väljaspool FWBO-d, kuigi ka koostööpõhiste õige elatusvahendi projektides on toimunud uusi arenguid. Budistlik harjutamine ühendatakse töökoha seatud nõudmistega ning sageli võimaldab see töö kaudu maailmale palju anda. Vennaskonnaliikmete seas leidub suurte heategevusorganisatsioonide jaoks raha kogujaid, filmitegijaid ja kirjanikke, õpetajaid ja meditsiiniõdesid, juhtimiskonsultante, psühhiaatreid ja nõunikke. Mõnikord saavad nad oma eksperdioskusi ja -teadmisi ka FWBO heaks töötavate inimeste kasuks rakendada.

Tulemuseks on rikkalikum ühendus, millest igaüks õppida võib. Aina enam FWBO inimesi on õppinud laiahaardelisust ja mitmekeelsisust hindama ning seega jääb üle vaid loota, et iga valitud elustiil osutub edukaks ning annab FWBO üldisesse kultuuri oma panuse.

HÄDA INGLITEGA

88

Kuuekümnendate ja seitsmekümnendate kontrakultuuris, millest FWBO esile kerkis, pöörati kõik „normaalne“ ja tavakohane pea peale, kui inimesed otsisid vabanemist poliitika, psühholoogia, seksuaalsuse ja kunstiga seonduvatest valdkondadest. Traditsioonilised käibetõed heideti üle parda ning eriti avaldus see meeste ja naiste soorollide muutumises, samuti feminismi esiletõus. Nelikümmend aastat hiljem on lihtne kehtivat *status quo*’d enesestmõistetavaks pidada ning unustada, kui oluliselt on meeste ja naiste soorollid viimaste kümnendite kestel muutunud.

Naised olid varasematel kümnenditel võidelnud poliitilise võrdsuse – hääleõiguse – nimel, kuid kuuekümnendate lõpus tõusis naisliikumine taas esile. Korraldati kampaniaid võrdse palga, tööõiguste ja muude seadusemuudatuste nimel. Öeldi, et „isiklik on poliitiline“, ning seati kahtluse alla senised soorollid, mida mehed ja naised üksteisele omistasid. Kuuekümnendad ja seitsmekümnendad olid ka seksuaalse eksperimenteerimise ajajärk, kui rasestumisvastased vahendid levinumaks muutusid ning alguse said geide ja lesbide liikumine ja vaba armastuse idee ning tuumik perekonna mudel seati kahtluse alla.

Läände tulekul pidi budism kohanema kultuuriga, mis erines märgatavalt Aasia traditsioonilisematest ühiskondadest ning oli ühtlasi muutustest haaratud. Üks peamisi erinevusi, millega silmitsi seis-

ti, oli suhtumine seksi ja soorollidesse. See peatükk uurib, kuidas FWBO sellega hakkama sai, ning jutustab loo selle kohta, kuidas FWBO-s loodi eraldi tiivad meestele ja naistele.

* * *

Valdav osa FWBO-ga seotud inimestest oli 1970. aastail kahekümnendates ja varastes kolmekümnendates eluaastates. Vähe sellest, et nad olid noored ja hormoonid möllasid, nad elasid lisaks veel seksuaalse vabanemise ajastul, mil oli moes „vooluga kaasa minna“ ja „asju vabalt võtta“. See ei läinud alati kokku „selguse, lihtsuse ja rahuloluga“ (mis on üks budistlik käitumisjuhised oma positiivses sõnastuses).

89 Häda
inglitega

FWBO paari esimese tegevusaasta jooksul korraldati kõiki üritusi meestele ja naistele ühiselt. Kuid 1970. aastate keskel muutus üks Archway keskuse ümber tekkinud skvotterikommuunidest – enam-vähem juhuslikult – vaid meeste omaks. Endalegi üllatuseks avastasid need noormehed, et nad naudivad tekkinud olukorda. Tekkis võimalus end vabamalt tunda, kui kõik seksi, naistele muljetavaldamise ja teiste meestega võistlemise teemad kõrvale jäid. Nad tundsid, et on vabanemas kalduvusest naistest emotsionaalselt sõltuda. Kamraadlustunne kasvas, võimaldades usalduse ja tähendusliku suhtlemise süvenemist. Nõnda tekkisid uued meestekommuunid ning peagi ka naiste omad. Hakati katsetama samasoolisuse ideed.

Meeste puhul tundus samasooliste tegevuste ja rajatiste arendamine naistest kergemalt kujunevat – vähemalt alguses. See tekitas Archway keskuses sugudevahelisi pingeid. Kaugeltki kõigile ei meeldinud, et mehed „eemale tõmbuvad“ ja asi soopõhise eraldamiseni jõuab. Samasoolisuse idee sobivuse üle vaieldi tulisel.

Uue Londoni budismikeskuse ehitamine ning selle käigus moodustatud kommuunid ja töörühmad lähendasid mehi üksteisele veelgi. Siis osteti 1976. aasta juunikuus suur maja unises Surlinghami külas

Norfolki maakonnas. Sellest sai Padmaloka laagrikeskus. Sangharakshita korraldas seal ka mõned naistele mõeldud seminarid, kuid Padmalokasse asus elama meestest koosnev kogukond ning see oli esialgu peamiselt, kuid varsti juba ainult meeste mõeldud paik. Hiljemgi võis märgata, kuidas ordinatsiooniks valmistumise rajatised arenesid meeste jaoks välja tunduvalt varem kui naiste puhul. Padmalokas korraldati ettevalmistuslaagreid, Toskaanas peeti 1981. aastast alates neljakuiseid ordinatsioonilaagreid, mis 1986. aastal kolisid Hispaanias Sierra Altana mäestikku asuvasse Guhyalokasse. Sellest oli märke juba 1970. aastate lõpus, kuid 1990. aastate alguses võis kindlalt väita, et vennaskonnas on välja kujunenud tugev ja elujõuline meeste tiib.

Nagu peagi näeme, arendas naiste tiib välja samasugused rajatised, kuid see nõudis kauem aega. Esimestel tegevusaastatel tundus, et budismi- ja meditatsioonikursused tõmbavad ligi rohkem mehi kui naisi (tänapäeval on paljudes keskustes vastupidine olukord). Põhjus võis olla selles, et Sangharakshita isik tõmbas mehi rohkem ligi ning ta oskas nendega paremini suhelda (kuigi paljud naised kinnitavad, et ta oli ka nende suhtes väga toetav). Kuid igal juhul oli asi nõnda, et esialgu oli mehi rohkem kui naisi. Seetõttu arenesid meeste mõeldud rajatised kiiremini välja, mis omakorda tõmbas ligi rohkem mehi... ning olukorra ebavõrdsus üha süvenes. Vahel kippusid naised oma olukorda meestega võrreldes enesekindlust kaotama.

* * *

Seitsmekümnendate lõpul paika pandud Londoni budismikeskuse esialgne plaan nägi ette, et nii meeste kui naiste elukommuunid asuvad ülakorrustel avaliku keskuse kohal. Aga kui raha kogumine ning ehitustööd just algamas olid, langetati otsus, et kogu keskuse kohal asuv ruum jääb meestele. Kommuunielust huvitatud mehi oli tollal lihtsalt oluliselt rohkem kui naisi. Keskus pidi mõistagi kõigi jaoks avatuks jääma ning naised võivad oma kommuunid mujale luua.

Äkiline muutus näis vastuoluline: paljud naised polnud asjaga üldse rahul ja tundsid, et nemad on projektist kõrvale jäetud. Ka mõned mehed olid idee vastu. Meeste ja naiste vahelised pinged ning teatud kahtlused samasoolisuse idee suhtes ujusid taas pinnale. See tekitas tuliseid vaidlusi nende 50 vennaskonnaliikme seas, kes 1976. aasta alguses kolmandale WBO üldkogule tulid.

Sangharakshita avaldas üha uuesti veendumust, et naised suudavad luua omaenda dünaamilised ja elujõulised keskkonnad, ning kui nad seda meestest sõltumatult teevad, tuleb see neile vaimselt vaid kasuks. Ta rõhutas, et nad ei tohiks langeda mõtteviisi lõksu, et just meeste projektid on asja kese.

Rühm naisi otsustaski rajada uue kommuuni, mille nimeks sai Amaravati. Neil saab olema ühine kassa – nad jagavad oma sissetulekuid ning katsetavad julgelt ühiselu võimalikkust. Sellest saab harjutamisele suunatud ja laagrit meenutav olukord igapäevase programmiga, mis koosneb meditatsioonist, tööst, joogast ja budistlikest rituaalidest. See lähenemine kogukonnaelule oli varasematest radikaalsem ja intensiivsem.

Nad kolisidki 1977. aasta suvel suurde majja Wansteadis Londoni idaosas. Vanade lagunenud hoonete renoveerimine on FWBO varajase ajaloo puhul olulisel kohal ning siin said noored teerajajad taas asja kallale asuda. Nagu kirjeldab üks kommuuniliige, Dhamma-dinna:

Kogu aeg seisime silmitsi enda oskamatusena ning harjutamusega raske kehalise töö tegemisega ning sageli tõi see kaasa pettumus- või vihapisarad, kui inimesed keerukate või tundmatute ülesannete kallal rassisid... Kogemus oli vahel lausa hirmutav – keegi ei tule meid välja päästma, ei saa kellegi poole pöörduda ega tööd üle anda – ning sageli ka valus ja plahvatusohtlik. Kuid ka väga vabastav, kui meile

sai selgeks, et saame tööga ise hakkama ning võime õnnelikult koos elada ... ning mitte ainult ei jää püsima, vaid ka kasvame ja areneme.⁷²

Dhammadinna arvab ka, et nad olid meestest raskemas situatsioonis: „...naiste jaoks oli Amaravatisse kolimine palju radikaalsem muutus, kui meeste jaoks näiteks Sukhavatisse minnek, kuna pidime üle saama palju enamast vastupanust ja väljakujunenud vaadetest...“⁷³ Naistel oli tollal veel sageli kombeks end alahinnata ning juhtroll alati meestele loovutada, seega polnud nad valmis ise initsiatiivi üles näitama. Seetõttu kujunes projekt veelgi suuremaks läbimurdeks: „Põhimõtteliselt tegime me seda, mida paljud feministidki, kuid pigem vaimses, mitte poliitilises tähenduses.“⁷⁴

Amaravati meelitas kokku külastajaid kogu FWBO-st ning sellest sai oluline teetähis naiste tiiva ning kogu liikumise arengus. Umbes samal ajal, 1970-ndate lõpus, kolisid neli naist lagunenu taluhoone tesse Aslactonis, mis jäi Norwichist 14 miili lõuna poole, ning sellest sai mõneks aastaks Mandarava, esimene naistele mõeldud laagrikeskus.

Kuid oma püsivama laagrikeskuse said naised endale alles järgmise kümnendi keskel. Liidrirolli mängis siin Sanghadevi, kes lõi raha kogumiseks heategeva fondi ning arendas projekti järk-järgult Sangharakshita julgustusel edasi. Ühel Šotimaa saarel toimus 1983. aastal kuuajane lager, kus osalesid kõik vennaskonna naisliikmed – kokku oli neid 21 (sel hetkel moodustas see kõigist lääne liikmetest umbes 15%).⁷⁵ Nad arutasid oma nägemust sellest, milline uus laagrikeskus olema peaks. Otsustati otsida kinnistut, kus saaks korraldada laagreid 25–30 naisele, kuid vajaduse korral ka suuremale arvule. Projekt tekitas kogu liikumises suuri ootusi ja palju põnevust. Vajalik summa saadi kokku 1985. aastaks ning leiti ka sobiv asukoht. Cornhilli farm, mis asus Shropshire’ist põhja pool, Inglismaa ja Walesi piiril, ning selle hooneid ümbritsev seitsmeaakriline maavaldus sai Taraloka laagrikeskuseks. Sisse koliti sama aasta novembris ja juba jõulude ajal

korraldati esimene laager. Järgnevatel aastatel viidi ellu veel mitmeid ehitusprojekte, mida juhatas Dayanandi, paberitega arhitekt, kellest sai Sanghadevi järel keskuse juht. Ühel nädalal peeti laagrit, järgmisel aga siirduti juba mõnd küüni ümber ehitama, eemaldades suruõhupuuriga tsemendist loomakünasid. Rajatised arenesid, neis korraldati aina rohkem laagreid ja Taralokat külastasid naised kõikjal maailmast.⁷⁶

Naiste haru kogus üha jõudu ning arenes edasi. Aastatel 1986–2002 anti välja oma ajakirja Dakini, millest hiljem sai Lotus Realm. Moodustati ka naiste ordinatsioonirühm ning hakati koguma raha oma ordinatsiooniväljaõppe laagrikeskuse jaoks. 1992. aastal avatigi Lõuna-Walesis Brecon Beaconsis Tiratanaloka keskus. Sealne ordinatsioonirühm töötas suure pinge all: sajad naised olid ordinatsiooni palunud, kuid keskustes oli nende abistamiseks küllaltki vähe vennaskonnaliikmeid. (Sel ajal oli umbes 29% liikmetest naised, kui Indiat mitte arvestada). Nõnda langes kesksele ordinatsioonirühmale üpriski suur koormus. Kuid seda on saatnud erakordne edu. Tiratanaloka avamisel 1992. aastal oli naissoost liikmete arv saja ringis; 2009. aastaks on see tõusnud viiesajani. Naisi pühitsetakse liikmeteks rohkem kui mehi ning praeguse kasvutempo jätkumise korral muutuvad naiste ja meeste harud 2014. aastaks arvult võrdseks.

Ühtlasi algatati 2000. aastal projekt, mille nimeks sai Aranya (mis sanskriti keeles tähendab „metsa“ või „loodust“). Sooviti koguda raha keskuse rajamiseks, mis asuks metsiku ja kauni looduse keskel ning kus naistele võiks korraldada pikemaajalisi laagreid. Raha-kogumine korraldati säärase professionaalsuse ja põhjalikkusega, mida polnud seni FWBO-s nähtud, ning jõutigi soovitud eesmärgini. Kuid sobiva asukoha leidmine kujunes oodatust raskemaks. Tol hetkel tundus, et kinnisvarahinnad tõusevad sellise tempoga, et kogutud rahast ei pruugi piisata ning projektiga tuleb uuesti enam-vähem nullist pihta hakata. Kuid viimaks leiti Hispaaniast sobiv maavaldus, millele järgnes veel üks keeruline ehitusprojekt. Piirkond

on üksildane ja mäGINE ning sealt avaneb kaunis vaade ümbritsevale maastikule. Nad said ka teada, et *aranya* tähendab hispaania keeles „ämblikku“ ning *aranyaloka* tähendab tõlkes midagi „hullu ämbliku“ meenutavat, seega oli laagrikeskusele vaja leida uus nimi. Selleks sai Akashavana, „metsakeskus hiilgavas ümbruses“, ning 2007. aastal peeti seal esimene ordinatsioonilaager.

* * *

Lisaks sellele, et meestele ja naistele loodi eraldi laagrikeskused, organiseeriti kaheksakümnendate keskpaigast ka kommuunid, äriettevõtted, õppegrupid ja vennaskonna üritused samasoolisuse põhimõttest lähtudes. Enamikule osalejatest tundus, et sellest on kasu, kuna nõnda välditi keerukat ja potentsiaalselt häirivat dünaamikat, mis seondub seksuaalse veetluse ja kuvandite loomisega. See andis inimestele võimaluse veeta aega vaid oma soo esindajatega, kes paremini üksteise vaimseid vajadusi mõistavad ning kelle vahel võib kergemini välja areneda tõeline sõprus ja vahetu suhtlus. Paljude inimeste kogemused kinnitasid, et samasoolised ettevõtmised olid lihtsamad, kergemad ja nauditavamad.

Kuid vanad pinged polnud kuhugi kadunud. Vahel võidi samasoolisuse ideed ka ebaküpsel viisil rakendada. Mis algas küllaltki terve, noorusliku vabastamisena oma hormoonidest tulenevatest ebarealistlikest ootustest vastassoo suhtes, kujunes vahel karmide, põlglike ideede väljendamiseks. Avatud keskustes töötavad mehed, kes võitlesid tõsiselt oma kalduvuse vastu naistega romantilisi suhteid sõlmida, langesid nüüd mõnikord teise äärmusesse, muutudes naiste vastu külmaks ja ebasõbralikuks. Mõnikord ei lubatud linna ainsal naissoost vennaskonnaliikmel kohaliku tegevusega liituda, kuna mehed soovisid seda samasoolisena hoida, ning nõnda jäi naisliige isoleerituks ja üksildaseks. Muidugi ei toimunud sellised juhtumid kaugeltki alati, kuid mõnikord tundsid naised end siiski kutsumata sissetungijatena meeste valitsetud maailmas.

Windhorse:Evolutionis loodi struktuure samuti samasoolisuse põhimõttele tuginedes, kuigi vahel – kuna tegu oli nõnda suure organisatsiooniga – osutus vältimatuks, et mehed ja naised siiski samas ettevõttes kõrvuti koos töötama peavad. Ka neil juhtudel hoiti samasoolisuse põhimõttest võimalikult rangelt kinni ning loodi eraldi meeskonnad ja koguni eraldi söögiruumid. Aga inimestele hakkas aina sagedamini tunduma, et see muudab meeste ja naiste vahelised suhted pigem *ebatervemaks*. „Kogu see kultuur ei aidanud kaasa sugudevaheliste suhete mõistlikumaks ja täiskasvanulikumaks muutumisele,“ kirjutab üks töötaja. „Üksteisega koos töötamine osaliselt eraldatuna võib äärmuslike kuvandite loomist pigem süvendada.“⁷⁷

95 Häda
inglitega

Probleeme süvendas seegi, et Windhorse:Evolutioni Cambridge'i keskuse personali mehed ja naised olid kokku leppinud, et ei sõlmi üksteisega seksuaalsuhteid. Selle alguspunktiks oli 1989. aasta, kui Windhorse'i töötajateks olid vaid mehed ning paljud neist õpetasid äsja avatud Cambridge'i budismikeskuses. Neile näis, et poleks sobilik alustada intiimsuhteid naistega, kes olid alles äsja budismikeskuses käima hakanud, ning sõlmisid omavahel kokkuleppe, et asi selgetele ja eetilistele alustele rajada. Kui Windhorse:Evolution laienes ja naised ettevõtte tegevuses osalema hakkasid, laiendati kokkulepet ka neile. Taheti luua tööõhkkond, mis toetaks ja julgustaks lihtsust ja rahulolu. Kuid aastad möödusid ja hiljemalt 1990. aastate keskpaigaks sai selgeks, et situatsioon on vastuoluliseks muutunud, eriti just seetõttu, et mõnede inimestele need reeglid ei kehtinud, kuna nad olid olnud suhtes juba enne kokkuleppega ühinemist. Aina rohkem inimesi ei nõustunud selle põhimõttega, sest nad tundsid, et neid ei kohelda täiskasvanud inimestena, kes võivad vabalt otsuseid langetada. Viimaks kokkulepe lihtsalt lagunes.

See peegeldas FWBO-s toimuvaid üldisi muutusi samasooliste tegevuste vallas. Oli see idee ju omaks võetud veel siis, kui FWBO oli peamiselt noortest ja kogenematutest inimestest koosnev sangha. Kuid vanemas – ja loodetavasti küpsemas – kogukonnas näis inimes-

tele, et sellest ideest pole vaja nõnda kõvasti kinni hoida, ning nad ei soovinud ka, et FWBO-s valitseks kultuur, mis inimestele jõulisi ettekirjutusi teeks. Vishvapani meenutab:

Croydoni budismikeskuses rakendati seda hämmastava karmusega: mehed ja naised, kes üksteisest vähem kui meetri kaugusel töötasid, vältisid silmsidet ega vahetanud mõnikord kuude kaupa ühtegi sõna. Minu kogemuse põhjal on samasoolises keskkonnas harjutamist aja jooksul siiski inimlikumalt käsitlema hakatud, sest rõhutakse võimalusele sõprussidemeid sõlmida, mitte vastassugu iga hinna eest vältida.⁷⁸

Samasoolisel viisil harjutamisse suhtutakse nüüd pingevabamal viisil. Seda nähakse endiselt väärtuslikuna – isegi üliolulisena –, kuid samas tunnistatakse, et ka sugude vahel võib olla terveid ja kasulikke suhteid. Hiljutises vennaskonnasiseses küsitluses pidasid 80% vastajatest samasoolist keskkonda endiselt oluliseks.

Pikemas perspektiivis võime märgata, et FWBO-s on esile kerkinud kaks elujõulist haru, meeste ja naiste oma. Mõlemal on aina rohkem kogemusi ning üha paremini saadakse aru nii enda vaimsetest vajadustest, vaimse elu harjutamise võimalustest kui ka sellest, kuidas inimestena terviklikult arened. Samasoolisuse idee kindlustab, et nii mehed kui naised jäävad autonoomseteks, vastutavateks ja juhtimisvõimelisteks. Mõlemal harul on oma kõrgelthinnatud rajatised nii Suurbritannias kui mujal Euroopas. Padmalokast on saanud meeste haru keskpunkt. Juba palju aastaid on seal elanud tugev ja harmooniline kogukond, kus valitseb omapärane, vaimselt virgutav, kuid sõbralik õhkkond. Guhyaloka on nende meeste jaoks, kes seal liikmeks pühitseti või eralduslaagreid läbisid, endiselt maagiline paik. Taraloka on saanud naiste haru südameks, korraldades laagreid eri kogemusastmega naistele. Sellele on viimaste aastate jooksul kahel

korral omistatud aasta laagrikeskuse tiitel, mida annab välja harjutuskeskuste ülevaateid koostav UK Good Retreat Guide. Ka Akashavana ja Tiratanaloka on kujunenud ilmseteks edulugudeks.

* * *

Suurim sooküsimusi puudutav skandaal puudutas üht 1995. aastal ilmunud raamatut. Subhuti teos „Women, Men, and Angels“⁷⁹ („Naised, mehed ja inglid“) selgitas Sangharakshita vaateid meeste ja naiste suhtelise võimekuse kohta vaimse elu valdkonnas. Raamatus väideti, et naiste bioloogiline tingitus muudab virgumistee varasemate astmete läbimise nende jaoks keerulisemaks: naised peavad – vähemalt esialgu – rohkem piiravaid tingimusi ületama.

97 Häda
inglitega

Seal kinnitati, et Sangharakshita ideed põhinevad konkreetsetel budistlikust traditsioonist toodud näidetel, samuti tema enda tähelepanekutel.⁸⁰ Ta tahtis, et inimesed tema vaadetest teadlikud oleksid ning nende üle järele mõtleksid, kuna arvas, et see abistab nii mehi kui naisi oma algse bioloogilise tingituse kallal töötamisel. Ta soovis, et tingitust nähtaks budistlikust vaatepunktist, mitte kaasajal populaarsetest arvamustest ja tõekspidamistest lähtudes. Kuid raamatus rõhutati ühtlasi, et tema arvamusega ei pea nõustuma.⁸¹ Põhiline oli siiski see, et ta õpetas (järgides taas budistlikku traditsiooni), et nii mehed kui naised võivad virgunuks saada. Ka Subhuti soovis, et ta ise ning teisedki ühenduseliikmed saaksid oma õpetaja vaadete suhtes avatud ja ausad olla ning need õiglaselt ära kuulata.

Raamatu üle tekkisid tulised vaidlused. Budistlikus maailmas laiemalt omandas FWBO selle raamatu tõttu naistevaenuliku kuulsuse. Ning ka liikumise sees põhjustas see palju diskussioone ja vaidlusi. Paljud inimesed nõustusid seal esitatud vaadetega. „Faktid“ näisid teooriat toetavat; sel ajal pühitseti liikmeks peamiselt mehi, mitte naisi, ning see näis meeste puhul ka hõlpsamini kulgevat. Ning paljudele inimestele oli kombeks Sangharakshitale alt üles vaadata

ja tema arvamused alati tõeks tunnistada. Mõnele naisliikmetele „Naised, mehed ja inglid“ meeldis ning nad olid valmis vaimsel teel rohkem pingutama. Osaliselt just reaktsioonina sellele raamatule valmis mitmeid filme ja raamatuid, mis käsitlesid naiste suhtumist vaimsesse elusse.

Kuid kaugelki kõik ei nõustunud; vennaskonna ajakirjas Shabda kestsid diskussioonid üha edasi ning Subhuti sai järjest kirju, kus raamatut kritiseeriti. Mõned leidsid, et teose väljakutsuv, poleemiline stiil ei paku erilist julgustust. Teised pidasid seda bioloogilise determinismi õigustuseks. Budism pole mõistagi deterministlik, vaid õpetab, et me kõik võime oma tingituse viimaks ületada. Tegelikult selgitati seda ka raamatus, kus tehti vahet „determinismi“ ja „tingituse“ vahel.⁸² Mõned võtsid teose vastu jõulisemalt sõna, seades kahtluse alla ideid, et naiste tingitust tuleks ebasoodsana näha või et meie tingitus on pigem bioloogiline, mitte ühiskondliku ja kultuurilise tagapõhjaga. Mõned naisliikmed nimetasid raamatut koguni põhjusena, miks nad vennaskonnast lahkuda otsustasid.

Viimaks otsustas Subhuti – keda selgelt häiris, et mõned inimesed olid raamatu tõttu lausa WBO-st lahkuda eelistanud – Shabdale 2003. aastal kirja saata, et selgitada, mida ta silmas pidanud oli.

Mul on kahju, et see artikkel sai avaldatud viisil, mis andis sellele ametliku kaalu ja autoriteedi. Nüüd on mulle selge, et palju parem oleks olnud, kui see oleks ringelnud mitteametliku brošüürina või ilmunud Shabda artiklikogumikus, nagu ma esmalt plaanisingi.⁸³

Ta oli jõudnud ka järeldusele, et vaimset suutlikkust on raske, kui mitte võimatu mõõta. See polnud sama, mis 100 meetrit joosta või inimese IQ-d kindlaks määrata. Kuidas saaks mõõta nõnda peeneid ja sisemisi väärtusi nagu tarkus või kaastunne?

Vennaskonnasiseselt võeti tema selgitus hästi vastu, sest paljud inimesed olid küsimuses ka ise sarnasele järeldusele jõudnud. Oli tõesti kasulik teadvustada, et nii mehe kui naisena oleme teatud kultuurilise, psühholoogilise ja bioloogilise tingituse mõju all. Kuid polnud kasulik ega vajalik mehi ja naisi *omavahel* võrrelda. Raamat ning suur osa sellele järgnenud debatist keskendus vaid naiste tingituse problemaatilisele küljele, samas kui *nii* mehed kui naised pidid aru saama just sellest tingitusest, millega nemad parasjagu silmitsi seisid.

Hiljutine küsitlus kinnitab, et vaid 10% naisliikmetest ja 25% meesliikmetest nõustuvad nüüd raamatus „Naised, mehed ja inglid“ esitatuga.⁸⁴ Mõned kahetsevad, et nad alguses sellega nõustusid – neid ideid FWBO keskustes kaitstes ja levitades. Nende jaoks on tegu valusa õppetunniga selle kohta, mis puudutab oma peaga mõtlemist, sest see näitas, et õpetaja öeldut tasub küll austavalt ja vastuvõtlikult kuulata, üritades mõista, *miks* ta teile seda räägib, kuid kõige kuulduga pole siiski vaja automaatselt nõustuda.

FWBO mehi ja naisi puudutavatest õpetustest võis leida ka positiivse külje. Sootingitusest teadlikumaks saamine on paljudele inimestele abiks olnud, nagu ka FWBO ettevaatlikkus mõningate feminismi külgede puhul. Kuigi feminism võimaldas naistel suuri ja positiivseid samme astuda, on selle mõningaid harusid FWBO-s ka kritiseeritud – näiteks maskuliinsuse väärtuse pisendamist või igasuguse hierarhia rõhuvaks kuulutamist. Paljud FWBO mehed ja naised on nende vaadete kriitikat kasulikuks, värskendavaks ja vabastavaks pidanud.

Võib pidada väga oluliseks, et sama liikumine, mis avaldas „Naised, mehed ja inglid“, on ühtlasi liikumine, mille juht oli esimeste seas, kes läänes naisi liikmeks pühitsema hakkas. Kuid mitte ainult; nagu 8. peatükis lähemalt näeme, lõi ta ühenduse, kus meeste ja naiste liikmestaatus on võrdne ning naised võivad teisi naisi liikmeks

pühitseda. Veelgi radikaalsema tähenduse omandas see liikumises India traditsioonilisema ühiskonna kontekstis. Sealgi on tekkinud elujõuline naiste haru.

PALJU KULTUURE, ÜKS KOGUKOND

FWBO oli esimene Suurbritannias tekkinud budistlik liikumine, mis oma maa kallastelt kaugemale levis. Ühenduseliige Aksobhya kolis 1971. aastal Uus-Meremaale ning hakkas Aucklandis kursusi korraldama. Aasta hiljem läksid Vajrabodhi ja Bodhisri, kes samuti Londonis FWBO-ga ühinenud olid, tagasi oma kodumaale Soome ning alustasid sealgi budistliku tegevusega. Aastal 1974 külastas Sangharakshita esimest korda Soomet ning hiljem samal aastal ka Uus-Meremaad, kus ta mitu inimest liikmeks pühitsetes – esimestena väljaspool Suurbritanniat. Aastate jooksul kulutas Sangharakshita palju aega välismaa gruppide ja keskuste külastamisele, pakkudes neile toetust ja innustust.

Sellest ajast hakkaski FWBO vaikselt välisriikidesse laienema. Mõnikord näis juhus selles oma rolli mängivat, nagu siis (nagu kirjeldatud 4. peatükis), kui Lokamitra just sel päeval Nagpuri sattus, kui seal dalitite budismi pöördumise kahekümne esimest aastapäeva tähistati. Mõnel juhul oli tegu lihtsalt vennaskonnaliikmetega, kes seiklusi otsisid, võõral maal teerajajad olla tahtsid ning dharma endaga kaasa võtsid. Kuigi FWBO levitamiseks puudus kindel mudel, julgustati laienemist tagant. Mõnikord toimus see ka planeeritud viisil, näiteks kolis mõni väiksem rühm ühiselt välismaale.

Kuigi rahvusvahelist kasvutempot võib mõnes mõttes erakordseks pidada, ei toimunud see siiski sama hoogsalt kui liikumise levimine Suurbritannias või Indias. Oma kahekümne esimesel aastapäeval

oli FWBO-l Suurbritannias 16 keskust, Indias kaheksa, kuid mujal maailmas vaid kümme. Need kümme keskust paiknesid vaid kaheksas riigis: Uus-Meremaa, Soome, Austraalia, Saksamaa, Holland, Hispaania, Rootsi ja USA. FWBO keskuse rajamine uues kultuuris oli ilmselt siiski raskem kui Suurbritannias.

Esimene asi, millega silmitsi seisti, oli praktiline küsimus: kuidas end ära elatada? Kui prantslanna Varadakini oma reisikohvriga 1997. aasta augustis Pariisi Gare du Nordi raudteejaama saabus, naasis ta oma kodumaale, kuid seal polnud kerge hakkama saada:

.....
Palju 102
kultuure,
üks
kogukond

Elades odavas hotellitoas, kus polnud telefoni ega söögi-
valmistamise võimalust, oli mul keeruline pangakontot
avada, sest selleks pidi mul olema püsiv elukoht, kuid selle
hankimiseks läks omakorda vaja pangakontot... Ma olin
seal üksinda ning kõigi jaoks võõras. Polnud tegutsevat
keskust ... ega ka teisi liikmeid, kellele toetuda ja kelle selja
taha varju pugeda...⁸⁵

Need, kes astusid uue riigi pinnale, pidid ühtlasi selgeks õppima
uue keele. Nagu Paramacitta avastas, kui ta 1992. aastal Hispaanias
asuvasse Valencia linna kolis:

Keel oli vahest suurim ja raskeim kultuuribarjäär, mida
ületama pidin... Sageli katsusin keerulisi ideid või isiklikke
muljeid edasi anda, ilma et päris täpselt teaksin, millised
sõnu kasutada, mis muidugi vääritimõistmisi tekitas...
Nagu oleksin jälle laps: rääkima õppimine, seistes silmitsi
võimalusega tobedaid vigu teha, nii et inimesed sinu üle
naeravad või sulle täielikus arusaamatuses otsa vaatavad.⁸⁶

Lisaks veel ilmselged – või vahel ka raskestimärgatavad – kultuuri-
lised erinevused, mis on vaja selgeks õppida, et neist aru saada. Kui

Moksananda läks õpetama hispaaniakeelsetesse riikidesse, sai talle selgeks, et teistest kultuuridest pärit inimesed ei käitu alati tema ootuste kohaselt:

Suurbritannias on otsekui traditsiooniks, et inimesed lähevad laagrites jalutama *kahekesi*, et omavahelist suhtlust süvendada. Mulle meenub, kui imelik see näis, et minu esimeses Mehhikos peetud laagris läksid inimesed teele *kolmekesi, neljakesi, isegi viiekesi* (ühel juhul lausa *kahekümnekesi*). Kuid sellest hoolimata näisid nad üksteist vägagi hästi tundma õppivat!⁸⁷

Uude riiki kolimine võis tähendada, et lähim FWBO keskus on sadade, isegi tuhandete kilomeetrite kaugusel. Polnud palju ressursse, millele toetuda: kohaliku keelde tõlgitud budistlikke raamatuid oli piiratud arvul, polnud ka FWBO kommuune, budistlikke äriettevõtteid ega laagrikeskusi. Nagu Paramacitta avastas, sõltus dharma edasiandmine ja kehastamine sageli vaid ühest või kahest inimesest:

FWBO on keeruline nähtus, mida on raske inimestele kirjeldada, kui seda ei saa võrrelda juba olemasolevate institutsioonidega, mis näiteks Suurbritannias juba eksisteerisid. Suurbritannias on põhimõtted ja harjutused juba paika pandud ning inimesed saavad näha, kuidas need töötavad; nad võivad kohata inimesi, kes seda elu juba elavad. Hispaanias olime vaid meie, üritades FWBO-d kogu selle keerukuses edasi anda.⁸⁸

Tema jaoks oli see:

...vaimselt kõige rahuldustpakkuvam, kuid ka kõige problemaatilisem ja ajuti valulikum kogemus mu elus. ... Ma olen aina rohkem veendunud selles, et inimestega tuleb suhelda kõiki piire ületades, murda maha meid eraldavad

ühiskondlikud ja kultuurilised barjäärid. ... Ma näen, et sinne kogemus ... on mind sundinud dharmat sügavamalt mõtestama. ... Ma ei vahetaks seda kergema elu vastu.⁸⁹

Oma esimese 21 aasta jooksul rajas FWBO keskused kümnes riigis ning järgneva 20 aasta jooksul viidi dharmat veel 15 maale. FWBO-st on aja jooksul saanud dharmat harjutajate ülemaailmne kogukond. Nad elavad vägagi erinevates kultuurides, kõnelevad eri keeli, kuid jagavad ühist suhtumist budistlikku teesse. Kuidas oleks ühes lühikeses peatükis küll võimalik kogukonna rikkalikkust ja mitmekesisust edasi anda? Muidugi ei saa pakkuda põhjalikku ülevaadet igast keskusest igas riigis. Selle asemel jutustab see peatükk kuue inimese lood, kes õpetasid või õpetavad dharmat väljaspool Suurbritanniat, üks igalt kontinendilt: Aafrika, Põhja-Ameerika, Lõuna-Ameerika, Aasia, Okeania ja Euroopa, et anda ülevaade FWBO rahvusvahelisusest ning näidata, kuidas dharmat saab erinevatele kultuuridele ja olukordadele kohandada. On veel palju teisi lugusid, mis jutustamist väärivad. Loodetavasti tagavad kohalikud FWBO keskused, et need lood kirja pannakse ja kaotsi ei läheks.

* * *

Vajradhara oli Londoni budismikeskusega seotud juba üheksakümendate keskpaigast peale, kui ta 1985. aastal Lõuna-Aafrika Vabariigis asuvast Durbanist Suurbritanniasse tuli. Ta lahkus Lõuna-Aafrikast, et apartheidi lõpuaastatel sõjaväeteenistusse minekut vältida. Ta oli apartheidisüsteemi läbi näinud ning homoseksuaalina ka kristlusesse usu kaotanud, kuna ei nõustunud selle seksuaalsust puudutavate vaadetega. Ta võttis sõna paljudel ühiskondlikel ja poliitilistel teemadel: apartheidi vastu, tuumarelvastumisest loobumise poolt, inimõiguste, geide diskrimineerimise lõpetamise, keskkonnahoiu, loomakaitse ning HIV ja AIDS-i teemadel. Kuid ta teadis omaenda

kogemusest, kui kergelt muutuse nimel protesteerimine võib iseteadlikuks raevuks muutuda. Ta taipas, et tahab ka iseenda meelt ja südant muuta, ning see viis ta dharmajuurde.

Ta käis tihti Lõuna-Aafrikas oma vanematel külas ning kui ta 1997. aastal kuulda sai, et nüüd elab seal ka üks ühenduseliige, otsustas tolle üles otsida. Ratnajyoti oli sakslanna, kes üheksakümnendate alguses Johannesburgi kolis, kui tema abikaasa sealses ülikoolis tööd sai. Juba enne liikmeksühendamist oli ta lisaks täiskohaga tööle lasteaiakasvatajana ka budismi- ja meditatsioonikursusi juhatama hakanud. Kuid säärase isolatsiooni tingimustes polnud lihtne FWBO gruppi käimas hoida. Nende vahel arenes sõprus ning Vajradhara mõistis, et temast võib palju abi olla.

Vaid üheksa kuud pärast liikmeksühendamist, 2001. aastal, hakkas Vajradhara Lõuna-Aafrikas dharmat õpetama. Plaan nägi ette, et ta on seal kuus kuud aastas. Ta kohtus mehega, kelle nimi oli Wayne Simpson, ning nad alustasid suhet. Wayne, kes samuti meditatsiooni vastu juba pikalt huvi oli tundnud, hakkas samuti FWBO budistlikes harjutustes osalema. Temast sai üks peamisi jõude Johannesburgi keskuse arendamisel. Ta leidis 2004. aastal kaks kõrvtuasuvat äripinda, mida välja üüriti: üht kasutas ta oma juuksurialongi jaoks ning teise hakati budistlike kursusi korraldama. Nende tegevuse käimalükkamisel sai oluliseks ka toetusstipendium Suurbritannia budistliku äritegevuse Windhorse:Evolutioni nn kasvufondist. Siis märkasid nad, et poe vastas olev maja on müüki pandud, ning otsustasid püüda seda ära osta, et sinna budismikeskus rajada.

Nad pakuti maja ostmisel üle, kuid omanikud olid budistlikus keskkuses käinud ning teatasid neile, et kui nad kiiresti sama kõrge pakumise teevad, saab maja neile. Kahe pingelise nädala jooksul jändasid nad laenude ja hüpoteekide korraldamisega – ning saidki maja endale. Rahalises mõttes käis see tegelikult üle jõu ning sai võimalikuks vaid tänu Vajradhara, Wayne'i ning teiste heldusele.

Viimaks oli neil budismikeskus oma pinnal, kus oli olemas ka altari-ruum. Johannesburgi keskus, esimene FWBO keskus Aafrikas, avati 2006. aastal.⁹⁰ See asub äärelinna roheline keskel ning sel on oma aed – roheline, kaunis ja rahulik oaas. Nad panid keskusele nimeks Shantikula, mille tõlkevasteks sobiks „rahumeelne hõim“. Buddha kuju altaril kujutab Buddhat aafriklasena. Nõnda astuti esimesi samme dharmat tõlgendamisel lähtuvalt Aafrika ühiskondlikest ja kultuurilistest tingimustest.

Vajradhara veetis endiselt kuus kuud igast aastast oma kodumaal, katsetades ja õppides, kuidas dharmat võiks Aafrika pinnases juuri ajada. Kuigi Lõuna-Aafrika on kaunis ning mitmel viisil rikas maa, kannab see endiselt apartheidide negatiivset pärandit. Tegu on väga konservatiivse kultuuriga, millega käib kaasas tubli annus küünilisust. Ühiskonda on juurdunud hirm „teise“ ees ning eriti kardetakse just vägivaldset kuritegevust. Inimesed ei võta enamasti ette pikki reise ega soovi pimedas majast väljuda ning maju ümbritsevad tarad on sageli voolu all, majaaknad trellitatud ja vargaalarmidega varustatud. Vajradhara leiab, et tema rolliks on ka kartmatust kehastada. Näiteks käib ta õues sihilikult ka öösel ringi, saates inimesed oma autodeni ning jättes nendega seal hüvasti. „Olge mõistlikud, kuid kartmatud,“ üritab ta neile näidata. Keskuses käib igasuguse nahavärviga inimesi ning ta üritab barjääre ületada ka seeläbi, et veedab aega keskuse koristaja, aedniku ja autoparkla valvuriga. Ta näeb oma tööd pikaajalise projektina, üritades külvata usalduse ja ühtekuuluvuse seemneid selles endiselt kahestunud ja hirmust täidetud riigis.

Vajradhara sidemed laiemal FWBO kogukonnaga on talle samuti olulised. Kuigi teda lahutavad neist tuhanded kilomeetrid, tunneb ta, et tal hoitakse positiivsel viisil silma peal ja aidatakse altruismi arenada. Samal ajal tunneb ta, et talle on jäetud vabad käed, andmaks dharmat edasi just sellisel viisil, mida ta olukorras sobivaks peab, olles „iseseisev, ilma et peaksin jalgratast leiutama“.

Kuid 2008. aastal halvenes Vajradhara tervis ning ta pidi raviks Suurbritanniasse tagasi pöörduma. Selle raamatu kirjutamise ajal viibib ta kriitilises seisukorras ühes Londoni haiglas.* Ratnajyoti pidi samuti Lõuna-Aafrikast lahkuma ja Euroopasse naasma. Nii on noor Johannesburgi keskus taas ebakindlas olukorras. Positiivsema poole pealt võib märkida, et Wayne ordineeriti 2009. aasta septembris ning talle anti nimeks Achalaraja.

* * *

Lisa Cullen, kahekümnendates eluaastates ameeriklanna, reisis 1990. aastal Aasias ringi. Oma reisidel kohtas ta mitmeid budiste ning miski tõmbas teda nende poole. Nagu ta hiljem kirjeldas:

...kui ma Tais leebet kuldset Buddhat vaatasin, kerkis minus usk. ... Olin kuude kaupa Aasias ringi rännanud ning nähes budiste, kes kandsid munga- või nunnarüüd või *kesa*'sid kaela ümber, teadsin ma, et tahan sama, mida nemad. Või pigem tahtsin ma olla nende sarnane...⁹¹

Katmandus külastas ta laagrit, mida juhatas tiibeti munk. Tolle inglise keel oli väga algeline, tugeva aktsendiga ning Lisal polnud lihtne temast aru saada. Siis kohtus ta ühe läänlasega, kes sissejuhatavat kursust korraldas. Tema nimi oli Amoghacitta ning ta kuulus FWBO-sse. Ta kirjeldas eluratast viisil, mis oli lihtne ja kergestimõistetav. Lisa õppis mediteerima ning hakkas taimetoitlaseks.

Kuid tagasi San Franciscosse jõudes oli raske budistliku harjutamise habrast hoogu hoida. Alles hiljem avastas Lisa, et FWBO tegutseb ka tema piirkonnas. Ta osales Karunadevi juhatatud laagris ning hakkas aegamööda liikumise tegevuses aina rohkem osalema. Esimene keskus avati Sunseti kvartali poetänaval. Ning 1993. aastal saabusid Suurbritanniast Paramananda ja Paramabodhi ja järgmisel aastal

107 *Palju kultuure, üks kogukond*

* Vajradhara suri 2011. aasta 17. novembril. [Tõlkija märkus]

avati uus keskus Mission Districtis, ühes linna kõige kultuurilisemalt mitmekesisemas osas. Kaks vennaskonnaliiget elasid esimesel korrusel ning Lisa koos sõbraga kolis ülakorrusele.

Paramananda ja Paramabodhi viibisid USA-s usulise viisaga ning kuna keskus oli väike ja raha nappis, elasid nad 60 dollariga nädalas ja ilma ravikindlustuseta. Nende stiil oli „väga mitteametlik“, st igal võimalusel välditi igasugust administratiivset tegevust. Lisa sai Paramanandaga väga lähedaseks ning esitas 1994. aastal palve Lääne Budistliku Vennaskonna liikmeks saamiseks. Ordinatsiooniks valmistumise protsess oli USA-s alles algusjärgus. Esimene laager korraldati kellegi majas Seattle'is; seejärel pidi ta reisima Aryaloka laagrikeskusesse, mis asus idarannikul – 4800 kilomeetri kaugusel.

Kuid peagi sattus ta lugema Sangharakshita „Kuldsära suutra“ kommentaare. Selles esitati vaateid meeste ja naiste erineva võimekuse kohta vaimse elu elamisel, mida Subhuti hiljem raamatus „Naised, mehed ja inglid“ põhjalikumalt lahti seletas.⁹² Lisa kirjeldab, et see tabas teda nagu välgulöök. Järgmise paari aasta kestel maadles ta oma tunnetega selle suhtes, mida ta pidas äärmiselt negatiivseteks vaadeteks naiste kohta. Kuidas saab üks budistlik õpetaja selliseid vaateid esitada? Miks vennaskonnaliikmed nendega kaasa läksid?

Viimaks otsustas ta lahkuda ning võttis ordinatsioonipalve tagasi. Kuid see oli valus hüvastijätt. Nagu ta oma päevikus kirjutas:

Eile võtsin oma ordinatsioonipalve tagasi. Nüüd tunnen end, otsekui oleksin lõksu jäänud ja pidin pääsemiseks endal jala otsast närima. Jalg, mis maha jäi, koosneb kõigist neist inimestest, kes olid saanud osaks minust endast ning kellega olen nüüd kõik need ülikaunid suhted katkestanud.⁹³

Lisa proovis teisi budistlikke grupe, kuid sai aru, et kõikjal leiab ta nii häid kui halbu asju, millega nõustuda või mitte.

Oleksin võinud hakata *wicca*'ks või sufiks ja kogu loo unustada, kuid olen budist. Budist, kes ei soovi uuesti alustada, ning olles pikalt ja põhjalikult järele kaalunud, ei näe ma selleks ka põhjust. Tegelikult ei näe ma selleks mitte vähimatki põhjust. Lääne budismi harjutamine on ainus seniavastatud viis, mis mind õnnelikuks teeb ja paneb mind tundma, et mu elus sooritatud tegudel on üldse mingi tähendus, olles tillukeseks valguskiireks mädahaisust küllastunud maailmas.⁹⁴

Kuigi ta loetud vaadetega endiselt ei nõustunud, nägi ta, et FWBO-s ei diskrimineerita naisi. Pigem vastupidi: see oli hea koht, kus harjutada. Ta läks tagasi, palus uuesti ordinatsiooni ja saigi selle 2001. aastal Toskaanas, kus talle anti uueks nimeks Suvarnaprabha.

Selleks ajaks oli liikmeks pühitsetud ka naine, kellega koos ta kunagi keskusesse oli kolinud. Viveka, hiina juurtega ameeriklanna, sai ühtlasi keskuse juhiks, kui Paramananda ja Paramabodhi Suurbritanniasse naasid. Viveka oli töötanud kogukondlike organisatsioonide konsultandina ning tema ametioskused osutusid ka sanghale kasulikuks, samuti püüdis ta dharmat ja meditatsiooni muu nahavärviga inimeste jaoks kättesaadavaks muuta. Suvarnaprabhast sai tema kõrval keskuse direktor, ta juhatas kursusi ning organiseeris kunstürituste programmi.

Tänapäeval kuulub San Francisco budismikeskus USA kahe suurima FWBO keskuse hulka. (Teine suuremat sorti keskus on idarannikul asuv Aryaloka. Kogu riigist võib leida palju väiksemaid keskusi, eriti just idarannikult, samuti Kanadast.) San Francisco budismikeskus paneb eriti rõhku meditatsiooni ühisele harjutamisele. Viiel hommikul nädalas kogunevad inimesed keskusesse, et enne tööd mediteerida. Igal jaanuaril pannakse tavaline programm ootele, et pidada kuuajast nn vihmaperioodi laagrit. Mõned inimesed osalevad selles algusest lõpuni, teised ühinevad siis, kui selleks aega leiavad.

Ameerikas elatakse kiiret elu; majanduslik kindlustunne, pensionid ja ravikindlustus on inimeste jaoks tõsised küsimused. Inimesed töötavad kõvasti ja kaua. Suurbritanniaga võrreldes on palju raskem laagrite ja budistlike harjutuste jaoks vaba aega leida ning seda tuleb ka dharma õpetamise puhul arvestada. Suvarnaprabha on seetõttu tänulik, et ta San Francisco budismikeskuses töötada saab, kuna see võimaldab tal laagrites osaleda ning tema töö on budistliku harjutamisega tihedalt seotud.

* * *

Palju 110
kultuure,
üks
kogukond

Antonio Perez kasvas üles kõrvalises Venetsueela maakohas, kuid siiski tõmbas miski teda tugevalt budismi poole, kuigi selle põhjusteid ei oska ta isegi seletada. Tal oli alati kummaline tunne, et ta on võõrasse maailma heidetud ning peab leidma tagasitee sinna, kus ta varem oli. Ta sattus teleprogrammidele, mis teda lummasid: neis näidati tiibeti munki, kes maagilisi mantraid kordasid, või lumes mediteerivaid zen-munki. Hilises teismeeas leidis ta ühest bussipeatusest zeni ja idamaiste võitluskunstide kohta käiva raamatu, võttis selle koju kaasa ning õppis selle järgi mediteerima.

Ta astus Caracase ülikooli ning kui talle pakuti stipendiumi, mis võimaldaks tal õpingud Manchesteri ülikoolis lõpetada, haaras ta sellest kinni. Ta saabus Inglismaale 1978. aasta oktoobris; ta mäletab, et päike tundus taevast imelikult külma ja madalal asuv. Antonio jätkas õpinguid, kuid tegelikult soovis ta saada väljaõpet vaimses elus. Ta luges mitmesuguseid vaimse ja isikliku arenguga seotud teoseid, erilist muljet avaldasid talle Erich Frommi tööd.

Ühel päeval ülikooli puhketuppa astudes nägi ta türklasest tudengit vaatamas saadet alternatiivmeditsiinist. Mees küsis Antoniolt, kas too soovib kanalit vahetada, eeldades, et see programm ei paku

talle huvi. Kuid Antonio ütles, et saade tundub põnev, nad sattusid jutusoonele ning tema uus sõber rääkis talle Manchesteri budismikeskusest.

Ta hakkas 1980. aastal sealseid kursusi külastama; peamisteks õpetajateks olid seal tollal Ratnaguna ja Suvajra. Hiljem kohtas ta ka Sangharakshitat. Ühest küljest oli see kokkusaamine igapäevane ja harilik; teisel tasandil aga tundis ta, et oli kohanud oma õpetajat. Kui tema ülikooliõpingud lõpule jõudsid, sai ta aru, et tahab Suurbritanniasse jääda ning FWBO tegemistes enam kaasa lüüa.

Ta jõudis välja Croydoni budismikeskusesse, asudes tööle restoranis Hockneys. Siin elas rühm noori ideelisi inimesi väga pühendunud, kloostrielu meenutaval viisil. See polnud kerge, kuid ta jäi selle juurde kindlaks ning esitas palve liikmeks saada. Ta kirjutas Sangharakshitale, öeldes talle, et on leidnud just sellise keskendunud ja pühendunud harjutusviisi, mida otsinud oli, ning tahab seda nüüd parimal viisil ära kasutada, et valmistuda kunagi Venetsueelasse naasmiseks. Sangharakshita vastas talle ja julgustas teda tagant.

Ta sai liikmeks 1984. aastal Manjunatha nime all. Mõni aasta hiljem sai Manjunathast kohalik mitrate eestseisja ning ta mängis võtmerolli nn Croydoni revolutsioonis – seades toimuva küsimärgi alla ning astudes välja ebaterve grupidünaamika vastu, mis keskuses tekkinud oli, aidates seda muuta.⁹⁵

Mõni aasta hiljem külastas ta Sangharakshitat, kes temalt küsis: „Kas oled Ladina-Ameerika juba unustanud?“ Ta otsustas, et aeg on naasmiseks küps, ning järgmisel aastal – 1992 – lendas ta tagasi Venetsueelasse. Ta ei teadnud veel, mida seal tegema hakkab; Croydoni restoranis töötamine oli teda sel määral hõivanud, et ta polnud saanud erilist õpetamiskogemust.

Kuid õnneks sai ta abi Vajranathalt, inglasest vennaskonnaliikmelt, kes hispaania keelt vabalt valdas. Ta külastas Manjunathat ning

otsustas kuueks kuuks sinna kolida ja temaga koos töötada. Mérida linna külastades armus Vajranatha sellesse ning tundis, et just see on keskuse rajamiseks õige paik. Mérida on suuruselt neljas-viies linn Venetsueelas, kus elab üle kolmesaja tuhande inimese ning seal asub ka Andide ülikool. Linn asub kõrgmäestikuplatool ning kohe selle taga kõrgub Pico Bolívar, kõrgeim mägi kogu maal. Nad leidsid, et tegu on külgetõmbava linnaga, mis on elamiseks hea koht.

Üsna kohe üürisid nad endale kesklinnas korteri ning alustasid kursustega. Manjunatha kartis esmalt, et kedagi ei tule, kuid algajate kursustel oli 10–30 osalejat ning ühepäevaseid laagriüritusi külastas kuni kuuskümmend inimest. Neil esimestel päevadel õpetas peamiselt Vajranatha; ta oli kogenud õpetaja, samas kui Manjunatha astus sel teel alles esimesi samme.

Vajranatha kuuekuine visiit muutus sujuvalt kaheksaks aastaks, temast sai üks Centro Budista de Mérida ning selle juurde kuuluva meestekogukonna kaasrajajaid, ostes neile ka maja, kus tegevus toimus. Viimaks otsustas ta edasi liikuda ning andis teatepulga Manjunathale üle.

Manjunatha jaoks oli väga oluline igal aastal Suurbritanniasse naasta, et FWBO ja vennaskonnaga sidemeid uuendada. Ta ütleb, et „unustab“, mida tähendab olla vennaskonnaliige, ning peab sellega uuesti sideme leidma. Kui ta kohtub mõne kaasliikmega, oleks ta nagu otseühenduses kogu vennaskonna ning kõigega, mida see esindab.

Teisedki Mérida budismikeskuse budistid on Suurbritanniat külastanud, et seal ordinatsiooniks valmistuda; praegu viibivad väljaõppel kaks sellist inimest, kes ühtlasi Windhorse:Evolutionis töötavad. Manjunatha loodab, et kui nad tunnevad, et on piisavalt õppinud, tulevad nad kodumaale tagasi, et dharma levitamisele kaasa aidata.

Nagu eelmises peatükis nägime, on India FWBO peamiseks Aasias asuvaks baasiks, kuigi ka Sri Lankal toimub mõningane tegevus. Kuid järgnev lugu räägib ühenduseliikmest, kes üritab hakkama saada hiinakeelses maailmas.

Dhammaloka on sakslane, kes juba kaua aega tagasi liikmeks sai ning oli 1980. aastate alguses üks Esseni keskuse kaasrajajaid: see oli esimene FWBO keskus Saksamaal. Praegu elab ta Suurbritannias, töötades Dharmapala kolledžis, kus ta korraldab seminare ja õppe-laagreid.

Ta läks 1995. aastal kaheks kuuks Hiinasse reisima, leides seal häid sõpru ning hakates maad armastama. Sealne maastik oli mitmekesine ja kaunis ning hiina kultuur avaldas talle sügavat muljet. Riigi tormilisest lähiajalooost hoolimata pidasid hiinlased oma traditsioone ja kultuuri au sees. See ei meenutanud midagi varemkogetut: kultuurikontrastid olid suuremad, kui näiteks lääne ja India vahel. Mõned neist erinevustest hakkasid Dhammalokale huvi pakkuma. Euroopas oleks ta end pidanud küllaltki tagasihoidlikuks, kuid Hiinas leiti, et tal on vägagi emotsionaalne iseloom. Individualismi kohtas vähem kui läänes, sest inimesed kogesid ja identifitseerisid ennast pigem inimsuhete ja ühiskondlike sidemete kaudu.

Dhammaloka märkas ühtlasi, et kuigi paljudel inimestel oli endiselt budismiga positiivne side, vajas see tekkinud modernses ühiskonnas taaskestestamist, et see ka kiiretempolises linnaelus endiselt oluline saaks olla. Ta tunnetas inimeste hirmu, et läänelikud tarbimisväärtused võivad vana kultuuri hävitada. Ta jagas mitmeski mõttes seda muret, kuigi ei soovinud ida ja länt teineteisele vastandada. Küll aga hakkas ta mõtlema, kas temal ei õnnestuks mingil väikesel viisil nende kahe kultuuri elanike vahele sildu luua ning ühtlasi näidata, kuidas budismi tänapäevase maailma jaoks taaselustada.

Ta hakkas õppima hiina keelt, mis tema väitel pole kaugeltki nii keeruline, kui läänemaailmas arvatakse. Kuigi teatud häälused talle

raskusi valmistasid, tundus keele grammatiline struktuur selge ja konkreetne. Alates 1998. aastast hakkas ta regulaarselt Hiinas, Malaisias ja Singapuris käima ning budistlikke üritusi korraldama.

Singapur, tillukesel, kuid tihedaltasustatud saarel paiknev linnriik Malaka poolsaare tipus, on väga kosmopoliitne linn. Valdav osa elanikkonnast on budistid, kuigi seal leidub ka palju kristlasi, moslemeid ja taoiste, samuti inimesi, kes ei pea end ühegi religiooni järgijaks. Sealne budistliku raamatukogu peamunk oli Dhammaloka ja FWBO suhtes väga sõbralikult meelestatud. Kuid Dhammaloka leidis eest palavikulise elutempoga linna, kus inimestel oli kogu aeg kiire. Seal tegutses juba palju budistlikke organisatsioone ning seega otsustas ta oma jõupingutused mujale suunata.

Malaisia, mis on samuti endine Briti koloonia, tunnistas riigiusundina islamit, mida järgib 60% elanikkonnast. Kuid umbes 20% rahvastikust on hiina budistid. Dhammaloka avastas, et teatud ringkondades on Sangharakshita juba küllaltki tuntud ja lugupeetud. Tunti tõelist huvi selle vastu, kuidas FWBO-l on õnnestunud luua kiiretempolise tänapäeva maailma jaoks sobiv harjutustee. Ta leidis ka, et paljud nooremad inimesed tundsid kristlust budismist paremini. Ühes Malacca ostukeskuses nägi ta edukat ja suure kaubavali-kuga poodi, mida pidasid evangeelsed kristlased. Üle tee asus tilluke ja tolmune budistlik pood, kus müüdi vaid küünlaid ja viirukit – mis tõestas veenvalt, et muistne traditsioon peab õppima, kuidas ennast ja oma väärtusi uuel viisil edasi anda. Dhammalokale tundus, et see võiks olla hea koht, kuhu rajada FWBO keskus.

Malaisiat külastades on Dhammaloka väga aktiivne, korraldades loenguid, seminare ja meditatsiooniõpetusi. Ta korraldab näiteks selliseid kursusi, kus igal õhtul nädalas õpetusi antakse – võimaldades tal inimestele lühikese ajavahemiku vältel võimalikult palju edasi anda. Malaccas olles elab ta mitra dr Seet Boon Chongi juures, kelle abi on ürituste käiguhoidmisel väga oluline.

Hiinas on hoopis teistsugune olukord. Ehkki budism oli kommunistliku valitsuse ajal allasurutud, on see nüüd taas elustumas, kuigi eelkõige traditsioonilise munkluse-ilmikluse vaimus. Dhammaloka külastab sageli oma mitrast sõpra Ruan Yin Huad, kes elab Pekingis ning korraldab seal „sekulaarsemaid“ teadlikkusekursusi. Hiinas tuleb budistliku tegevuse korraldamiseks luba saada Hiina Budistlikult Ühingult, ent kuna Dhammaloka ei käi riigis eriti tihti, oleks loa hankimine keerukas ja aeganõudev protsess. Seega kasutab ta praegu teistsuguseid võimalusi, nähes samas selgelt, et tänapäeva Hiinas peitub erakordne potentsiaal budismi taas elustamiseks.

Dhammaloka loodab oma tööd jätkata, kuid temagi puhul on üheks probleemiks raha: oma reise puhul peab ta katma lennupiletite ja majutuse kulud. Ta mõtiskleb selle üle, kuidas budismi levitamist seal piirkonnas kõige paremini teha saaks. Mõnedes kohtades oleks võimalik luua FWBO keskused; mujal aga oleks paremaks lahenduseks teha koostööd juba olemasolevate budistlike organisatsioonidega ning jagada nendega FWBO kogemusi dharma kättesaadavaks muutmisel tänapäeva maailmas. Ta leiab, et FWBO kohtumine traditsiooniliste budistlike kultuuridega on huvitav ja põnevustpakkuv.

* * *

Vaughan Baguley oli 1970. aastatel Lõuna-Londonis elav noormees, kellele meeldis palju reisida ning kes oli ka Austraalia mitmel korral läbi rännanud. Tema reised olid seotud vaimsete avastusretkedega; ta külastas Taid ja Indiat ning luges „Tiibeti surmaraamatut“, „Bhagavadgitäd“ ning „Kabalat“. Kuid hoolimata kõigist neist otsingutest polnud ta veel leidnud teed, mida järgida. Siis sattusid talle ette Sangharakshita loengute lindistused Buddha kaheksaosalise tee kohta – „Vision and Transformation“ (e. k 1994 „Nägemus ja muutus: Buddha õilis kaheksaosaline tee“). Ta mõistis, et see ongi praktiline tee, millel ta sammuda tahab ning mis tema vaimsetele püüdlustele selgema suuna annab.

Ta otsustas külastada FWBO keskust Lõuna-Londonis Purleys. Vaughan oli väga sõltumatu isiksus, kes igasugustesse gruppidesse kahtlustavalt suhtus. Ta seisis keskusest üle tänava asuvas telefoni-putkas ning pidas sisenevaid ja väljuvaid inimesi hoolikalt silmas. Ta oli liiga häbelik ja närviline, et sisse minna, ning läks koju tagasi. Kuid järgmisel nädalal tuli ta tagasi ning jõudis ka tundi. Ta sõbrunes Nagabodhiga ning järgmisel, 1977. aastal, loobus ta oma tööst ja kolis elama kohalikku meestekommuuni, aidates rajada kohvikut Secret Garden, mis oli üks noil aegadel esile kerkivatest kooperatiiv-ettevõtetest.

Vaughan pühitseti liikmeks 1979. aastal, saades nimeks Dharmamati. Vaid mõni kuu hiljem sai ta pakkumise Dipankaralt, austraallasest vennaskonnaliikmelt, kes tahtis FWBO ka maakera kuklapoolele viia. Ideeks oli luua väikesed teerajajate rühmad: Manjuvajra pani kokku USA-sse minevat rühma ning Dipankara Austraalia oma. Ta oli kuulnud, et Dharmamati oli Austraalias ringi reisinud: kas ta sooviks koos tema ja Buddhadasaga tulla? Dharmamati vastas otsekohe: „Jah!“

Ta jõudis 1981. aastal Sydneysse ning rajas koos Dipankara, Vipula (Uus-Meremaalt tulnud vennaskonnaliige) ja Dave Rice'iga (kes sai pärastpoole liikmeks Jayaghosa nime all) sinna meeste kogukonna. Rosemary Sharples (kellest hiljem sai Cittaprabha) ja Vajrasuri olid noil alguspäevadel samuti olulised osalised.

Samal talvel peeti esimene ühepäevane meditatsioonilaager. Kohale tuli umbes kümme inimest; huvi tundus olevat ning nad jätkasid tegevust. Kuna nad tegutsesid elumaja ümberkohandatud magamistoas, ei tundunud sobilik seda nimetada millekski suurejooneliseks, nagu budismikeskus, seega kutsusid nad end Sydney meditatsiooni-kogukonnaks. Kuid aastaks 1986 olid nad kogunud piisavalt raha, et üürida kolmekordse maja ülemine korrus. Nüüd oli neil oma budismikeskus ning Dipankara ja Dharmamati olid selle peamised renoveerijad.

Vaadates tagasi neile varastele päevadele, ütleb Dharmamati, et ei tundnud kunagi koduigatsust; pigem oli FWBO uuele maale toomine tema jaoks põnev seiklus. Muidugi oli vaja end ise motiveerida: muud moodi ei saanud, sest ülejäänud FWBO-st lahutas neid pikk vahemaa. Isegi Uus-Meremaa, kus FWBO seisis juba kindlamatel alustel, oli kolmetunnise lennusõidu kaugusel. Selgus, et austraallased on brittidest avalamad vestlejad. Arutlusringid osutusid elavateks: inimesed ei kartnud esitada ka kummalisi küsimusi. Neile võis olla raskem vastata, kuid arutlused olid siiski ergutavad ja nauditavad.

Aastal 1989 saabus raskem, kahtlustest täidetud periood, kui ta oma tüdrukust lahku läks. Murtud südamest hoolimata tundis ta, et peab Sydney keskuse juhina jätkama. Kuid ta pidi end selleks tagant sundima ning viimaks muutus pinge talumatuks. Dharmamati kolis Sydneyst lääne poole Sinimägedesse ning keskuse uueks juhiks sai Cittaprabha. Esilagu pidi Dharmamati eemale jääma kuueks kuuks, et jõudu koguda, kuid ta jäi mägedesse 11 aastaks.

Kuigi Sinimäed asuvad Sydneyst vaid kahetunnise autosõidu kaugusel, on tegu paigaga, mis koosneb igivanadest ja tohutu suurtest punastest liivakivikaljudest ning eukalüptialusid täis kanjonitest. Vahel kerkib puudest auru, mis sinakat värelust tekitab ning mille järgi paikkond ka oma nime on saanud. Dharmamati hakkas seal kursusi pidama ning viimaks tekkis ka tilluke meestekommuun. Kuid ka Sydney keskus jätkas arenemist ning Dharmamati külastas seda endiselt. Nüüd oli seal ka laagrikeskus – Vijayaloka –, mis asus kohe linna ääres, kus eeslinn annab maad Austraalia metsadele. Buddhadasa ja Guhyavajra rajasid keskuse ka Melbourne'i. Üheksakümnendate lõpus naasis Dharmamati Sydneysse, et aidata taastada kesklinna ostetud hoonet. Ta jäi sinna elama ja töötas seal dharmatõpetajana.

Kuid 2006. aastal sisenes ta uude elufaasi: ta tuli Suurbritanniasse tagasi, et asuda tööle Sangharakshita sekretärina. Dharmamati ütleb,

et tema jaoks oli väärtuslikuks võimaluseks Sangharakshita sel viisil aidata ning temaga rohkem aega veeta. Dharmamati läks sellest ametist küll 2009. aastal pensionile, aga tahab endiselt Sangharakshitale abiks olla, kuni tema teeneid vajatakse, kuigi ühel päeval võib ta taas Austraaliasse naasta.

* * *

Michal Balik oli poolakast tudeng, kes õppis üheksakümnendate lõpus Oderi-äärse Frankfurtis, mis on tilluke linn Saksamaal Poola piiri ääres. Ta külastas Berliini FWBO keskust, kus Dayaraja talle mediteerimist õpetas, ning ta teadis kohe, et on oma tee leidnud. „Ma pean veel kaevama,“ mõtles ta, „kuid vähemalt tean nüüd, kus kohas kaevata.“

Dayaraja pakkus välja, et Michal võiks aidata ka Frankfurtis mõned kursused käima lükata. Talle meeldis mõte, et ta saab olla algusest peale asjaga *seotud*. Ta organiseeris kursused ning Anomarati sõitis kord nädalas Berliinist sinna õpetama.

Kui Michal 2000. aastal ülikooli lõpetas, tuli ta Suurbritanniasse, sest tahtis FWBO-ga lähemalt seotud olla, ning asus tööle Londoni budismikeskusega seotud ettevõttesse Friends Organic. Kord Poolat külastades mõtles ta vaadata raamatupoes ringi, et näha, milliseid budismist rääkivaid raamatuid tema emakeeles leida võib. Ühe raamatu vahelt kukkus välja reklaamvoldik, kus tutvustati tervet hulka budistlikke raamatuid, sealhulgas tõlget Sangharakshita raamatust „A Survey of Buddhism“ („Ülevaade budismist“). Michal ei teadnudki, et Sangharakshita on poola keelde tõlgitud, ning ta helistas kirjastusse, et üht eksemplari osta. Kuid talle öeldi, et raamat pole saadaval. Kirjastusel puudusid vahendid, et seda trükki anda ja levitada.

Tagasi Suurbritanniasse jõudes kirjutas Michal Subhutile, et küsida, kas kellelgi oleks võimalik raamatu väljaandmist toetada. Subhuti

andis kirja edasi Sangharakshitale, kes oli valmis vajamineva summa annetama. 2002. aastal reisis Sangharakshita koos Michali ja veel üheteistkümne kaaslasega Poolasse. Nad kohtusid kirjastaja Cezary Wozniakiga, kes organiseeris poolakeelse tõlke ilmumise puhul kolm raamatuesitlust. Sangharakshita pidas loenguid ning Michal oli tõlgiks. Sai selgeks, et FWBO-l leidub Poolas potentsiaali.

Sangharakshita kõnesid tõlkides tundus Michalile, et nende vahel tekkis vaimne side, ning nad said headeks sõpradeks. Järgmisel aastal kolis ta Londonist Birminghami, et Sangharakshita eest hoolitseda, kuna tolle tervis oli halvenenud. Aegamööda Sangharakshita seisund paranes ning ka sõprus süvenes. Michal sai 2004. aastal vennaskonnaliikmeks ning tema isiklikuks juhendajaks sai Sangharakshita, kes andis talle nimeks Nityabandhu.

Koos Amarasiddhiga – kes oli poolenisti poolakas, kõneles poola keelt hästi ning oli neil päevil seal ka oluline ürituste korraldaja – käis ta iga paari kuu tagant Poolas. Nad maandusid korraks Poola ja pidasid meditatsioonikursusi või nädalalõpulaagreid. Kuid kaugel maa tagant polnud lihtne asju korraldada. Riigis valitses endiselt tugev katoliiklik kultuur ning kõigesse „alternatiivsesse“ võidi kahtlustavalt suhtuda. Kuid nad tõmbasid ligi noori, kes midagi teistsugust otsisid.

Juba mõnda aega olid nad mõelnud ka Poola kolimise peale, et sinna FWBO keskus rajada, ning Sangharakshita oli kinnisvara ostmisel abi pakkunud: Windhorse:Evolution jagas raha just sellisteks ettevõtmisteks. Kuid millist linna valida? Amarasiddhi soovitas pigem Krakowit, mitte pealinna Varssavit. Krakow oli Poola suuruselt teine linn, kus elas umbes miljon inimest ning kus asus ka tuntud ülikool. See oli ainus suurem Poola linn, mis Teises maailmasõjas hävingust pääses, nõnda on seal säilinud kaunis vana arhitektuur. Linnast voolab läbi jõgi ning taamal võib näha mägesid. Seal tegutses ka Sangharakshita teoste kirjastaja.

Kinnisvarahinnad tõusid erakordse kiirusega, seega ei tahtnud nad aega raisata. Nad ostsid 2005. aastal maja vanas juudikvartalis. Ühel päeval peagi pärast maja ostu seisis Nityabandhu maja ees, kui vastasmajast tuli välja üks vanadaam ja uuris, mis sellesse hoonesse tuleb. „Klubi, kus inimesed kohtuda võivad,“ vastas ta, kuna kartis, et daam ei pruugi budismikeskuse mõttest just vaimustuses olla. „Millised inimesed?“ küsis too. „Budistid,“ vastas Nityabandhu. Selgus, et naine oli Krakowisse kolinud Brightonist, kus ta oli talle kuuluvat hoonet palju aastaid FWBO kogukonnale välja üürinud. Ta mäletas isegi Sangharakshita visiiti Brightonisse 1970. aastatel.

Nityabandhu jäi veel Birgminghami Sangharakshita juurde elama ning töötas riigiametnikuna, et Poola naasmiseks raha koguda. Viimaks läsksi ta 2008. aasta märtsis kodumaale tagasi, ühinedes Shantika, teise poolakaga, kes oli Krakowisse kolinud 2007. aastal. Nityabandhu sõber Karunabandhu, kes oli ehitaja, tuli neile appi hoonet renoveerima. Praeguseks meie hulgast lahkunud poola päritolu ühenduseliige Mahananda oli taastamistöö jaoks heldelt raha annetanud.

Juulis 2008 ühines nendega Sassirika, hiina päritolu inglanna, kes oli liikmeks saanud 2006. aastal. Tema jaoks oli kohanemine raskem, kuna ta ei rääkinud eriti hästi poola keelt, polnud kunagi võõrriigis elanud ning oli alles hiljuti ordineeritud. Kuid ta oli Nityabandhu elukaaslane ning nad tahtsid koos olla. Nad üürisid koos Shantikaga korteri ning teenisid raha inglise keele õpetamisega.

Uus keskus avati 2008. aasta septembris ning Sangharakshita tuli linti läbi lõikama. Keskuse nimeks sai Sanghaloka ehk vaimse kogukonna paik. Poola inimesed ei usalda autoriteete ega organisatsioone, olles alles hiljuti vabanenud kommunismi alt, millele eelnes sõda ja põlvkondade kaupa võõrriikide okupatsiooni. Nityabandhu ja teised püüavad sihilikult luua sellist keskust, mis ei tundu institutsionaalne ega ametlik. Nad tahavad, et seal valitseks võimalikult vaba ja kogukondlik vaim.

Enamik keskuses käivaid inimesi on kahekümnendates ja kolmekümnendates eluaastates. Neile meeldib pakutava lihtsus ja praktilisus. Nad imetlevad kolme vennaskonnaliiget, kes on leidnud viisi elada elu, mis neile meeldib; neid hämmastab, et säärane vabadus on võimalik. Nityabandhu loodab, et teisedki saavad selle võimalikkusest aru ning nendega ühineb aina rohkem inimesi, kes neid tehtavas töös abistavad.

SANGHA SÜDAMES

122

Viisteist meest mediteerib altariruumis, mis asub Guhyaloka laagri-keskuses ühes Lõuna-Hispaania mägiorus. Nad kannavad lihtsaid siniseid rõivaid ning istuvad, silmad õrnalt suletud, keha liikumatu, vaikselt hingates. Võbelevad küünlaleegid heidavad valgete plaatidega kaetud seinale oranži valgust. Viirukisuits tõuseb vaikselt ülespoole.

Siis tõuseb üks meestest püsti, kummardab altari poole ning astub välja, näol segu põnevusest ja tõsidusest. Ööõhk on jahe ja puhas; ta peab pimedas ettevaatlikult liikuma, et kadakate, rosmariinipuhmaste ja kuld kannidega kaetud ebatasasel pinnal mitte komistada. Ta jõuab männipuude vahel kulgevale valgete kividega sillutatud rajale ning pöörab siis vasakule, kivipaljandi suunas. Seal jaguneb rada kaheks ning ta jääb seisma.

Tundub, et üks rada viib allapoole, orust välja. Selles suunas vaadates näeb ta kaugel ühe Hispaania sadamalinna vilkuvaid, kutsuvaid tulesid. Teine rada läheb ülespoole, jõudes paika, kus keegi neist veel käinud pole, kuigi nad on kohal olnud juba kaks kuud. Ta valib selle raja.

Veidi maad edasi, olles möödunud veel mõnedest kividest ja männipuudest, jõuab ta välja kivist stuupani, mis on valgeks lubjatud ning kolme-nelja meetri kõrgune. Ehitis on alt lai ning ülevalt kitsamaks muutuv, selle terav tipp sihhib selges taevas kumavat kuud. Ta läheb aeglaselt ja sihikindlalt. Stuupa alaosas on tilluke uks. Ta laskub

neljakäpakile, nii et kruusaterad tema pihkudele oma jäljed jätavad. Ta käed värisevad kergelt, kuid tal õnnestub uks avada ning ta roomab sisse.

* * *

Sajad inimesed on tihedalt kokku pressitud altariruumi, mis asub ühes India laagrikeskuses, ridade kaupa juubeldavaid, rõõmsaid nägusid – terve naeratuste meri. Saalis kajab aplaus, plaksutamine muutub aina kiiremaks ja valjemaks. Kõige rõõmsamad näod on esireas – rida naisi, mõned Indiast, mõned läänest. Nad kõik kannavad kauneid siniseid sarisid ning nende õlgade ümber on säravvalged *kesa*'d.⁹⁶ Sõbrad heidavad kelmikalt naerdes nende poole valgeid lilleõisi.

123 Sangha
südames

Nad on äsja selle lihtsa, kuid mõjuva tseremoonia käigus liikmeks pühitsetud. Mõni hetk tagasi põlvitasid nad oma juhendaja ees, korrates kõigi kuuldes kaitse alla mineku värse ja kümmet käitumisjuhust. Siis astusid nad üksteise järel ette ja õpetaja asetask neile kaela ümber *kesa*. Nüüd on aeg sealmaal, et kuulutatatakse välja nende uued budistlikud nimed ning selgitatakse ootavale rahvale nende tähendust.

* * *

Meie lugu on senini keskendunud FWBO kasvule ja arengule. Kuid selle südames asub Lääne Budistlik Vennaskond ise, millest on nüüdseks saanud ülemaailmne kogukond mis koosneb ligi kahest tuhandest mehest ja naisest. Neid ühendab see, et nad on oma elu pühendanud kolmele kalliskivile, harjutamisele ja jagatud arusaamisele selle kõige tähendusest.

Vennaskonnaga liitumise tseremoonia koosneb kahest osast. Esimeses, privaatses liikmekspühitsemises, läheb pühitsetav üksinda koh-

tuma oma isikliku juhendajaga. Nad on valmis selle sammu üksinda astuma. Isiklik juhendaja on selle juures tunnistajaks, et nende kaitse alla minek – pühendumine Buddhale, dharmale ja sanghale – on ehtne ja tulemuslik. Nad kordavad ühiselt kaitse alla mineku värsse ja käitumisjuhendeid⁹⁷ ning pühendavad end kaitse alla minekule kogu ülejäänud eluks. Juhendaja annab neile budistliku nime, mis väljendab mõningaid neile omaseid väärtusi ja vaimset potentsiaali. Nad võivad juhendajalt saada ka erilise meditatsiooniharjutuse, millele keskenduda.

Mõni päev hiljem toimub avalik ordinatsioonitseremoonia. Koos teistega, kes on just oma isikliku ordinatsiooni läbi teinud, osalevad nad uuel tseremoonial, kus kohal võivad viibida ka sõbrad, pereliikmed ja muidugi vennaskonnaliikmed, kes neid toetavad ja nende saavutuste üle rõõmustavad. Seekord loevad nad kolme kaitse alla minemise värsse ja käitumisjuhendeid üheskoos. Nad ei pühendu mitte üksnes üksi: nad teevad seda üheskoos teiste toetusel. Siis astuvad nad üksteise järel ette, kummardavad avaliku juhendaja ees ning see asetab neile kaela ümber valge *kesa*. Nüüd on nad liitunud Lääne Budistliku Vennaskonnaga. Jääb veel vaid üle kuulutada välja nende uued nimed.

Aasias tähendab ordinatsioon tavaliselt mungaks või nunnaks saamist.⁹⁸ Ilmalikud järgijad on sageli vaid nime poolest budistid. Nad võivad küll sageli templites käia, et Buddhat austada, viit käitumisjuhist järgida ning kloostrikogukonna vastu väga helled olla, kuid üldjuhul ei tegele nad mediteerimise ega budismiõpingutega, ei käi harjutuslaagrites ning nende elu pole suunatud virgumise saavutamisele. Samuti peab märkima, et kuigi Buddha rajas oma eluajal ka nunnade kogukonna, on see suund sajandite jooksul nõrgenenud ning Aasia budismis on täispühitsuse saamine muutunud ennekõike meeste teemaks.⁹⁹

Budismi läände jõudmisega on olukord muutunud. Enamik neist, kes budismiga tõsiselt tegelevad, ei ole mungad, kuid siiski on nad

harjutamisele pühendunud ning see mängib nende elus vägagi olulist rolli, haarates kaasa kõik selle küljed. Nad võivad iga päev mediteerida, käia pikkades laagrites, rajada budistlikke gruppe ja keskusi ning põhjalikele dharmaõpingutele pühenduda. Ja nii mehed kui naised elavad nõnda budistlikku elu.

Nõnda on ka Lääne Budistlikus Vennaskonnas. Siin on põhjalikult uuritud vaimse pühendumise ja elustiili seoseid, kritiseeritud vaimse elu samastamist munklusega¹⁰⁰ ja sügavalt järele mõeldud, kuidas asju teisiti teha. Inimesed võivad budismi harjutada mitmesuguseid elustiile järgides, kuid sellele siiski täielikult pühenduda ja isegi budistliku vennaskonnaga liituda. Ka naistel on võimalus õpetustest osa saada ning ordinatsioonivõimalusedki on täpselt samad nagu meestel.

.....
125 Sangha
südames

Seda arusaamist väljendab kõige täpsemalt ütlus „pühendumine on peamine, elustiil teisejärguline“. Vajame sellist elustiili, mis võimaldab vaimset pühendumist järgida; kuid just pühendumine – kaitse alla minek – on peamine ja kõige olulisem asi, mis meid budistiks teeb ja ühendab meid nendega, kes on samal moel pühendunud.

Kuigi kaitse alla minekut esmatähtsaks pidav õpetus ning meeste ja naiste ühine kogukond võivad tunduda ilmselge ja mitte eriti tähelepanuväärseks, on traditsioonilise budismi kontekstis tegu radikaalse ja julge sammuga. Sangharakshita on oma kirjutistes kritiseerinud lääne budistide arusaama sellest, et mungaks hakkamine, bodhisattva töötused või tantristlikud initsiatsioonid¹⁰¹ on kõige õigemaks või kindlamaks viisiks vaimset teed järgida. Ta rõhutab kaitse alla mineku olulisust, mis on kõigi eelnimetatute puhul ühiseks ja tähtsaks elemendiks.¹⁰² See oluline suund tema õpetuses on aja jooksul esile tõusnud, lähtudes tema kogemustest nii traditsioonilise budismi õpetamisel Indias kui ka vennaskonna rajamisel läänes.

Esimesed isiklikud ordinatsioonid, mis puudutasid 12 meest ja naist Lääne Budistlikus Vennaskonnas, viidi läbi Londoni Monmouth Streeti tillukeses keldritoas. Kuni ühe inimese tseremooniat toimetati, ootasid teised ülakorrusel oma järjekorda. Isiklikele ordinatsioonidele järgnes mõni päev hiljem – 7. aprillil 1968 – avalik tseremoonia, mis toimus üüritud pinnal Centre House'is. Kohal viibisid ka kaks zeni ja kaks theravaada munku.

Neil esimestel aastatel oli see kõik algeline ja katsetav. Kui inimene juba mõnda aega liikumisega seotud oli ning tundus, et tal on asja vastu tõsine huvi, läks Sangharakshita koos temaga lühikesele jalutuskäigule ja pakkus välja, et ta võiks lasta end ordineerida. Kui nad nõustusid, peeti tseremoonia mõne nädala jooksul. Kuid tihti polnud neil selget käsitlust selle tõelisest tähendusest. Sest polnud veel eriti palju teisi liikmeid, kelle käest selle vaimu ja tähendust tundma õppida. Mitte kellelgi – peale Sangharakshita – polnud tege-likku kogemust budistliku elu elamisel. Kuid kusagilt tuli alustada. Seega pole üllatav, et mitmed esimestest vennaskonnaliikmetest ei jäänud ühendusega kuigi kaua seotuks või astusid välja, kui vennaskond arenes ning sai aina selgemaks, milline pühendumine ordinatsiooniga kaasnema peab. Kuid mõned neist mängisid siiski FWBO varases arengus olulist rolli.

Esimesed kaksteist meest ja naist pühitseti upaasakade ja upaasikadena – ilmikvendade ja -õdedena. Sangharakshita pidas loengu, kus ta selgitas ordinatsiooni nelja taset, mida ta uue liikumise jaoks kavandas ning mis põhinesid traditsioonilisel mudelil. Lisaks ilmikpühitsusele pidi veel olema vanemilmik-, bodhisattva- ning mungaja nunnaordinatsioon. Need vastasid kasvavale kogemustepagasile, mõistmisele ja pühendumisele.

Kui ühendus kasvas, kaasnesid uued upaasaka- ja upaasikapühitsused. Gotami pühitseti 1973. aastal vanemilmiknaiseks ning toimus ka üks bodhisattvaordinatsioon – Aksobhya Uus-Meremaal 1974. aastal. Kuid koos ühenduse arenguga toimusid muutused ka Sangha-

rakshita vaadetes. Esmalt hakkas ta tugevamat ja selgemat rõhku panema kaitse alla mineku olulisusele ega tahtnud enam eristada ilmik-, bodhisattva- ja munga- ja nunnaordinatsioonide tasemeid. Teiseks oli uutel vennaskonnaliikmetel tavaks pühendunumalt harjutada ning dharma levitamisel rohkem tööd teha, kui näiteks Aasias ilmikvennalt või -õelt oodatud oleks. Erilist segadust tekitas see Indias, kus inimesed puutusid kokku nii traditsioonilise budismi kui ka uue liikumisega.

Vennaskonna kokkusaamisel Indias 1982. aasta märtsis tegi Sangha-rakshita seetõttu ettepaneku upaasaka ja upaasika tiitlitest loobumiseks ning nende asendamise terminitega *Dharmachari* ja *Dharmacharini*. See osutus vastuvõetavaks ning peagi hakkasid need levima ka läänes (kus kasutati sanskriti variante *Dharmachari* ja *Dharmacharini*). See tähendab „dharma elamist, liikumist või olemist“ ning annab nõnda täielikumalt edasi ordinatsiooni tõelist tähendust. Termin on traditsioonilist kasutust leidnud ka budistlikes pühakirjades, nagu „Dhammapada“.¹⁰³

.....
127 Sangha
südames

Sangharakshita pidas 1988. aasta aprillis, vennaskonna kahekümenda aastapäeva tähistamise puhul, ettekande „The History of My Going for Refuge“ („Minu kaitse alla mineku lugu“).¹⁰⁴ See oli seni kõige täielikum ja olulisem avaldus tema usust kaitse alla mineku tähtsuse kohta ning selle tähendusest ordinatsiooni ja vaimse elu puhul. Ta kirjeldas selles, kuidas tema vaimse tee kogemuse ning vennaskonna rajamise ja kasvamise läbi oli ka tema arusaamine järkjärgult täienenud.

Ta rääkis esimeste ordinatsioonide tähtsusest:

Kaksteist inimest, kes Lääne Budistliku Vennaskonna moodustasid, said minult kolm kaitse alla minekut ja kümme käitumisjuhust ... ning nende käsitus kaitse alla minekust ühtis minu omaga, vähemalt osaliselt. Nagu lamp, mille leegist süüdatakse tosin järgnevat, sain ma nendega jagada

oma arusaamist kaitse alla mineku teo absoluutselt kesksest rollist ning nõnda polnud see keskse tähtsusega mitte ainult minu, vaid ka nende elus. Mis ei tähenda, et tegu oleks mingi paikapandud, lõpliku arusaamaga. See võib kasvada ja areneda ning leida väljenduse veel sajali viisil, mida me praegu ette kujutada ei oska.¹⁰⁵

Sangharakshita jaoks kujutas vennaskond ühtlasi ühise arusaama jagamist kaitse alla minekust. Kui aina rohkem inimesi selle kohaselt elada katsub ning seda teistega jagab, kasvab ja süveneb see veelgi. Nad kõnnivad ühiselt dharmateel; mida rohkem inimesi seda teed käib, seda selgemad piirid see uute järgijate jaoks omandab.

Vennaskonnas, ütles Sangharakshita, püüab iga inimene individuaalselt tegutseda – vabalt, loovalt ning eneseteadlikult. Kuid nad püüavad ka ühiselt tegutseda – sõpruses ja harmoonias, kogu vennaskonda teadvustades. Kui saavutatakse tahete üheks saamine, siis kogetakse uut teadvuse vormi: „See teadvus pole iga individuaalse teadvuse summa ega isegi mitte kollektiivse teadvuse vorm, vaid täiesti teistsugune teadvus.“¹⁰⁶ See oli sünergia eetilisel ja vaimsel tasandil, ühine tõusmine aina inspireeritumate meeleseisundite suunas. Ta meenutas oma seitsmekümnendate algusest pärit nägemust, et vennaskonda võiks esindada kujutlus tuhandekäelisest Avalokitešvarast. Tema jaoks polnud tegu lihtsalt mingi muljetavaldava sümboliga; see oli tõeliselt saavutatav.

Ning parimal juhul võib uut teadvuse tasandit vennaskonnas vahetevahel ka vilksamisi märgata. Vennaskonnaliikmed on seda tunnetanud laetud õhkkonnas, mis valitseb avaliku ordinatsiooni alguses, kõrgendatud meeleolus, mida võib tunda altariruumis suurte vennaskonna kokkutulekute puhul, või siis mõne tööprojekti energilises atmosfääris.

Kuid vennaskonda iseloomustav jagatud arusaamine ei juhtu võlujõul. Aastate jooksul on pandud rõhku vennaskonna kokkutulekutele ja kohtumistele, et tekiks usaldus, sõprus ja suhtlus, mis jagatud arusaamist võimaldaks. Vennaskonna arenedes tekkisid kokkusaamisteks ja arvamuste vahetamiseks uued väljundid. Vennaskonnaliikmed hakkasid igal nädalal kohaliku haruna (*chapter*) kokku tulema. Aina sagedamini toimusid suuremad piirkondlikud ja riiklikud kokkutulekud ning rahvusvahelised üldkogud.

Esimene üldkogu toimus 1974. aastal Purleys, Aryatara kogukonna eluruumides, ning seal viibis 29 vennaskonnaliiget. 1978. aastal toimunud kümnenda aastapäeva üldkogule tuli kohale 70 vennaskonnaliiget. Nad pidid üürima koolimaja, et kõiki külalisi ära majutada, ning see oli esimene kord, kui nad õppetundideks gruppidesse jagunesid – varem olid need alati ühiselt toimunud. Tänapäeval kogunevad iga kahe aasta tagant toimuvatele rahvusvahelistele vennaskonna üldkogudele sajad inimesed. Nende käigus jõutakse kogu vennaskonna kokku tulemisele kõige lähemale.

2009. aastal toimus WBO rahvusvaheline üldkogu esmakordselt Indias Bodh Gayas – Buddha virgumispaigas. Üldkogu pidamine Indias võimaldas rohkematel Indias elavatel liikmetel kohale tulla ning lisaks neile viibis kohal ka USA-st, Okeaniast ja Euroopast pärit liikmeid. Üks vennaskonnaliige kirjutas tagasi koju jõudes järgmist:

Bodh Gayas vennaskonna üldkogul viibimisega oleks otsekui täitunud ammune kallis unistus. Aga kui oleksite minult enne küsinud, mida see unistus endas sisaldab, poleks ma vist osanud vastata – alles seal olles teadsin, et olin seda unistust juba ammu kalliks pidanud. ... Ma ei suuda uskuda, kui õnnelik ja rahul ma olin, viibides sadade vennaskonna vendade ja õdede keskel, kes bodhipuu all harjutasid... Esimest korda elus, paigas, kus Buddha palju aastaid tagasi virgumise saavutas, tundsin, et suudan täielikult ja kogu

südamest väljendada oma aukartuse ja pühendumisega seonduvaid tundeid, ilma midagi alla surumata ega tagasi hoidmata.¹⁰⁷

Esimesel üldkogul rajati Shabda, igakuine häälekandja, kuhu kõik vennaskonnaliikmed võisid kaastööd teha. Järgnevatel aastatel pandi ametisse vennaskonna vanemad, et nad vennaskonna kokkusaamiste organiseerimist juhiksid, aitaksid kohalikel harudel edukalt tegutseda ning vennaskonnaliikmete vahelisi ebakõlasid siluksid. Suuremad vennaskonna kokkusaamised olid sageli kohad, kus Sangharakshita loenguid pidas või õpetusi jagas, nagu loengud „FWBO System of Meditation“ („FWBO meditatsioonisüsteem“) 1978. aasta üldkogul või „My Relation to the Order“ („Minu suhe vennaskonnaga“), mille ta pidas 1990. aasta aprillis.

* * *

Veel üks valdkond, millele on aastate vältel pühendatud palju hoolt ja ressursse, on inimeste ordinatsiooniks ettevalmistamine. Seda sel põhjusel, et tegu on nende isikute jaoks nõnda olulise sammuga. Ühtlasi peetakse seda oluliseks vennaskonna vaimse terviklikkuse säilitamisel, et ordineeritud tõepoolest budistlikku teed tulemuslikult harjutaksid ning suudaksid vennaskonna eluga tõeliselt kaasa minna. Iga dharmaga tegeleja harjutab muidugi kogu aeg, kuid just ordinatsiooniks valmistumisele on liikumine kõige enam tähelepanu keskendanud. Kui liikumise algusaegadel oli see vahest lihtsakoelise, siis aja jooksul on saanud hoo sisse aina hoolikamalt väljatöötatud õppeprogrammid. Nende arengut naiste tiivas kirjeldati eelmises peatükis; siin vaatleme aga meeste ordinatsiooniks valmistumist.

Esimene kolmekuine ordinatsioonilaager meestele korraldati 1981. aasta septembris Toskaanas, endises augustiinlastest kanoonikute

kloostris Il Convento di Santa Croces. Koha omanik korraldas seal suvel oopereid, aga kui hooaeg lõppes, oli ta meeleldi valmis koha välja üürima, saades selle eest renditasu ja abi ehitustöödel.

Mehed said palju paremini ordinatsiooniks valmistuda, kui neil oli võimalik kolm kuud ideaalsetes tingimustes harjutada, sõprusside-
meid luua ning Sangharakshitaga rohkem aega veeta – ta käis esialgu kõigis laagrites. Paljud kogesid sellesse tundmatusse, aga kaunisse paika minnes jõulisemalt ka nõndanimetatud kodust lahkumise või õpetuse teele asumise tunnet. Sageli naasid nad koju uut inspiratsiooni saanuna. Järgmise viie aasta jooksul said Il Convento laagrid liikumise eluks ja hingeks.

.....
131 *Sangha*
südames

1985. aasta jooksul koguti Sangharakshita kuuekümnenda sünnipäeva puhuks 150 000 naela, millega taheti talle osta eraldatud vihaara. Lõuna-Hispaanias Sierra Altana mägedes sobivat paika otsides järgnesid Subhuti ja tema kaaslane kaljukotkale, kes kõrgel nende pea kohal lendas. Nad jõudsid välja orgu, mida piirasid liivakivist kaljud ja kus varem terrasspõldudel mandlipuid kasvatati, kuigi nüüd olid männid ja iileksipõõsad ala taas oma võimusesse võtmas. See oli hämmastavalt kaunis koht, täis põnevaid kivikangruid, kus kevadel õitsesid metsikud lilled: kuldkannid, arusapid, sahinlilled ja orhideelised. Järgmisel aastal ostetigi need 200 aakrit koos tillukese banga-loga Sangharakshita jaoks ning rajati sinna ordinatsioonilaagrikeskus.

Sangharakshita nimetas uue laagrikeskuse Guhyalokaks – „salajaseks valduseks“ – ning esimene ordinatsioonikursus korraldati seal 1987. aastal. Need, kes sinna kogunesid, tundsid end olevat igapäevaelust kaugele rännanud ning neil oli võimalus harjutada kaunites ja ideaalsetes tingimustes. Nad tundsid, kuidas kõrged kaljuseinad hoiavad ja kaitsevad neid ordinatsiooniks valmistumisel.

Ordinatsiooniprotsess muutus ka Suurbritannias. Kaheksakümnen-date lõpus loodi Padmaloka laagrikeskuses uus ordinatsioonimeeskond, mille juhiks sai Subhuti, kes peagi muudatustest teada andis.

Valdava osa kaheksakümnendatest oli Padmaloka treeningprotsess lõppenud kuuajalise niinimetatud ordinatsiooniks väljavalimise laagriga. Kõigil neil, keda peeti võimalikeks ordinatsioonikandidaadideks, paluti kohale tulla. Selle kuu jooksul said mõned kutse Il Conventosse, teistele aga öeldi, et nad peavad veel vaeva nägema ning loodetavasti saavad nad ordineeritud järgmisel aastal. Atmosfäär neis laagrites oli pingeline ja vaevav, sest potentsiaalsed ordinatsioonikandidaadid lootsid väga, et just nemad valituks osutuvad, ning kui nõnda ei läinud, tundsid nad pettumust.

Uus süsteem pani palju vähem rõhku valituks osutumisele ning rohkem sellele, et igauht tõhusamalt kaitse alla minekuks ette valmistada. Tegelikult tähendas ordinatsiooniks valmistumine just sobivate tingimuste loomist tulemuslikuks kaitse alla minekuks, et hakataks paremini mõistma nii iseennast, dharmat kui ka WBO konteksti.

Uus meeskond suurendas väljaõppelaagrite arvu ning tutvustas uusi teemasid. Subhuti ja teised pidasid loenguid, kus rõhutati uuesti liikumise põhiideid, nagu kaitse alla minek, vaimne sõprus ja vennaskonna olemus. Nad külastasid kohalikke harusid üle kogu Suurbritannia, selgitades, mil moel tahetakse meeste ordinatsiooniks ettevalmistamisel kohalike vennaskonnaliikmetega koostööd teha. Protsess andis liikumisele uut energiat ja elujõudu. Ordinatsiooni palunud meeste arv tõusis 1990. aastate alguses ja keskpäigas järsult.

Tehti ka muudatusi, mis pidid ordinatsiooniprotsessi pere- ja töökohustustega inimestele kergemini ligipääsetavaks muutma. FWBO koosnes oma varasematel aastatel pigem noorematest inimestest, kuid see oli muutumas. Uutes laagrites sai osaleda ka kas vaid nädalalõppudel, üheksal päeval või siis kõik kaks nädalat, mis võimaldas ordinatsiooniväljaõppele paindlikumalt läheneda.

Kõige olulisemaks muudatuseks kujunes see, et Sangharakshita andis vastutuse ordinatsioonide läbiviimise eest teistele üle. Selleks ajaks oli ta ordineerinud 350 inimest ning enam polnud võimalik nende kõigiga isiklike kontakte alal hoida. Tal oli vanust juba üle kuuekümne ning ta pidi mõtlema, kuidas vennaskond tulevikus temata hakkama saada võiks. Mõned vennaskonnaliikmed olid ordineeritud juba rohkem kui 15 aastat tagasi ning neil oli nüüdseks piisavalt kogemust ja küpsust, et ordinatsioone ise läbi viia.

Üleandmisega tegeleti väga hoolikalt: see oli väga oluline nii vennaskonna vaimse terviklikkuse säilitamise tõttu kui ka sümbolises tähenduses – sest Sangharakshita oli nõnda keskne figuur. Juba 1985. aastal pidasid Kamalashila, Subhuti ja Suvajra Indias Sangharakshita asemel avalikke ordinatsioone. Järgmisel aastal tegid Padmasuri, Ratnasuri ja Srimala sama India naiste puhul.

Jaanuaris 1989. aastal kogunes talvelaagri lõpetuseks Padmaloka vanasse altariruumi 130 inimest. Nad olid tunnistajateks kuuele ordinatsioonile, mis olid esimesed läänes, mida ei juhitanud Sangharakshita. Subhuti ja Suvajra olid olnud isiklikud juhendajad (*private preceptors*); nüüd pidas Subhuti ka avaliku ordinatsioonitseremoonia. See oli oluline veel ühel teiselgi põhjusel.

Alates kaheksakümnendate algusest, kui toimuma hakkasid Il Convento laagrid, oli vaid kaks meest ordineeritud nii, et nad polnud osalenud ei seal ega Guhyaloka omades. Kuid neil kuuel, keda nüüd ordineeriti, olid kõigil kas perekonnad või aeganõudvad ametid ning nende jaoks oli keeruline, kui mitte võimatu, osaleda kolme-nelja kuu pikkuses laagris. Kuigi neis laagrites osalemist peeti endiselt võimaluse korral vajalikuks, suhtuti ordinatsiooni nüüd paindlikumalt, mis tegi selle võimalikuks ja ligipääsetavaks laiemale hulgatele inimestele.

Inimeste ordinatsiooniks ettevalmistamine on vastutus, mida vennaskonnaliikmed väga tõsiselt võtavad ning peavad seda vennas-

konnaliikmelisuse lahutamatuks osaks. Alates 1980. aastate lõpust on isiklike juhendajate arv märkimisväärselt kasvanud. Nüüd on selles rollis juba üle saja vennaskonnaliikme. Ka avalike juhendajate (*public preceptors*) arv on tõusnud. Kui püüda hinnata kellegi võimekust kaitse alla minekuks, sunnib see vältimatult järele mõtlema ka enda oma üle, olles nõnda vaimselt arendav. Kui Subhuti selle vastutusega esimest korda silmitsi seisis, väljendas ta seda nõnda: „[Ordinatsioonideks ettevalmistamine] kujutab minu jaoks palju suuremat vastutust, kui ma kunagi varem enda kanda võtnud olen. Olles tunnistajaks kellegi teise kaitse alla minekule, pean küsima ka enda oma kohta...“¹⁰⁸ Ning ka sel protsessil oli vaimselt ergutav mõju.

Subhuti ja Suvajra pühitsesid 1989. aasta Guhyaloka ordinatsioonikursuse jooksul liikmeteks seitse meest, seekord mitte Sangharakshita juhendamisel, vaid iseseisvalt ja omal vastutusel. Nagu Sangharakshita kirjutas, oli see: „...vennaskonna tuleviku seisukohalt erakordse tähtsusega ning pakkus mulle isiklikult väga suurt rahuldust.“¹⁰⁹

Kakskümmend üks aastat pärast seda, kui Sangharakshita oli teinud esimesed ordinatsioonid Lääne Budistlikku Vennaskonda, esindasid need ordinatsioonid järgmist olulist etappi kaitse alla mineku niinimetatud jagatud arusaamise edasiandmisel. Tolleks ajaks oli ta liikmeks pühitsenud umbes 400 inimest. Uued juhendajad ordineerisid üheksakümnendate kestel veel umbes 500. Kümne aastaga jõuti olukorda, kus valdav osa vennaskonnast oli liikmeks pühitsetud Sangharakshita õpilaste, mitte tema enda poolt. Pühitusliinile oli alus pandud.

ÜLEANDMINE

Valdav osa uusi religioosseid liikumisi ei jää kuigi kauaks ellu. Tõenäosus, et nad püsiksid kauem kui sada aastat, on mõningate uurin-
gute põhjal vähem kui üks tuhandest.¹¹⁰ Eriti haavatav aeg saabub
siis, kui rajaja annab liikumise juhtimise üle või sureb ning kogu-
konna heaolu eest hakkab täielikult vastutama uus põlvkond. Väga
sageli tekivad vaidlused rajaja õpetuste tõlgendamise üle, millele
järgnevad konfliktid ning viimaks lõhenemine. Või siis kaob esialgse
õpetaja lahkumisega varasem vaimustus ning liikumine jääb paigale
tammuma.

Sangharakshita teadis seda ning mõtiskles selle üle kaua ja põhjali-
kult. Tal oli plaanis FWBO juhtimine juba oma eluajal järk-järgult
ja läbimõeldult üle anda. See tagaks pika – ja loodetavasti stabiilse –
üleminekujärgse perioodi, mil ta viibiks endiselt ühendava figuurina
ja suunaandjana juures ning valvaks ideede ja väärtuste üle, mida
tema rajatud liikumine väljendab.

Ta pidas 1990. aasta aprillis olulise loengu „My Relation to the
Order“ („Minu suhe vennaskonnaga“). Ta seletas, et kuigi tema
positsioon vennaskonna ja liikumise rajaja, õpetaja ning esimese
ordinatsioonide juhendajana jääb alati eriliseks, on saabunud aeg
üle anda. Avalikud juhendajad olid juba ordinatsioonide korral-
damise enda kanda võtnud. Sangharakshita astus seejärel tagasi ka
kõigi FWBO keskuste presidendi ametikohalt, mida ta alati pidanud
oli, paludes mõnedel kogenumatel vennaskonnaliikmetel ka seda

rolli täitma asuda. Presidendid pidid tegutsema keskuste vaimsete sõpradena ja tagama, et neis FWBO ideedest ja põhimõtetest kinni peetaks.

Järgmisena kutsus ta 1993. aasta vennaskonna üldkogul kokku avalikud juhendajad ja presidendid – kellest paljud olid värskelt ametisse asunud – ning andis neile teada, et kavatseb oma kohustuste üleandmise protsessi jätkata. Ta palus neil moodustada avalike juhendajate kolleegium – nad elaksid ühise kogukonnana koos, et saaksid ühiselt töötada liikumise töö kaitsmise ja laiendamise nimel.

.....
Üleandmine 136

Üle kogu FWBO algatati suur rahakogumiskampaania, et osta uue kommuuni jaoks maja, kus oleks ruumi ka kontori ja koosolekusaa- li jaoks. Sellest pidi saama kingitus Sangharakshita seitsmekümne aasta juubeliks. Lisaks üleandmisele võimaldab see tal nüüd, pärast kolmekümnet aastat liikumise juhtimist, astuda uude rolli ja hakata uut moodi elama.

Rajatav kolleegium soovis endale hoonet, mis oleks nii Suurbri- tanniast kui välismaalt tulevatele külalistele kergesti ligipääsetav. Nii osteti 1994. aastal Brackley Dene, suur Victoria-aegne maja Birminghami eeslinnas, mis sai nimeks Madhyamaloka („keskne valdus“). Aegamööda moodustus selle ümber uus kogukond: mehed ühes hoones, naised eraldiasuva kommuunina sama tänava teises majas. Kindlasti polnud paljude inimeste jaoks tegu kerge elumuutu- sega – kõigi asjade kokkupakkimine ja oma senise elu mahajätmine, et kohaneda uue kogukonna dünaamikaga, kus leidis palju suuri isiksusi. Kui nad oma asjad uuesti lahti pakkisid, võisid nad endamisi imestada, millesse nad end nüüd mässisid. Kuidas peaks toimuma juhendajate kolleegiumi rajamine, mis peab nüüd kogu vaimset lii- kumist juhtima hakkama? Kuidas küll aru saada, mis FWBO suures ja laias maailmas toimub, rääkimata selle mõjutamisest? Kogu oma elu olid nad Sangharakshita teenimisel oma parima andnud, kuid nüüd palus too, et nad tema ideede käigushoidmise ja juhtimise enda kanda võtaksid. Nad said tema käest midagi hinnalist, mida nad

omakorda ühel päeval ustavalt edasi anda soovivad. Nad tundsid, et tegu on kaaluka kohustusega, ja soovisid anda oma parima, et seda väärida.

Peagi rajati mõlemad kommuunid, seda toetav sekretariaat ning ruumid seminaride ja koosolekute korraldamiseks. Üheksakümnendate alguses, seoses uue ordinatsiooniprotsessi paikapanemisega meeste jaoks, tõusis juhtfiguurina esile Subhuti: ta oli võimeline Sangharakshita õpetuste tuuma kiiresti ja selgelt tabama ning seda sirgjoonelisel ellu rakendama, olles ühtlasi energiline ja võimekas organisator. Üheksakümnendate teine pool oli tema jaoks aktiivne ja loov periood. Ta kirjutas Sangharakshita biograafia „Bringing Buddhism to the West“ („Budismi läände toomine“), samuti teose „Sangharakshita: A New Voice in the Buddhist Tradition“ („Sangharakshita: uus hääl budistlikus traditsioonis“), kus tutvustati ja selgitati tema peamisi ideid.¹¹¹ Subhuti pidas ka mitmeid loenguid, näiteks 1995. aastal toimunud „Hierarchy of Responsibility“ („Vastutuse hierarhia“), mis käsitles teemat, kuidas vennaskonnaliikmed saavad kasvada ja areneda, kui nad liikumise uutes, arenevates struktuurides vaimset ja organisatoorset vastutust kandma hakkavad. Järgmisel aastal avaldati tema loeng „Unity and diversity“ („Ühtsus ja mitmekesisus“), kus ta püüdis selgitada väljakutseid, mis seonduvad FWBO-s toimuvate muutustega, ja näidata, kuidas erinevad elustiilid võivad sangha heaolus oma rolli mängida. Aegamööda kohanesid kolleegiumi liikmed oma uue rolliga ning kõik näis kulgevat edukalt.

* * *

Kuid 1997. aasta sügisel ootasid ees ebameeldivused. Londonis asus FWBO avalike suhete keskus, mida juhtis Vishvapani: ta tegeles meediasuhetega ning toimetas ajakirja Dharma Life, mille ta oli loonud aasta varem Golden Drummi järeltulijana. Ühel päeval helises telefon ning ta avastas end kõnelemas ajakirjaniku Madeleine Buntingiga, kes töötas Guardianis, mis on üks Suurbritannia suurimaid aja-

lehti. Bunting andis teada, et kavatseb FWBO teemal pikema artikli kirjutada, kuna liikumine oli äsja tähistanud oma kolmekümnendat aastapäeva, kuid Vishvapani teadis, et varem oli ta avaldanud halvustava loo ühest teisest budistlikust liikumisest. Too artikkel oli Briti budistlikes ringkondades pahameeletormi põhjustanud, kuna oli erapoolik ja sensatsioonimaiguline. Vishvapani kahtlustas, et nüüd on kord FWBO käes.

Tema kahtlused osutusid tõeks. Selgus, et FWBO kritiseerijad olid Buntingiga ühendust võtnud ja andnud teada kolme meest puudutavatest juhtumitest. Üks oli endine vennaskonnaliige, kes oli seitsmekümnendatel Sangharakshita lähedane sõber ja seksuaalpartner. Kuid kaheksakümnendate lõpul pöördus ta Sangharakshita vastu ja väitis, et seda suhet oli talle peale sunnitud ning FWBO näol on tegu sektiga. Temast sai FWBO vastu suunatud kampaania juht, ta ründas liikumist kohalikule telekanalile antud intervjuus ning heideti vennaskonnast välja. Teine mees oli olnud seotud Croydoni budismikeskusega ja väitis, et teda oli keskuse juhiga seksima sunnitud. Kolmas juhtum puudutas noormeest, kes oli samuti seotud Croydoni keskusega ning kes kolm aastat pärast sealt lahkumist enesetapu sooritas. Anti mõista, et nende juhtumite põhjuseks oli FWBO-poolne budistlike õpetuste moonutamine ning homoseksualismi propageerimine.

Vishvapani ja teised avalike suhete keskuse töötajad püüdsid ajakirjanikku veenda, et kuigi minevikus olid asjad tõesti vahel halvasti läinud, üritas FWBO vigadest õppida ning peamised süüdistused polnud seotud FWBO õpetustega, kui neid vähegi õigel viisil tõlgendada. Bunting intervjueris talle huvi pakkuvatel teemadel ka mitmeid vennaskonnaliikmeid. Nagu Vishvapani kirjeldas:

Buntingi arvamus muutus taustauuringute tegemise käigus. Temaga ühendust otsinud kriitikud kujutasid FWBO-d pahaloomulise organisatsioonina, mille kuritahtlikkust tõendasid need halvad kogemused, mida pressiga jagati.

Kuid Buntingile meeldisid inimesed, keda ta FWBO-s kohtas, ning ta ei varjanud imetlust, mida mõned liikmed temas äratasid. Kuid sellest hoolimata ... leidis tunnistusi ja vaateid, mis talle muret tekitasid, ning avaldamistähtaeg lähenes. ... Asi polnud selles, nagu Bunting oleks olnud südametunnistusega. Aga kui ta oma artikli kirjutamisega tegeles, siis ei näinud loole seatud piirid ette ruumi kahtlusteks, mida ta eravestlustes väljendas, ega ka terviklikuma pildi esitamise jaoks, mida ta nägema oli hakanud.¹¹²

Nõnda juhtuski, et 1997. aasta 27. oktoobril avaldas Guardian artikli pealkirjaga „The Dark Side of Enlightenment“ („Virgumise tume pool“), kus kirjutati, kuidas „Suurbritannias tegutsev sekt seisab silmitsi süüdistustega, et kaitsetuid noormehi manipuleeritakse homoseksuaalideks hakkama.“¹¹³ Kuigi artikkel sisaldas mitmeid täpsustusi ja täiendavaid arvamusi, oli üldmulje sünge ja häiriv.

Avalike suhete keskus esitas Guardianile kaebuse, kus kinnitati, et artikkel esindas vaid ühe poole seisukohta, sisaldas ebatäpsusi ning tutvustas teemat sensatsioonimaiguliselt. Madeleine Bunting nõustus mõningate esitatud süüdistustega. Mõned kõige võikamalt kõlavad laused, nagu näiteks see, kus kasutati kardetud „sekti“ mõistet, olid abitoimetajate looming; tema isiklikult ei arvanud, et FWBO puhul oleks tegu sektiga. Tundus, et ta ei teagi täpselt, mida FWBO-st arvata; seal kohatud inimeste siirus ja avatus avaldas muljet, kuid talle räägitud lood olid siiski murettekitavad.

Ta lubas Vishvapanil kirjutada arvamuse, mis esindaks teise poole seisukohta. Järgmisel nädalal avaldas budismiuuringutega tegelev akadeemik Elizabeth Harris arvamuse, kus esitas oma sõltumatu hinnangu, mis oli üldiselt FWBO suhtes poolehoidev.

Lisaks korraldas Londoni majandusülikoolis tegutsev ja osaliselt riiklikult toetatav sõltumatu heategevusorganisatsioon INFORM avaliku foorumi, kus anti informatsiooni uute usuliste liikumiste kohta

ning erilise tähelepanu all olid need, mida „sektideks“ sildistati.¹¹⁴ Esinejateringi kuulusid Madeleine Bunting ja Guhyapati, vennaskonnaliige, kes koos Vishvapaniga avalike suhete keskuses töötas. INFORM-i foorumil osalenud akadeemikud ütlesid pärast, et debati üldine toon jättis hea mulje ning FWBO-l oli õnnestunud „piiramisrõnga mentaliteeti“ vältida.¹¹⁵

Mis puudutas FWBO keskuste uute külastajate arvu, siis ei paistnud ajaleheartiklil erilist mõju olevat. Kuid mõned neist, kes juba keskustega seotud olid, eriti just uuemad tulijad, kes polnud neist lugudest varem kuulnud, olid artiklist häiritud ja löödud. Mõned loobusid FWBO tegevuses osalemast. Teised aga leidsid, et asja üle järele mõeldes ei paistnud ajalehes kirjeldatud FWBO meenutavat seda, millega nad ise seotud olid. See ei läinud kokku nende endi dharmatõpingute ja laagrite käigus saadud kogemustega. Vennaskonnasiseselt põhjustas lugu aga tulisemaid vaidlusi. Mõned uuemad liikmed polnud varem neist lugudest kuulnud ja loetu häiris neid. Teised olid kauem liikmeks olnud ning neil oli artiklis kirjeldatud perioodiga isiklikke kogemusi. Kuid ikkagi võis mõnede inimeste vaade asjale ja tõsiasia, et neid ühes suurimas Briti ajalehes nõnda kujutatud oli, üpris šokeerivalt mõjuda. Mida FWBO sellest kogemusest õppida võiks? Vennaskonna enda häälekandjas Shabda ning FWBO ajakirjas Dharma Life ilmus sel teemal mitmeid artikleid.

Kõige mürgisemad vaidlused toimusid aga budistlikes internetifoorumites ja vestlusgruppides. Internetti pandi 1998. aasta maikuus üles „FWBO Files“ („FWBO toimikud“), mahukas, üksikasjalik ja anonüümne dokument, kus esitati Guardiani artiklis ilmunuile sarnaseid süüdistusi.¹¹⁶ Sai selgeks, et eksisteerib väike grupp inimesi, kes üritavad FWBO-d halvas valguses näidata.

Samal ajal esitati toleaeagsele Suurbritannia haridusministrile David Blunkettile kaebus Clear Visioni (Manchesteris tegutsev FWBO heategevusorganisatsioon) töö kohta hariduse vallas. Clear Vision toodab koolide jaoks mitmesuguseid videoid ja õppematerjale ning

süüdistuseks oli, et need esindavad budismi moonutatud vaatekohast. Haridusministeeriumi juurdlus kestis ligi aasta aega. Charles Clarke, parlamendi haridussekretär, kirjutas 1999. aasta märtsis FWBO-le ning andis teada, et süüdistused on ümber lükatud. Clear Visioni töö, millesse haridusringkondades oli alati hästi suhtunud, kuulutati sobivaks. Anonüümseid e-kirju FWBO ja NBO (budistlike organisatsioonide võrgustik, mille liige oli ka FWBO) kohta oli saadetud ka teistesse valitsusasutustesse. Sai ilmsiks, et kuigi kaebusi oli mitmeid, pärinesid need ühelt ja samalt inimeselt, keda peeti ka „FWBO toimikute“ koostajaks. Selleks meheks oli üks briti budist, kes ei arvanud, et Sangharakshital oli õigust uut budistlikku liikumist rajada, ning kes seega otsustas FWBO-d anonüümsel viisil rünnata.

FWBO avalike suhete keskus avaldas 1998. aasta augustis teadaande, kus „FWBO toimikute“ süüdistused punkt-punktilt ümber lükati ning toodi detailselt välja kõik eksitavad tsitaadid, moonutused ja mõnel juhul ka täielikud väljamõeldised, mida seal kohtas.¹¹⁷ Hiljem, 2001. aasta augustis, kirjutas „FWBO toimikute“ lehekülje toetava serveri veebihaldur (noor sakslane, kes oli Saksamaal ühe vennaskonnaliikmega tülli läinud) ühele prominentsele vennaskonnaliikmele, pakkudes välja, et võtab lehekülje maha, kui talle 81 000 dollarit makstakse. Ta kordas sarnase sisuga pakkumist ka 2004. aasta sügisel. Isegi kui „FWBO toimikute“ esialgseks eesmärgiks oli olnud FWBO üle arutelu algatada, omandas asi nüüd oluliselt kahtlasema varjundi. Avalike suhete keskuse töötajad ei pidanud vajalikuks rahandusnõudmistele vastata; nad teadsid, et isegi kui veebihaldurid „FWBO toimikud“ seniselt leheküljelt maha võtavad, võib seda hõlpsasti mujale üles panna.

Kuigi vaidlused internetis jätkusid, oli üheksakümnendate lõpuks jõutud surnud ringi ning midagi uut ei avalikustatud. Ehkki kriitika internetis ei pruugi vaibuda, õppis FWBO sellega elama ja jätkas oma tegevust. Oli küll inimesi, kes neid kriitilisi kirjutisi lugedes

FWBO-ga sidemed katkestasid, ent mõned neist naasid peagi. Kuid üldiselt jäid FWBO ürituste küllastatavuse näitajad samaks ning tol perioodil avati ka mõned uued keskused.

* * *

2000. aasta augustis pidas Sangharakshita oma seitsmekümne viienda sünnipäeva. Seda tähistati Birminghamis Astoni ülikooli aulas. Õhku täitis ootusärevus, sest oli teada, et ta teeb sel päeval erilise ja tähtsa avalduse. See sündmus pidi märkima juhtimise üleandmise viimast etappi. Tema jaoks oli kahtlemata tegu erakordse hetkega; hiljem rääkis ta, et eelneva nädala jooksul oli ta igal õhtul näinud erksaid unenägusid omaenda budistlikest õpetajatest.

Ta selgitas, et on nüüd „vennaskonna pealikurolli“ üle andmas. Ta ei kavatsenud ühele isikule liiga suurt koormat selga laduda, vaid eelistas juhtimise üle anda avalike juhendajate kolleegiumile kui kollektiivile. Siiski nimetab ta ametisse kolleegiumi eesistuja, kes peab oma ametit viis aastat ning teised kolleegiumi liikmed võivad ta veel üheks ametiajaks tagasi valida. Subhutist pidi saama esimene kolleegiumi eesistuja.

Seejärel tõusis Subhuti püsti ning võttis kolleegiumi nimel vastu kohustused, mille Sangharakshita neile üle andis.

Me võtame selle vastu, Bhante, olles tänulikud kõige eest, mida sa oled teinud nii meie kui ka paljude teiste heaks. Me võtame selle vastu, olles kindlalt otsustanud sulle ja kõigile sinu õpetustele ustavaks jääda. Me võtame selle vastu, pidades sind austatud ja armastatud sõbraks ... ärgu me sulle iial pettumust valmistagu...¹¹⁸

Kriitikatorm oli üle elatud ning äsja oli toimunud oluline üleandmine. Õhupallide, õnnitlusloosungite ja sünnipäevavordi juures tundus kõigile, et FWBO-d ootab helge tulevik. Kuid kõige tormilisem periood liikumise ajaloos seisis veel ees.

VARJUGA SILMITSI

144

Subhuti ja teised kolleegiumiliikmed olid nüüd juhtimise kindlalt üle võtnud ning tundsid liikumise juhtimisel suuremat vastustust, kuid ühtlasi rohkem vabadust. Möödunud perioodi oli iseloomustanud omalaadne võimuvaakum. Kuigi Sangharakshita oli tagasi astumas ja tegeles organisatoorsete küsimustega varasemast vähem ning uus põlvkond oli oma koha sisse võtnud, polnud nad end päriselt „võimulolijatena“ tundnud. Kuid nüüd, mil Sangharakshita oli juhtimise lõplikult üle andnud, said nad täieliku tegutsemisvabaduse. Ning neile tundus, et seda oli ka vaja.

Liikumises toimusid põhjalikud muutused. Mõned neist tulenesid saavutatud edust, kuid eduga käisid kaasas ka mitmesugused pinged ja probleemid.

Üheksakümnendad olid olnud seni kõige kiiremaks kasvuperioodiks vennaskonna ajaloos. Kui 1994. aastal oli liikmete koguarv 600, siis 2003. aastal ületas see tuhande piiri. Enam polnud see lihtsalt Sangharakshita isiklike järgijate lähedane ja intiimne grupp: sellest oli saanud suur ja ülemaailmne kogukond, mille ta kunagi (küllaltki) kauges minevikus rajas. Aina rohkem leidus selliseid vennaskonnaliikmeid, kes polnud teda kunagi kohanud. Kuid keegi ei saa teda asendada. Ehkki vennaskonnas oli mitmeid erakordseid liikmeid, ei tundunud siiski leiduvat kedagi sellist, kes oleks dharma valdkonda sama täielikult sisse elanud.

Vanasti oli FWBO-s unistatud nõndanimetatud uuest ühiskonnast ning unistuse elluviimise nimel kõvasti tööd tehtud. Ühise projekti suhtes valitses tugev osadustunne, mis oli kantud võimsast, kollektiivsest ja loovast pingutusest. Nad olidki paljud oma unistused ellu viinud: enamikus Suurbritannia tähtsamates linnades ja mujalgi asusid nüüd FWBO keskused; lisaks oli veel seitse laagrikeskust ning palju kogukondi ja õige elatusvahendi ettevõtteid. Kuid laienemine tähendas ka, et ühist ettevõtmist saatnud osadustunne oli hajunud; möödas olid päevad, kui kõik näis uus ja revolutsiooniline. Mõnede rajatud ettevõtmiste puhul võis koguni märgata kalduvust konservatiivsuse ja tsentraliseerituse suunas, mis rohujuuretasandil passiivsust tekitas.

Kuigi FWBO oli ka rahvusvahelisel laienemisel mõningast edu saavutanud, asetas see ometi süsteemid ja ressursid suurema pingele alla. Mida rohkem liikumine laienes, seda keerulisemaks kujunes ühtsuse säilitamine. Üle maailma oli juba ligi 2000 inimest liikmepühitsust palunud ning see tähendas, et ka väljaspool Suurbritanniat oli vaja rajada alus ordinatsiooniväljaõppe protsessiks. Kõik see pani kogenumad vennaskonnaliikmed, kes nüüd presidentide ja avalike juhendajatena tegutsesid, aina suurema töökoorma alla ning tekitas omavahelisi pingeid. Mõned väljaspool Suurbritanniat elavad liikmed tundsid, et FWBO on liialt Briti-keskne; see ärritas neid ning nad soovisid rohkem autonoomiat ja getutsemisvabadust.

Kui liikumine laienes, tõmbas see ligi aina erinevama tausta ja elustiilivalikuga inimesi. Saavutatud eduga kaasnesid aina ilmsemad vastolud FWBO vana keelekasutuse ja kommete ning uue tegelikkuse vahel. Näiteks oli uue ühiskonna ideed seostatud FWBO institutsioonides elamise ja seal täiskohaga töötamisega. Ning elustiiliga kaasnevate valikute ümber valitsesid endiselt pinged (nagu 5. peatükis kirjeldatud).

Vennaskonnaliikmed muutusid aina kogenumaks ja vaimselt küpsemaks. Paljud neist olid harjutamisega tegelenud juba üle 15 aasta

ning kogu selle aja ustavalt FWBO teed järginud. Nad olid vaimset elu sügavamalt tundma õppinud ning tahtsid aina sagedamini ka oma kogemuse põhjal õpetama hakata või teisi harjutusvõimalusi uurida, eriti just meditatsiooni vallas. Valdavas osas olid need arengud positiivsed, kuid ühtlasi tekkisid uued küsimused seoses sellega, kuidas FWBO saaks oma õpetusi tervikliku kogumina säilitada ja esitada.

Subhuti lõi 2001. aastal enda ümber tuumiktöörühma, mis sai tuntuks Madhyamaloka nõukogu nime all. Nad otsustasid kõik toimuvad muutused avasüli vastu võtta ning nendega kaasa minna, et liikumise sees uusi energiavoole avada. Nende hüüdlauseks, mis võttis kokku vaimsed ja kultuurilised muutused, mida vajalikuks peeti, sai „Süvendame vennaskonda, avame liikumise“.

Et vennaskonda süvendada, korraldati vestlusringe ja töörühmi, et vennaskonna kogunemisi kohalikul tasandil taaslustada, ning paljud kohalikud harud kutsuti mõneks päevaks Madhyamalokasse, et koos Subhuti ja teistega töötada ning kohalike harude tegutsemist vaimselt dünaamilisemaks muuta. Plaaniti ka Sangharakshita raamatukogu rajamist, kus säilitada tema raamatuid, pabereid ja isiklikke esemeid ning mis pärast tema surma mälestuskoguks jääks. Selle ümber võiks tekkida kogukond, mis koosneb vanematest ja kogenumatest vennaskonnaliikmetest, kes laagreid ja seminare korraldavad ning tema vaimset nägemust selge ja säravana hoiavad.

Et liikumist avada, muudeti mitrasüsteemi, mis paljude arvates oli juba liiga keeruline ja tsentraliseeritud. Subhuti pidas 2001. aasta augustis loengu, kus ta selgitas, et Madhyamaloka nõukogu tahab kolleegiumis ja liikumise struktuurides detsentraliseerimisprotsessiga alustada ning rajada piirkondlikke nõukogusid.

Kui mõningaid neist uuendustest (nagu mitrasüsteemi muutmist) vennaskonna poolt tervitati, siis teised (nagu raamatukogu projekt ja planeeritav regionaliseerimine) ei saanud tol hetkel tuult tiibadesse.

Kolleegiumi suutlikkus näis piiratud olevat. Vennaskond oli liiga suureks kasvanud ning kolleegiumiliikmeid oli liiga vähe ja nende töökoormus liiga suur. Vennaskond töötab konsensuse põhimõttel – olulisi otsuseid võetakse vastu siis, kui kõik vennaskonnaliikmed nendega nõustuvad või on vähemalt valmis nendega kaasa minema. Aga kuidas otsida ja mõõta konsensust suuremate küsimuste puhul, kus on vaja kogu vennaskonna osalust? Mõned inimesed leidsid, et tõeline kultuurimuutus ei saa olla ülaltpoolt algatatud. Vennaskond oli juba seljataha jätnud faasi, kus liikmeid sai mõjutada lihtsatel viisidel: loengute, seminaride ja veenmise läbi. Vajadust muutuste järele põhjendati küll veenvalt, kuid see näis liialt juhtkonnakeskne. Subhuti imetleti, teda peeti väga heaks juhiks ja organiseerijaks, aga aeg näis nõudvat juhte, kes suudaks töötada loomulikku konsensust otsival viisil. Kuigi Subhuti üritas oma stiili sellega kohandada, polnud see talle loomuo mane.

Kuigi ka teised kolleegiumiliikmed olid hinnatud ja lugupeetud, oli ühtlasi selge, et mitte kõik neist ei sobinud sedasorti organisatoorse te kohustusega tegelemiseks või polnudki sellest huvitatud. Mõned neist olid liikumise eesliinil juba palju aastaid kõva tööd teinud ning tundsid vajadust isiklike elumuutuste järele. Paljud kolleegiumi asutajaliikmed liikusid edasi uute väljakutsete juurde.

Ka Sangharakshita seisis raskustega silmitsi. Ta oli ka seitsmekümnendate eluaastate alguses jäänud aktiivseks ja elujõuliseks, kuid nüüd näis, et vanus on viimaks oma töö teinud. Tema nägemine halvenes kollatähni kärbumise tõttu, kuigi ta sellesse erakordse kindlameelsusega suhtus. Siis hakkas ta kannatama ka tõsise unetuse all ja sellega kaasnes erakordne kurnatus, mis talle palju muret põhjustas. Tema lähedaste õpilaste jaoks oli šokeeriv teda sellises seisundis näha ning ta tunnistas ühele sõbrale, et kuigi ta tunneb end surmaks valmis olevat, pole ta valmistunud vanaduseks. Mõne kuuga oli temast saanud nõder vanamees. Ta palus, et teda ühelgi põhjusel

ei segataks. Et oma unetusega toime tulla, ei soovinud ta ka liikumisi puudutavatest uudistest või arengutest midagi teada; ta tahtis vaid, et teda rahule jäetaks.

Need, kes Madhyamalokasse alles jäid, hoolitsesid Sangharakshita eest, nii hästi kui suutsid, ning mõtlesid ühtlasi, mida liikumisega ette võtta. Probleemid, millega nad silmitsi seisis, olid keerulised ja läbipõimunud ning näisid neid igast küljest piiravat ja siduvat. Millegipärast ei näinud miski töötavat. Miski hoidis vennaskonda tagasi.

Varjuga 148
silmitsi

Ning siis saabus kiri, mis kõike muutis.

* * *

Vennaskonnasisene väljaanne Shabda pakub igale WBO liikmele võimalust oma elust ja harjutustest kirjutada. Igal kuul kogutakse saabunud kirjad kokku, need trükitakse ära ja numbrid jagatakse kogu vennaskonnas laiali; nõnda on häälekandja üks peamisi suhtlus- ja diskussioonikanaleid.

Vennaskonnaliige Yashomitra saatis 2003. aasta jaanuaris Shabdale kirja. Selles kirjeldati tema seksuaalsuhet Sangharakshitaga 1980. aastate alguses. Tollal oli Yashomitra alles 18-aastane; Sangharakshita oli temast ligi 40 aastat vanem ja ühtlasi tema juhendaja ja õpetaja. Suhe oli kestnud umbes kuus kuud ning siis oli Sangharakshita sellele lõpu teinud. Tagantjärele tundis Yashomitra suhte üle kahetsust ning tundis, et see kahjustas teda. Miks ei andnud Sangharakshita endale aru, kui mõjutatav Yashomitra tollal oli ning kui kergesti ta haiget saada võis? Yashomitra soovis sellest vennaskonnale rääkida. Ta arvas, et küllap on teisigi mehi, kellele need teemad muret valmistasid, ning et vennaskond tervikuna pole oma minevikuarjudega veel ausalt silmitsi seisnud.

Shabda koostaja küsis Madyhamaloka nõukogult nõu. Kas selline kiri, mis oli väga isiklik ja teise inimese, kes on juhtumisi ka vennaskonna rajaja, suhtes ülikriitiline, tuleks ära trükkida?

Alles järgmisel kuul õnnestus kõigil nõukoguliikmetel kokku tulla, et teemat arutada. Nad teadsid, et kirja sisu on plahvatusohtlik. Mida küll tegema peaks? Kui nad kirja trükki annavad, võib Sangharakshita tunda, et teda on reedetud. Nad kartsid koguni, et tema nõrga tervisliku seisundi puhul võib sellega kaasnev šokk ja ahastus talle saatuslikuks saada. Kuid ühtlasi olid nad kindlad, et ausus ja avatus tuleb vennaskonna seisundile ja terviklikkusele kasuks.

.....
149 *Varjuga
silmitsi*

Kui „FWBO toimikud“ internetis avaldati, oli FWBO avalike suhete keskuse ametlik vastulause Sangharakshita seksuaalelu puudutavate küsimuste olulisust pisendanud või neist mööda laveerinud. Seda tehti India juhtivate vennaskonnaliikmete palvel, kuna seal on homoseksualism endiselt tabuteema. Nad kartsid, et kui Sangharakshita homoseksuaalsus teatavaks saab, ei piirdu asi vaid inimeste pahameelega, vaid tekib isegi vägivalla ja ühiskondlike rahutuste oht, kuna ambedkaristliku poliitika maailmas keevad tunded tihti üle. Aga see jättis avalike suhete keskuse töötajad – ja mitmed teisedki lääne vennaskonnaliikmed – ebamugavasse olukorda, kuna nad ei saanud avalikult arutada teemat, mis paljusid inimesi puudutas. Kuid nüüd, teades, et need uudised on ka Indias avalikuks tulnud, polnud nad enam kompromissideks valmis.

Madyhamaloka nõukogu otsustas seega kirja trükki anda. Ning 2003. aasta märtsis ilmuski Yashomitra kiri Shabdaskoos Subhuti eessõnaga:

Yashomitra kirjutab ausalt ja objektiivselt ning tõstatab probleeme, mida meie arvates on vaja vennaskonna ja liikumise sees avalikult arutada, hoolimata sellest, kas kõige

tema öelduga nõustuda või mitte. Seega on mul hea meel, et Yashomitra selle artikli kirjutas ning veel üks peatükk meie ühisest ajaloost on meie kõigi ees avanenud.¹¹⁹

Igasugune varasem kriitika oli pärinenud väljastpoolt liikumist, ent Yashomitra oli tuntud ja armastatud. Kui Guardiani artikkel oli olnud sensatsioonimaiguline ning „FWBO toimekud“ hukkamõistev, siis Yashomitra kirjutas tagasihoidliku, kuid mõistliku tooniga. Tema kirjust kumas läbi autentsuse hõngu, mida ei saanud ignoreerida.

Varjuga 150
silmitsi

Selle avaldamine tõi kaasa küsimustest, aruteludest ja enesevaatlustest täidetud perioodi, mis kestis kuude viisi. Shabda leheküljed olid täidetud arvamustest ja kommentaaridest, lugudest ja meenutustest, kuhu oma panuse andsid ka mehed, kes olid Sangharakshitaga seksuaalsuhetes olnud, samuti ei jätnud arvamust avaldamata mitmed vanemad vennaskonnaliikmed, Croydoni budismikeskusega seotud inimesed ning naised, kellesse oli suhtunud tõrjuvalt ja vaenulikult, kui nad olid otsustanud pere luua. Mõned neist lugudest trükiti autorite loal ära brošüüris, mis tehti kättesaadavaks mitratele ja teistele FWBO tegevusega seotutele, et nemadki neist teemadest teadlikud oleksid. Paljud reageerisid šoki ja uskumatusega, millele järgnes viha ja seejärel kurbus. Mõned avaldasid lojaalsust, teised leidsid, et neid on alt veetud. Kuid tunti ka kergendust, et asi avalikuks sai.

Sangharakshita oli haige ega teadnud toimuvast midagi, kolleegium ägas aina kasvava töökoormuse all ning paljud selle liikmed olid lahkunud. Kes siis kriisiolukorras kõike toimimas hoiaks? Kolleegiumis saadi aru, et aeg on kõrvale astuda ja lasta vennaskonnal vabalt nende teemade üle arutada. Subhuti kirjutas 2003. aasta Shabda mainumbri jaoks veel ühe kirja, kus kutsus üles täielikule aususele ja sõnavabadusele mineviku suhtes. Suvine vennaskonna üldkogu keskendus kahele foorumile, kus probleemidest avalikult kõneldi.

Neid foorumeid juhtisid oskuslikult ja taktitundeliselt Dhamma-dinna ja Nagabodhi. Nad julgustasid kokkutulnud poolt tuhandet

vennaskonnaliiget, et nad ei keskenduks vaid teiste inimeste kogemuste tõlgendamisele, seletamisele või kritiseerimisele ega arvaks, nagu nood oma kogemusest endale aru ei annaks. Nad selgitasid, et sihiks oli inimeste lood lihtsalt ära kuulata ning kui ise rääkida, siis teha seda just enda kogemuse põhjal ning mitte laskuda teooriatesse või hinnangute andmisesse FWBO mineviku kohta. Õhkkond oli ärev ja pingest täidetud. „Kas me ei võiks juba pihta hakata?“ hüüdis keegi. „Jah, me alustame varsti,“ lausus Nagabodhi, „kuid esmalt sooviksin ma teile ühe laulu laulda.“ Kõik puhkesid naerma, pinge alanes veidi ning siis hakati asjaga pihta. Järgnevate tundide jooksul tõusid vennaskonnaliikmed üksteise järel püsti ja rääkisid algusaegade kohta käivaid lugusid. Nagu kirjeldab üks kohalviibinud vennaskonnaliige:

Kuigi suurem osa kuuldust ei seondunud mu isiklike kogemustega, meenub mulle, et hakkasin nuuksuma ning märkasin siis, et paljud teisedki tegid sama, nii mehed kui naised, just nagu oleksime ühisel gestaltteraapia seansil. Tegu polnud mingi debatiga, mille eesmärgiks oleks lahenduseni jõuda, sest mingit lahendust ei olnudki... See meenutas pigem täiskasvanuks saamist...¹²⁰

* * *

Yashomitra kirjale järgnenud küsimused ja arutelud käisid peamiselt kolme üksteisega seotud teema kohta. Esiteks Sangharakshita ja seks. Paljud noormehed – kõik vähemalt 18 aastat vanad, kuid siiski Sangharakshitast tublisti nooremad – olid temaga neil varajastel aastatel seksuaalsuhtes. Paljud neist olid sellega rahul, kuid mõnede jaoks sai see probleemide allikaks. Kas ta oli olnud ebaeetiline, kui ta nende olukorra ja tunnetega ei arvestanud? Kui see nii oli, siis kas see seadis kahtluse alla ka tema tõsiseltvõetavuse budistliku õpetajana?

Teiseks tõstatisid üldisemad teemad, mis olid seotud seksi, FWBO ja eksperimentaalse kultuuriga, mis valitses liikumise algusaastatel.

Kolmandaks oli artikkel ühtlasi katalüsaatoriks, mis algatas muudest probleemidest koosneva ahelreaktsiooni. Inimesed ei arutlenud vaid Sangharakshita seksuaalelu üle, vaid hindasid ka iseenda suhet FWBO-ga mitmesugustes valdkondades. Mitmed varasemad probleemid ujusid uuesti pinnale: näiteks nende inimeste valu ja rahulolematumus, kes tundsid end kõrvalejäetuna ja hukkamõistetuna, kuna nad ei järginud „tõelist FWBO elustiili“; samuti vanad pinged meeste ja naiste harude vahel; mittenoostumine Sangharakshita vaadetega meeste ja naiste erineva vaimse võimekuse kohta; hierarhiat ja autoriteeti puudutavad küsimused.

Pole võimalik kõigist väljendatud vaadetest kokkuvõtet pakkuda, aga kui torm vaibuma hakkas, tundis valdav osa inimesi ilmselt midagi järgnevat...

* * *

Nad olid Sangharakshitale endiselt väga tänulikud, et too oli FWBO rajanud ja dharma nendeni toonud. Olles näinud, kuidas ta käitus muudes eluvaldkondades, ei uskunud nad, et ta oleks oma armukestega sihilikult manipuleerinud. Kuid nad nägid ka, et ta alahindas inimeste imetlust tema vastu ja seda, kuidas nad võisid seega lihtsalt vooluga kaasa minna. Ta polnud mõistnud, kui raske oli mõnede nende noormeeste jaoks aru saada, mida nad tegelikult tahtsid, või „ei“ öelda.

Sangharakshita ei pidanud oma suhteid salajas. Mingil ajal olid need laialdaselt teada. Aga kui nüüd süüdistusi esitati, keeldus ta neid avalikult arutamast ega väljendanud ka kahetsust. Vennaskonnaliikmed tundsid selle üle kurbust, sest nad kogesid seda takistava suhtlusbarjäärina. Nad taipasid küll, et Sangharakshita on privaat-sust hindav mees ja ega enamikule inimestele meeldi oma seksielust

avalikult kõnelda. Nad teadsid ka, et eriti kehtib see Sangharakshita põlvkonna esindajate puhul: ta oli juba hilistes seitsmekümnendates. Samuti mõistsid nad tema kartust selle ees, et ükskõik mida ta ka öelda võiks, mõistetakse seda väärsti või tõlgendatakse internetis meelevaldselt. Kuid siiski soovisid nad, et ta midagi ütleks, kasvõi kinnitaks, et ei soovinud kellelegi halba ning tal on kahju, et kõik nõnda läks.

Oma seksuaalse aktiivsuse perioodil (ta oli 1960. aastate lõpuni tsölibaadis ning astus sinna uuesti 1980. aastate lõpus) kandis ta siiski vahel theravaada munga oranži rüüd, eriti just tseremoniaalselt üritustel, samuti Indiat külastades, kuigi theravaada mungad elavad tsölibaadis. Sangharakshita oli seda selgitanud nõnda, et ta soovis luua uut sorti ordinatsiooni, mis pole ei munga-nunna ega ilmiku oma, ning nägi ennastki nende kahe hübriidina. Inimestel oli raske ette kujutada, kuidas ta end tundma pidi, kui ta budismi läände tuua katsus, üritades kehastada üleminekut vanade ja uute traditsioonide vahel. Kuid tagantjärele hinnates tundis suurem osa inimesi, et mungarüü kandmine seksuaalse aktiivsuse ajal oli viga, mis vältimatult palju segadust tekitas.

* * *

Hiliste kuuekümnendate ja varaste seitsmekümnendate kontrakultuur oli ühtlasi seksuaalse vabanemise aeg. Paljud noored inimesed, kes FWBO-ga liitusid, olid mõjutatud vaba armastuse ja seksuaalse eksperimenteerimise ideedest. Kui nad budismi harjutamisega sügavamale läksid, said paljud neist aina enam teadlikuks kogu sellest ajast ja energiast, mida nad seksiga seonduvale kulutasid, ning hakkasid seda pidama harjutamist takistavaks. Nad nägid ka, kui tugevalt on neid mõjutanud läänelik romantiline ideaal – alateadlik ootus leida see üks ja õige inimene, kellega täiuslikku armas-

tust ja seksuaalset intiimsust kogeda. See võis viia ebatervete, liigselt klammerduvate suheteni. Nõnda hakati neid nii-öelda neurootilisi suhteid FWBO-s karmilt kritiseerima.

Siin olid siis mehed ja naised, kellest enamik olid kahekümnendates ja kolmekümnendates eluaastates, kes üritasid budismi seksi ja suhte teema puhul rakendada. Nad üritasid tajuda dharmat mõju teatud eluvaldkonnas, uuel ajal ja uues kultuurikontekstis. Tundus, et Aasia munkluse mudelit pole võimalik ega ka sobiv otseselt üle võtta, kuid ei tahetud lähtuda ka oma läänelikust kultuurilisest tingitusest.¹²¹

Varjuga 154
silmitsi

Nii et kui tekkima hakkasid samasoolised kommuunid ja harjutuslaagrid, juhtus see osaliselt just seetõttu, et mehed ja naised romantilisest ja seksuaalsest klammerdumisest vabaneda saaksid. Kaheksakümnendate keskpaigaks oli samasoolisuse ideest saanud FWBO kultuuri kindel ja oluline osa. Inimesed suhtusid sellesse eri viisidel, nagu Dhammadinna selgitab:

Minu jaoks oli samasoolise elustiili omaksvõtt samaväärne seksist loobumisega. Kuid teiste jaoks tähendas see sookaaslastega seksuaalsuhete sõlmimist. Mõned inimesed tegid seda mingi aja ning avastasid, et olid biseksuaalsemad, kui varem arvata oskasid, samas kui teised leidsid, et nende tegelik seksuaalne orientatsioon tõmbaski neid just sookaaslaste poole. Kuid paljud jäid heteroseksuaalseteks ning mitmed astusid ka tsölibaati. Me üritasime murda tabusid, mis seondusid kristluse ja ühiskondliku suhtumisega seksi, kuid vahel tõi see kaasa irratsionaalse süütunde. Mõned hakkasid spekuloida, et homoseksuaalsus on mõnes mõttes „vaimsem“ kui heteroseksuaalsus, kuna on vähemtõenäoline, et see viib pere loomise ja püsiva kodu rajamiseni. Me arutasime ka selle üle, kas vaimne sõprus ja seksuaalsuhted võivad käsikäes käia.¹²²

Kuid hiljem, kui FWBO-ga liitus aina rohkem pereinimesi, võinuks jõuline samasoolisusele rõhumine neid eemale tõrjuda. Näiteks kasutati tihti väljendit, et „seksuaalsuhted peaksid jääma meie mandala äärealadele“.¹²³ Noore inimese jaoks, kes soovis dharmat tõsisemalt harjutada ega tahtnud, et tema romantilised ja seksuaalsuhted muutuksid kõikehõlmavaks, vaid oleksid ülejäänud eluga tasakaalus, võis sellest nõuandest kasu olla. Kuid inimese jaoks, kes harjutas perekondlikus kontekstis, oleks see imelik ja ebasobiv. Sama kehtis ka FWBO retoorika kohta, mis nägi „neurootilist paarissuhet“ – kahte emotsionaalses plaanis liigselt üksteisest sõltuvat inimest – „vaimse kogukonna vaenlasena“.¹²⁴ Selline toon oleks kindla partneri või perekonnaga inimese jaoks kõlanud jämeda, vaenuliku ja eemaletõukavana.

Ka muudes valdkondades võis tähele panna, et ajad on muutumas. Koos kaheksakümnendatega kerkis esile AIDS-i tragöödia ning Suurbritannias kehtestati 28. paragrahv.¹²⁵ Aina rohkem kõneldi seksuaalsest väärkohtlemisest ning poliitilisest korrektsusest ja soopoliitikast. Kõik see peegeldas – ja aitas tekitada – hoopis teistsugust suhtumist seksi ja seksuaalsusesse, kui valitses kuuekümnendatel. Dhammadinna meenutab:

...mõned asjad, mida me varem tegime, on nüüd skandaale põhjustanud. Vahest on aeg järele mõelda; ausalt vaadelda mõningaid varasemaid katsetusi ja leida, mida neist õppida ning mida seljataha jätta. See tähendab, et eelnevate kümnendite suhtumisi ja tegevusi tuleb mõista toleaeegses kontekstis. Me peaksime olema valvsad, et me ei hindaks minevikku vaid oleviku silmade läbi...¹²⁶

Inimesed mõtlesid seksi ja vaimse sõpruse üle järele. Kas seks aitab sõprust ja suhtlust süvendada või peaks seksi pigem vaimsest sõprusest lahus hoidma?

Sangharakshita oli kõnelnud sellestki, et paljud mehed tunnevad homoseksuaalsuse ees hirmu ning kardavad ka kehalist kontakti teiste meestega, mis võib sõpruse süvenemist takistada. Kuid samuti mainis ta ühes kaheksakümnendate lõpus antud intervjuus: „See ei tähenda, et meeste vahel peaks olema seksuaalne kontakt...“¹²⁷ Selleks ajaks oli ta juba tsölibaati naasnud, olles jõudnud järeldusele, et

seks ei mänginud inimsuhtluses eriti olulist rolli ... see ei viinud mingite püsivate läbimurreteni; see andis vaid teatud võimaluse, mida siis edasi arendada tuli. Mõnikord lõppes läbimurre sealsamas ning asjad jäid samasugusteks, nagu ennegi...¹²⁸

Sama järelduseni jõuti ka FWBO-s laiemalt: kuigi seks sõprade vahel ei pruukinud tõelist vaimset sõprust takistada, ei täheldatud ka, et see oleks üldiselt sõpruse süvenemiseni viinud.¹²⁹

Paljud uued budistlikud sanghad, eriti just Ameerikas, seisid silmitsi skandaalide ja diskussioonidega, mis puudutasid seksi õpetajate ja õpilaste vahel. Samamoodi sai ka FWBO-s selgeks, et sanghasisene seks võib ohtlikuks kujuneda. Kui suhte üks pool on teisest oluliselt vanem või vaimses plaanis kogenum, on naiivne usk õpetajasse, soov tema heakskiitu teenida ja isiklikust vastutusest loobumine selle sagedasteks kaasnähtusteks. Nii et need, keda nähti õpetajatena või kel oli autoritaarne positsioon, pidid väga ettevaatlikud olema.

Hiljemalt üheksakümnendate keskpaigast alates hakkas enamik FWBO-ga seotud inimestest arvama, et seksi ja vaimse sõpruse teemadel on parem ettevaatlik olla. Nõuti isegi käitumisreeglitiku kehtestamist ning paljudes FWBO keskustes jõuti kokkulepeteni, et õpetajad ja meeskonnaliikmed ei astu meditatsiooni- ja budismikursustel osalejatega seksuaalsuhetesse. Kuid mingeid kaugeleulatuvamaid „reegleid“ oli keeruline luua, sest kuidas neid kehtestada? Seda ala pidi reguleerima usalduse ja arutluste kaudu, mitte reeglitega. Nagu Dhammadinna märgib:

Nii suures ja mitmekesises budistlikus liikumises nagu FWBO – mis tegutseb nõnda erinevates kultuurides, nagu tänapäeva USA, India ja Lõuna-Ameerika – oleks äärmiselt keeruline mingeid käitumisnorme ette kirjutada.¹³⁰

* * *

Reaktsioon Yashomitra kirjale muutis ühtlasi tervemaks vennaskonnaliikmete suhte oma õpetajaga – seda nii individuaalselt kui kollektiivselt. Algusaastatel olid inimesed Sangharakshitat imetlenud. Ta oli üle neljakümne, kui suurem osa neist oli veel kahekümne-aastased. Nad alles avastasid dharmat, aga tema oli juba üle kahekümne aasta harjutanud ning enesekindel ja innustunud. Paljud arvasid koguni, et ta on virgunud, kuigi ta ise seda kunagi ei väitnud. Üks vennaskonnaliige koges seda tol ajal nõnda: „Teda imetleti ja idealiseeriti väga. Inimesed neelasid iga tema sõna ja kordasid neid järele ning teiste õpetused neid ei huvitanud; nad mõtisklesid iga silbi, märkuse ja teo üle.“¹³¹

157 Varjuga
silmitsi

Mõnikord üritas Sangharakshita imetlust mõistlikkuse piirides hoida. Loengus „Minu suhe vennaskonnaga“, mille ta pidas 1990. aastal, palus ta, et temast mõeldaks kui vaimsest sõbrast või isegi lihtsalt sõbrast. Ta ei tahtnud, et teda peetaks guruks. Ta leidis, et see sõna põhjustab järgijate seas ebaterveid ootusi ning tekitab ka õpetajas kiusatust endast liiga palju arvata. Juba tollal üritas ta järgijatele viidata, et mõistagi ja vältimatult on temagi inimesena piiratud:

Osaliselt seetõttu, et ma olen keeruline isiksus, jään ma ka iseendale mõistatuseks ... või pigem on asi selles, et mulle meeldib enda suhtes pettekujutlusi heietada. Üks neist pettekujutlustest, mis mulle *ei meeldi*, on enese pidamine kõige sobivamaks inimeseks, kes peaks uue budistliku liikumise rajama ... sest mul oli nii vähe selleks vajaminevaid eeldusi ja nii palju puudusi. ... Seetõttu tundub mulle, et Lääne Bu-

distliku Vennaskonna olemasolu võrdub imega. ... Inimeseks olek tähendab, et oleme nii mõneski mõttes piiratud ... sest igapäev on oma iseloom ja ta kogeab elu teatud viisil. Ei saa omada kõiki iseloomi ning kogeda elu kõigil viisidel ... minu isiklikud piirid ei tohiks saada vennaskonna piirideks. Vennaskond ei tohiks olla Sangharakshita laiendatud väljalase. ... Vennaskond peaks olema rikkalik ja mitmekülgne, paljude erinevate tahkudega.¹³²

Nüüd, 13 aastat pärast seda loengut, oli vennaskond valmis sõnumit põhjalikumalt kaaluma; nad hakkasid oma õpetajat nägema küpsemal ja nüansirikkamal moel. Tundus, et senine kollektiivne ideaalkujutus Sangharakshitast on nüüd lahtumas. Raske on ette kujutada, kuidas tema end selle käigus tundis.

Nagu Subhuti 2003. aastal Shabdas kirjutas:

Spirituaalset elu võiks näha ka vaimsete õpetajatega suhete küpsemise protsessina. ... Kui õpetaja on nõnda erakordne, nagu Bhante, ei saa see lihtne olema. Ma loodan, et suudame seda läbides jääda sallivaks nii enda kui teiste suhtes. Ning ma teen ettepaneku jääda sallivaks ka õpetajate suhtes, kui nemadki seda läbivad.¹³³

Kaheksateist kuud pärast Yashomitra kirja, 2004. aasta novembris, esines Subhuti kahe loenguga Padmalokas.¹³⁴ Oli väga oluline ja kasulik, et just üks Sangharakshita lähedasemaid ja pikaajalisimaid õpilasi hetkeolukorrast ülevaate andis.

Subhuti rääkis, et ta – nagu ka teised, kes algusaastatel liikumisega seotud olid – teadis, et Sangharakshita on seksuaalselt aktiivne; kuigi nad seda ei mõistnud, eeldasid nad, et ta teab, mida teeb. Kuid Yashomitra kiri sundis Subhuti nüüd nende probleemidega ausamalt silmitsi seisma. Sarnaselt paljude teiste vennaskonnaliikmetega ei olnud suhete übermõtestamine oma õpetajaga temagi jaoks

lihtne. Kas Sangharakshitast oli loodud eksitav mulje ning nad olid temast täiesti valesti aru saanud; kas ta oli üldse see täiuslik õpetaja, kelleks nad teda pidasid? Või oli tõsi hoopis see pilt, mida mõned temast internetis luua üritasid? Viimaks tabas Subhutih sedasorti ilmutus, kus paljud asjad äkitselt selgeks said. Ta ei saa kõiki seda keerukat isiksust puudutavaid fakte kunagi mugavalt „headeks“ ja „halbadeks“ ära liigitada. Ta peab elama koos paradoksiga, vastuolusid tunnistama. Sangharakshita on erakordne inimene; intellektuaalne hiiglane, heasüdamlik ja oskuslik õpetaja, kel on pakkuda sügavaid arusaamu vaimse elu kohta. Kuid ta on inimene nagu iga teinegi.

* * *

Kõik kogukonnad teevad vigu ning on ajuti konfliktidest haaratud; see on elu osa. Kogukonna tervisest annab märku see, kui seda tunnistatakse ning sellega lepitakse. Vennaskond ja FWBO polnud erandiks. Erakordse loovusepalanguga, mis uut budistlikku liikumist iseloomustas, käis mõnikord kaasas ka nooruslik ülbus, mis näis arvavat, et kõigile küsimustele on vastused olemas ja et õpetusi saab dogmaatiliselt rakendada, seega ei tasu imestada, et erinevad elustiilid ja arvamused tekitasid ebamugavust ning hõõrumisi.

Kuid kõigi nende ajalooliste arengute tulemusena tekkis siiski kogukond, mille tuumaks on ausus ja terviklikkus ning mille liikmed on pühendunud dharmale ja üksteise aitamisele. Kuigi tuleb kahjuks märkida, et mitmed inimesed, sealhulgas Yashomitra, astusid 2003. ja 2005. aasta vahel vennaskonnast välja, jäi enamik paigale. Muidugi pole võimalik üldistades kokku võtta kõiki isiklikke põhjusi, mis neid 1500 inimest jääma või lahkuma sundisid. See kriis oleks kergesti võinud kogukonnale lõpu teha, kuid vennaskond ja kogu liikumine tervikuna suutsid pahupoolega silmitsi seista ning edasi minna.

2005. aasta augustis toimus iga kahe aasta tagant peetav vennaskonna üldkogu ning samal kuul tähistati ka Sangharakshita 80. sünnipäeva. Tema tervis oli märkimisväärselt paranenud, ta esines taas avalikkuse ees ning osales üldkogul. Sünnipäeva puhul lugesid vennaskonnaliikmed luuletusi, esinesid muusikapalade ja sketšidega. Sangharakshita istus esireas ja itsitas. Kõik oli nii, nagu vanadel headel aegadel. Aga ka teisiti: õhkkond oli vabam ja ausam.

Viimaks kõlas aplaus ning Sangharakshita jalutas aeglaselt ja vaikselt öhe. Üks vennaskonnaliige astus kohe ette ja ütles, et tunneb suurt kergendust, kuna nad suutsid õpetajale edasi anda, millist tohutut tänu nad talle võlgnevad. Ka paljud teised tundsid sama. Nende jaoks oli lõhe ületatud, side taastatud ning nad suutsid taas oma tänulikkust väljendada.

ÜHA LAIENEV RING

Muidugi ei saa kõike eelnenut nõnda lühidalt ja mugavalt kokku võtta. Inimesed tegelesid probleemidega omas tempos ning tegid neist vägagi erinevaid järeldusi. Kuid siiski tundus 2005. aastaks, et on end taas usaldama hakatud.

Selle perioodi vältel oli juhendajate kolleegium organisatoorse rest-ruktureerimisega jätkanud, üritades eelmise peatüki alguses kirjeldatud pingetega toime tulla. Vahest näib imelik, et keset kriisi tegeldi nõnda oluliste muudatustega. Kuid kolleegiumil oli kogunenud nõnda palju tööülesandeid, et nad nägid reorganiseerumise vältimatust ja elulist vajalikkust. Ning väljapakutavad muudatused olid ühtlasi seotud probleemidega, mida vennaskonnas lahendada üritati.

Vennaskonnas arutleti 2003. aasta vältel ka juhendajate kolleegiumi restruktureerimise üle. Valdav osa inimestest nõustus üldjoontes väljapakutuga ning nõnda viidi see järgmisel aastal ellu. Muudatustega püüti üldiselt selgemini määratleda autoriteedi ja vastutuse piire. Need võeti kokku järgmises lauses: „Liikumine juhatab liikumist, vennaskond vennaskonda ja kolleegium kolleegiumi.“

Juhendajate kolleegium ei kavatsenud enam tegelda kogu FWBO juhtimisega. Nüüd võtsid selle rolli üle pigem need, kes FWBO keskuste juhtimisega vahetult ametis olid, eelkõige FWBO Euroopa eesistujate kogu, mis on kaks korda aastas toimuv FWBO Euroopas

tegutsevate keskuste eesistujate kokkutulek. Alates 2006. aastast on nad püsivalt palgal hoidnud mõningaid inimesi (FWBO arendusrühm), kes neid selles töös aitavad.

Enam polnud kolleegium vennaskonna juhtimise korraldajaks, vaid see pidi nüüd ise oma vaimse elujõulisuse ja kooskõla eest vastutama ning välja arendama oma struktuurid ja otsustuste langetamise protseduurid.

Kolleegium vastutas endiselt vennaskonna vaimse terviklikkuse eest, tagades ordineeritute tegeliku kaitse alla mineku, piisava dharmatundmise ning vennaskonna eetose mõistmise. Kuna see roll on erakordselt oluline ning kuna paljud kolleegiumi liikmed kuuluvad vennaskonna kauaaegseimate ja kogenuimate hulka, lasub neil eriline vastutus Sangharakshita nägemuse kaitsmise ja edendamise ning tema dharmat puudutavate rõhuasetuste ja arusaamade edasikandmise eest.

Avalike juhendajate puhul võeti kasutusele uus ja paindlikum töökorraldus ning neid nimetati ametisse varasemast suurem arv. Ning kui Subhuti ametiaeg 2005. aastal lõppes, ei kandideerinud ta uuesti kolleegiumi eesistujaks. Selleks sai nüüd Dhammarati. Ta oli kunagine Londoni budismikeskuse eesistuja ning hilisem FWBO avalike suhete korraldaja, kes lõi ja hoidis ülal sidemeid teiste budistlike sanghadega.

* * *

Hoolimata kõigist raskustest oli FWBO ühtsena püsinud. Mõneti üllatuslikult jätkas liikumine kriisidest hoolimata ka laienemist. Vennaskonna kasvutempo oli kiirem kui kunagi varem ning kolmandik vennaskonnaliikmetest ordineeriti just Yashomitra kirja avaldamisele järgnenud viie aasta kestel. Mineviku kohta esitati küsimusi ning inimesed mõtlesid selle üle järele, kuid ühtlasi jätkasid nad vaikselt harjutamist.

Suurbritannias on uued grupid ja keskused tekkinud näiteks Blackburnis, Dealis ja Worcesteris, väljaspool seda aga Barcelonas, Krakowis, São Paulos ja mujal. Ka olemasolevad keskused on laienenud. Näiteks Londoni budismikeskus võttis ette suurima ehitusprojekti alates oma rajamisest 1979. aastal. Nad tähistasid 2008. aastal oma kolmekümnendat tegutsemisaastat, avades uue kohtumisaiga Breathing Space, mis on mõeldud ilmalikemaks tegevusteks, nagu teadlikkustehnicate õpetamine depressiooni all kannatajatele. Breathworks (mida 5. peatükis kirjeldati) alustas 2003. aastal ning on pidevalt laienenud. Samuti on arutletud selle üle, kuidas dharmat noorte seas edukamalt levitada. Clear Vision on kogunud hulganisti kogemusi budismi õppematerjalide loomisel ning kavatseb hakata pakkuma internetis tasuta dharmat, mis on suunatud eelkõige noortele. Veelgi enam, 2009. aastal hakkasid Suurbritannia FWBO keskuste noored looma omavahelist võrgustikku, kus FWBO harjutamisega seotud kogemusi jagada.

Üheksakümnendatel algatati projekt Buddhafield, mis Suurbritannias toimuvatel festivalidel kohvikuid peab ja meditatsiooni õpetab. Lisaks korraldatakse telkimislaagreid, kus rõhuasetus on rituaalidel ja keskkonnateadlikkusel, samuti pandi alus Buddhafieldi festivalile – see on iga-aastane kokkutulek, kus lisaks FWBO inimestele osalevad ka mitmed ökoloogilist, spirituaalset ja muud alternatiivset elustiili harrastavad grupid. Aastaks 2005 ületas osalejate arv 2000 piiri. Edela-Inglismaalt alguse saanud esialgsest Buddhafieldi projektist saadi innustust mujalgi, kus samuti telkimislaagreid korraldama hakati, nii tekkisid Buddhafield East ja Buddhafield North.

FWBO on interneti populaarsuse levikuga kaasas käinud, eriti tasub mainida senise projekti Dharmachakra Tapes muundumist Free Buddhist Audio internetileheks, kus võib tasuta kuulata sadu Sangharakshita ja teiste vennaskonnaliikmete peetud loenguid.¹³⁵ Praeguste arengute põhjal võib ennustada, et Free Buddhist Audio esimese viie tegevusaasta jooksul tõmmatakse sealt alla miljon loen-

gut. Samal veebilehel on kättesaadavad ka 2009. aastal avaldatud uue mitrate treeningukursuse materjalid.¹³⁶ Veel üks veebileht, kus meditatsiooni ja budismi interneti kaudu õpetatakse, on Wildmind.¹³⁷

Viimaste aastate jooksul on Sangharakshita tervislik seisund paranenud ning ta on taas haaratud ühiskondlikust tegevusest. Ta on reisinud paljudesse Euroopa maadesse, kus ta loenguid peab ja küsimustele vastab. Ta elab vaikselt Madhyamalokas Birminghamis, kus külaliste vool hetkeski ei lõpe ning paljud kirjad vastamist ootavad. USA-s tegutsev Wisdomi kirjastus avaldas 2009. aastal teose „The Essential Sangharakshita“, 760-leheküljelise antoloogia, kuhu on koondatud suur osa tema elu jooksul kirjapandust.¹³⁸ Seda, et üks maailma suurimaid budismiteoste kirjastajaid otsustas Sangharakshita töödest nõnda mahuka kogumiku välja anda, võib pidada märkimisväärseks kinnituseks tema olulisuse kohta dharmaläände toojana.

FWBO TUGEVED KÜLJED

Mis on FWBO edu võtmeks? Millised on need tugevad küljed, mis võimaldasid sel jõudsalt kasvada, küpsemaks saada ning ühtsust säilitada – seda isegi rasketel aegadel?

1) SELGE JA KERGESTI LIGIPÄÄSETAV DHARMAÕPETUS

Sangharakshita on olnud oskuslik õpetaja, suutes selgelt edasi anda oma põhilise nägemuse dharmast ning viisid, kuidas seda ellu rakendada. Tema õpetused põhinevad budistlikul traditsioonil kogu selle mitmekesisuses, tuues välja seda ühendavad alusprintsüübid. Ta on edukalt kasutanud lääne ideid ja kultuurisaavutusi, kuid teinud seda ettevaatlikult ja läbimõeldult, jäädes truuks dharmaläände vaimule.

Ta on ka teistele õpetanud, kuidas õpetada. FWBO on saanud tun-
tuks dharmaja meditatsiooniõpetuste kõrge taseme, dharmaja uus-
tulnukatele kättesaadavaks tegemise ning ordineeritute silmapaistva
dharmateadmiste taseme poolest (mis on saavutatud peamiselt
mitrate treeningukursuse ja ordinatsiooniväljaõppe kaudu).

2) SANGHA JA SÕPRUS

Üheks FWBO edukuse põhjuseks on ka rõhuasetus sanghale ja sõp-
rusele, autentsusele ja omavahelisele suhtlusele ning toetusele, mida
seeläbi pakutakse. Paljud inimesed on ühiselt harjutanud, elanud,
töötanud ja laagrites viibinud ning nõnda on tekkinud kogu eluks
püsima jäävad sõprussidemed, mis sanghat koos hoiavad. Rõhku on
pandud toetavate keskkondade loomisele – nagu elukommuunid või
õige elatusvahendi projektid –, mis aitavad sangha liikmete vahel
luua intensiivsemat läbikäimist. Vennaskonnasiseselt on tekkinud
tõhusad suhtluskeskonnad ja -kanalid, mille kaudu kohtuda ja asju
arutada, ning neid hinnatakse kõrgelt. Avatud suhtlusele rõhumine
võimaldab raskustega silmitsi seista, neid arutada ning nõnda koos-
kõla taastada.

See, et hinnatakse sõpruse ja teistest hoolimise arendamist, seab
vaimsusele tugeva aluse igapäevases elus ja inimlikus sfääris, aida-
tes vältida enesekesksusest ja „teispoolsele“ rõhumisest tulenevat
ohtu.

3) ÜHTSUS JA MITMEKESISUS

New Yorgist kuni Nagpurini, Johannesburgist Osloni, Mexico Cityst
Melbourne'ini on FWBO lähenemine võimaldanud budistliku har-
jutamisega tegelema hakata aina mitmekesisematel inimrühmadel,

kes pärinevad vägagi erinevatest ühiskonnaklassidest ja kultuuridest. Kuigi nad võivad pärineda väga erinevatelt elualadelt, sammuvad nad samal dharmal teel.

Vennaskond on laienenud ja mitmekesisemaks muutunud, seda ka geograafilises mõttes. Siiski, kui teiselt poolt maakera pärinevad vennaskonnaliikmed esimest korda kohtuvad, suhtuvad nad üksteisesse usalduse ja avatusega, mis põhineb samade väärtuste tunnistamisel. Nad tunnevad end sama kogukonna liikmeina. See on vennaskonnas valitseva ühtsuse ja harmoonia parimaks kinnituseks.

4) DHARMA TOOMINE MAAILMA

FWBO on alati rõhunud dharmal levitamise tähtsusele ning peamiste põhimõtete rakendamisele uues ajas ja olukorras. Kuidas võib dharmal valgustada tööelu ja majandust, perekonda ja suhteid, kunsti ja haridust, ühiskondlikke ja keskkonnaprobleeme? Rõhuasetus avatusele ümbritseva suhtes ning loovale ja uurivale suhtumisviisile on üks FWBO peamisi tugevusi. Paljud FWBO-ga seotud inimesed on ametis dharmal viimiseks uutesse kultuuridesse ning budismi mõjude uurimisega lääne ühiskonnale. Nad üritavad luua *tänapäevast* budismi. Sageli tunnevad FWBO-sse tulevad inimesed, et nad poleks suutnud suhestuda traditsioonilise budismiga, ning on tänulikud, et FWBO pakkus neile sellist dharmal vormi, mil on tähendus tänapäeva maailmas.

* * *

Algusaastatel oli see kõik uudne ja revolutsiooniline. On oht, et nüüd, kui FWBO (ja teised dharmagrupid läänes) on kindlatele alustele rajatud, võib see tunduda ilmselge ja tavaline ning võime hakata pidama seda enesestmõistetavaks. Kui FWBO varasematel aastatel õpetusi vahest liiga fanaatiliselt esitati, siis tulevikus – kui kõik oma kindlatele rööbastele on asetunud – võib tekkida oht, et

õpetusi esitatakse pehmemas ja lahjemas vormis ning need kaotavad oma elujõu. FWBO peab jääma seiklushimuliseks ega tohi loobuda uute võimaluste uurimisest. Liikumine peab jääma väljapoole suunatuks, üritades jõuda uute inimesteni ning rakendades dharmat uutes olukordades.

Oluline on meeles pidada, kui vabastavalt see mõjuda võib, kui keegi leiab enesele tõeliselt tähendusliku vaimse tee, kogeb meditatsiooni läbi teadlikkuse ja tunnetuse uusi tasandeid või leiab kogukonna, mis nende sügavamaid väärtusi tagant julgustab, austab ja peegeldab.

.....
167 *Üha laienev
ring*

* * *

Tol päeval 1997. aasta novembris, kui Guardiani artikkel avaldati, helistas ajalehe toimetusse Sanghadeva, lojaalne ja kauaaegne vennaskonnaliige, soovides vestelda loo autori Madeleine Buntingiga. Ta ütles ajakirjanikule, et ei nõustu 95 protsendiga sellest, mis artiklis väideti, kuid tahab teda siiski tänada. Sest see artikkel aitab FWBO-l minevikuprobleemidega silmitsi seista ning oma ajaloole üle põhjalikumalt järele mõelda.

Ta leidis, et kriitikud olid nii mõnesti asjast valesti aru saanud. Kuid ka FWBO-ga polnud kõik korras. Liikumine pidi küpsemaks saama, isegi kui see valulikuks osutub. Kuigi eneseusaldus järk-järgult taastus, põhines see nüüd pigem inimeste isiklikul kogemusel, mitte vaid teoorial.

Mis on loo moraal? Milles seisneb see küpsem arusaam vaimsest elust? Järgnevalt püüan ma kokku võtta mõningaid õppetunde, mille FWBO läbi on elanud.¹³⁹ See on minu isiklik arusaam, mitte ametlik seisukoht. Ilmselt võiksid sarnase nimekirja koostada ka paljud teised lääne sanghad. Seda kirjutades ei taha ma öelda, nagu oleksid FWBO inimesed, kas individuaalselt või kollektiivselt, asjadest täius-

likult aru saanud! Tegu on kestva protsessiga. Kuid minu koostatud nimekiri kiidab hästi tehtud tööd raskelt kättevõidetud küpsuse saavutamisel, seda kollektiivset tarkust, milleni me jõudnud oleme.

SELGEKS SAADUD ÕPPETUNNID

1) LÄHEME KAITSE ALLA KOOS OMA PUUDUSTEGA

Meil kõigil on omad nõrkused, vastandlikud motiivid, puudujäägid ja eelarvamused, mille toome kaasa ka sangha ja vaimsesse ellu. See tähendab, et teeme vältimatult vigu. Võib ette tulla vaidlusi ja arvamuste lahkuminekuid, keerukat võimudünaamikat ning nässu läinud suhteid. Need juhtuvad *kahtlemata*: küsimus on pigem selles, kuidas me neile reageerime.

Buddha õpetas, et kõiki maailma nähtusi iseloomustab mitterahuldavus, kuna me ihaldame, et asjad oleksid just nõnda, nagu soovime. Põhjused ja tingimused, millest nad sõltuvad, on aga nõnda keerukad ja pidevas muutumises, et asjad ei saa kunagi olema *täpselt* nõnda, nagu soovime. Vahel võib meil meelest minna, et see kehtib ka vaimsete kogukondade kohta.

Kui tuleme vaimsesse ellu naiivse lootusega, et kõik on täiuslik, siis võib see meile pettumust valmistada. Saame haiget, kuid soovime valu vältida ning otsustame nõnda sanghast eemalduda. Me süüdistame teisi; eriti süüdistame aga institutsioone. Me fantaseerime endamisi, et kõik oleks korras, kui vaid *see* inimene poleks asjaga liitunud või *too* inimene oleks teisiti käitunud. Pettumus annab maad kibestumisele. Küünikud on sageli kibestunud idealistid.

Säärased ebaõnnestumised *ongi* valulikud ja häbistavad. Võib ju olla, et teised *kohtlesidki* meid halvasti. Me peame sellesse tõsiselt suhtuma, kuid ei tohiks seda isiklikult võtta. Me võiksime pettumusi põh-

justanud kogemusi näha võimalusena oma piirangute ületamiseks ning kannatlikkuse ja siira heasoovlikkuse arendamiseks. Me õpime, kuidas ebaõnnestumisi andestada – nii enda kui teiste puhul.

Psühholoog James Hillman ütleb, et „tegelikkuse uuel viisil tajumisse pühendatakse meid reetmise läbi“.¹⁴⁰ Tema vahel provokatiivsena kõlavad väited hoiatavad, et me ei ootaks, nagu oleksid suhted alati turvalised ja rahuldustpakkuvad. Inimesed veavad meid alt; see pole üksnes vältimatu, vaid osa suureks kasvamisest.

Kui loete paali kaanonit – mis koondab Buddha õpetuste ja elu vanimaid ülestähendusi –, siis leiate sealt mitmeid lugusid tema rajatud sangha kohta. Paljudes neist peab Buddha olema vahemeheks väiklaste tülide puhul, õpetusi mittemõistnud munkadele selgitusi pakkuma või lahendama arusaamatusi selle üle, kuidas tuleks rituaale õigesti sooritada. Kummaliselt julgustav on teada, et kuigi need mungad elasid Buddha endaga koos, polnud nendegi elu vaid lust ja lillepidu.

169 Üha laienev
ring

FWBO on sügavamalt aru saanud sellest, et ka vaimne elu on protsess, mis koosneb – kui kasutada Samuel Becketti sõnu – ebaõnnestumisest, uuesti üritamisest ja paremini ebaõnnestumisest. Vennaskonnas on asjade viltumine kuga toimetulemiseks aina enam oskusi ja kogemusi.

2) ME EI TEA OMA TEGUDE TAGAJÄRGI

Budistlik karma õpetus kuulutab, et eetiliselt oskuslik tegu toob kaasa õnne ja rahulolu, eetiliselt oskamatu tegu viib aga kannatuseni. Kuid tegelikes elusituatsioonides on tingimused palju keerukamad. Kuigi üritame tegutseda oskuslike *kavatsustega*, ei suuda me täpset *tulemust* ette näha. Sageli tuleb ette ka soovimatuid tagajärgi.

Siin on näiline paradoks: peame tegutsema julgelt ja ambitsioonikalt, kuid samas oma esialgsetest kavatsustest vaid tinglikult kinni

pidama. Peame tunnetama tõsiasja, et ei tea oma tegude täielikke tagajärgi. Olema valmis neid analüüsima ja vajadusel suunda muutama. Kogukond, mis rakendab muistseid põhimõtteid uues olukorras, peab vältimatult katsetama ja uuendama – ning olema eriti valmis õppima ja kohanema.

Kuuekümnendad ja seitsmekümnendad olid revolutsioonilised aastad, mil oli kerge edust joobununa uskuda, et meie olemegi need, kes maailmas asjad korda seavad ning vanadele olijatele näitavad, kuidas kõike tegelikult tegema peab. Kuid varem või hiljem õpetab maailm meile ka alandlikkust.

Varasematel aastatel võisid FWBO õpetused kõlada üpris järsult ja jõuliselt ning suhetes teiste budistlike gruppidega tekkisid pinged ja puudus usaldus. Tänapäeval on olukord parem. FWBO on aktiivne ja hinnatud osaleja budistlike gruppe koondavates institutsioonides, nagu UK Network of Buddhist Organisations (Suurbritannia Budistlike Organisatsioonide Võrgustik) või European Buddhist Union (Euroopa Budistlik Liit). Mitmed teised lääne sanghad tunnevad FWBO vastu huvi ja imetlevad meie edu. FWBO on õppinud end usaldama ja oma tegevuse üle uhkust tundma, kuid samas ollakse ka aina tagasihoidlikumad, vähemnõudlikumad ja valmis teistelt õppima.

3) PEAME MEELES TÄHENDUST HARJUTUSTE TAGA

Mõnikord ei meeldi meile näiline mitmetähenduslikkus; eelistame selgeid ja kindlaid vastuseid. Aga kui võtame mõnd tõde või õpetust liiga sõna-sõnalt, siis läheb koos sellega kaduma ka peidetud tähendus. Järgime kirjepandut, kuid ei märka õpetuse andmise tähendust. Seda võib juhtuda *kõigi* õpetuste või harjutuste puhul.

See kujutab endast eriti suurt ohtu siis, kui meil on vähe kogemusi. Kui meil pole sügavat ja kindlat isiklikku harjutuskogemust, toetume „teoriale“ – kirjapandule. Seega pole üllatav, et FWBO varasematel aastatel muutusid mõned harjutusviisid, nagu näiteks samasoolisuse põhimõte, liiga kramplikuks ja dogmaatiliseks. Tänapäeval on inimesed tuttavad nii teooriaga *kui ka* proovinud seda ise praktiseerida. Nende lähenemine on inimlikum ja leebem.

4) VÄLDIME VAIMSE ELU SAMASTAMIST KINDLA ELUVIISI VÕI ÕPETUSEGA

.....
171 Üha laienev
ring

Hoolimata põhimõttest „pühendumine on peamine, elustiil teisejärguline“, sai FWBO algusaastatel normiks teatud elustiilivalik. Paljude inimeste jaoks osutus see sobivaks ning kuna uue liikumise järele oli selge vajadus, aitas liikumise algusele kaasa ka selle elustiili rõhutamise ja soodustamine. Kuid seda tehti viisil, mis tõukas eemale neid, kelle jaoks see ei sobinud. Aja jooksul on FWBO-ga seotud inimesed õppinud, et vaimset elu pole mõtet samastada kindla elustiiliga ning tasub hinnata erinevate elustiilidega inimeste panust.

Meil ei tasu end võrrelda nendega, kes teistmoodi elavad või teistmoodi harjutavad, kui see muudab meid rahulolematuks või ülbeks. Meil tasub märgata, et meie vaimne elu sisaldab endas erinevaid faase. Eri aegadel tuleb eri viisidel harjutada. Vahel tasub minna laagritesse, mõnikord on aga sobiv aeg minna teisi õpetama. Mõnikord peab meie meditatsioon olema lihtne ja lisandusteta, vahel aga soovime keerulisi ja värvikaid rituaale. Kõik need harjutusviisid on osa protsessist, järjekordne aste teel. Need kõik pakuvad oma õppetunde. Väärtustame seda, kus parajasti oleme, mida praegu õpime; meil ei tasu nn põhiharjutustele ülalt alla vaadata, kuna just need viisid meid sinna, kus praegu oleme, ega ole mõtet lasta end heidutada nn keerulisematest harjutustest, mis veel ees seisavad.

5) USUME KANNATLIKULT DHARMASSE

Virgumise sihiks võtmine *nōuab* radikaalset suunamuutust elus, sest peame rohkem mõtlema sellele, mida on meil elule *anda*, mitte sellest *saada*. Kuid sügavad ja maailmamuutvad nägemused ja muutused ei sünni iga päev. Tavaliselt veereb ka vaimsel viisil elatud elu üpris harilikus tempos. Õpime protsessi usaldama. Tähtis on see, et õpiksime elama eetilisel ja heasüdamlikumal viisil. Me ei pea liigselt muretsema, kui me meditatsioonis erakordseid kogemusi ei leia, aga kui need juhtuvad, oleme loodetavasti valmis neid mõistvate sõpradega arutama.

Sageli alahindame oma edasijõudmist, kuna see avaldub justkui tavalistel ja samas raskesti mõõdetavatel viisidel – tunneme vähem ärevust, oleme mõne inimese vastu lahkemad, valmis oma arvamust avaldama. Sõbrad võivad meie muutumist kergemini tähele panna, kui me ise. Vaimne elu on tavaline, kuid samas ka äärmiselt erakordne – ning sageli mõlemat ühekorraga.

6) ME EI JAGA VAIMSET ELU OSADEKS

„Kui teie töö pole ühtlasi meditatsioon, siis pole ka teie meditatsioon päriselt meditatsioon,“ on Sangharakshita kunagi öelnud.¹⁴¹ Meie harjutused ei piirdu vaid altariruumiga, vaid see tuleb lõimida ülejäänud eluga – meie töö, sõprus- ja muude suhetega. Üritame näha dharmat igapäevases elus ning tajuda võimalust tuua igasse hetke rohkem teadlikkust ja siirast heasoovlikkust.

Kaitse alla minemise nägemine hetkest hetkesse kulgeva protsessina on olnud üks FWBO lähenemise tugevaid külgi. Ometi kippusid algusaegade kindla, samasoolise elustiili rõhutamise tõttu mõningad elu osad kõrvale jääma. Näiteks võis vennaskonnaliikmetel olla häbi tulla vennakonna üritustele partneriga koos ja anda nõnda märku

sellest, et pühendati liiga palju aega ja energiat millelegi, mis justkui pole vaimne. Tänapäeval on õhkkond kogunemistel palju pingevabam ning inimesed saavad olla need, kes nad tegelikult on.

7) ÕPIME OMA ÕPETAJATESSE TERVEMAL VIISIL SUHTUMA

Võrreldes Aasiaga on lääne kultuuris vähe eeskujusid või mudeleid selle kohta, kuidas suhtuda oma vaimsetesse õpetajatesse. Meil pole isegi sobivat sõna, millega ennast selles suhtes tähistada. Kuid paali kaanonis on selline sõna olemas: *sekkha* („see, kes on õppimas“).¹⁴² Küpsete õpetaja-õpilase suhete arendamine on paljudes lääne sanghades valulikuks protsessiks kujunenud.

Oma peaga mõtlemise ja õpetaja kuulamise vahel peitub sisemine vastuolu. Võime olla naiivsed, kergeusklikud, kõhklematud ja konformistlikud, eriti just siis, kui meil pole vaimses elus piisavalt isiklikke kogemusi. Siis võime läbida mässumeelsuse ja põlguse faasi, muutudes lugupidamatuks ja individualistlikuks. Küps reaktsioon on kesktee nende kahe vahel: suudame olla vastuvõtlikud ja aupaklikud, kuid ka sõltumatud ning võimelised oma peaga mõtlema. Mõnikord võime otsustada – üpris vabalt ja iseseisvalt –, et teeme just seda, mida õpetaja soovib, isegi kui sooviksime ise teistmoodi tegutseda. Kuid oleme valmis tema kogemust ja hinnanguid usaldama.

FWBO on õppinud ka sobivaid – ja kauneid – viise väljendamaks tänulikkust, mida oma rajaja ja õpetaja vastu tunneme. Mõningatel hiljutistel vennaskonna kokkusaamistel, mida külastanud olen, kus Sangharakshita on loengut pidanud või küsimustele vastanud, oleme viimaks talle laulnud Valge Tārā mantrat.¹⁴³ Ta istub vaikselt ja võtab mantra õnnistuse vastu.

8) MÕISTAME, ET TOETUME KOGUKONNALE

Kui oleme enda suhtes realistlikud ja ausad, siis teame, et vaimset elu ei saa üksinda harjutada. Kuigi üksinduse perioodid võivad hinda-
matud olla, toetume ka vaimsele kogukonnale – õpetustele, inspi-
ratsioonile, eetosele ja näidetele, mida need pakuvad. Seetõttu on
sangha tervis ja harmoonia äärmiselt oluline.

Vaimselt küpsed mõistavad seda ning tajuvad end osana kogu-
konnast. Me saame aru, et iga inimene vastutab iseenda eest, kuid
mõnes mõttes vastutame kõik ka üksteise eest. Seega oleme valmis
tegutsema üksmeelest ja harmooniast kantuna, mitte ei lähe ja tee
vaid seda, mis meile meeldib, hoolimata selle tagajärgedest laiemale
kogukonnale.

9) ME EI VASTANDU NN PÕHIKÜSIMUSTE PÄRAST

Et kogukonna terviklikkust ja elulisust säilitada, tuleb pidevalt
harmoonia poole püüelda. Näiteks võivad tekkida pinged „ühtsuse“
(ühiste, selgelt määratletud harjutuste, mis kogukonda koos hoiavad)
ja „mitmekesisuse“ (erinevad lähenemised harjutamisele, mis arves-
tavad individuaalsete erinevustega) vahel. Samuti tuleb leida tasakaal
„kasvu“ (dharma levitamine uute keskuste ja projektide kaudu) ja
„sügavuse“ (harjutamise ühtlustamine, et selle kindlust tugevdada)
vahel.

Neile pingetele pole standardlahendusi: tasakaalu leidmine nõuab
valvsust, analüüsi ja pidevat lähenemise korrigeerimist. Kuid võime
kannatamatuks muutuda ning meie temperament võib meid teatud
suunas kallutada, tekitades konflikte nendega, kes eelistavad sellele
vastanduvat suunda. Peame õppima, kuidas vastuolude ületamiseks
vaeva näha ja loovat tasakaalu hoida.

Vennaskond on ka selles valdkonnas palju õppinud, korraldades arutelusid viisil, mis väldib tülisid ning võimaldab inimestel vabalt oma arvamust avaldada, samas sügavama harmooniaga ühtsust säilitades.

* * *

Selles raamatus osutus võimalikuks anda vaid lühiülevaade – näidata selle protsessi kõrg- ja madalhetki, mille kaudu uus budistlik liikumine arenes ja kasvas. Ühise jutustuse taga on mõistagi tuhandete inimeste lugusid, mida rääkida võiks, mis puudutavad dharma mõjutatud ja muudetud elusid. Järgnevalt mõned sellised.

175 Üha laienev
ring

Carol Baillie, kolme lapsega üksikema, elas 1991. aastal Dandenongi mägedes paiknevas Emeraldi väikelinnas, mis asub Austraalia ühest suuremast linnast Melbourne'ist läänes. Tal õnnestus külastada nädalalõpu meditatsioonilaagrit Melbourne'is, kuid ta teadis, et tal ei ole võimalik regulaarselt üritustel osaleda. Ta küsis nädalalõpulaagrit korraldavalt vennaskonnaliikmelt, mida ta tegema peaks. Too vastas kohe, et kui Carolil õnnestuks oma elutuppa mõned inimesed kokku saada, võib ta tulla iga kahe nädala tagant neid õpetama. Carolile avaldas helde pakkumine muljet, sest too inimene ei tundnudki ju teda. See vennaskonnaliige oli Buddhadasa – seesama, kes ligi 20 aastat varem oli rajanud Londonis Archways esimese FWBO keskuse.

Mõne nädala pärast oli Carol enda juurde 15 inimest kokku kutsunud ning Buddhadasa koos Manjusiddhaga võtsid ette pooleteisetunnise teekonna tipptunniaegselt Melbourne'ist välja mööda Emeraldi viivat mägitteed. Aastate jooksul tekkis sinna sangha. Mõned neist esimestest kohaletulijatest külastavad üritusi endiselt, mõned neist on mitrateks saanud ning mõned ka ordinatsiooni palunud.

Kui Buddhadasa oli kord pikemale reisile minemas, kinnitas ta Carolile, et too suudab tema äraolekul ka ise üritusi juhtida. Carol polnud selles kindel. Mõni päev enne uue õppesemestri algust saabus talle

pakk teiselt poolt maakera. Selle sees oli kaunis Tiibeti kõlakauss. Pakis polnud mingit kaarti ega sedelit, kuid Carol teadis kohe: „... see oli Buddhadasa kingitus ning esindas tema kindlustunde üleandmist minu südamesse. See on kauneim kingitus, mida mulle kunagi tehtud on.“¹⁴⁴

Carol pühitseti liikmeks 1999. aastal ning sai nimeks Maitripala (mis tähendab „siira heasoovlikkuse kaitsja“). Ning Dandenongi mäeaheliku budistlikus kogukonnas toimuvad budismi- ja meditatsioonitunnid edasi.

Ian Guthrie¹⁴⁵ oli juba üheksandat aastat heroiniisõltlane. Viimase kuue aasta jooksul oli ta oma sõltuvust murdvargustega rahastanud ning kahel korral ka vanglasse sattunud. Ühel neljapäevaõhtul 1986. aastal lamas ta löödult ja masendunult voodis; tal oli kõrini sellest, et ta peab ka homme heroini ja varastamisega tegelema. Kuid siis, keset ööd – ning ta ei teadnud, kust see tuli – tekkis temas veendumus, et ta peab budismi ja meditatsiooni tundma õppima.

Reede, laupäev ja pühapäev möödusid heroiniuimas, nagu tavaliselt, kuid pühapäeva õhtul jalutas Ian mööda Croydoni budismikeskusest. Ta tundis seda kohta, olles siin kahel korral vargil käinud. Uksele kleebitud kuulutus teatas, et esmaspäeval on kõigile avatud õhtu. Ta läks sinna kohale.

Ei juhtunud midagi erakordset, polnud mingeid hämmastavaid meditatsioonikogemusi, kuid inimesed olid soojad ja sõbralikud ning miskipärast lahkus ta sealt tugevnenud veendumusega, et on aeg heroinist loobuda. Järgmise kahe nädala jooksul kannatas ta võõrutusnähtude all, külastades samal ajal budismikeskuse üritusi.

Selle aja jooksul jõudis talle kohale, et oli varastanud neilt, kes teda nüüd aidata üritasid. See mõte oli talle raskeks koormaks. Nuttes

läks ta keskusesse ja teatas kahele sealviibivale vennaskonnaliikmele, Padmarajale ja Padmavajrale, et just tema oli nende juures vargil käinud. Tekkis vaikus ning siis ütles üks neist: „Hästi, hästi... tore on kohata kedagi, kes on nõnda aus.“ Ka andeksandmist oli raske taluda; ta eeldas, et nad vihastavad ja kutsuvad politsei. Hiljem leppis Ian nendega kokku, kuidas ta varastatud raha tagasi saab maksta.

Hiljem kirjutas ta Sangharakshitale ja jutustas talle oma loo. Ta sai vastuseks kirja, mille viimane lause kõlas nii: „Tee kaotatud aeg vaimsete sõprade abil tagasi.“ Ian ordineeriti 1999. aastal, saades nimeks Lokamdhara, „see, kes toetab maailma“.

.....
177 Üha laienev
ring

* * *

Malati¹⁴⁶, sündinud 1962. aastal, pärines kolmeteistlapselisest perest, elades koos vanemate, tädide ja onudega Pune linnas Indias. Sestsaadik kui tüdruku vanaisa – kes oli mitu korda ka doktor Ambedkariga kohtunud – 1956. aasta massilise pöördumise tseremoonial budistik hakkas, oli kogu perekond olnud budistlik ning budistide kogukonnas teada-tuntud.

Kui Londonist pärit Lokamitra Punes budistliku tegevusega alustas, tuli ta nende pere juurde, et vajalikke ruume leida. Nad pakkusid talle tuba oma elumajas ning hiljem koliti lähedalasuvasse laohoonesse. Noorele Malatile pakkus huvi näha läänest pärit inimest, kes budisti rüüd kannab. India munkadel polnud kombeks õpetada, vaid nad eelistasid õnnista-ja-liigu-edasi lähenemist. Näis erakordne, et see võõramaalane tuli ja õpetaski neile budismi ja mediteerimist.

Pärast oma ülikooliõpinguid hakkas Malati osalema TBMSG tegevuses, alustades teise läänlase Padmasuri tõlgina. Tema pere oli saanud mitmeid abieluettepanekuid jõukatelt noormeestelt, kuid Malati soovis abielluda budistiga. Viimaks korraldati talle abielu Padmanandaga, kes oli India vennaskonnaliige. Nõnda said nad üksteist

budistlikul harjutusteel toetada, kasvatades üles oma kaks last, kuid leides aega ka laagrites käimiseks. Malati ordineeriti 1. jaanuaril 2003. aastal ning ta sai nimeks Karunadipa.

Karunadipa on nüüd Bahujan Hitay Pune projekti esinaine. Peamiselt organiseerivad nad Karuna Trusti toetusel mitmesuguseid ühiskondlikke projekte. Peetakse lastesõime nende perede lastele, kus mõlemad vanemad tööl käivad, samuti on neil meditsiinasutused, viis erinevat kudumisringi, mis võimaldavad naistel ülalpidamist teenida, täiskasvanutele mõeldud lugemiskursused, karatetunnid 630 lapsele, aidates neil nii enesekindlust kasvatada kui kehalist vormi parandada, ning muudki spordiringid ja õppeklassid, kus vaestest ja paljulapselistest peredest pärit lapsed õhtuti segamatult oma koduseid töid teha saavad, samuti säästupangad, mis aitavad peredel vältida kõrge intressiga laenude võtmist.

Karunadipa nuttis lahinal, kui ta liikmeks pühitseti; ta oli väga õnnelik ning talle meeldis väga tema uus nimi, mis tähendab „kaastunde lampi“.

* * *

Simhacitta¹⁴⁷ oli 76-aastane ja oli 12 aastat Suurbritannias Bristolis asuvas Sarana meestekommunis elanud. Bristolis budismikeskus oli hiljuti kolinud suurematesse ruumidesse, kuid neil oli raskusi hüpoteegi tagasimaksetega. Mingil ajal räägiti isegi, et peab taas väiksemale pinnale tagasi kolima, mis oleks mõistagi palju pettumust valmistanud.

6. juuni hommikul 2003. aastal leidis Kevala Simhacitta oma toas kokku kukkunult ning kiirustas temaga haiglasse, kus mees suri. Siis avastasid nad, et Simhacitta oli eelmisel ööl tšeki kirjutanud ja selle oma toa kaminasimsile jätnud. See oli Bristolis budismikeskusele, summas 5000 naela. Miks ta seda tegi? Nad ei saa seda kunagi teada, kuid hiljem saadi teada, et ta oli neile ka oma testamendiga märki-

misväärse päranduse jätnud. Kui juriidilised küsimused lahendatud olid, suutsid nad suurema osa hüpoteegist välja maksta ning nõnda suuremale pinnale edasi jääda.

Simhacitta oli asjaarmastajast puusepp ning tal oli varu erinevaid lauajuppe. Kommuunikaaslased tegid sellest talle kirstu ning mitmed sangha liikmed kaunistasid selle maalingutega. Budismikeskuses toimunud matusetseremoonias mälestati tema elusaavutusi ning see sai neile kõigile õppetunniks, kuidas siit maailmast sobival viisil lahkuda.

.....
179 *Üha laienev
ring*

* * *

Veel sada aastat tagasi elas suur osa inimkonnast kultuurides, kus budism olulisel kohal asus. Nüüd on seda tabanud märkimisväärne allakäik, mida on mõjutanud nii kommunistlikud repressioonid Hiinas ja Tiibetis kui ka tarbimisühiskonna esiletõus Taiwanil ja Jaapanis. Stephen Batchelor ütleb:

Kunagi varem pole nõnda suur maailmareligioon nii suu-
ruse kui mõju osas nõnda kiiresti alla käinud. Veel kolm
või neli revolutsiooni selle praegustes tugipunktides võiksid
traditsioonilise budismi sisuliselt maa pinnalt pühkida.¹⁴⁸

Kuigi paljud selle harud on välja suremas, ajab budism värskeid idu-
sid Euroopa, Põhja- ja Lõuna-Ameerika ning Okeania postindust-
riaalsetes riikides ning on ka Indias uuele elule tärkamas.

Mõningate nende idude eest vastutab ka FWBO. Sel on võimalus
endiselt olulist panust anda ning aidata budismil ka selle traditsioo-
nilistes kodumaades uuesti jalule tõusta.

On raske tunda end turvaliselt maailmas, mida on ohustamas glo-
baalne soojenemine, terrorismivastane sõda ja majanduslangus. Jääb
mulje, et inimkond seisab silmitsi raske valikuga materialistliku tar-
bimise ja usulise fundamentalismi vahel. Budistlik vaade inimesele

võiks lääne majandusedule sügavust ja tähendust lisada. See hoiab üleval eetikat ja väärtusi, ilma religioossetesse dogmadesse kaldumata. Sel on tänapäeva maailmale paljugi pakkuda.

Algusaastate peapöörituses arvasid inimesed, et FWBO muudab maailma. Muidugi oli see naiivne, kuid kas olnuks parem küüniline veendumus, et me ei saa midagi muuta? Me loome oma tegude läbi maailma, milles elame. See pole kunagi päriselt tasakaalus. Ühel pool on teod, mis tekivad ahnusest, vihkamisest ja teadmatusest; teisel pool need, mis tulenevad heldusest, armastusest ja tarkusest. Harmoonias tegutsevate inimeste kogukond, keda inspireerib ühine nägemus, *suudab* kaalu positiivsele poolele paljutki lisada.

See lugu rääkis FWBO loonud teerajajate heldusest, idealismist, julgusest – ja vigadest. See, mida teha üritate, saab teile selgeks tegemise käigus. Esimese 40 aasta jooksul on paljutki selgeks saanud. Nüüd sõltub meist, mis edasi saab.

JÄRELSÕNA

Olen jutustanud loo vaimse kogukonna sünnist ja kasvust, kuid see areneb ja küpseb endiselt edasi. Teiste sõnadega, tegu on lõpetamata looga, mille peatükid üha edasi kestavad. Valdav osa sellest raamatust sai kirja pandud 2008. aasta lõpus, kuid järgnenud aasta oli FWBO jaoks vägagi tähenduslik. See järelsõna jutustab – küllaltki lühidalt – järgnevatest arengutest kuni 2010. aasta kevadeni.

Ajal, mis järgnes Guardiani artiklile, hakati FWBO-s dharmat harjutamise viisi ümber hindama. Vennaskonna kauaaegsed liikmed küsisid endi käest pärast kõiki neid pingutustest täidetud aastaid: kas see oli siis ikkagi toimunud? Kas nad olid muutunud õnnelikumateks, rahulolevamateks, vaimselt küpsemateks inimolenditeks? Ning kas nad leiavad FWBO-st seda, mida vajavad vaimse harjutamise edendamiseks ja süvendamiseks?

Nende küsimuste esitamisega näis kaasnevat kaks uut arengusuunda. Esiteks vähenes nende arv, kes elasid kogukondades või töötasid koostööpõhistes õige elatusvahendi ettevõtetes. Neist vennaskonnaliikmetest, kes osalesid 2007. aasta vennaskonnaküsitluses, elas 30% mõnes budistlikus kogukonnas ning 20% töötas FWBO-s. Seda oli oluliselt vähem kui liikumise algusaastatel.¹⁴⁹

Enamik inimestest tervitas suurenenud mitmekesisust, kuigi mõned muretsesid, et FWBO jaoks oluline ja iseloomulik lähenemine dharmale võib ohtu sattuda.¹⁵⁰ Liikumine ei piirdu ju vaid sellega, et pakub teatud hulka harjutusi, millega oma koduseinte vahel privaat-

selt tegelda. FWBO on iseenesest harjutus: sanghas osalemine nõuab ning ühtlasi arendab ka selliseid väärtusi nagu koostöövalmidus, heldus ja jagamine, mis vastanduvad tarbimisühiskonna individualistlikele kalduvustele. Kommunaadid ja koostööpõhised õige elatusvahendi ettevõtted võisid olla ideaalseks kohaks, kus sanghat sel viisil harjutada saaks. Need pakkusid teistsugust eluviisi. Kui neis osaleb vähem inimesi, pole see kaotus mitte ainult nende jaoks, kes sel viisil elada tahavad, vaid mõjutab ka sangha tõhusust ja tulemuslikkust tervikuna.

Teine arengusuund oli seotud meditatsiooniharjutustega. FWBO esimesel neljal kümnendil keskenduti eelkõige uue liikumise ehitamisele. Kõige olulisemaks peeti elujõulise sangha ning seda ülalhoidvate institutsioonide rajamist. Kuid nüüd küsisid mõned inimesed endilt, kas nad vajavad midagi teistsugust. Arutleti selle üle, kas FWBO-s on võimalik saada voolu astunuks¹⁵¹ või saavutada nn mõistmist. Mõned vennaskonnaliikmed külastasid teisi budistlikke õpetajaid, et saada isiklikku juhendamist mõningate meditatsiooni-liikide, eelkõige just *satipaṭṭhāna* ja mitteeristava ehk mittersuunatud harjutuste vallas. Mõned neist tõid õpitu endaga FWBO-sse kaasa ning õpetasid uusi harjutusi laagrites ja linnakeskustes.

Sellega kaasnes põnevus ja entusiasm; tehti avastusi, millest ka tegelikku abi oli. Enam polnud kahtlust, et ka FWBO peab välja arendama detailsema ja nüansirikkama lähenemise meditatsiooni õpetamisele ja uurimisele. Kuid vahel tekitas uute harjutuste kasutuselevõtt vennaskonnaliikmete seas ka vastuolusid. Uute lähenemiste katsetajad ei soovinud alati enam tegelda FWBO tavapäraste harjutustega; tavapäraste harjutuste tegijad jäid aga uute asjade suhtes kin-niseks ja kahtlustavaks. Mõnikord võeti uued harjutused kasutusele ilma, et see laiemalt läbi räägitud oleks. See tekitas segadust, mille tagajärjel näisid mõned FWBO õpetajad üksteisele vastandlikke lähenemisi soovivat.

Kõik see tekitas arutlusi sangha ühtsuse teemadel. Sangharakshita andis 2009. aasta aprillis arutelusse oma panuse. Tekst pealkirjaga „What is the Western Buddhist Order? A Message from Urygen Sangharakshita“ („Mis on Lääne Budistlik Vennaskond? Urygen Sangharakshita sõnum“) saadeti kõigile vennaskonnaliikmetele ja paljudele teistele FWBO-ga seotud inimestele kogu maailmas.¹⁵²

Oma sõnumi alguses keskendus Sangharakshita sellele, kuidas uued vaimsed kogukonnad budistlikus traditsioonis tekivad ning mil määral põhinevad need rajaja soovitatud õpetustel ja harjutustel:

Iga sangha eeldab dharma olemasolu: teatud sangha eeldab dharma esitamist teatud kujul – dharma peab just sellele sanghale kohandatud olema. See peab olema sidus nii õpetuse poolest kui ka metodoloogiliselt, et olla sangha või vennaskonna aluseks.¹⁵³

Sangharakshita kirjutab, et erinevate dharmale lähenemiste üksteisega segamine võib ohtlikuks kujuneda:

Et pühendumine oleks tugev, peab see olema piiritletud. Tulemusteni saab jõuda vaid intensiivse pühendumise ja harjutamise teel. Seda ei saavutata siis, kui üritatakse järgida erinevaid õpetajaid ja kõiki nende erinevaid õpetusi ja harjutusi üheaegselt.¹⁵⁴

Liiga paljude harjutuste üksteisega segamine mõjutab ka sangha ühtsust ja tõhusust:

Kui igaüks tegeleb erinevate harjutustega, on aina raskem tajuda, et oleme üks vennaskond, sest inimesed hakkavad tundma kasvavat lähedust nendega, kes teevad sarnaseid harjutusi. Ning mida rohkem on erinevaid harjutusi, seda keerulisem on inimestel leida juhendust kogenumatelt

vennaskonnaliikmetelt. Me oleme ühtne vaimne kogukond ning ka meie harjutused ja nendega seonduv sõnavara peavad ühtseks jääma...¹⁵⁵

Sangharakshita rõhutas uuesti ka oma usku nn uue ühiskonna vajadusse – kogukondadesse ja koostööpõhisesse õige elatusvahendi projektidesse, mis pakuks inimestele võimalust elada täiesti budistlikul viisil:

Ma leian, et nendele peab asetama suuremat rõhku kui kunagi varem. ... Ei piisa vaid sellest, et üritame maailmas õige elatusvahendi ideede järgi elada, nii hästi kui suudame. Ideaalseks töökeskkonnaks on koostööpõhine õige elatusvahend, kus luuakse *dana*'t¹⁵⁶ ning ka vaimse sõpruse süvendamine õnnestub edukamalt. Samuti usun ma endiselt samasoolistesse kommuunidesse ning muudesse samasoolistesse ettevõtmistesse ... need polnud vaid kuuekümnendate ja seitsmekümnendate tingimustega kohanemine. Neil on püsiv väärtus.¹⁵⁷

Ta kordas, et usub FWBO harjutustesse:

Mulle tundub, et mõnedki muretsevad liigselt voolu astumise ja mõistmise pärast. Mõnel juhul omandab see pea neurootilised mõõtmed: see näib andvat märku usu puudumisest dharmasse ning kindlasti ka vähesest usust meie harjutamisse. Peaksime muretsema vaid selle pärast, kas harjutame dharmat nii hästi, kui suudame, sest voolu astumine juhtub siis viimaks iseenesest. Ning keskmisel vennaskonnaliikmel on kahtlemata rohkem kui piisavalt ressursse õpetuste, harjutuste ja toetavate institutsioonide näol, et mõistmist saavutada. ... Kui õpite seda, mida ma olen õpetanud, kui rakendate seda süstemaatiliselt ja regulaarselt mingi aja vältel, siis ärge muretsege, sest tulemused järgnevad kahtlemata.¹⁵⁸

Vennaskonna sees kohtas mitmesuguseid reaktsioone. Mõned tundsid kergendust, et Sangharakshita sõna võttis. Tundub tõenäoline, et enamik nõustus suuremas osas tema sõnadega. Teised leidsid aga, et poldud aru saadud motiividest, miks nad teisi õpetajaid külastasid, või et vajadust sidususe järele on hakatud liigselt rõhutama. Selle suve Euroopa vennaskonna üldkogu oligi üles ehitatud nende teemade uurimisele ning sealsed nõndanimetatud vestluskohvikud ja paneelarutelud võimaldasid umbes viiesajal kohale saabunud nende asjade üle diskuteerida. Mõned olid valmis selleks, et üldkogul võib ette tulla raskusi ja lahkarvamusi. Kuid enamiku jaoks oli tegu erakordselt harmoonilise kogemusega – mis andis tunnistust vennaskonna küpsusest ning selle võimest keerulisi teemasid arutada.

Vennaskond õppis, kuidas ühtsust ja mitmekesisust tasakaalus hoida. Ühtsus võib muutuda liigseks paindumatuseks, mille puhul sangha ei suuda kohaneda kõigi erinevate iseloomude või muutuvate tingimustega. Kuid ka mitmekesisus võib mingist hetkest viia sangha liigse hajumise ja killustumiseni. Nende kahe vahel on püsiv pinge, pidev tasakaalu otsimine. Vaimne kogukond otsekui kõnnib pidevalt köiel: ühel pool on konservatismi- ja konformismioht, teisel pool laiub segadus ja seosetus. Sangharakshita võttis sõna, kuna tema arvates hakkas vennaskond liigselt ühele poole kalduma ning aeg oli tasakaal jalule seada.

Arutelud kestavad kahtlemata edasi. Endiselt vajavad uurimist need protsessid, mille abil võiks suuremat sorti vaimne kogukond kindlustada, et uusi harjutusi ja õpetusi arendatakse kooskõlas olemasoleva harjutussüsteemiga. Ilmselt pole lõppenud ka arutlused meditatsiooniharjutuste teemal; näiteks on Sangharakshita meditatsioonisüsteemis hakatud uuesti rõhutama nn lihtsalt istumise harjutuse olulisust.¹⁵⁹

Vennaskond arutles neil teemadel kogu 2009. aasta vältel ning selle käigus sai selgeks, et ka küsimused Sangharakshita seksuaalelu kohta pole kuhugi kadunud. Mõned inimesed vennaskonnas ja FWBO-s olid tema kunagi sooritatud tegudest endiselt häiritud. Nad ei saanud aru, miks ta kriitikale ei vastanud, ning kahtlesid seetõttu nii temas kui tema õpetustes.

Sangharakshita vestles 2009. aasta sügisel kahe kauaaegse vennaskonnaliikme (Mahamati ja Subhutiga) oma seksuaalsusest väga avameelselt ja isiklikult, mida võib kaheksakümnendates aastates mehe puhul erakordseks pidada. Viimaks esitas ta oma nägemuse sellest, mis oli juhtunud palju aastaid tagasi, kui ta taas seksuaalselt aktiivseks muutus. Ta rääkis põhjustest, miks ta polnud varem soovinud seda teemat avalikult arutada, samuti protsessist, mis viis ta tsölibaadis elavast mungast seksuaalse aktiivsuseni, ning selle mõjust FWBO arengule.¹⁶⁰

Kuigi Sangharakshita ei hoidnud oma seksuaalsuhteid nende kestmise ajal salajas, ei rääkinud ta neist aga pärast seda, kui neid avalikult kritiseeriti. Ta selgitas:

Ma olen alati olnud väga vaoshoitud ja kinnine. Mõned mu varasemad kogemused on selleks põhjust andnud. Juba varases nooruses taipasin ma, et minu tõsisemaid huvisid ei jaga ükski minu tuttav, seega ei rääkinud ma neil teemadel. Aja jooksul muutus ka minu huvi dharma vastu üheks neist asjadest: minu lähikonnas polnud sellest kellegagi vestelda. ... Mulle tundub, et mul on saanud kalduvuseks oma sügavamate tunnete ja tegelike mõtete jagamisest hoiduda. See on loomulikult mujalegi edasi kandunud ning süvendanud minu soovimatust oma seksuaalseid suundumusi arutada.¹⁶¹

Ta rääkis oma kogemustest, kui ta 1930. ja 1940. aastail üles kasvades taipas, et on homoseksuaal:

Kõigis viimase aja arutlustes minu kohta, mis seda teemat puudutavad, pole minu teada veel keegi huvi tundnud, kuidas mina end tunda võisin, kasvades üles ajal, mil kõiki homoseksuaalsuse vorme kriminaalseks peeti. See oleks võinud mu iseloomu palju hullemini mõjutada, kui tegelikult läks. ... Siiski, kuigi ma teadsin, et ühiskond seda heaks ei kiida, ei mõistnud ma end nende kalduvuste eest hukka.¹⁶²

Noorpõlves elas ta tsõlibaadis ning sama jätkus siis, kui ta Indias theravaada mungaks sai. Nüüd rääkis ta otsekoheselt sellest, mida see tema jaoks tähendas:

.....
187 Järelsõna

Ma ei ütleks, et minu jaoks oli lihtne tsõlibaadis elada. Ma ei arva, et tsõlibaat on mulle loomuomane, seega oli see paras heitlus iseendaga, kuigi tollal uskusin ma selle vajadusse. Ilmselt raskeimaks perioodiks olid mu esimesed aastad Kalimpongis, 25. ja 35. eluaasta vahel. Polnud lihtne selle perioodi vältel tsõlibaadis püsida, kuigi sain sellega hakkama.¹⁶³

Ta teadis, et ka paljude teiste munkade jaoks oli see raske ning paljudel oli salajasi seksuaalsuhteid. Ta kohtus ka mitmete abielus Tiibeti laamadega ning nägi, et tegu on silmapaistvate ja pühendunud harjutajatega. Aja jooksul hakkas ta sisimas kahtlema, kas rõhuasetus mungaelule ja tsõlibaadis elamisele on õigustatud.

Kui ta kuuekümnendate lõpul ja seitsmekümnendatel Londonis elas, avastas ta end hoopis teistsugusest olukorrast. Homoseksuaalsus polnud enam kriminaalkuritegu, õhkkond oli seksuaalselt vabameelne ning viimaks tekkis tal seksuaalsuhe noormehega, kelle nimi oli Carter:

See periood ... oli minu jaoks üpris idülliline ja äärmiselt vabastav, tolle ajastu vaimsusega kooskõlas. Esimest korda elus oli mul sedasorti võimalus. Muidugi olin ma tol ajal ka

liikumise rajamisega ametis: loengute pidamine ja nii edasi. Need kaks külge mu elust olid omavahel läbi põimunud ja mõlemad minu jaoks väga olulised. See oli väga rikkalik, viljakas, loov periood ning mul oli palju energiat, mis erinevatel viisidel väljendus, nii seksuaalselt kui ka dharmast kõneldes, luuletustes jne. Mõningaid neist asjadest ei peetaks omavahel kokkusobivaiks, kuid minu jaoks nad olid seda, vähemalt nõnda ma seda tollal tajusin. See kõik näis õige ja loomulik.¹⁶⁴

Ja nõnda nautis ta aktiivset seksuaalelu. Tol ajal tundus see väga lihtne ja sirgjooneline. Ta koges end teistega võrdsena, mitte neist kõrgema „õpetajana“.

Mulle ei tundunud, et ma kedagi sunniksin ning oleksin sellist lähenemist vägagi vaeleks pidanud. ... Ma seksisin, kuna see või too inimene mulle meeldis ning nägin, või vähemalt arvasin nägevat, et temagi tahab sama.¹⁶⁵

Aga tal on kahju nende juhtude pärast, kui tekkis arusaamatusi.

Alates kaheksakümnendate lõpust on Sangharakshita taas tsölibaadis: „Selle viimase faasi kestel on tsölibaat loomulikult ja õnnelikult saabunud – ma tahan nõnda elada.“¹⁶⁶

Tagantjärele tarkusena polnud muidugi kaugeltki ideaalne, et aeg, mil tal tekkis võimalus oma seksuaalsust väljendada, sattus kokku FWBO rajamise perioodiga: „Olnuks vahest parem, kui kogu see teema leidnuks juba varem lahenduse ja saanud välja elatud, kenasti ja korralikult, enne kui ma FWBO-ga alustasin, kuid paraku polnud see võimalik. Ma ei saanud ju oodata, kuni saan seitsekümmend viis!“¹⁶⁷

Teisest küljest oli sel ka positiivseid mõjusid sellele, kuidas nüüdisaegses maailmas budistlikult elada. Traditsioonilises budistlikus ühiskonnas, enne rasestumisvastaseid vahendeid ja kui ka homo-

seksuaalsus veel tabuteema oli, jäi vaid kaks võimalust: elu mungana tsölibaadis (mida enamikul juhtudel oli väga raske vaimselt tervel viisil saavutada, ilma emotsioone alla surumata) või pereelu (mis enamiku inimeste jaoks piiras tublisti seda aega ja energiat, mida dharmat harjutamisele ja selle teistele kättesaadavaks tegemisele pühendada).

Kuid nüüd olid avanemas uued võimalused:

Minu seksuaalne aktiivsus oli osa laiemast protsessist, mis oli käimas mu isiklikus elus – ning võiks isegi öelda, et ka dharmale ja selle teistele edasiandmisele pühendatud elus. See oli osa suuremast otsingust. Ma otsisin võimalusi, kuidas neis uutes moodsates lääne tingimustes dharmat järgi elada ja seda edasi anda. Ma sain teada, et modernses kultuuris pööratakse mõningate elu külgedele uuel viisil tähelepanu – sellistele külgedele elust, mida dharmat kunagi varem puudutama ei pidanud. Ma pidin ise välja mõtlema, kuidas dharmat nende elu külgedega seostada, kuna pühakirjades ega traditsioonilises budismis polnud selle jaoks selgeid ja konkreetseid mudeleid.¹⁶⁸

.....
189 Järeloona

FWBO-s arenesid välja poolmunklust meenutavad elamisviisid – elu- ja töövõimalused, kus suurema osa ajast sai end täielikult budistlikule eluviisile pühendada, kuid samas ei keelatud seksuaalseid suhteid. Näiteks võis inimene kommuunis elada, kuid kellegi lähikonnas või teises linnas elava inimesega seksuaalselt läbi käia.

Oleme välja arendanud traditsioonikohasest laiema võimaluste skaala vaimse elu elamiseks. ... Nüüd on vähemalt läänes võimalik elada ilma perekonnata, kuid samas seksist loobumata, vähemalt ajani, kuni inimene end tsölibaadis mugavalt tunneb. Meie poolmunklust meenutavad institutsioonid ... on selle võimalikuks teinud, andes tähtsa ja unikaalse panuse dharmat harjutamisse tänapäeval.¹⁶⁹

Need mõlemad Sangharakshita sõnavõttud olid tähtsad, selgitades vennaskonna olemust vaimse kogukonnana ning aidates inimestel ühtlasi mõista nii teda kui ka mõningaid tema mineviku külgi. Esiimesel juhul oli rõhuasetus säilitamisel – sidusa, selge ja ühtlase traditsiooni allesjäamisel. Teisel juhul selgitas Sangharakshita, et FWBO on vähemalt osaliselt välja kasvanud just katsetamise vaimust, soovist budistliku traditsiooni ja ümbritseva ühiskonna tõekspidamisi kahtluse alla seada, olles vajadusel valmis radikaalsust ilmutama. Nii kuidas FWBO lugu tulevikus edasi kestab, seisab see ikka ja jälle silmitsi samade põhiküsimustega: kuidas hoida ühist harjutuste ja keelekasutuse pärandit, jäädes samas radikaalseks ja rakendades dharma sõnumit muutuvale ajale ja olukordadele.

Kolmas – üllatusena tulnud – Sangharakshita sõnavõtt toimus 2010. aasta alguses. Ta kirjutas kõigile vennaskonnaliikmetele, soovitades tungivalt, et vennaskonna nimi muudetakse Triratna ordineeritud budistide ühenduseks (Triratna Buddhist Order). Ta pani ka ette, et FWBO-st võiks saada Triratna ordineeritud budistide ühenduse sõbrad, aga Euroopa budismikeskuste eesistujate ettepanekul aktsepteeris nende pakutud alternatiivi Triratna budistlik kogukond (Triratna Buddhist Community).

Nimemuutuse üle oli liikumises juba ammu arutatud ning nüüd pani Sangharakshita oma mõjukuse maksma. Tõsi ju oli, et liikumine polnud enam vaid „lääne“ oma. Indias tunti seda teistsuguse nime all ning nime Friends of the Western Buddhist Order tõlgiti eri keeltes väga erinevatesse vormidesse. Kuna nimi oli nõnda pikk, siis muutus vältimatuks lühendite kasutamine: FWBO inglise keeles, AOBO prantsuse ja hispaania keeles, VWBO hollandi keeles ning BBBB türgi keeles! Need lühendid olid kohmakad ega andnud liikumise tähendust ja iseloomu kuigi hästi edasi.

Muutes nime Triratna budistlikuks kogukonnaks, mida saab lühendada Triratnaks, oleks liikumisel kogu maailmas sama nimi. Üks nimi viib suurema ühtsuseni ning meenutab, et kõik saavad minna

kolme kalliskivi kaitse alla. Triratna tähendab sanskriti keeles kolme kalliskivi – Buddha, dharma ja sangha keskset ideed. Sangharakshita õpetus on alati rõhutanud, et budism, mida liikumine praktiseerib, keskendub budistliku traditsiooni tuumõpetustele – need ideaalid ja harjutused on kokku võetud kolmes kalliskivis. Samuti väljendab see nimi sõprust ja kogukonda.

Ettepaneku üle arutleti tuliselt. Mõnedel lääne vennaskonnaliikmetel oli kahju, et „lääne“ nimest kaob; nende jaoks oli oluline, et neid tunni lääne budistidena. Kuid valdav osa tunnistas siiski ühtse nime vajadust üle kogu maailma, ning nõnda muudeti 2010. aasta kevadel vennaskonna ja liikumise nimed vastavalt Triratna ordineeritud budistide ühenduseks ja Triratna budistlikuks kogukonnaks. Sangharakshita oli 1967. aasta aprillis tolles tillukeses Londoni keldriruumis sisse õnnistanud Lääne Sangha Sõprade Triratna meditatsioonitoa ja altari. Ning 43 aastat hiljem, vesaki päeval (Buddha virgumise tähtpäeval) 2010. aasta mais, tähistasid budistlikud keskused üle kogu maailma FWBO muutumist Triratna budistlikuks kogukonnaks.

TSITEERITUD JA KASUTATUD ALLIKAD *

192

Batchelor, Stephen. 1994. *The Awakening of the West: The Encounter of Buddhism and Western Culture*. London: Harper Collins.

Bunting, Madeleine. 1997. 'The Dark Side of Enlightenment'. *Guardian*, 27. oktoober, G2 lisa, lk 1–4.

Burch, Vidyamala. 2008. *Living Well with Pain & Illness*. London: Piatkus Books.

Dayanandi. 1997. 'Building Tara's Realm: The Story of Taraloka Women's Retreat Centre'. Ilmunud teoses: Kalyanavaca (toim.). *The Moon and Flowers: A Woman's Path to Enlightenment*. Birmingham: Windhorse Publications.

Dhammadinna. 1979. 'Why Single-Sex Communities?'. *FWBO Newsletter* 44 (talv).

Dhammadinna. 1998. 'Sexual Evolution'. *Dharma Life* 8 (suvi); samuti <http://fwbodiscussion.blogspot.com/2007/07/sexual-evolution.html>.

Dhammapada.

FWBO Communications Office. 1998. 'The FWBO-Files: A Response', august; samuti <http://response.fwbo.org/fwbo-files/response1.html>.

FWBO Newsletter 18 (kevad 1973).

FWBO Newsletter 27 (suvi 1975).

FWBO Newsletter 46 (suvi 1980).

FWBO Newsletter 54 (suvi 1982).

---

* Osa allikatena toodud veebilehti ei eksisteeri enam. Veebiotsingus dokumendi nime otsides leiab aga enamiku materjalidest üles. [Tõlkija märkus]

The Gist, Glasgow FWBO häälekandja, 2005.

Golden Drum 12 (veebruär–aprill 1989).

Gross, Rita M. 1988. *Soaring and Settling: Buddhist Perspectives on Contemporary Social and Religious Issues*. New York: Continuum.

Gross, Rita M. 2001. 'Women in Buddhism'. Ilmunud teoses: Peter Harvey (toim.). *Buddhism*. London and New York: Continuum.

Karuna Trusti finantsaruanne 2008.

Kornfield, Jack. 2002. *A Path with Heart: The Classic Guide Through the Perils and Promises of Spiritual Life*. Rider: London.

.....
193

Kularatna. 1982. 'Setting Out'. *FWBO Newsletter* 54.

Mason-John, Valerie. 2008. *Broken Voices: 'Untouchable' Women Speak Out*. New Delhi: India Research Press.

Metcalf, Barbara D. ja Thomas R. Metcalf. 2006. *A Concise History of Modern India*. Oxford: Oxford University Press.

Lokabandhu. 2007. The Order Survey: The Order's Relation with the FWBO, november, kättesaadav aadressil: <http://freebuddhistaudio.com/>

Loy, David R. 2008. *Money, Sex, War, Karma: Notes for a Buddhist Revolution*. Boston: Wisdom Publications. (Eesti keeles 2012. *Raha, seks, sõda, karma: märkmeid budistlikuks revolutsiooniks*. Tallinn: Budakoda.)

Madhyamavani 4 (kevad 2001).

The Middle Way. 1980. 55:3 (november), lk 143.

Moksananda. 2001. 'Going Forth from Nationalism'. *Madhyamavani* 4 (kevad).

Nagabodhi. 1988. *Jai Bhim: Dispatches from a Peaceful Revolution*. Glasgow: Windhorse Publications.

Omvedt, Gail. 2004. *Ambedkar: Towards an Enlightened India*. New Delhi: Penguin Books India.

Padmasuri. 2002. *Transforming Work*. Birmingham: Windhorse Publications.

- Padmavajra. 1988. 'Beginnings.' *Golden Drum* 10 (august–oktoober).
- Paramacitta. 2000. 'Bringing the Dharma to Spain.' *Lotus Realm* 14 (sügis-talv).
- Parami. 1998. 'Sex, Power, and the Buddhist Community.' *Lotus Realm* 9 (kevad-suvi), lk 5–10.
- Queen, Christopher S. 1996. 'Introduction: the Shapes and Sources of Engaged Buddhism.' *Immunud teoses: Christopher S. Queen, Sallie B. King (toim.)*. *Engaged Buddhism: Buddhist Liberation Movements in Asia*. Albany: State University of New York Press.
- Ratnaguna. 1995. *Discipleship in the Western Buddhist Order*. Surlingham: Padmaloka Books.
- Ray, Reginald A. 1994. *Buddhist Saints in India: A Study in Buddhist Values and Orientations*. New York: Oxford University Press.
- Sangharakshita. 1985. *The Eternal Legacy: An Introduction to the Canonical Literature of Buddhism*. London: Tharpa Publications (taasavaldatud 2006. aastal, Windhorse Publicationsi poolt).
- Sangharakshita. 1986a. *Alternative Traditions*. Glasgow: Windhorse Publications.
- Sangharakshita. 1986b. *Ambedkar and Buddhism*. Glasgow: Windhorse Publications.
- Sangharakshita. 1988. *The History of My Going for Refuge*. Glasgow: Windhorse Publications.
- Sangharakshita. 1990. *My Relation to the Order*. Birmingham: Windhorse Publications.
- Sangharakshita. 1992a. *Buddhism and the West*. Glasgow: Windhorse Publications.
- Sangharakshita. 1992b. *The Three Jewels: An Introduction to Buddhism*. Glasgow: Windhorse Publications.
- Sangharakshita. 1994. 'Fifteen Points for Buddhist Parents', loeng peeti Londoni budistlikus kunstikeskuses, aprill; kättesaadav Clear Visioni DVD-na (<http://www.clear-vision.org/Home-Use/FWBO-Videos/fwbo-DVDs/Sangharakshita-talks.aspx>).

Sangharakshita. 1995. *Peace is a Fire*. Birmingham: Windhorse Publications.

Sangharakshita. 1996a. *Extending the Hand of Fellowship*. Birmingham: Windhorse Publications.

Sangharakshita. 1996b. *Great Buddhists of the Twentieth Century*. Birmingham: Windhorse Publications.

Sangharakshita. 1996c. *A Guide to the Buddhist Path*. Birmingham: Windhorse Publications

Sangharakshita. 1996d. *In the Sign of the Golden Wheel*. Birmingham: Windhorse Publications.

.....
195

Sangharakshita. 1997. 'Looking Back – and Forward', loeng Birminghami budismikeskuses, aprill; kättesaadav Clear Visioni DVD-na (<http://www.clear-vision.org>).

Sangharakshita. 2001. *A Survey of Buddhism: Its Doctrines and Methods Through the Ages*, 9., täiendatud trükk. Birmingham: Windhorse Publications.

Sangharakshita. 2003. *Moving Against the Stream*. Birmingham: Windhorse Publications.

Sangharakshita. 2006. *In Retrospect*, DVD intervjuu Nagabodhiga.

Sangharakshita. 2009. 'What is the Western Buddhist Order?' aadressil <http://www.sangharakshita.org/news.html>, aprill (pdf).

Urgyen Sangharakshita (toim. Karen Stout). 2009. *The Essential Sangharakshita*. Boston: Wisdom Publications.

Sangharakshita (intervjueerib Nagabodhi). 1987. 'Buddhism, Sex, and the Spiritual Life'. *Golden Drum* 6 (august–oktoober).

Shabda. Mitmed erinevad kirjutised.

Sponberg, Alan. 1996. 'TBMSG: A Dhamma Revolution in Contemporary India'. Ilmunud teoses: Christopher S. Queen, Sallie B. King (toim.). *Engaged Buddhism: Buddhist Liberation Movements in Asia*. Albany: State University of New York Press.

Sponberg, Alan. 1992. 'Attitudes to Women and the Feminine in Early Buddhism.' *Immunud teoses: Jose Ignatio Cabezon (toim.). Buddhism, Sexuality, and Gender*. Albany: State University of New York Press.

Srinivas, M.W. (toim.). 1996. *Caste: Its Twentieth Century Avatar*. New Delhi: Viking.

Stark, Rodney. 1996. 'Why Religious Movements Succeed or Fail'. *Journal of Contemporary Religion*, 11(2), lk 133–46.

Subhuti. 1994. *Sangharakshita: A New Voice in the Buddhist Tradition*. Birmingham: Windhorse Publications.

Subhuti. 1995a. *Bringing Buddhism to the West*. Birmingham: Windhorse Publications.

Subhuti. 1995b. *Women, Men, and Angels*. Birmingham: Windhorse Publications.

Subhuti. 1996. *Unity and Diversity: The Sangha Past, Present, and Future*. Surlingham: Padmaloka Books.

Subhuti. 2003. *Roads to Freedom*. Birmingham: Madhyamaloka.

Suvarnaprabha. 2008 (kirjutatud 1990. aastate keskel). 'Tearing Open the Dark: Inquiries into Being Female in the Friends of the Western Buddhist Order', aadressil <http://2golden.blogspot.com/search?q=inquiries+into+being+female>.

Vidyamala. 2000. 'Being Here'. *Dharma Life* 14 (talv), lk 16–19; samuti <http://breathworks-mindfulness.org.uk/resources/vidyamala-burch-beinghere.html>.

Vishvapani. 1998. 'Learning the Harsh Way'. *Dharma Life* 7 (kevad), lk 59–60; samuti <http://fwbodiscussion.blogspot.com/2007/02/learning-harshway-at-croydon-buddhist.html>.

Vishvapani. 2001. 'Testing Articles of Faith'. *Dharma Life* 17 (talv), lk 48; samuti <http://www.dharmalife.com/issue17/testingfaith.html>.

Vishvapani. 2004. Raamatuarvustus (Joseph Goldstein. *One Dharma: The Emerging Western Buddhism*), *Western Buddhist Review*, 4, aadressil <http://www.westernbuddhistreview.com>.

Vishvapani. 2007. 'The Great Escape'. *Tricycle* (kevad, vol 16.3), aadressil <http://www.tricycle.com/feature/the-great-escape>.

Watts, Nigel. 2003. *Writing a Novel*. London: Hodder Education.

Autori isiklik kirjavahetus ja intervjuud, sealhulgas

Siddhisambhava, jaanuar 2009.

Vidyamala, intervjuu, Manchesteri budismikeskus, juuni 2009.

.....
197

INTERNETIAALLIKAD

<http://breathworks-mindfulness.org.uk>

<http://freebuddhistaudio.com>

<http://www.appeals.karuna.org>

<http://www.fwbo-files.com>

<http://www.fwbojhb.co.za>

<http://www.fwbomitracourse.com>

<http://www.inform.ac/infmain.html>

<http://www.karuna.org>

<http://www.windhorsepublications.com>

<http://www.wildmind.org>

Hillman, James. 2001. 'Betrayal'. *Black Sun Journal*, http://www.blacksunjournal.com/psychology/18_betrayal-part-1-of-3-by-james-hillman_2001.html.

Sangharakshita. 2002. 'Six Distinctive Emphases of the FWBO'. [http://freebuddhistaudio.com/talks/details? num=197](http://freebuddhistaudio.com/talks/details?num=197).

Sangharakshita. 2009a. 'Conversations with Bhante, August 2009', http://www.sangharakshita.org/interviews/CONVERSATIONS_AUGUST_2009.pdf.

Sangharakshita. 2009b. 'What is the Western Buddhist Order?', http://www.sangharakshita.org/What_is_the_Western_Buddhist_Order.pdf.

Subhuti. 2004. 'Where I Am Now' ja 'Where I Want to Be', kättesaadav vennaskonnaliikmetele aadressil <http://freebuddhistaudio.com/>.

MUUD KASULIKUD ALLIKAD

Suryaprabha. History of the FWBO, 4 filmi liikumise varajasest ajaloost aadressil <http://lightsinthesky.org>.

MÄRKUSED*

- 1 Ursula Le Guin, tsitaat teosest: Nigel Watts. 2003. *Writing a Novel*. London: Hodder Education, lk 16.
- 2 Kui raamatus on viidatud keskuste arvule, peetakse silmas FWBO sanghasid, mil on oma ruumid. Kui viidatakse keskustele ja gruppidele, on kaasa arvatud ka FWBO grupid, mis tegutsevad kodudes ja üüritud pindadel.
- 3 Sangharakshita. 1992a. *Buddhism and the West*. Glasgow: Windhorse Publications, lk 8.
- 4 Theravaada on enimlevinud budismikoolkond Sri Lankal, Birmas ja Tais. Theravaadas on kaks ordinatsiooniastet: *śramanera* (noormunga) ordinatsioon, mille Sangharakshita sai U Chandramani käest 1949. aasta maikuu, ning *bhikkhu* (munga) täisordinatsioon, mille Sangharakshita sai U Kawinda käest 1950. aasta novembris.
- 5 Vihaara on munkade elupaik, kus nad saavad budismi õppimisele ja harjutamisele pühenduda. Sangharakshita vihaarat tunti nime all Triyana Vardhana vihaara, mis tähendab „paika, kus kolm *yana*’t (kolm peamist budismi ajaloolist arengufaasi) õitsevad“.
- 6 Nüüd ilmunud juba üheksandas trükis. Sangharakshita. 2001. *A Survey of Buddhism: Its Doctrines and Methods Through the Ages*. Birmingham: Windhorse Publications.
- 7 Sangharakshita. 1992b. *The Three Jewels: An Introduction to Buddhism*. Glasgow: Windhorse Publications; Sangharakshita. 1985. *The Eternal*

---

* Osa allikatena toodud veebilehti ei eksisteeri enam. Veebiotsingus dokumendi nime otsides leiab aga enamiku materjalidest üles. [Tõlkija märkus]

Legacy: An Introduction to the Canonical Literature of Buddhism.

London: Tharpa Publications (uuesti välja antud 2006. aastal Windhorse Publications'i poolt).

- 8 Budismi ajaloolist arengut jagatakse vahel kolme suurde etappi: hinajaana, mahajaana ja vadžrajaana, millest igapähele on oma iseloomulikud harjutused, rõhuasetused ja doktrinaalsed arengud. Theravaada on ainus hinajaana budismi säilinud koolkond, tiibeti budism aga segu mahajaanast ja vadžrajaanast.
- 9 Sangharakshita kirjeldust sellest konfliktist ja tema sõprusest Terry Delamere'iga võib lugeda tema 2003. aastal ilmunud memuaaridest „Moving Against the Stream“. Birmingham: Windhorse Publications.
- 10 Aasta hiljem, kui olid tehtud esimesed ordinatsioonid Lääne Budistlikku Vennaskonda ning nime üle arutletud, kusjuures mõned inimesed avaldasid arvamust, et nad eelistaksid nime, kus ei sisaldu uustulnukate jaoks võõrapäraselt kõlavaid sõnu nagu sangha, muutis liikumine oma nime Lääne Budistliku Vennaskonna Sõpradeks (FWBO).
- 11 Sangharakshita. 1997. „Looking Back – and Forward“, loeng Birminghami budismikeskuses, aprill; kättesaadav Clear Visioni DVD-na (<http://www.clear-vision.org>).
- 12 *FWBO Newsletter* 18 (kevad 1973), lk 5.
- 13 Lisaks ajaloolisele Buddhale (tuntud kui Šākyamuni), tunnistavad hilisemad mahajaana ja vadžrajaana budistlikud traditsioonid veel mitmed arhetüüpeid buddhasid and bodhisattvaid. Nende kõigiga seonduvad omad müüdid, sümbolism ja ikonograafia, väljendades buddhasuse teatud külgi. Avalokitešvara on üks selline arhetüüpne bodhisattva; ta kehastab ja väljendab virgumise kaastunde aspekti.
- 14 *FWBO Newsletter* 27 (suvi 1975), keskmised lahtivolditavad lehed.
- 15 Buddhamaa on maailm, mille mõni buddha on loonud kaastundest olendite vastu ning kus on ideaalsed tingimused dharma harjutamiseks ja virgumise saavutamiseks.
- 16 Kui tahate nende seminaride kohta rohkem teada, siis mitmetes FWBO keskuste raamatukogudes leidub nende üleskirjutusi. Sealt saab mõndagi teada FWBO ajaloo ja varaste aastate kultuuri kohta, samuti leiab õpetusi.

- Üleskirjutuste arhiiv paikneb aadressil <http://freebuddhistaudio.com/texts/seminars> ning Windhorse Publications on mitmeid neist toimetanud ja raamatute kujul välja andnud.
- 17 „Bhante“ on theravaada traditsioonist pärinev termin, millega lugupidavalt oma õpetaja poole pöörduda.
  - 18 Subhuti. 2003. *Roads to Freedom*. Birmingham: Madhyamaloka, lk 35.
  - 19 Sangharakshita. 2006. *In Retrospect*, DVD intervjuu Nagabodhiga.
  - 20 Trükis avaldatud ajakirjas *The Gist*, Glasgow FWBO häälekandjas, 2005. aastal.
  - 21 *Mettā* tõlgitakse sageli kui „siiras heasoovlikkus“.
  - 22 Intervjuu väljaandes *Women's Own*, 23. september 1987; vt: <http://www.margareththatcher.org/speeches/displaydocument.asp?docid=106689>.
  - 23 *The Middle Way*. 1980. 55:3 (november), lk 143.
  - 24 Vishvapani. 2004. Raamatuarvustus (Joseph Goldstein. *One Dharma: The Emerging Western Buddhism*), *Western Buddhist Review*, 4, aadressil <http://www.westernbuddhistreview.com>.
  - 25 Sangharakshita. 1995. *Peace is a Fire*. Birmingham: Windhorse Publications, lk 79.
  - 26 *FWBO Newsletter* 54 (suvi 1982), lk 19.
  - 27 Vishvapani. 1998. 'Learning the Harsh Way'. *Dharma Life* 7 (kevad), lk 59–60; samuti <http://fwbodiscussion.blogspot.com/2007/02/learning-harsh-way-at-croydon-buddhist.html>.
  - 28 Vt peatükk 3, kus on mitraks saamist kirjeldatud.
  - 29 Authori intervjuu Manjunathaga, juuli 2009.
  - 30 *Golden Drum* 12 (veebruar–aprill 1989), lk 24.
  - 31 Nagabodhi. 1988. *Jai Bhim: Dispatches from a Peaceful Revolution*. Glasgow: Windhorse Publications, lk 34.
  - 32 Kastide kohta võib pikemalt lugeda: MW Srinivas (toim.). 1996. *Caste: Its Twentieth Century Avatar*. New Delhi: Viking, eriti lk 4–5. Kui tahate lugeda personaalseid lugusid sellest, kuidas kastipiirangud India naisi

mõjutavad, samuti üldist informatsiooni kastide kohta, lugege: Valerie Mason-John. 2008. *Broken Voices: 'Untouchable' Women Speak Out*. New Delhi: India Research Press.

- 33 Ambedkari elu ja töö kohta võib lugeda: Sangharakshita.1986b. *Ambedkar and Buddhism*. Glasgow: Windhorse Publications, ja Gail Omvedt. 2004. *Ambedkar: Towards an Enlightened India*. New Delhi: Penguin Books India.
- 34 Tsiteeritud: Omvedt 2004, lk 135.
- 35 Tsiteeritud: Omvedt 2004, lk 61.
- 202 36 Tsiteeritud artiklis Vishvapani. 2007. 'The Great Escape'. *Tricycle* (kevad), lk 117.
- 37 Terminoloogiline märkus: *Dalit* tähendab „allasurutut“, mida nüüd sageli kasutavad enda kohta vanasti „puutumatuteks“ nimetatud inimesed. *Harijan* („Jumala lapsed“) oli Gandhi loodud termin, mida Indias samuti endiste puutumate kohta kasutati. Kuid nood peavad seda nüüd üleolevat suhtumist väljendavaks ega kasuta seda enam. „Plaanilised kastid“ on veel üks selline termin, mis võeti kasutusele siis, kui India uus konstitutsioon määras allasurutud kogukondadest pärit inimestele kvoodi järgi kohti kõrgharidusasutustes ja valitsusametites. Kuid paljud budismi pöördunud viitavad endile ainult ja lihtsalt kui budistidele ega identifitseeri end enam kuidagi kasti kaudu. Tekstis kasutan ma edaspidi terminit „dalit“, välja arvatud siis, kui viitan just neile, kes on budismi pöördunud; siis kasutan ma termineid „ued budistid“ või „ambedkaristlikud budistid“.
- 38 Vt märkus 4.
- 39 Seda erakordset sündmust kirjeldatakse: Sangharakshita. 1996d. *In the Sign of the Golden Wheel*. Birmingham: Windhorse Publications, pt 23.
- 40 Sangharakshita 1996d, lk 342.
- 41 Lokamitra. 2008. 'Thirty Years in India'. *Shabda* (WBO/TBM privaathäälkandja) (august).
- 42 *Dhamma* on paalikeelne vaste sanskritikeelsele sõnale *dharma* – budistlik tee, õpetus või tõde. Liikumise India harus eelistatakse üldjuhul paali varianti, seega kasutan ma seda edaspidi ka selles peatükis.
- 43 Kularatna. 1982. 'Setting Out', *FWBO Newsletter* 54, lk 8.

- 44 „Kolm maailma“ viitab traditsioonilise budistliku kosmoloogia kolmele maailmale (*karmaloka*, *rūpaloka* ja *ārūpalōka*), kuid ühtlasi ka nüüdisaegse geopoliitika esimesele, teisele ja kolmandale maailmale.
- 45 Indias tunti vennaskonda nime all Trailokya Bauddha Mahasangha (TBM).
- 46 Padmavajra. 1988. 'Beginnings', *Golden Drum* 10 (august–oktoober), lk 9.
- 47 Karuna tähendab „kaastunnet“. Karuna Trusti töö kohta leiab rohkem infot aadressil <http://www.karuna.org>.
- 48 Stephen Batchelor. 1994. *The Awakening of the West: The Encounter of Buddhism and Western Culture*. London: Harper Collins, lk 365.
- 49 Kui sooviksite annetuste kogumises osaleda, võtke ühendust Karuna Trustiga nende veebilehel <http://www.appeals.karuna.org>.
- 50 Alan Sponberg. 1996. 'TBMSG: A Dhamma Revolution in Contemporary India'. Ilmunud teoses: Christopher S. Queen, Sallie B. King (toim.). *Engaged Buddhism: Buddhist Liberation Movements in Asia*. Albany: State University of New York Press, lk 101.
- 51 Karuna Trusti finantsaruanne 2008, lk 2.
- 52 Esimesed kolm mainitud „väljakutsetest“ pärinevad teosest: Sponberg 1996, lk 105–10.
- 53 Sangharakshita. 1996b. *Great Buddhists of the Twentieth Century*. Birmingham: Windhorse Publications, lk 26.
- 54 Sangharakshita. 1988. *The History of My Going for Refuge*. Glasgow: Windhorse Publications, lk 117.
- 55 Christopher S. Queen. 1996. 'Introduction: the Shapes and Sources of Engaged Buddhism'. Ilmunud teoses: Christopher S. Queen, Sallie B. King (toim.). *Engaged Buddhism: Buddhist Liberation Movements in Asia*. Albany: State University of New York Press, lk 46.
- 56 Sponberg 1996, lk 76.
- 57 Sangharakshita 1996b, lk 26.
- 58 *FWBO Newsletter* 46 (suvi 1980), lk 27.
- 59 Windhorse: Evolutioni loo kohta vt Padmasuri. 2002. *Transforming Work*. Birmingham: Windhorse Publications.

- 60 Selles kontekstis tähendab „õige elatusvahend“ oma töö ja töökonteksti kasutamist vaimse muutuse esilekutsumisel, samuti eetiliste ja kõikehõlmavate meeleseisundite arendamist tööpäeva kestel.
- 61 Sangharakshita. 2002. 'Six Distinctive Emphases of the FWBO', [http://freebuddhistaudio.com/talks/details? num=197](http://freebuddhistaudio.com/talks/details?num=197).
- 62 Autorile antud info Windhorse:Evolutionist, 2008. aasta algus.
- 63 Vidyamala Burch. 2000. 'Being Here'. *Dharma Life* 14 (talv), lk 16–19; samuti <http://breathworks-mindfulness.org.uk/resources/vidyamalaburch-being-here.html>.
- 64 See ja hilisemad tsitaadid pärinevad autori intervjuust Vidyamalaga Manchesteri budismikeskuses, juuni 2009.
- 65 Breathworksi kohta leiab rohkem infot aadressil <http://breathworks-mindfulness.org.uk>.
- 66 Vidyamala Burch. 2008. *Living Well with Pain & Illness*. London: Piatkus Books.
- 67 Seda põhimõtet vaadeldakse lähemalt 8. peatükis.
- 68 Sangharakshita. 1994. 'Fifteen Points for Buddhist Parents', loeng peeti Londoni budistlikus kunstikeskuses, aprill; kättesaadav Clear Visioni DVD-na (<http://www.clear-vision.org/Home-Use/FWBO-Videos/fwbo-DVDs/Sangharakshita-talks.aspx>).
- 69 Reginald A. Ray. 1994. *Buddhist Saints in India: A Study in Buddhist Values and Orientations*. New York: Oxford University Press.
- 70 Subhuti. 1996. *Unity and Diversity: The Sangha Past, Present, and Future*. Surlingham: Padmaloka Books.
- 71 Lokabandhu. 2007. The Order Survey: The Order's Relation with the FWBO, november, lk 6, 10 (aadressil: <http://freebuddhistaudio.com/ordersurvey>). Küsitluses osales kolmandik vennaskonnast väljaspool Indiat – st 400 vennaskonnaliiget.
- 72 Dhammadinna. 1979. 'Why Single-Sex Communities?'. *FWBO Newsletter* 44 (talv), lk 6.
- 73 *Ibid.*, lk 7.
- 74 *Ibid.*, lk 7.

- 75 Lokabandhu 2007, lk 3.
- 76 Dayanandi. 1997. 'Building Tara's Realm: The Story of Taraloka Women's Retreat Centre'. Ilmunud teoses: Kalyanavaca (toim.). *The Moon and Flowers: A Woman's Path to Enlightenment*, Birmingham: Windhorse Publications.
- 77 Akasaraja. 2004. Ilmunud väljaandes Shabda (WBO/TBM privaathäälkandja), mai, ja aadressil <http://fwbodiscussion.blogspot.com/2007/07/sevenyears-experience-of-working-at.html>.
- 78 Vishvapani 1998, lk 61.
- 79 Subhuti. 1995b. *Women, Men, and Angels*. Birmingham: Windhorse Publications.
- 80 Subhuti. 1994. *Sangharakshita: A New Voice in the Buddhist Tradition*. Birmingham: Windhorse Publications, lk 168. Kuid nagu Subhuti mainib, tõlgendatakse budistliku traditsiooni lähenemist sellele küsimusele eri viisidel. Lisainfot suhtumise kohta naistesse budistlikus traditsioonis leiab Rita M. Gross. 2001. 'Women in Buddhism'. Ilmunud teoses: Peter Harvey (toim.). *Buddhism*. London and New York: Continuum, lk 205 jj; ja Alan Sponberg. 1992. 'Attitudes to Women and the Feminine in Early Buddhism'. Ilmunud teoses: Jose Ignatio Cabezon (toim.). *Buddhism, Sexuality, and Gender*. Albany: State University of New York Press, lk 3 jj.
- 81 Sangharakshita on hiljuti seda arvamust korranud. Ta leiab, et kui vennaskonnaliige temaga selles osas ei nõustu, mis puudutab erinevusi naiste ja meeste võimekuses vaimse elu valdkonnas, on see vaid „... arvamuste lahkuminek, mis ei puuduta tema järgijastaatust. ... Lisaks, isegi kui eeldada, et naiste võimekus on selles osas väiksem, vähemalt vaimse elu alguses, on avalik arvamus praegu nõnda tugevalt selle vastu, et pole mõtet seda rõhutada, kuna see pole dharma harjutamise keskse tähtsusega ning pole vaja kedagi väheoluliste asjade pärast heidutada. ... Samuti väärib äramainimist, et vennaskonnaliige pole kohustatud uskuma, nagu oleks naiste ja meeste võimekus vaimse elu valdkonnas täpselt võrdne.“
Vt Sangharakshita. 2009. 'What is the Western Buddhist Order?' aadressil <http://sangharakshita.org/news.html>, aprill, lk 9 (pdf).
- 82 Subhuti 1995b, lk 32.
- 83 Subhuti. 2003. Väljaandes Shabda (WBO/TBM privaathäälkandja), juuni, lk 45.

- 84 Lokabandhu 2007, lk 19. Umbes 10% naistest nõustusid raamatuga „Women, Men, and Angels“, 15% polnud kindlad ja 75% ei nõustunud. Meeste seas oli nõustujaid umbes 25%, 35% polnud kindlad ja 40% ei nõustunud.
- 85 Varadakini. 2008. 'Setting up FWBO Paris.' *Shabda* (WBO/TBM privaathäälkandja), november, lk 53.
- 86 Paramacitta. 2000. 'Bringing the Dharma to Spain.' *Lotus Realm* 14 (sügis-talv), lk 18.
- 87 Moksananda. 2001. 'Going Forth from Nationalism.' *Madhyamavani*, 4 (kevad), lk 75.
- 88 Paramacitta 2000, lk 19.
- 89 Paramacitta 2000, lk 16–19.
- 90 Johannesburgi keskuse kohta vt <http://www.fwbojhb.co.za>.
- 91 Suvarnaprabha. 2008 (kirja pandud 1990. aastate keskel). 'Tearing Open the Dark: Inquiries into Being Female in the Friends of the Western Buddhist Order', lk 3, aadressil <http://2golden.blogspot.com/search?q=inquiries+into+being+female>.
- 92 Vt 6. peatükki, kus seda teemat on põhjalikumalt käsitletud.
- 93 Suvarnaprabha 2008, lk 4.
- 94 Suvarnaprabha 2008, lk 14.
- 95 Põhjalikum info 3. peatükis.
- 96 Siinsel juhul tähendab *kesa* valget kaela ümber asetavat riidetükki, mis on kaunistatud kolme kalliskivi sümbolitega (Buddha, dharma ja sangha) ning mida Lääne Budistliku Vennaskonna liikmed õpetades või rituaaltseremooniatel kannavad.
- 97 Kaitse alla minek ja kümme käitumisjuhust on pühendumisvärsid budistlikele ideaalidele ning kümnele eetilisele harjutamisviisile.
- 98 Budistlikud ordinatsioonid Aasias on sageli munkluse põhimõtet järgivad, kuigi puhta maa, *chan'i*, zeni ja *shingon'i* budismis leidub ka sellised ordinatsioonid, mis ei seisne munkluse või tsölibaadi traditsioonilises järgimises.

- 99 Kui ordinatsiooniliin välja sureb, ei saa seda taas elustada. Kloosterlik budistlik täisordinatsioon naistele on olemas Hiinas, Taiwanis, Koreas ja Vietnamis, võib-olla ka mujal Aasias, kuid neidki liine ei pea kõik kehtivateks. Teistes budistlikes maades võivad naised nunnadena elada ja harjutada, kuid neil on vaid noornunna ordinatsioon ning nad saavad seetõttu sageli vähem toetust ja omavad madalamat staatust kui kloostrimungad. Vt Gross 2001.
- 100 Oluline on rõhutada, et siin ei kritiseerita mitte kloosterlikku elustiili, vaid *liigset samastumist* sellega kui tõelise budistliku vaimse eluga ning teiste budistlike elustiilide alahindamist, mis võivad olla sama pühendunud ja tõhusad.
- 101 „Tantristlik pühendus“ on vadžrajaana budismis erilise mantra ja meditatsiooniharjutuse andmine. Oluline on aru saada, et siin ei kritiseerita bodhisattvatöotusi või tantristlikke pühendusi iseenesest. Need võivad vaimses plaanis vägagi olulised ja tähenduslikud olla. Kritiseeritakse nende teistest kaitse alla mineku vormidest ja väljendustest kõrgemaks pidamist.
- 102 Nt vaata Sangharakshita. 1996a. *Extending the Hand of Fellowship*. Birmingham: Windhorse Publications.
- 103 *Dhammapada*, värsid 168, 169.
- 104 Sangharakshita 1988.
- 105 Sangharakshita 1988, lk 90–1.
- 106 Sangharakshita 1988, lk 93.
- 107 Sacchanama. 2009, väljaandes Shabda (WBO/TBM privaathäälkandja), aprill, lk 24.
- 108 Tsiteeritud teosest: Sangharakshita. 1990. *My Relation to the Order*. Birmingham: Windhorse Publications, lk 8.
- 109 Sangharakshita 1990, lk 6.
- 110 Rodney Stark. 1996. ‘Why Religious Movements Succeed or Fail’. *Journal of Contemporary Religion*, 11(2), lk 133–46.
- 111 Subhuti. 1995a. *Bringing Buddhism to the West*. Birmingham: Windhorse Publications; 1994. *Sangharakshita: A New Voice in the Buddhist Tradition*. Birmingham: Windhorse Publications.

- 112 Vishvapani. 2001. 'Testing Articles of Faith'. *Dharma Life* 17 (talv), lk 48; samuti <http://www.dharmalife.com/issue17/testingfaith.html>.
- 113 Madeleine Bunting. 1997. 'The Dark Side of Enlightenment'. *Guardian*, 27. oktoober, G2 lisa, lk 1–5.
- 114 INFORM-i kohta leiab rohkem andmeid aadressil <http://www.inform.ac/infmain.html>.
- 115 Vishvapani 2001, lk 48–9.
- 116 Vt <http://www.fwbo-files.com>.
- 117 FWBO Communications Office. 1998. 'The FWBO-Files: A Response', august; samuti <http://response.fwbo.org/fwbo-files/response1.html>.
- 118 Sangharakshita ja Subhuti kõnede üleskirjutused trükiti ära väljaandes *Madhyamavani* 4, kevad 2001.
- 119 Subhuti. 2003. väljaandes *Shabda*, märts (WBO/TBM privaathäälkandja).
- 120 Siddhisambhava, isiklik kirjavahetus autoriga, jaanuar 2009.
- 121 Huvitavat ja kasulikku arutluskäiku seksi ja suhete teemal, mis pärineb mitte-FWBO autorite sulest, kes tegelevad vastavalt zeni ja tiibeti traditsioonidega, võib leida: David R. Loy. 2012. *Raha, seks, sõda, karma: märkmeid budistlikuks revolutsiooniks*. Tlk Kai Vassiljeva. Tallinn: Budakoda, ja Rita M. Gross. 1988. *Soaring and Settling: Buddhist Perspectives on Contemporary Social and Religious Issues*. New York: Continuum.
- 122 Kasulikku arutluskäiku FWBO eksperimentaalsest lähenemisest seksile ja suhetele vt Dhammadinna. 1998. 'Sexual Evolution'. *Dharma Life* 8 (suvi), lk 28–31; samuti <http://fwbodiscussion.blogspot.com/2007/07/sexual-evolution.html>.
- 123 „Mandala“ tähendab selles kontekstis inimese elu üldist muustrit ja struktuuri. See hüüdlause meenutas inimestele, et nad peaksid Buddha, dharmat ja sangha ideaale oma elus kesksel kohal ning näeksid teisi elu külgi nendega seoses. Vt näiteks Sangharakshita 1995, lk 66. „FWBO-s ei suhtu me seksi puritaanlikult, kuid samal ajal peab tunnistama ... et selle koht jääb pigem meie olemasolu ääremasadele, mitte keskmisele. Tänapäeval kipuvad inimesed romantilistesse suhtesse n-ö üle investeerima, mille tõttu ohustab see pidevalt nende emotsionaalset tasakaalu ning meelerahu on võimatu saavutada.“

- 124 Sangharakshita. 1986a. *Alternative Traditions*. Glasgow: Windhorse Publications, lk 180.
- 125 Paragrahv 28 (täpsemalt, lõige 28) oli 1988. aasta lisandus Suurbritannia valitsuse 1986. aasta kohalike omavalitsuste seadusesse, mis keelas omavalitsustel „homoseksuaalsust propageerida“. Homokogukond ja nende toetajad protestisid selle vastu ägedalt. Paragrahv tühistati 2003. aastal (Šotimaal 2000. aastal).
- 126 Dhammadinna 1998, lk 28.
- 127 Sangharakshita (intervjueerija Nagabodhi). 1987. 'Buddhism, Sex, and the Spiritual Life'. *Golden Drum* 6 (august–oktoober), lk 12.
- 128 Sangharakshita 1987, lk 13.
- 129 Neid teemasid arutleti FWBO väljaannetes näiteks artiklis: Parami. 1998. 'Sex, Power, and the Buddhist Community'. *Lotus Realm* 9 (kevad–suvi), lk 5–10.
- 130 Dhammadinna 1998, lk 31.
- 131 Vipassi. 2003. 'Crisis or Critical Moment?'. Väljaandes Shabda (WBO/TBM privaathäälekandja), mai, lk 14; samuti: <http://fwbodiscussion.blogspot.com/2007/04/vipassi-crisis-or-critical-moment.html>.
- 132 Sangharakshita 1990, lk 27–29.
- 133 Subhuti. 2003. Väljaandes Shabda (WBO/TBM privaathäälekandja), juuni, lk 46.
- 134 Subhuti. 2004. 'Where I Am Now' ja 'Where I Want to Be', kaks Padmalokas peetud loengut Lääne Budistliku Vennaskonna liikmetest koosnevale publikule. Vennaskonnaliikmetele kättesaadavad aadressil <http://freebuddhistaudio.com/>.
- 135 <http://freebuddhistaudio.com>.
- 136 <http://www.fwbomitracourse.com>.
- 137 <http://www.wildmind.org>.
- 138 Urygen Sangharakshita (toim. Karen Stout). 2009. *The Essential Sangharakshita*. Boston: Wisdom Publications.
- 139 Minu kokkuvõte „selgeks saadud õppetundidest“ sai inspiratsiooni „vaimset küpsust“ puudutavast peatükist Jack Kornfieldi tuntud teoses „A

Path with Heart“, kuigi minu rõhuasetused ja keelekasutus erinevad sellest. Jack Kornfield. 2002. *A Path with Heart: The Classic Guide Through the Perils and Promises of Spiritual Life*. London: Rider, lk 309–21.

- 140 James Hillman. 2001. 'Betrayal'. *Black Sun Journal*, aadressil http://www.blacksunjournal.com/psychology/18_betrayal-part-1-of-3-by-jameshillman_2001.html.
- 141 Sangharakshita 1995, lk 39.
- 142 Ratnaguna. 1995. *Discipleship in the Western Buddhist Order*. Surlingham: Padmaloka Books, lk 3.
- 210 143 Mantrad on laused või silbid, mil pole enamasti sisulist tähendust, vaid need väljendavad või esitavad kõla kaudu teatud buddha või bodhisattva omadusi. Valge Tāra mantrat kantakse traditsiooniliselt ette õpetaja või kellegi teise heaks, kellele pikka eluiga, pälvimusi ja tarkust soovitakse.
- 144 Mainitud isiklikus meilivahetuses autoriga, oktoober 2008.
- 145 Järgnev põhineb autorile antud telefoniintervjuul, aprill 2009.
- 146 Järgnev põhineb autorile antud intervjuul, august 2009.
- 147 Järgnev põhineb autori intervjuul Sacanamaga, aprill 2008.
- 148 Tsiteeritud teosest Sangharakshita 1996a, lk 17.
- 149 Lokabandhu 2007, lk 8, 13.
- 150 2007. aastal läbiviidud vennaskonnaliikmete küsitlusele vastajad nõustusid enamuses „positiivsete institutsioonide“ tähtsusega. Ent vähem kui pooled leidsid, et liikumine „ehitab uut ühiskonda“: Lokabandhu 2007, lk 18.
- 151 „Voolu astumine“ on traditsiooniline budistlik termin, mis kirjeldab otsustavat pöördepunkti vaimsel teel. Seal muutub „mõistmine“ – tegelikkuse vahetu tajumine – harjutajas pöördumatult kohalolevaks. Sealpeale juhib inimest see sügavam vaimne nägemus või arusaam.
- 152 Sangharakshita. 2009b. 'What is the Western Buddhist Order?', http://www.sangharakshita.org/What_is_the_Western_Buddhist_Order.pdf
- 153 Sangharakshita 2009b, lk 4.
- 154 Sangharakshita 2009b, lk 3.
- 155 Sangharakshita 2009b, lk 18.

- 156 „Dana“ on sanskritikeelne sõna, mis tähendab „heldust“ või „andmist“. Siinses kontekstis viitab see tõsiasjale, et need, kes töötasid koostööpõhise õige elatusvahendi projektides, tootsid tulu, mis oli budistliku tegevuse ja dharma levitamise seisukohalt olulise tähtsusega.
- 157 Sangharakshita 2009b, lk 23.
- 158 Sangharakshita 2009b, lk 22
- 159 „Meditatsioonisüsteemi“ ülevaadet, sealhulgas lühikirjeldust „lihtsalt istumisest“ vt: Sangharakshita. 1996. *A Guide to the Buddhist Path*, Birmingham: Windhorse Publications.
- 160 Sangharakshita. 2009a. ‘Conversations with Bhante, August 2009’, http://www.sangharakshita.org/interviews/CONVERSATIONS_AUGUST_2009.pdf.
- 161 Sangharakshita 2009a, lk 6.
- 162 Sangharakshita 2009a, lk 7.
- 163 Sangharakshita 2009a, lk 9.
- 164 Sangharakshita 2009a, lk 21–22.
- 165 Sangharakshita 2009a, lk 24, 27.
- 166 Sangharakshita 2009a, lk 11.
- 167 Sangharakshita 2009a, lk 32.
- 168 Sangharakshita 2009a, lk 28,
- 169 Sangharakshita 2009a, lk 44.

